

Федерація професійних спілок України
Міжнародна асоціація навчальних
і наукових закладів з підготовки кадрів для
соціально-трудової сфери
Академія праці, соціальних відносин і туризму

ЗБІРНИК ТЕЗ

Міжнародної науково-практичної конференції викладачів і
аспірантів

**«Модернізація українського суспільства у світлі угоди
про асоціацію з ЄС»**

2–3 квітня 2015 р.

Київ

Модернізація українського суспільства у світлі угоди про асоціацію з ЄС /Зб. тез. – К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2015. – 140 с.

© Автори (текст), 2015
© Академія праці і соціальних відносин ФПУ (макет), 2015

Модернізація українського суспільства у світлі угоди про асоціацію з ЄС
Збірник тез Міжнародної наукової конференції викладачів,
аспірантів і студентів

За редакцією авторів
Комп'ютерна верстка О.В. Іоніна

Підписано до друку 30.03.2015 Формат 60×84/8.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 16,3. Наклад 100 прим.

Видавництво Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України
Україна, 03680, м. Київ-187, Велика Окружна дорога, 3
Свідоцтво ДК № 3169 від 16.04.2008
Тел./факс (044) 526–15–45; e-mail: edit@socosvita.kiev.ua

Надруковано ТОВ «Видавництво «Сталь».
Україна, 02660, МСП–660, м. Київ, вул. Віталія Шимановського, 2/1

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співак В.М.,
доктор політ. наук, доцент,
професор кафедри соціології та суспільних наук АПСВТ

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На рубежі ХХ-ХХІ ст. в демократичних суспільствах, особливо в умовах їх реформування, значно посилюється динаміка соціальних і політичних процесів, яка ставить нові виклики для влади. Під впливом глобалізації все більш помітним є значне зростання етнічної та національної свідомості, змагання за суверенізацію, послаблення впливу національних держав, загострення тенденцій консолідації і дезінтеграції тощо. Не обходять такі тенденції й Україну, як глобальну державу, хоча досить часто недооцінюються сучасною політичною елітою. Між тим потреба модернізації українського суспільства в контексті сучасних цивілізаційних змін стає вимогою часу.

Домінуючим чинником розвитку сучасного світу є глобалізація соціокультурних процесів. У формуванні політики багатонаціональних держав етнополітичні аспекти посідають важливе місце і з часом все більше актуалізуються. Як зазначають сучасні дослідники, етнічний ренесанс має природний і об'єктивний характер, мало залежить від бажань та намірів правлячих кіл. Його можна вважати своєрідною етнічною революцією, яка постає провісником, прологом і супутником якісних змін у етнополітичній картині світу [1, с. 123], прагненням етнічних груп зберегти власну культурну самобутність в умовах універсалізації світу, протидії глобальній культурі. Водночас такий стан є підставою зіткнення національних інтересів, що створює передумови появи нових конфліктів.

У національно-етнічному відношенні Україна досить строката, традиційно характеризується як держава, де панує міжетнічна толерантність. Водночас сучасна етнополітична ситуація в Україні характеризується підвищенням ролі національного фактора в суспільно-політичному житті та проявом певних тенденцій, що впливають на стан розвитку держави. Багатоетнічність народу України, до якого належать нині представники понад 130 національностей, на початку ХХІ ст. стає важливим чинником соціальних, політичних процесів, що відбуваються у суспільстві. Дедалі очевиднішим стає те, що для стабільного розвитку України потрібно враховувати інтереси та створювати необхідні умови для розвитку національних груп, які налічують на сьогодні близько 14 млн. осіб. Це має стати запорукою її безпеки та входження у світове співтовариство. Неврахування новітніх загроз, у тому числі етнополітичної дестабілізації в окремих регіонах України, можливих проявів сепаратизму на етапі запобігання цим явищам за допомогою правових, політичних, етнополітичних механізмів призвело до таких трагічних для України наслідків – втрати Криму, контролю над Східними областями, війни, людських жертв та матеріальних збитків. На нинішньому етапі на перший план виходять – політичні, в тому числі міжнародні, та силові засоби протидії сепаратизму [2, с. 358]. В сучасних умовах, на наш погляд, важливим є створення ґрунтовної концепції етнополітики в Україні, яка враховувала би тенденції глобального світу. Йдеться, зокрема, про врахування як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, що перешкоджають етнополітичній стабільності країни, перебувають в системно-структурній суперечності між державними та національними інтересами і цінностями в самому українському суспільстві.

Вирішення етнополітичних проблем України потребує з боку держави як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних зусиль. Якщо перше пов'язано з розмежуванням населення держави на спільноти заходу і сходу, відмінностями соціокультурного, економічного і політичного розвитку цих територій (регіонами), то друге передбачає врегулювання відносин у прикордонних межах. Не випадково найбільш серйозні ускладнення у цій ділянці Україна має саме у прикордонних регіонах. Укладання двосторонніх і багатосторонніх угод про визнання кордонів і територіальної цілісності, про взаємний захист національних меншин, розвиток співпраці, економічних і гуманітарних обмінів із сусідніми державами значно полегшить задоволення

інтересів національного розвитку різних етнічних груп, що проживають в Україні. Адже найвищою метою етнополітики України є створення оптимальних умов для гармонійного і перспективного розвитку у поліетнічній державі усіх етнонаціональних структур українського суспільства – української нації та національних меншин.

Нині Україна переживає надзвичайно складний етап становлення незалежності. Світове співтовариство ідентифікує її, серед іншого, як країну війни, глобального конфлікту, територію боротьби цивілізацій. Політична криза 2013-2014 років, Євромайдан, ротація влади під тиском вуличних протестів стали передумовою порушення суверенітету та територіальної цілісності України країною-агресором, втручання Російської Федерації у внутрішні справи нашої країни під приводом захисту прав росіян та російськомовних українців. Амбіційні дії офіційного Кремля в підтримку проявів сепаратизму на Сході України, гібридна війна породили низку проблем, які важким тягарем лягають на плечі народу України. Однак її євроінтеграційний, демократичний вектор розвитку є і залишається незмінним. Перспективним у цьому напрямку, на наш погляд, є посилення публічності, прозорості й відкритості політики, діяльності інститутів влади, запровадження дієвого громадського контролю в політичному процесі.

Значна частина сучасних дослідників пов'язує соціально-політичні зміни в нашій країні як на найближчі роки, так і в далекій перспективі з феноменом Майдану. Вимоги до справедливості, умов гідного розвитку людини, очищення політики від бруду, перезаснування політичної системи, створення твердих засад правової держави навряд чи варто заперечувати. Не викликають заперечень і більш конкретні кроки до сформованої у боротьбі мети, як прийняття народної Конституції, яка відобразить реальний стан суспільства, його запити і потреби, зміна політичної еліти та ін.[3, с. 32]. Однак, як засвідчує практика, такі суспільно-політичні процеси є настільки значимими – наскільки ж складними. Динаміка їх розвитку може стати незворотною за умови постійного і ефективного «тиску» на народних обранців, наполегливих вимог народу, коли вони починають хибити.

На рубежі третього тисячоліття Україна опинилася в силовому полі масштабних цивілізаційних змін, які охоплюють два суттєвих процеси: 1) процес демократизації – впровадження демократичних начал та відповідна перебудова держави і суспільства; 2) процес набуття Україною ознак постіндустріального (інформаційного) суспільства, якому властиве поряд із суспільно-політичним культурно-ціннісне забарвлення. За висловом вчених, процес демократизації переходить нині від фази експансії до фази консолідації. І якщо у фазі експансії домінують загальні риси розвитку, то фаза консолідації виявляє неповторно-специфічні особливості реакцій конкретних соціумів на демократичний виклик. Тому перед Україною постала проблема відповідності вітчизняних суспільно-політичних перетворень основним вимогам консолідаційної фази сучасної демократичної хвилі [4].

Утвердження в Україні елементів постіндустріалізму передбачає:

- гнучке реагування на нові цивілізаційні процеси, домінуючими серед яких є децентралізація, гуманізація, демократизація, інформатизація, індивідуалізація, що потребує розвитку інформаційних можливостей та пост-матеріальних цінностей суспільства;

- врахування того, що в постіндустріальних суспільствах політика перетворюється на різновид підприємництва, де провокуються події, конфлікти, створюються штучні іміджі лідерів, набуває самодостатнього характеру реклама;

- подолання етики антропоцентризму з його ставленням до навколишнього світу як до сфери самоутвердження в ньому людини-хазяїна, формування екологічного суспільства, заснованого на впровадженні енергозберігаючих технологій;

- розширення сфери індивідуальної свободи людини, можливостей вільного вибору варіантів самореалізації;

- поступової переорієнтації суспільства до гуманістичного обмеження політики, що передбачає: розвиток індивідуально-орієнтованої освіти, особистої компетентності на всіх рівнях; пріоритет духовного начала перед матеріальним; розвиток громадської самодіяльності й формування громадської думки; постійну увагу до молодіжного середовища як визначального чинника людського життя в майбутньому.

Потреби модернізації українського суспільства в контексті сучасних цивілізаційних змін потребують посилення уваги до інтересів і потреб конкретної особистості, задля якої і повинні здійснюватися будь-які реформи.

Література:

1. Михайлова М. О. Етнокультурний ренесанс vs глобальна культура: сучасний вимір// Гуманітарний вісник ЗДІА, 2013, №54. – с. 116-124.

2. Кресіна І. О. Правові механізми запобігання та протидії сепаратизму в Україні / І. О. Кресіна // Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 64. – Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. – 504с.
3. Колодій А. Феномен Майдану в контексті пошуку моделі врядування в Україні // Агора. – Вип. 13: Революція відбулася: що далі? – К.: Стилос. – С. 22-36.
4. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політика й сучасний розвиток українського суспільства [Електронний ресурс]/ О. В. Бабкіна, В. П., Горбатенко / Режим доступу:www. Info-library.com.ua

Афанас Н.Н.,
*канд. полит. наук, заведуючий кафедрой международных отношений
Института Международных Отношений Молдовы*

ВЫГОДЫ И ИЗДЕРЖКИ ИНТЕГРАЦИОННЫХ АЛЬТЕРНАТИВ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ЕС ИЛИ ЕВРАЗЭС

В XXI веке интеграционные процессы стали объективным политическим феноменом на всех континентах земного шара. Каждое из государств, желающих быть частью мирового сообщества должно участвовать в одном из интеграционных проектов, иначе государство рискует быть изолированным от мирового сообщества и будет вынуждено строить свою политику на базе собственных ресурсов, которых порой не хватает для обеспечения базовых нужд государства.

Республика Молдова по сравнению со многими другими государствами имеет теоретические и практические альтернативы интеграции, её географическое расположение также, как историческое и цивилизационное наследие даёт возможность политической элите и обществу выбрать путь развития, включившись в один из интеграционных проектов, существующих в регионе. Чтобы понять молдавскую внутреннюю и внешнюю политику мы попытаемся расшифровать молдавскую сущность на базе её исторического прошлого, специфики развития, социального мышления и социал-экономического развития, таким образом надо отметить, что в Молдове сталкиваются три цивилизационно-культурные течения: с одной стороны это латинские корни, оставшиеся после римского присутствия в данном регионе, которые материализуются через язык общения, специфику поведения и мышления[3,с. 147-149].

Также стоит отметить тот факт, что Республика Молдова, хоть и частично, но является Балканским регионом. То, что имеет влияние на социальные сношения государства, социальное мышление и устройство политической структуры. Не в последнюю очередь мы отмечаем и славянский элемент молдавской самобытности. Таким образом, многие черты характера и мышления славянских народов можно идентифицировать и в молдавском обществе. Как следствие всего этого молдавское общество не может иметь монохарактер, а характеризуется мультикультурализмом, то, что и составляет молдавскую самобытность. Это имеет и политические аспекты, таким образом, ни одна политическая партия в Молдове не сможет собрать большинство голосов граждан, поскольку не сможет предложить message, отвечающийжеланиям и необходимостями всего общества. Можем сделать вывод, что межполитический диалог и компромисс – единственный метод для установления и развития стабильной политической системы Молдове[1].

На базе данных различий в молдавском обществе консолидировались, как минимум, три историко-политических течения. Мы начнем их анализировать с более опасных для молдавского государствак более приемлемым. Таким образом, первое – прорумынское течение, продвигающее идею о том, что территория между Прутом и Днестром является ничем иным, чем румынская земля, а появление и существование Республики Молдова – это историческая ошибка. Придерживающиеся данной теории через средства массовой информации и культурные программы уничтожают идею о молдавской идентичности и молдавской государственности. Второе течение – пророссийское, которое продвигает концепт о том, что Молдова должна развиваться только в союзе с Российской Федерацией. Данная идея основывается на долгих годах российского присутствия на данной территории и аргументируется историческими и культурными связями, основанными за данный период. Третья тенденция, но, по нашему мнению, самая важная и необходимая Молдове – государственники, которые придерживаются идеи о существовании независимой Молдовы в рамках границ, признанных мировым сообществом. Они активно

продвигают идею о молдавской самобытности, молдавской идентичности и право на существование молдавского государства[4].

Государственники аргументируют, что нынешняя республика – это исторический результат эволюции исторической Молдовы. Они продвигают идею о необходимости развития и углубления стратегических сношений с государствами, которые представляют экономический и политический интерес для Республики Молдова. Внешняя политика Республики Молдова должна быть там, где интересы молдавского государства и молдавского гражданина. Данные тенденции имеют своих приверженцев в рядах молдавских политиков, культурных элит, а также молдавского общества. Как следствие, данное разногласие активно используется политическими партиями для набора политического капитала, что впоследствии приводит к разделению и конфронтации молдавского общества.

Анализируя внешнюю политику Республики Молдова, не можем не отметить, что географическая и политическая территория, которая сегодня называется Республика Молдова, с начала XVIII века потеряла свою государственность и приобрела её лишь в начале 90-х годов XX века. Как следствие, на долгие века Молдова не имела собственную политическую элиту, которая брала на себя ответственность за развитие и модернизацию государства. Исчезло государственное мышление в рядах молдавской элиты, поскольку долгое время им приходилось занимать второстепенные роли в государстве. В результате этого на момент формирования независимой Молдовы политическая элита была вынуждена учиться и приобретать практические навыки параллельно с управлением государства. Исходя из этого было допущено из-за незнания или из-за некомпетентности множество ошибок, последствия которых будут чувствоваться ещё десятилетиями. На данном этапе Республике Молдова необходимо активное продвижение государственности и формирование политических и иных элит с осознанием, что Республика Молдова – это не временный проект, это не историческая ошибка, а правовой последователь исторической Молдовы [5]. Одним из главных инструментов в строительстве мышления нового общества и в формировании новых элит являются социал-гуманитарные дисциплины, преподаваемые в школах. В первую очередь стоит отметить роль истории, как формирующую сознание молодого поколения. Данная дисциплина должна стать основой продвижения идей о молдавской идентичности, о молдавской государственности и о единстве молдавского общества на базе мультикультурализма.

Идея о европейской интеграции появилась в дипломатических кругах Молдовы ещё в 90-е годы, но на тот момент она имела больше декларативный характер, нежели политической. Данная идея приобрела политический контур в начале 2000-х, когда союз начал активно расширяться на восток и Республика Молдова стала в непосредственной близости, а впоследствии и прямым соседом ЕС. В 2005 году профильное министерство изменило своё название с Министерства Иностранных Дел в Министерство Иностранных Дел и Европейской Интеграции, тем самым молдавская дипломатия показала свою заинтересованность в европейской интеграции. Также, в этом году 22 февраля был подписан индивидуальный план действий ЕС-РМ, где были указаны основные сферы сотрудничества. В политических кругах, также, как и в обществе, данный документ был принят как сигнал о заинтересованности ЕС в Республике Молдова, но более углубленный анализ доказал нам, что документы такого типа были разработаны и приняты с большинством государств, находящихся на границах ЕС и данный документ никоим образом не является гарантом и элементом европейской интеграции. Он вызван доказать, что стороны заинтересованы в развитии отношений друг с другом. В Республике Молдова осознают, что ЕС заинтересован, в первую очередь в обеспечении безопасности и стабильности на своих восточных границах и наша республика является одним из элементов системы безопасности ЕС[3].

Анализируя потенциальные выгоды вступления в ЕС, в первую очередь нужно отметить 4 основные свободы, которые предоставляет европейское пространство: свобода передвижения товаров; свобода передвижения людей; свобода передвижения услуг; свобода передвижения капитала. Надо осознавать, что для использования данных свобод молдавское общество и, в первую очередь, молдавская экономика должна быть готовой свободно конкурировать с европейским партнером – то, что на данном этапе не представляется возможным. Также, говоря о выгодах, стоит отметить возможность участия в европейских проектах и программах, которые предполагают выход Республики Молдова к европейским фондам. Но надо осознавать, что для участия в данных проектах необходимо компетентные профессиональные работники государственных органов власти, также как и представители гражданского общества[4]. Некоторые политические круги в Молдове активно продвигают идею о вступлении в ЕС, основываясь на европейских ценностях, но данные ценности не являются основой для молдавского общества, которое, находясь в длительном социал-экономическом переходном

периоде, заинтересованное, в первую очередь, в экономическом существовании и менее заинтересованно в принадлежности к одному или к иному цивилизационному пространству.

Существует одна фраза, которая частично объясняет европейские тенденции Республики Молдова, а именно «интеграцию мы воспринимаем через желудок и карман». Большинство населения хочет получить от интеграции лучший уровень жизни, а не присоединение к какому-нибудь интеграционному пространству с теми или иными ценностями. Говоря об издержках интеграции, стоит отметить риски, которые поведут за собой объединение европейского пространства и трудность конкурирования с европейскими производителями. Также, говоря об издержках, стоит отметить, что, как минимум половина молдавского общества не уверена в необходимости данного процесса.

Интеграция в евроазиатское пространство появилась сравнительно недавно и предлагает вступление Республики Молдова в Таможенный Союз, сформированный Россией, Казахстаном и Белоруссией. Выгоды вступления в данное пространство будут доступ молдавских товаров на российском рынке; возможность обеспечения молдавской энергетической безопасности за счёт более дешёвых энергетических ресурсов. Также стоит отметить, что вступление в данное пространство обусловлено сильным славянским фактором, который проявляется через церковь, телевидение и русскоязычное население Республики Молдова. Издержками вступления в евроазиатское пространство является частичная утеря молдавского суверенитета, независимости во внешних делах, также, как и развитие комплекса большого брата.

Мы попытаемся сделать сравнительный анализ выгод и издержек интеграции для Республики Молдова. По вопросам торговли Республика Молдова гарантирует себе рынок Российской Федерации при вступлении в евро-азиатское пространство, которое не требует массовых реформ и модернизации молдавского производства, но российский рынок, будучи открытым особенно после вступления России в ВТО, отнюдь не гарантирует высокие продажи молдавских товаров. То, что подразумевает, что стандартизация к европейским и общемировым требованиям должна происходить вне зависимости от нашего вступления в ЕврАзЭС или в ЕС. Вступление в ЕС предполагает немедленное и общее реформирование молдавского производства, иначе у нас не то, что не будет возможности экспортировать свои товары, а даже не сможем продавать их на своей территории. Как мы видим, необходимость модернизации молдавского производства обязательна при любом раскладе.

Анализируя аспекты безопасности, стоит отметить, что при вступлении в ЕврАзЭС Республика Молдова станет частью зоны российских интересов и предполагает хоть и частичную, но всё же конфронтацию с европейскими государствами, в особенности с членами НАТО. При вступлении в ЕС, проблемы безопасности приобретут характер конфронтации уже с Российской Федерацией. Стоит ожидать усложнения урегулирования Приднестровского конфликта, который будет использован для манипуляции Молдовы. Мы осознаём, что мы используемы обеими сторонами для достижения своих собственных геополитических интересов, и мы являемся малой частью большой игры. Молдавская дипломатия должна максимально сделать более эффективным тот факт, что мы используемы. Мы должны грамотно балансировать на интересах великих держав в данном регионе, но при этом не доводя ситуацию до открытых конфликтов. Если молдавская дипломатия не может взять на себя такое обязательство, то лучше выбрать лишь одно внешнеполитическое направление, при этом сознавая риски, которые они подразумевают. Не в последнюю очередь стоит проанализировать влияние альтернатив интеграции через призму молдавских граждан, находящихся временно или постоянно за границей. Таким образом, почти что равномерно распределяется число трудовых мигрантов в России и в странах ЕС. Быстрое и необдуманное решение может привести к тому, что у молдавских граждан находящихся либо в России, либо в ЕС, появится масса проблем[3, с. 192-196].

Делая краткий анализ выгод и издержек альтернатив интеграции Республики Молдова, мы сегодня не можем дать однозначного ответа, где наша республика может развиваться лучше. Существование альтернатив – это большой плюс для молдавских элит и общества, поскольку существует реальная возможность выбора, а также, делая сравнительный анализ, мы более критично и объективно замечаем выгоды и издержки интеграционных проектов. Молдавская дипломатия, основываясь на базе внутривнутриполитических тенденций и на желании молдавских граждан, сделает выводы и выбор, но важно, чтобы данный выбор максимально отвечал интересам молдавского государства.

Литература:

1. Biscop S., The European Security Strategy in perspectiv. Ed. RIIR. Bruxelles// <http://www.irri-kiib.be/papers/06/sec-gov/SB-conf.UACES.2006.doc>
2. Politique européenne de voisinage//

3. http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paperfr.pdf
4. Буриан А., Международные отношения, внешняя политика и дипломатия. Издание II переработанная и дополненная. Из. СЕР USM. Chişinău, 2005. 288 с.
5. Концепция внешней политики Республики Молдова. Принятый Парламентом Республики Молдовы от 08 февраля 1995 года, nr. 368-XIII// Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 20/187 din 06.04.1995
6. Концепция национальной безопасности Республики Молдова. Принятый Парламент Республики Молдова от 22 мая 2008 года, nr. 112-XVI.// Monitorul Oficial 97-98/357, 03.06.2008

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

*Бабушко С.Р.,
канд. філол. наук, доцент кафедри української
та англійської мов НУФВСУ*

КОРПОРАТИВНІ УНІВЕРСИТЕТИ – СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Міжнародний та вітчизняний ринки праці сьогодні потребують висококваліфікованих фахівців, здатних професійно та особистісно розвиватися, які опанували новітні інформаційно-комунікаційні технології. Особливої значущості набувають ці вимоги у сфері туризму, яка вважається високотехнологічною та контактною. Відтак, пріоритетним і перспективним завданням сфери туризму має стати його професіоналізація, забезпечення вітчизняних готельних підприємств кваліфікованими кадрами, створення необхідних умов для їх неперервного навчання і професійного розвитку, підвищення їх кваліфікації до рівня вимог міжнародних стандартів гостинності. Досягти мети можна завдяки неперервній освіті та внутрішньофірмовому навчанню. Однією із її новітніх форм є корпоративний університет, який вважається «найбільш стрімко зростаючим сегментом ринку освіти дорослих». Динаміка зростання кількості корпоративних університетів свідчить про вже усталену тенденцію зростання на ринку освітніх послуг частки освіти для дорослих, зокрема такої її форми, як внутрішньофірмового навчання.

Корпоративні університети відомі та функціонують понад 30 років, проте до сих пір відсутнє єдине трактування цього терміну. Дефініції корпоративного університету варіюються. Аналіз підходів різних учених до питань корпоративного університету дозволив з'ясувати, що термін «університет» частіше використовують не для того, щоб відобразити традиційну університетську практику викладання і навчання, а скоріше символічно для надання значущості навчальному процесу в організації.

За останні роки відбулося про переосмислення та розширення понятійного поля концепту «корпоративний університет». Його перестали розглядати як певний фізичний об'єкт, а розглядають скоріше як організоване навчання персоналу задля користі всієї організації, тобто сприймають його не як заклад, а як фасилітуючий процес.

Водночас за статистичними даними 54% корпоративних навчальних інституцій взагалі не використовують слово «університет» в назві своїх закладів, а користуються такими позначеннями «інститут навчання, навчальна академія», віртуальним університетом, корпоративною бізнес-школою, навчальним центром та іншими.

Деякі зарубіжні дослідники пропонують ввести в науковий обіг термін «корпоративний мультіверситет» (multiversity), який означає освітній заклад, що пропонує великий вибір (мульти – багато). Такий навчальний заклад задовольняє мульти- потреби і цілі, пропонує мульти- навчальні програми, допомагає в мульти- кар'єрах, використовує мульти- методи і технології навчання [2, с. 27].

Слід зауважити, що яким би мовним ярликом не позначали корпоративний університет, головне – це його функція – фасилітація навчання працівників та їх розвитку.

Багато компаній вбачають в розвитку інтернет-технологій нові можливості для діяльності своїх корпоративних університетів, відхід від навчання за попередньо складеним розкладом до навчання за вимогою та до відкритого навчання. Аналізуючи структуру американських

корпоративних університетів, зокрема готельних корпорацій Hilton Worldwide, Marriott, Radisson SAS, Fairmont, які мають власні школи для задоволення освітніх потреб своїх працівників, було з'ясовано, що вони виходять за рамки «кампусу» і стають віртуальними, тобто пропонують послуги дистанційного навчання. Було з'ясовано, що найбільш використовувані і популярні ІТ технології, які реалізуються корпоративними університетами згаданих готельних брендів у своїй освітній діяльності, є такі:

- створення віртуального навчального середовища, освітньої платформи, яка вміщує модулі для дистанційного опанування необхідними для працівника знаннями;
- створення віртуального готелю з його відділами, персоналом, гостями, в якому навчання проводиться на робочому місці за допомогою інтерактивних карточок опитування після кожного заняття (програми «Сталий розвиток», «Ресторанні послуги»);
- інтерактивні комп'ютерні ігри;
- анкети та опитувальники різних форм в режимі online, що дозволяють працівникам не лише відповісти на запитання анкети після завершення свого навчання/учіння, але й створити власні за допомогою відповідних програм (наприклад, Surf Monkey);
- вебінари, електронні книги, статті, програмне забезпечення для iPads, apps;
- on-line менторінг, що стимулює обмін досвідом із старшими колегами;
- створення чату для спілкування учасників, обміну думками;
- створення віртуальної спільноти однодумців.

Таким чином, корпоративні університети є явищем позитивним в освітній системі, зокрема у навчанні персоналу готельних корпорацій. Вони є гнучким засобом, що легко пристосовується до потреб ринку, організації, роботодавців та самих працівників. Тому, якою б не була модель корпоративного університету, вони всі забезпечують ефективне навчання працівників у сучасних умовах, розвивають людські ресурси організацій, які їх створили, та самі організації.

Література:

1. Meister J. Ten steps to creating a corporate university / J. Meister // Training and Development. – Vol. 52. – No 11. – 1998. – p. 38-43.
2. Mindrum C. The rise of the corporate multiversity / C. Mindrum // Chief Learning Officer. – Vol.8. – No 12. – 2009. – p.26-31.

Бочарова І.В.,
канд. філол. наук, доцент,
Червінська Л.М.,
ст. викладач
кафедра іноземних мов,

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ НОВІТНІХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВНЗ У СВІТЛІ ВИМОГ НОВОГО ЗАКОНУ ПРО ВИЩУ ОСВІТУ

У процесі реформування освітянської галузі в Україні та запровадження Закону про вищу освіту іноземні мови, як і ряд інших загальноосвітніх дисциплін гуманітарного циклу, були виведені з переліку обов'язкових у ВНЗ. Тепер університети мають самі визначати, які дисципліни будуть входити до обов'язкової та вибіркової складових. Право прийняття таких рішень надається науково-методичним радам при залученні студентських академічних рад університетів. І хоча такий підхід викликає збурення та протест певних університетських та академічних кіл, це рішення виглядає цілком логічним і правомірним, оскільки автономія вищих навчальних закладів України не тільки передбачає надання свободи діяльності, а й вимагає від керівництва та викладачів високої професійної відповідальності.

Програми з іноземної мови за професійним спрямуванням передбачали наявність базових умінь та навичок, отриманих у середній школі. Вони були спрямовані в першу чергу на вдосконалення студентом цих навичок, засвоєння фахового вокабуляру, набуття навичок читання та усного й письмового перекладу текстів за фахом і, в ідеалі, навичок комунікації на професійному рівні. Слід визнати, що досягнення цієї мети завжди викликає певні труднощі, оскільки рівень підготовки випускників середніх шкіл зазвичай неоднорідний. Так, у КНЕУ близько

30 % першокурсників відчують серйозні труднощі ще на початковому етапі через те, що рівень підготовки з іноземної мови в середній школі не відповідає вимогам ВНЗ.

Відтак в нових умовах, коли іноземні мови скоріш за все опиняться у вибірковій складовій, постає необхідність створення нових програм, що будуть відповідати запиту студента, який буде жити та працювати в глобалізованому середовищі, де знання іноземної мови є звичайною вимогою до фахівця в будь-якій галузі. Таким чином, нові програми повинні чітко показати студенту, який продукт він отримає на виході, а саме, яких вмінь та навичок він набуде в результаті навчання. З огляду на вищезазначене, пропонуємо трьохрівневий підхід до укладання програм з іноземної мови за професійним спрямуванням.

I рівень. Програми для студентів 1-2 курсів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Мета – вдосконалення набутих у середній школі основних навичок читання, письма та говоріння на матеріалі, дотичному до фахових дисциплін. Зокрема, в економічному ВНЗ – на матеріалі з основ економічних знань з подальшим вивченням текстів з економіки підприємства, маркетингу, міжнародної економіки та фінансів.

II рівень. Програми для студентів 3-4 курсів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Мета – поглиблене вивчення іноземної мови відповідно до обраного фаху за економічно спеціальністю. В результаті у студента мають сформуватись мовні компетенції високого рівня, що дасть можливість скласти іспити з метою отримання міжнародних сертифікатів (TOEFL, Proficiency, GMAT та інших).

III рівень. Програми для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Мета – оволодіння іноземною мовою за фахом на високому практичному рівні. Програма має бути спрямована на підготовку фахівців, які будуть вільно, на високому професійному рівні володіти іноземною мовою за фахом, а саме публікувати статті у міжнародних виданнях, в інтернет-ресурсах, в наукометричних базах даних, виступати на міжнародних наукових конференціях, брати участь у міжнародних наукових проектах, викладати економічні дисципліни іноземною мовою тощо.

Без сумніву, створення та запровадження новітніх програм потребує певного часу та матеріальної підтримки. На жаль, зараз іноземна мова не входить до складу дисциплін магістерського рівня підготовки. Однак, виходячи з нових вимог, поставлених у Законі про вищу освіту, запровадження підготовки з іноземної мови на цьому рівні виглядає цілком доречним. Звичайно, прерогативою наукових академічних рад залишатиметься рішення, чи буде іноземна мова внесена до переліку дисциплін магістерського рівня підготовки. Окрім того, можна передбачити, що досить низький рівень підготовки з іноземної мови в середній школі може стати перешкодою при переході з I на II рівень, тобто на рівень вивчення іноземної мови за фахом. Проте у світлі рішення українського суспільства інтегруватися в європейське співтовариство знання іноземної мови бакалаврами та магістрами на професійному рівні є беззаперечною необхідністю.

Література:

1. Квіт С. Потрібні зміни: зміст та задачі освітянських реформ. Українська Правда. 27.01.2015.
2. Оніщенко О. Якщо закон не вказ. Дзеркало тижня. №3. 2015.
3. Девдера М. Освіта для людини. Дзеркало тижня. №1. 2015

Браславська О.В.,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її
навчання,
Запорожець Л.М.,
викладач кафедри географії та методики її навчання,
Рожі І.Г.,
магістрант,
Макаревич І.М.,
студентка I курсу відділення перепідготовки
Уманський педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ – УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Підготовка майбутнього вчителя географії, обсяг його знань, рівень вмінь, володіння інноваціями передбачає широке використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі. Саме це дозволить поєднувати фундаментальність географічних знань з інноваційністю мислення та практико-орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення певних освітніх проблем. У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти».

Питання розвитку професійної компетентності розглядаються в працях багатьох науковців і дослідників (М. Арцишевська, В. Бондар, Т. Браже, Б. Гершунський, О. Гура, З. Ісаєва, М. Кабардов, В. Калінін, В. Кальней, М. Красовицький, В. Ландшеєр, М. Левин, А. Маркова, В. Маслов, М. Мінський, Л. Мітіна, А. Міщенко, Є. Павлютенков, О. Панарін, І. Підласий, Дж. Равен, П. Решітник, С. Совгіра, О. Тімець, А. Тряпціна, М. Чошанов, С. Шишов та інші).

Загальним структуруванням професійної компетентності, визначенням її змісту стосовно конкретних спеціальностей займаються такі вчені як В. Болотов, Л. Васильєв, Л. Волошко, О. Гура, А. Деркач, Л. Дибкова, І. Зимня, Н. Кузьміна, А. Мамцев, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Овчарук, В. Серіков, С. Хазова, А. Хуторський та ін.

Визначаючи компетентність як універсальну властивість особистості, специфічну для різних видів діяльності, Дж. Равен підкреслює, що вона необхідна для ефективного виконання певної дії у визначеній предметній галузі з наявністю профільних знань, особливого роду навичок, способів мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії [3]. А. Хуторський розглядає компетентність як поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють мати обґрунтовані судження про цю сферу й ефективно діяти в ній; володіння відповідною компетенцією, що містить особисте ставлення людини до предмета діяльності; компетентності формуються в процесі навчання і не лише у ВНЗ, а й під впливом родини, роботи політики тощо [4]; М. Чошанов розглядає її як стан адекватного виконання завдання [5]; А. Маркова, Л. Мітіна вважають основними ознаками цього поняття єдність теоретичної та практичної готовності, професійних знань та професійного мислення [1; 2]. Більшість дослідників, поділяють категорію «компетентність» на два види загальна компетентність та спеціальна (предметна) компетентність. Радою Європи прийнято модель загальних ключових компетентностей, якими мають володіти молоді європейці:

– політична й соціальна компетентність – здатність брати на себе відповідальність, брати участь у підтримці та покращенні демократичних інститутів тощо;

– міжкультурна компетентність – здатність приймати інші культури, мови та релігії, здатність виявляти повагу один до одного тощо;

– комунікаційна компетентність – володіння усним і письмовим спілкуванням, зокрема володіння декількома мовами;

– інформаційна компетентність, пов'язана з виникненням інформаційного суспільства – володіння відповідними технологіями, розуміння їх застосування, здатність критично осмислювати повідомлення, що розповсюджуються масовими медіа засобами та рекламою;

– компетентності продовженого навчання – здатність навчатися протягом усього життя в контексті неперервної професійної підготовки і соціального життя.

Крім професійних знань, умінь і навичок учитель повинен мати необхідну гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя про що йдеться у державній національній програмі «Освіта», де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня».

Поняття «компетентність» широко використовується в різних видах людської діяльності, зокрема і в педагогіці для визначення її високої якості. Окреслюючи мету у вирішенні певного кола задач, компетентність реалізується на різних рівнях, тобто включає здатність виконувати розумові операції (аналітичні, критичні, комунікативні тощо), виявляє наявність практичних умінь. Тобто, компетентність є специфічною здатністю, яка необхідна для ефективного виконання конкретної діяльності в конкретній предметній галузі, і яка вміщує знання, предметні навички, засоби мислення, розуміння відповідальності за свої дії.

Література:

1. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 308 с.
2. Митина Л. М. Развитие конкурентноспособной личности. – 2-е изд., стер. / Л. М. Митина – М.: Изд-во Моск. Психолого-соц. ин-та; Воронеж: Изд-во НПС «МОДЭК», 2003. – 400 с.
3. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М.: Когито-Центр, 2002. – 396 с.
4. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированой парадигмы образования / А. В. Хуторской // Нар. образование. – 2003. – №2. – С. 18-24.
5. Чошанов М. А. Дидактическое конструирование гибкой технологии обучения / М. А. Чошанов // Педагогика. – 1997. – №2. – С. 21-30.

Демченко Н.М.,

*канд. педаг. наук, доцент кафедри педагогіки
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації світової економіки, постіндустріального, інформаційного етапу розвитку цивілізації, впровадження інформаційних технологій в усіх країнах Європи проводяться різні за змістом реформи національних систем освіти. Освіта і наука сьогодні стають пріоритетними факторами розвитку соціально-економічного, духовного та політичного життя будь-якої країни. На сучасному етапі визначальними факторами багатства кожної країни є знання. В цих умовах особливого значення набуває проблема вдосконалення сфери освіти кожної країни, і Україна не виключення.

Одним із головних принципів формування сучасної освітньої політики України є забезпечення цілісної освіти різних рівнів і перетворення освіти в процес безперервного розвитку особистості протягом всього життя з урахуванням попередньої освіти людини та її професійного зростання. Відповідно соціально-освітній аспект побудови системи неперервної освіти визначає її як частину соціальної практики.

На даний момент пріоритетним питанням у рамках формування та реалізації освітньої політики країни є кодифікація законодавства в галузі освіти. Документи, запропоновані педагогічній громадськості для обговорення та прийняття: Стратегія розвитку загальної середньої освіти України на період 2015–2025 років, Проект Закону України «Про професійну освіту», Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років», Проект «Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року», мають забезпечити швидкий і зручний перехід до «неперервної освіти», оскільки у XXI столітті безперервність розглядається як фундаментальний принцип освіти.

С.Сисоєва та Т.Кристочук характеризують пропоновану для впровадження модель неперервної освіти як таку, що можна уявити у вигляді двох зустрічних процесів: перетворення звичайної системи освіти, з одного боку, та появу, розвиток і зміцнення її нових ланок і форм неформальної та інформальної освіти, з іншого.

Так, вертикальна структура системи неперервної освіти являє собою ряд рівнів, які

розташовані у порядку збільшення обсягу й якості знань, вмінь і навичок: дошкільна освіта – початкова загальна освіта – основна загальна освіта – середня загальна освіта – початкова професійна освіта – середня професійна освіта – вища професійна освіта – постпрофесійна освіта.

Окремим завданням «Проекту концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років» щодо реалізації основних напрямів реформування освіти визначається забезпечення рівного доступу до якісної освіти усім громадянам України та перетворення її на соціальний ліфт [2]. А з 2017 року має відбутися як повний перехід старшої школи на профільну підготовку, так і створення навчальних закладів III ступеня нових типів. Старшу школу передбачається поєднувати з професійною освітою. Таким чином, вона буде розділена на 3 напрямки: профільна академічна освіта – для підготовки до вищих навчальних закладів, професійна освіта і повна загальна середня освіта, професійно-технічна освіта з формуванням відповідного рівня кваліфікації і повна загальна середня освіта [1].

Прийняття Закону України «Про професійну освіту», забезпечить можливість існування двох її рівнів: кваліфікований робітник та молодший спеціаліст. Передбачається можливість інтеграції молодшого спеціаліста із ступенями вищої освіти. Також мають урізноманітнитись форми здобуття професійної освіти, та запровадитись дуальна освіта.

Виконання Закону України «Про вищу освіту» повинно забезпечити перехід на триступеневу систему вищої освіти у 2014–2016 роках, дворічну магістратуру та чотирирічну програму підготовки докторів філософії. А з 2016 року має відбутися перехід до нового переліку спеціальностей підготовки фахівців з вищою освітою усіх ступенів, що максимально наблизить його до Міжнародної стандартної класифікації освіти. Передбачається також створення регіональних докторських шкіл на базі кількох ВНЗ та наукових установ для забезпечення повноцінного функціонування докторських програм [2].

Горизонтальна ж структура системи неперервної освіти на кожному з щаблів навчання надає людині можливості для розвитку та вдосконалення в закладах формальної або неформальної освіти, й створює умови для саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації. Відповідно до вище зазначених документів передбачається легітимізувати з 2016 року в системі середньої, професійної і вищої освіти визнання компетентностей і кваліфікацій, отриманих шляхом неформальної освіти та практичної діяльності.

Таким чином, реалізація державної політики в галузі неперервної освіти передбачає цілеспрямоване та систематичне створення соціально-економічних, правових і організаційних умов для переходу традиційної системи освіти до національної системи неперервної освіти. Створення складної багаторівневої системи неперервної освіти сприяє процесу глобальної інтеграції України в сферу європейської освіти.

Література:

1. Громадська рада при МОН обговорила Стратегію розвитку загальної середньої освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mon.gov.ua/ua/news/40344-gromadska-rada-pri-mon-obgovorila-strategiyu-rozvitku-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv>.
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-1>.
3. Проект Закону України «Про професійну освіту» [Електронний ресурс] // Сайт Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації. – Режим доступу до ресурсу: http://guonkh.gov.ua/reforma_osviti/prof-teh/5794.html.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРАКТИЦІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сучасний період розбудови суспільства характеризується стрімким піднесенням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та їх впровадженням в усі сфери суспільного життя. Як зазначено у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.», основним завданням розвитку інформаційного суспільства у державі є «...сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними», підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни [1].

Одна з головних умов успішного розвитку інформаційного суспільства в Україні – підготовка людини для роботи в інформаційному суспільстві [1]. Професійна діяльність соціальних працівників спрямована на реалізацію державної соціальної політики. Зростання ролі інформації, поява нових інформаційних технологій зумовлюють необхідність післядипломної освіти соціальних працівників щодо застосування ІКТ у їх професійній діяльності.

Теоретико-методологічні аспекти професійної освіти соціальних працівників висвітлені у працях В. П. Андрущенка, О. В. Беспалько, І. Д. Зверевої, І. О. Зімньої, О. Г. Карпенко, А. Й. Капської, Є. І. Холостової та ін. Проблеми формування інформаційної культури, ІКТ-компетентності працівників соціальної сфери і готовності майбутніх соціальних працівників до використання ІКТ у професійній діяльності досліджували Г. М. Алексеева, Т. Б. Лупиніс, О. С. Повідайчик, В. А. Поліщук та ін.

У сучасному інформаційному суспільстві комп'ютер стає обов'язковим атрибутом діяльності як соціальних працівників, так і клієнтів соціальної роботи. Впровадження ІКТ в усі сфери життєдіяльності людини змінює зміст соціальної роботи. Використання ІКТ соціальними працівниками для виконання діагностичної, прогностичної, правозахисної, організаційної, інформаційної, профілактичної, комунікативної функцій професійної діяльності має бути спрямоване на вирішення соціальних проблем суспільства. Тому вбачаємо за доцільне організовувати курси, семінари, тренінги, стажування, обмін досвідом для соціальних працівників щодо використання ІКТ у практичній діяльності.

У попередніх дослідженнях нами означено напрями використання ІКТ соціальними працівниками для виконання практично всіх функцій їх професійної діяльності. Застосування інформаційних технологій соціальними працівниками спрямовано на вирішення таких соціальних суспільно значущих проблем як соціальна допомога людям, які опинилися у складній життєвій ситуації; надання інформаційних соціальних послуг; соціальна адаптація та реабілітація; працевлаштування; автоматизація управлінської діяльності; соціальне прогнозування та проектування [2].

За Національною стратегією розвитку освіти в Україні структура і зміст післядипломної освіти орієнтовані на потреби ринку праці та виклики сучасного суспільного розвитку. Ми поділяємо точку зору Н. Г. Ничкало, що значення післядипломної освіти у системі неперервної професійної освіти полягає у реалізації компенсаторної (усунення прогалів у базовій освіті, її доповнення новими знаннями у зв'язку з інтенсивним розвитком соціальної роботи як науки й осмислення практики здійснення цього виду діяльності) та адаптивної (гнучка професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації з метою оновлення професійного досвіду, здобуття вищого фаху за умов постійних змін практики соціальної діяльності, форм, методів і технологій її здійснення) функцій [3, с. 13].

Метою післядипломної освіти соціальних працівників щодо використання ІКТ у професійній діяльності, на нашу думку, є задоволення особистих потреб використання інформаційних і комп'ютерних технологій для вирішення власних і соціальних суспільно значущих, зокрема професійних завдань; підвищення конкурентоспроможності на ринку праці; впровадження нових інформаційних технологій у практичну діяльність; сприяння соціально-економічному розвитку інформаційного суспільства.

Завданнями післядипломної освіти соціальних працівників щодо використання ІКТ є поглиблення та оновлення знань, умінь і навичок у сфері ІКТ; підвищення рівня ІКТ-компетентності, інформаційної культури; формування розуміння можливостей використання нових інформаційних технологій у фаховій діяльності; підготовка до ефективного застосування ІКТ.

Застосування ІКТ у практиці соціальної роботи забезпечить ефективне використання інформаційних ресурсів для надання соціальних послуг особам, які потрапили у складні життєві обставини.

Таким чином, нами визначено доцільність, мету і завдання післядипломної освіти соціальних працівників щодо застосування ІКТ у фаховій діяльності. Теоретичні знання та практичні навички у сфері ІКТ, розуміння можливостей застосування інформаційних і комп'ютерних технологій, готовність соціальних працівників до їх використання у професійній діяльності підвищить якість надання соціальних послуг населенню, сприятиме економічно-соціальному розвитку інформаційного суспільства.

Література:

1. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 9 січня 2007 року № 537-V // Відомості Верховної Ради України від 23.03.2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Дітковська Л. А. Інформаційно-комунікаційні технології у фаховій підготовці соціальних працівників / Л. А. Дітковська // Зб. наук. праць Хмельницького ін-ту соц. технол. Ун-ту Україна. – Хмельницький: ХІСТ, 2013. – № 7. – с. 78-81.
3. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук.- метод. журнал. – К., 2001. – Вип. 1. – с. 9-22.

Исайчикова Н.И.,

*канд. экон. наук, доцент, зав. кафедры маркетинга и логистики
Гомельского филиала Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси
«Международный университет «МИТСО»*

ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Белорусская модель высшего образования сформировалась на базе советской системы высшего образования, однако в условиях перехода к информационному обществу содержание и качество образования напрямую зависят от таких мировых тенденций в высшем образовании, как массовость, глобализация, информатизация, коммерциализация и т. д. За прошедшие после обретения независимости годы в Республике Беларусь были выработаны основополагающие принципы государственной политики в сфере образования: государственное финансирование учреждений образования всех уровней; государственная социальная поддержка учащихся, студентов, учителей и педагогических работников; обеспечение равных возможностей получения образования всеми гражданами.

В настоящее время в системе высшего образования закреплена законодательно и нормативно двухступенчатая система высшего образования, соответствующая международным стандартам и требованиям инновационного развития; введены образовательные стандарты нового поколения, в которых реализуется компетентностная модель подготовки специалиста, обеспечивается оптимальный баланс фундаментальной, специальной и практико-ориентированной составляющих подготовки; в образовательный процесс УВО внедрены информационные технологии; функционирует развитая система повышения квалификации и переподготовки специалистов для реального сектора экономики; университеты имеют развитую сеть международных связей.

Вместе с тем недостаточны уровни инновационной активности и взаимодействия системы высшего образования с отраслями экономики, коммерциализации научно-технических разработок учреждений высшего образования. Также имеет место старение профессорско-преподавательского состава (количество докторов наук пенсионного возраста превысило 60 %), а дефицит кадров высшей квалификации по приоритетным научным направлениям является сдерживающим фактором в подготовке современных специалистов и проведении научных исследований для IT-отрасли, строительной индустрии и других отраслей экономики. Износ учебно- лабораторного оборудования в государственных учебных заведениях составляет 70 %, средняя обеспеченность учебно-лабораторными площадями — 52,5 %.

1 июля 2011 г. Совет Министров Республики Беларусь постановлением № 893 утвердил Государственную программу развития высшего образования на 2011-2015 гг., согласно которой особенности инновационного развития высшей школы в Беларуси связали с развитием системы образования на основе внедрение информационных технологий; оптимизацией объемов и структуры подготовки специалистов с высшим и средним специальным образованием и рабочих кадров в соответствии с потребностями развития высокотехнологичных производств; приданием

университетам функций центров научно-инновационной деятельности, созданием и развитием при них субъектов инновационной инфраструктуры, интеграцией профессионального образования, науки и производства; формированием общего образовательного пространства в рамках СНГ, ЕврАзЭС. Союзного государства Беларуси и России, присоединением к Болонскому процессу; ростом экспорта образовательных услуг за счет увеличения контингента иностранных учащихся. В системе высшего образования Республики Беларусь предусматривается введение обязательного требования о свободном владении разговорным иностранным языком при получении диплома о высшем образовании и усиление практикоориентированности подготовки кадров, а также обновление с участием ведущих специалистов реального сектора экономики содержания профессионального образования и обеспечение местами в общежитиях нуждающихся в жилье студентов к 2015 г. до 100%.

В результате планируемой работы доля специалистов с высшим инженерно-техническим образованием в выпуске государственных учреждений высшего образования к 2015 г. должна достигнуть 30%, что соответствует показателям структуры профессионального образования европейских государств. За годы реализации Государственной программы для экономики страны по профилям «Техника и технологии», «Естественные науки», «Архитектура и строительство» по всем формам получения высшего образования в УВО будет подготовлено около 100 тыс. специалистов. Предусматривается введение актуальных специальных курсов, привлечение к образовательному процессу руководителей и ведущих специалистов отраслей экономики, решение вопроса об оплате их труда из средств от приносящей доходы деятельности учебным заведениям высшего образования. Кроме того, в постановлении Совета Министров №1174 от 9 августа 2010 г. «О стратегии развития информационного общества в Республике Беларусь на период до 2015 г. и плане первоочередных мер по реализации стратегии развития информационного общества в Республике Беларусь на 2010 г.» указывается среди приоритетных направлений развития информационного общества электронное обучение. Так, было начато создание национальной системы электронных образовательных ресурсов по основным отраслям знаний и совершенствование инфраструктуры доступа к ним. Стратегическая цель ее создания заключается в следующем:

- обеспечении для учащихся и специалистов различных учебных заведений независимо от места их расположения равных возможностей получения знаний на уровне современных требований государственных, европейских и международных стандартов;
- осуществлении повышения квалификации учителей и профессорско-преподавательского состава в области использования информационно-коммуникативных технологий.

Активное участие в реализации указанных задач позволит белорусским университетам обеспечить высокое качество подготовки специалистов, удовлетворить потребителей образовательных услуг, в том числе ориентированных на дистанционную форму обучения, повысить конкурентно-способность и устойчивость на рынке образовательных услуг.

Лавриненко Т.П.,

ст. викладач кафедри іноземних мов

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Актуалізація проблеми професійних компетенцій, яка визначається різними аспектами розуміння їх змісту та форм, на нашу думку, обумовлена по-перше, протиріччям між необхідністю підвищення наукового рівня економічних знань, та наближення їх до реалій життя; по-друге, пошуком засобів критичного осмислення і творчої переробки знання у складову професійної діяльності. Відомий у світі бразильський педагог Пауло Фрейре наголошував увагу освітян на тому, що суб'єктом навчання є «...той хто засвоює те, що він вивчає, хто усвідомлює і таким чином удосконалює своє навчання, хто здатен застосовувати те, що він вивчає, до конкретних екзистенційних ситуацій»[1,с.102].

В контексті європейського культурного простору стандарти сучасного володіння іноземною мовою визначаються **Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання** (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*). Це ключовий документ, що використовується для опису досягнень тих, хто

вивчає іноземні мови у країнах Європи та ряду інших країн світу [2]. Резолюція Ради Європейського союзу рекомендувала їх використання в процесі валідації рівнів знань іноземної мови. Для кожного з рівнів розроблені вимоги у відповідності до таких аспектів мови як: читання, аудіювання, монологічне мовлення (усний діалог та усна презентація) і письмо. Наукова розробка рівнів володіння мовою, призвела до створення «Європейського мовного портфелю» (*European Language Portfolio*) — сертифікації мовних здібностей, що можуть використовуватись по всій Європі.

Питання вибору форм і методів викладання іноземної мови які б визначали інтегративну результативність мовних компетенцій студентів вирішуються за допомогою вивчення та застосування вітчизняного та зарубіжного досвіду[3]. В практиці освітньої діяльності набуває широкого застосування, поряд з багатьма іншими, і такий спосіб представлення інформації та оволодіння навчальним матеріалом як презентації, особливо такі як комп'ютерні та мультимедійні. Сучасні інформаційні технології дозволяють використовувати одночасне використання різних форм представлення інформації: тексту, графіки, відеофрагментів, анімації та звуку, і тим самим підпорядкувати їх розвитку мовних здатностей. Завдання полягає не тільки у «наповненні» визначених форм представлення іншомовної інформації економічним змістом, але і на цій основі формування у студентів розуміння, вироблення власних суджень, умінь оперувати знаннями, набуття навичок практичного застосування знань. Під таким кутом зору дієвим є представлення, у формі англomовних презентацій, не тільки загальних макро і мікро економічних проблем, а і актуальних досліджень практики у англomовних економічних періодичних виданнях, використання звітності фірм та компаній для організації рольових ігор і кейсів. Їх проблематика визначається на основі міждисциплінарних та міжкафедральних семінарів викладачів спеціалізованих економічних кафедр та кафедр іноземних мов. В результаті такої взаємодії викладачі іноземної мови визначають практичні економічні проблеми над якими працюють спеціалізовані економічні кафедри та залучають до їх осмислення студентів шляхом оволодіння іноземною мовою.

Література:

1. Фрейре, Пауло. Формування критичної свідомості. – К.: Юніверс, 2003.
2. <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework>.
3. Ягельська Н. В. Європейський Мовний Портфель для економістів як засіб реалізації контролю і самоконтролю // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. – Вип. 7. – С. 275-281.

Любіцева О.О.,
доктор географ. наук, професор,
завідувач кафедри країнознавства і туризму
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ

Туризм протягом ХХ ст.. став не тільки потужним рухом населення з метою змістовного проведення вільного часу, а й сформував потужну галузь економіки – індустрію туризму, діяльність суб'єктів господарювання якої спрямована на забезпечення зростаючих та мінливих потреб населення. За даними Всесвітньої організації з туризму (UNWTO) протягом 2014 р. обсяг потоків міжнародного туризму склав понад 1,1 млрд. чол., а прибутки від нього – 1,4 трлн. дол.. США [2]. Хоча на цьому тлі розвиток туризму в Україні виглядає дещо «скромно»: 232,3 тис. іноземних та 702,65 тис. внутрішніх туристів, потік туристів, які відпочивали за межами України становив 2,5 млн.чол. [3], однак в цілому для країни характерна позитивна динаміка розвитку туризму.

Входження України у 1997 р. до складу Всесвітньої організації з туризму обумовлює необхідність дотримання вимог цієї організації, що входить до структури ООН. Відповідно протягом часів незалежності була переформатована сфера туризму відповідно до ринкових умов діяльності і участі в системі міжнародного туризму і сформована, практично «з нуля», система підготовки кадрів для туризму.

У міжнародних документах, прийнятих Всесвітньою організацією з туризму (UNWTO) протягом кінця ХХ – початку ХХІ ст., які регламентують розвиток туризму в більшості країн світу, що є членами організації, питанням туристичної освіти завжди приділялась значна увага. Так, ще в «Документі Акапулько» 1982 р. зазначалось, що «рівень і якість туризму залежать ... від зусиль з підготовки кадрів для туристичної діяльності, незалежно від її приналежності до державного чи

приватного сектору» [с.59]. Підготовці кадрів для сфери туризму присвячений окремий IX принцип Гаагської декларації по туризму (1989) та ще багато інших міжнародних документів.

В Україні підготовку фахівців з вищою освітою (освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр-спеціаліст-магістр) здійснюють майже 100 ВНЗ, що становить 12,2% від загальної кількості ВНЗ країни, з них 32 ВНЗ здійснюють підготовку магістрів-туризмознавців [4].

Фахова туристична освіта в Україні започаткована ще в середині 1970-х років (Київський технікум готельного господарства, Інститут підвищення кваліфікації працівників туризму і два державні університети: Київський і Симферопольський тоді готували працівників туристичної галузі) і знайшла свій розвиток з 1990 р., коли в країні була створена перша кафедра з підготовки фахівців з вищою освітою для сфери туризму: кафедра країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка. З того часу і по сьогодні всі процеси розвитку туризму в країні, а особливо підготовки кадрів, проходять при безпосередній участі професорсько-викладацького складу провідної кафедри.

За цей порівняно незначний час розвиток туристичної освіти пройшов ряд етапів: 1) початковий (перша половина 1990-х років: 1990-1997 рр.), коли почали з'являтися профільні кафедри і формуватися навчальні плани підготовки фахівців. Це був етап доволі хаотичного розвитку, коли профільні кафедри і підрозділи формувалися в будь-яких діючих ВНЗ; 2) об'єднавчий (1997 — 2004 рр.), оскільки на цьому етапі сформовані підрозділи почали активно обмінюватись набутим досвідом. З метою координації зусиль у напрямку підготовки фахівців з туризму була створена громадська організація «Асоціація працівників туристичної і готельної сфери України» (1997), в межах якої відбувався обмін досвідом; 3) з 2004 р. і по сьогодні – етап стандартизації туристичної освіти. У 2004 р. був прийнятий перший Галузевий стандарт вищої освіти України з напрямку «туризм», який з 2006 р. почав реформуватися і реформується практично постійно (остання редакція діючих стандартів галузевої освіти в цьому напрямку 2012 р.)

Які ж проблеми виявились за час формування туристичної освіти? Серед проблем на перше місце варто поставити організаційну. Організаційно-управлінська невизначеність туризму як галузі негативно позначається на якості фахової освіти. Мається на увазі, що за час розвитку туризму в країні він реформувався понад 10 разів. Тільки основні віхи реформування: 1994р. в країні створюється Державний комітет з туризму з функціями міністерства у відповідності до тодішньої організації виконавчої влади, але наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.. туризм переносять у підпорядкування спочатку Міністерства молоді, спорту і туризму, потім – Міністерства культури і туризму, Міністерства інфраструктури і (в проекті) – Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Відповідно, реформуються освітні стандарти з огляду на підпорядкування: то з «креном» в культуру і мистецтво, то в економіку, то в сферу послуг. Сьогодні створено галузь знань «сфера обслуговування» (1401), де серед інших спеціальностей: 6.140103 «туризм» на рівні підготовки бакалаврів туризму та 8.14010301 «туризмознавство» на рівні підготовки магістрів. Проблема вбачається у збалансованості навчального плану, де кожна з наук, яка має туризм за об'єкт і предмет свого дослідження, має бути представлена відповідною кількістю навчальних годин. Діючий навчальний план, незважаючи на його постійне удосконалення в цьому напрямку, поки до не є збалансованим. Європейський же досвід з цього питання досить різноманітний і має бути детально вивчений.

Література:

1. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: Збірник нормативно-правових актів/Під аг.ред.проф. В.К.Федорченка; — К.: Юрінком Інтер, 2002.-640с.
2. Всесвітня туристична організація. Доступ за: <http://mkt.unwto.org/en/barometer>
3. Державна служба статистики України. Доступ за: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm
4. Міністерство освіти і науки України. Доступ за: <http://www.vstup.info/2014/i2014okr3b9765b9af-1dd5-4d33-b3ac-813ca023361a.html>

ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Професійно спрямоване навчання англійської мови для майбутніх фахівців сфери туризму передбачає формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції, одним з компонентів якої, згідно Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (Common European Framework..., 2001), є лінгвосоціокультурний компонент. Останній уможливує продукування та розуміння мовлення, виходячи з соціальних та культурних норм певної мовної спільноти, у нашому випадку професійної групи фахівців туристичної сфери, а також розуміння реалій, спираючись на фонові знання представників певної професійної групи.

Щоб дати оцінку потенціалу англійської туристичної термінології з точки зору її соціокультурної значущості для майбутніх фахівців, які вивчають англійську мову для професійних цілей і рідною мовою яких є українська або російська, доцільно окреслити загальні лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, що впливають на процес функціонування туристичної термінологічної системи.

Терміносистема туризму в англійській мові виявляється відносно сталою, а українська та російська – такою, що розвивається, та є англоорієнтованою. Останнє твердження пояснюється тим фактом, що на початку свого розвитку вітчизняна туристична галузь зіткнулася з реаліями, яких до цього не існувало в українському середовищі. З'явилася тенденція запозичення англійського термінологічного шару лексики, який був надзвичайно розповсюджений та мав інтернаціональний характер. За даними Виноградової Л.В., наприклад, лексичні запозичення з англійської мови в російськомовній термінології туризму складають більше 60%, тобто при заповненні мовного вакууму для номінації невідомих раніше понять використовуються саме англіцизми (*бекпекер, трансфер, хостел, кейтерінг*).

Іншою особливістю туристичної термінологічної системи є значна кількість загальноновживаних слів, що говорить про тісні зв'язки із нейтральним стилем мовлення, адже туристична лексика обслуговує не лише спеціалістів в галузі туризму, нею активно користуються люди, які купують туристичні послуги. Міграція загальноновживаних слів у підсистему туризму слугує основою формування спеціальної туристичної лексики і є ядром термінологічної системи. Паралельно відбувається протилежне явище, коли в процесі міграції в загальнолітературну мову спеціальна туристична лексика детермінологізується через її постійне вживання в публіцистичному стилі. Отже, до лексичного мінімуму для навчання майбутніх фахівців з туризму слід обов'язково включати лексичні одиниці загальноновживаної мови з базового словнику-мінімуму, які потенційно можуть переходити до класу термінологічних лексичних одиниць підмови туризму, а також детермінологізовану туристичну лексику, що вживається не лише фахівцями туристичної сфери.

З точки зору лінгвосоціокультурного потенціалу туристичної термінологічної системи інтерес представляють лексичні одиниці, які можна умовно поділити на декілька груп:

1) англійські неологізми, тобто ті нові явища, які англійська мова фіксує в сфері диференційованого туризму з його розмаїттям потреб, специфікою пропонованих послуг та новою мотивацією подорожуючих (наприклад, *agritourism, poorism, weather tourists, voluntourists, transumers, daycation*);

2) безеквівалентна лексика, англійські терміни для позначення реалій, які ніколи не існували в Україні, а саме запозичення, отримані шляхом калькування, транскрипції і транслітерації (наприклад, *тур, дайвінг, рафтинг, сноубординг*) та варваризми (наприклад, *Executive Suite, Super Deluxe, Studio*);

3) англійські запозичення нових термінів для вже існуючих старих понять з причини їх прес-тижності та моди (наприклад: *прайс-лист/прейскурант; скі-тури/гірськолижні тури; сервіс/обслуговування; фешенебельний/модний*);

4) туристичні терміни-кліше, які властиві виключно україномовним, російськомовним або англійськомовним туристичним текстам, у цьому випадку застосовується загальноновживана лексика, але їй надається фаховий зміст (наприклад, *палаючі путівки/гарячі пропозиції*; британський термін – *Late deals*, американський – *Last-Minute specials*);

5) багатослівні словосполучення, в яких атрибутивні компоненти мають від 2 до 11 елементів, квазітерміни або псевдотерміни (наприклад, *екскурсія уздовж морського узбережжя на водному транспорті; персонал готелю, який безпосередньо спілкується з гостями*).

Таким чином, можемо стверджувати, що завдяки низці екстралінгвістичних факторів англійська туристична термінологія має значний соціокультурний потенціал для навчання майбутніх фахівців туризму, рідною мовою яких є українська або російська. Порівняльний аналіз англійської терміносистеми та системи термінів вітчизняної туристичної галузі, подальший вибір різноманітних способів семантизації лексичних одиниць та релевантних методичних прийомів навчання уможлиблює формування лінгвосоціокультурної компетенції тих, хто вивчає англійську мову для професійних цілей.

Література:

1. Белан Э. Т. Особенности формирования новых терминосистем (на материале английской и русской терминологий международного туризма): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Э. Т. Белан. – М., 2009. – 29 с.
2. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / В. Д. Борщовецька. – К., 2004. – 208 с.
3. Виноградова Л. В. Терминология туризма английского и русского языков в синхронном и диахронном аспектах: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Л. В. Виноградова. – Великий Новгород, 2011. – 22 с.
4. Скібіцька О. В. Деякі аспекти перекладу англійської туристичної лексики [Електронний ресурс] / О. В. Скібіцька. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/87/15706-deyakiaspektiperekladu>

Тетерук С.П.,

канд. психол. наук, доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій АПСВТ

ПРОЕКТНИЙ МЕТОД ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Основним багатством кожної країни є людський капітал, ріст якого потребує створення у кожному вищому навчальному закладі України творчого середовища для розвитку пізнавальних та інтелектуальних можливостей особистості, її творчого потенціалу.

Вільне володіння іноземною мовою підвищує конкурентноспроможність, виступає необхідним фактором професійної діяльності сучасного спеціаліста. Жорстокий конкурсний відбір на високооплачувані посади, серед необхідних умов яких є мовна компетенція, впевнене володіння іноземною мовою для ефективного вирішення професійних завдань в умовах динамічно-змінних вимог до діяльності є реальністю сьогодення.

Як показує практика, викладачі іноземної мови вищих немовних закладів мають справу з низькими показниками володіння мовою та дефіцитом мотивації її вивчення. Сучасні дослідження ставлять результативність навчання у залежність з мотивацією, формування якої завжди залишається актуальною.

Навчальна діяльність, як і будь-яка інша, здійснюється під впливом певних спонукань, які виступають в якості джерела активності студентів. Ці спонукання, які включають в себе інтереси, установки, переконання, уявлення про себе, ідеали та інші цінності, і утворюють мотиваційну сторону навчальної діяльності. Мотив як основа діяльності виражає відношення людини до об'єкту дії і виступає предметним змістом потреби, суб'єктивно відображаючись в формі переживання, бажання, прагнення, усвідомлення необхідності просування до цілі.

Р.П.Мильруд підкреслював, що «вивчення іноземної мови набуває для студентів особистісного смислу в залежності від того, якою суб'єктивно-значущою діяльністю або системою діяльностей інтегровані мовні знання, що отримуються» [1, с.88].

Навчальна діяльність мотивується, перш за все, внутрішнім мотивом, коли «пізнавальна потреба зустрічається з предметом діяльності – вироблення узагальненого способу дії – і опредмечується в ньому, і в той самий час найрізноманітнішими зовнішніми мотивами – самоутвердження, престижність, обов'язок, необхідність і ін. [2].

Вихованню позитивної мотивації навчання сприяють загальна атмосфера творчості на уроці, включення студента в колективні форми організації різних видів діяльності, співробітництво між викладачем і студентом, допомога педагога у вигляді порад, залучення учнів до оцінювання власної діяльності [3].

Ми вважаємо, що одним із способів активізації діяльності студентів в процесі навчання іноземним мовам є метод проектування, коли індивід самостійно планує, створює, захищає свій проект, тобто активно включається в процес комунікативної діяльності. Навчальний проект – це комплекс пошукових видів роботи, які студент виконує самостійно з метою практичного або теоретичного вирішення проблеми.

Основними завданнями проектного методу є:

1) самовираження та вдосконалення, підвищення мотивації діяльності та формування пізнавального інтересу;

2) реалізація на практиці набутих вмінь та навичок, розвиток мовлення, представлення дослідженого матеріалу, ведення дискусій;

Серед видів проектів розрізняємо:

1) рольові ігри, драматизації, інсценування (телешоу, ток-шоу і т.д.);

2) пошукові (екологічні, узагальнення наукових знань, історичні і т.д.)

3) творчі (твори, переклади, сценарії, стенгазети і т.д.)

4) мультимедійні презентації.

Проектний метод допомагає розвивати мовленнєві навички, стійкий інтерес до вивчення мови. Це вагомий стимул мотивації вивчення мови, так як сприяє залученню в роботу студентів, незалежно від їх мовної підготовки. Проблемність та різноманітність форм та видів такої технології розвиває творчий потенціал, образне мислення, логіку викладення і т. п., тобто, активізує діяльність індивіда на занятті.

Література:

1. Мильруд Р.П. Личностный смысл изучения иностранных языков будущими педагогами // Вопросы психологии. 1984. — №5. — С. 87-94.
2. Орлов Ю.М. Потребностно-мотивационные факторы эффективности учебной деятельности студентов вуза: Автореф.дис...канд.психол.наук: 19.00.07 / АПН СССР, НИИ общей и педагогической психологии. – М., 1986. – 23с.
3. Реан А.А. Психология изучения личности. –С.Пб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 288 с.

Федоренко Н.Є.,

*викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Київського університету туризму, економіки і права*

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ ВУЗІВ У ФОРМАТІ ВИМОГ АСОЦІАЦІЇ З ЄС

Останні зміни в глобальному політичному й економічному просторі, а слідом за ними у законодавстві про освіту та поступальний рух до Асоціації з ЄС ставлять нові вимоги і перед викладачами іноземних мов вишів, і перед студентством. В руслі цих змін особливого місця в системі лінгвістичної освіти набуває іноземна мова професійного спрямування, оволодіння якою вважається одним із факторів входження в середовище фахівців європейського виміру.

У цьому аспекті великого значення набуває роль викладача іноземної мови як носія інформації про здобутки світової спільноти в певній галузі знань, закодованої іншою знаковою системою і відображеною іншою лексемо- системою. Роль викладача іноземної мови є неперевершеною у тому сенсі, що він навчає спілкуванню, а спілкування є однією з найважливіших умов формування свідомості, самосвідомості особистості, стимулятором її психічних властивостей. Слід зазначити, що саме спілкування є основою освіти, і від його характеру залежить результат освіти, адже це той соціальний процес, в якому відбувається обмін діяльністю, досвідом, засобами діяльності, втіленими у матеріальну та духовну культуру. Таким чином, викладач іноземної мови стає медіатором, а його педагогічна діяльність – поєднальною ланкою у ланцюзі освітніх замовлень суспільства.

У зв'язку з цим викладачі іноземних мов повинні відповідати певним компетентносним вимогам. Незважаючи на те, що на сьогодні в Україні не існує чіткої стандартної моделі компонентного складу професійної компетенції викладача іноземної мови і одночасно носія різних, у

залежності від обраної студентом спеціалізації, понятійних категорій, але загальноприйняті вимоги до комплексної професійності викладача існували і існують по сьогодні, і як ніколи нагальною є їх актуалізація, яка потребує постійного розгляду для систематичного вдосконалення освітнього процесу. Вимоги до викладача умовно можна об'єднати в певні категоріальні групи, першою з яких виділяється педагогічна. До її параметрів слід віднести вміння викладача формулювати і знаходити шляхи вирішення педагогічних, науково-методичних та організаційно-управлінських завдань, керуючись новим законодавством про освіту; вміння самостійно здійснювати пошук, аналіз та систематизацію актуальної інформації теоретичного і прикладного характеру, орієнтуватися в системі загальнолюдських цінностей, враховувати ціннісно-сміслові орієнтації різних соціальних, національних, релігійних, професійних спільнот і груп у студентському середовищі.

Другу групу вимог умовно можна назвати психологічною. Викладач повинен володіти знаннями про психолого-педагогічні основи викладання іноземної мови, вміти застосовувати їх на практиці; володіти базовими знаннями з конфліктології для профілактики конфліктів у взаємодії викладача і студента, у взаємодії між студентами; знати основні принципи формування особистості студента. На високому щаблі вимог розташовані актуальні проблеми лінгводидактики, які закликають до вміння формулювати цілі, завдання, вимоги до результатів освоєння програми з ІМПС в термінах компетентнісного підходу; знають зміст програми з ІМПС; вміють складати та аналізувати робочі програми з ІМПС; володіють знаннями про сучасні технології розвитку пізнавальної мотивації студентів у процесі навчання ІМПС; вміють застосовувати їх на практиці, володіють основними технологіями формування універсальних навчальних дій на заняттях з ІМПС та застосовують їх на практиці. В руслі теорії навчання іноземним мовам сучасний викладач має володіти знаннями про сучасні тенденції розвитку мовної освіти, про нові завдання в контексті розвитку інформаційного суспільства та формування нової освітньої культури; має знати вимоги європейського та вітчизняного стандартів іншомовної освіти так само як і сутність та принципи реалізації системно-діяльнісного, компетентнісного, когнітивно-комунікативного підходів у навчанні іноземних мов; викладачі повинні використовувати зазначені підходи на практиці; володіти сучасними знаннями про структуру іншомовної комунікативної компетенції, а також теоретичними основами для розробки сучасної системи об'єктивної оцінки рівня навченості студентів. Вимоги сучасності стосуються і основ міжкультурної комунікації в навчанні іноземної мови. Викладачі вищів повинні володіти основними теоретичними поняттями і положеннями комунікативістики, формулювати цілі і завдання навчання ІМПС в термінах комунікативістики, програмувати формування вторинної мовної особистості в процесі навчання ІМПС; володіти знаннями про концептосферу мови, яка вивчається, та проводити зіставлення концептосфери рідної й іноземної мов. В контексті реалізації вимог до оволодіння іноземними мовами важливе місце посідають сучасні технології тестування з використанням відповідних технічних засобів навчання, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій.

Не слід переменшувати значення вимог, перелік яких можна постійно збільшувати і розгалужувати. Адже знання та дотримання цих вимог безпосередньо пов'язано з процесом оволодіння іноземною мовою професійного спрямування студентами вузів. Відповідальність викладача перед студентами передбачає відповідальність студента за виконання поставлених завдань. Більш того, ці вимоги вписуються до євростандартів викладання і є передумовою формування іншомовної компетенції студентів у навчальному процесі вищої школи в Україні, що цілком відповідає вимогам асоціації з ЄС.

Література:

1. Коваленко О. На шляху до демократичної системи освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2005. – № 3. – С. 92 – 99.
2. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1977. – 775 с.
3. Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти. – <http://visnyk.iatp.org.ua>.

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ АСОЦІАЦІЇ З ЄС

Баб'як В.М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства
та менеджменту АПСВТ

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ

Європейський вибір майбутнього України безперечно означає забезпечення статусу рівноправного партнера на європейському ринку – конкурентоздатного і ефективного. Дієвим інструментом забезпечення конкурентних переваг є інноваційний напрям розвитку суспільного виробництва.

Враховуючи спеціалізацію країни, яка має агропромислову домінанту, основна увага повинна приділятися інноваційному розвитку саме аграрної сфери, як основи забезпечення економічної, продовольчої безпеки країни та основного джерела експорту.

За умов недосконалості ринкового механізму ціноутворення, фондового, товарного, кредитного, грошового та валютного ринків наразі не існує необхідних ринкових стимулів інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

За дослідженнями вітчизняних вчених ситуація у інвестиційно-інноваційному просторі аграрної сфери України є досить неприйнятною – дійсну участь у інвестиційних процесах здатні брати не більше 15% аграрного сектора, а в інноваційних – не більше 3%.

Враховуючи досвід розвинутих європейських країн інноваційна модель економічного розвитку аграрної сфери передбачає реалізацію таких основних завдань, як створення конкурентоспроможного підприємницького середовища, представленого великими корпораціями з достатніми інвестиційними можливостями; пріоритетний напрям розвитку освіти, науки і технологій, що забезпечить створення нового продукту і технологій; повноцінну інтеграцію у глобальну інноваційну сферу, міжнародну торгівлю конкурентними товарами.

Недосконале, неефективне, неоліберальне реформування аграрної сфери обумовило ряд проблем, які гальмують створення в Україні в найближчій перспективі сучасного ринкового інноваційного сільського господарства, здатного забезпечити в повному обсязі потреби населення в продуктах харчування і успішно вийти на європейський продовольчий ринок.

Тому держава і суспільство мають здійснити масштабні заходи для створення економічних, правових, організаційних, соціальних та інших умов щодо спрямування реформ на забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектора економіки.

Все це передбачає вибір такої державної стратегії, яка орієнтована на забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери України і спрямована на безпосереднє здійснення заходів національного та регіонального рівнів, які сприятимуть підвищенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, інтенсифікації процесу опанування науковими знаннями та новими технологіями, всебічному розвитку людського капіталу, заохочення здійснення суб'єктами аграрного сектору національної економіки інноваційної діяльності та інвестицій інноваційного спрямування з метою збільшення пропозиції інноваційних продуктів та агротехнологій на європейському ринку.

Література:

1. «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізації них викликів» /Авт.-упоряд.: Г. О. Андросчук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Мазнев Г. Є. // Економіка АПК. — 2014. — № 9 — С. 5-11.
3. Петриченко В.Ф. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року / В.Ф. Петриченко // Економіка АПК. – 2012. – № 11. – С. 3–9.
4. Наукова та інноваційна діяльність [Електроний ресурс]. Режим доступу www.ukrstat.gov.ua.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Реформування системи соціального страхування в Україні вимагає вирішення широкого кола адміністративних, організаційних та фінансово — економічних питань, глибокого дослідження впливу реформ на фінансовий стан підприємств. За роки незалежності нашої держави відбулося декілька спроб реформування системи державного соціального страхування. Найбільш суттєві зміни почали впроваджуватися з січня 2011 року, коли єдиний соціальний внесок замінив існуючі на той час соціальні внески: на пенсійне страхування, на страхування від безробіття, на страхування тимчасової втрати працездатності і на страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Безперечно, підприємства позитивно сприйняли такі зміни та з діловим ентузіазмом перебували в очікування подальших змін на шляху до більш суттєвих речей, таких як зменшення навантаження на фонд заробітної плати.

Безперечним підґрунтям для подальшого реформування єдиного соціального внеску є порівняння податкового навантаження на зарплату (податок на доходи фізичних осіб та внески на соціальне страхування) в Україні та країнах ЄС. Так, наприклад у 2013 році, податкове навантаження становило:

- країни ЄС – 36,1%
- Україна – 54,5%
- Італія, Бельгія – 42,8% — найвищий показник;
- Мальта, Болгарія – 23,3% та 24,5% відповідно — найнижчі показники.

Тобто, загальне податкове навантаження на заробітну плату в Україні в 1,5 рази більше ніж у ЄС.

У результаті чергових змін Законом «Про збір та облік єдиного внеску на загально-обов'язкове державне соціальне страхування» запроваджено поетапне зменшення ставки єдиного внеску. Так, з 01 січня 2015 року при нарахуванні заробітної плати (доходів) фізичним особам та/або при нарахуванні винагороди за цивільно – правовими договорами ставки єдиного соціального внеску застосовуються із коефіцієнтом 0,4. Але, для застосування зазначеного коефіцієнта від платника вимагається відповідність наступним вимогам:

1) загальна база нарахування єдиного внеску за місяць, за який нараховується заробіт на плата (дохід) та/або винагорода за цивільно-правовими договорами, в 2,5 рази або більше перевищує загальну середньомісячну базу нарахування єдиного внеску платника за 2014 рік; або якщо загальна база нарахування єдиного внеску не перевищує в 2,5 рази, або більше загальну середньомісячну базу нарахування єдиного внеску платника за 2014 рік, то платник замість коефіцієнту 0,4 застосовує коефіцієнт, що розраховується шляхом ділення загальної середньомісячної бази нарахування єдиного внеску платника за 2014 рік на загальну базу нарахування єдиного внеску за місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід) та/або винагорода, за цивільно-правовими договорами (але в будь-якому випадку коефіцієнт не може бути менше 0,4);

2) середня заробітна плата по підприємству збільшилася мінімум на 30% у порівнянні з середньою заробітною платою за 2014 рік;

3) середній платіж на одну застраховану особу після застосування коефіцієнта складе не менше ніж 700 грн.;

4) середня заробітна плата по підприємству складе не менше 3 мінімальних заробітних плат (із січня по листопад 2015 року — 3654 грн., у грудні 2015 року — 4134 грн.).

Основною ідеєю таких змін було стимулювання бізнесу дотримуватися податкового законодавства, зменшення заборгованості із виплат заробітної плати, виведення заробітної плати із тіні. Існуючий короткотривалий досвід існування даного підходу дозволяє зробити висновки про його неефективність для бізнесу. По – перше, мало підприємств змогло витримати умови використання понижуючого коефіцієнту, по – друге впроваджені паралельно інші новації у сфері соціальних виплат (наприклад, сплата соціального внеску у розмірі не нижче мінімального, посилення штрафних санкцій, тощо) призвели до масового звільнення працівників, пошуку нових шляхів оптимізації виплат заробітної плати, до підвищення заборгованості із виплати існуючого розміру заробітної плати (див, таблицю 1). Все це неефективно вплинуло на загальний фінансовий стан підприємств, їх фінансову стійкість та платоспроможність.

Динаміка суми заборгованості із виплати заробітної плати

(на 1 число місяця, 2 рн. грн.)

Рік	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Разом
2010	1 390,80	1 603,10	1 644,50	1 613,50	1 598,60	1 787,70	1 701,20	1 473,00	1 333,00	1 263,50	1 209,80	1 254,90	17873,60
2011	1 139,00	1 252,60	1 327,50	1 227,80	1 191,30	1 185,30	1 111,40	1 104,70	1 089,10	1 114,00	1 099,10	1 037,30	13879,10
2012	915,2	967	995,7	966,7	946,5	930,1	891,3	915,9	888,8	858,7	834,2	885,4	10995,50
2013	830,1	936,6	1 037,10	1 013,10	994,8	980,1	923,3	925,1	922,4	964,7	925,9	953,6	11406,80
2014	753	748,2	930,2	1 047,00	1 008,50	999,3	970,7	1 084,80	1 424,30	1 927,70	2 205,80	2 366,90	15466,40
2015 ¹	1 320,12	1 465,60	1 574,80										

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Дані Держкомстату

Зважаючи на доказану неефективність запропонованої системи реформування єдиного соціального внеску з 13.03.2015 року підприємствам запропонували нові, більш лояльні, умови використання понижуючого коефіцієнту:

1) база нарахування єдиного внеску в розрахунку на одну застраховану особу в звітному місяці збільшилась на 20% і більше у порівнянні з середньомісячною базою нарахування єдиного внеску платника за 2014 рік в розрахунку на одну застраховану особу;

2) після застосування коефіцієнта середній платіж на одну застраховану особу в звітному місяці складе не менше ніж середньомісячний платіж на одну застраховану особу платника за 2014 рік;

3) кількість застрахованих осіб у звітному місяці не перевищує 200% середньомісячної кількості застрахованих осіб платника за 2014 рік.

Лише після декількох місяців використання даного підходу можна бути говорити про результати таких новацій, та оцінювати їх вплив на фінансовий стан українських підприємств.

Веселова Ма.Ю.,

аспірант кафедри економічної теорії та економіки підприємства АПСВТ
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Корчинська О.А.

МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛІЄНТІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Нині успішність діяльності комерційного банку та його конкурентоздатність визначається значною мірою якісними характеристиками, одна з яких якість обслуговування клієнтів. Лояльне ставлення споживачів банківських послуг є основою для досягнення стабільного обсягу продажу, що у свою чергу, є важливим показником успішності діяльності організації. Лояльне ставлення клієнтів до банку означає позитивне ставлення до всього, що стосується його діяльності: надання банківських послуг, персоналу, іміджу, рекламних звернень тощо.

З метою визначення рівня лояльності споживачів банківських послуг, ступеня їх задоволення якістю обслуговування у комерційних банках було проведено маркетингове дослідження у м. Києві, в якому прийняли участь 500 респондентів віком від 18 до 70 років. Серед опитуваних переважали жінки, частка яких становила 56%. Респонденти представляли різні професійні сфери. Так, на працівників сфери культури, науки, освіти припадало 27,6% опитуваних, промислових підприємств – 22,5%, представників медичної сфери – 16,1%, сфери торгівлі та побутового обслуговування – 11,4%, представники сфери транспорту та зв'язку становили 10,5%, органів управління 5,2%, працівники МВС – 4,7% і працівники сільського господарства – 2%. У структурі клієнтів за рівнем їх щомісячних доходів превалюють групи респондентів з рівнем доходу від 2 000 до 5000 грн (37,6%), а також з доходами від 5000 до 10000 грн (30%). Клієнти з рівнем доходу до 2000 грн становлять 18,8%, від 10000 до 20000 грн. – 10,4% вище 20000 грн. — 3,2%. Таким чином, більшість опитуваних клієнтів банків це споживачі, чий рівень доходу не перевищує 10тис. грн на місяць.

Серед опитуваних було 86 студентів, 68 – пенсіонерів і 178 осіб, що займають управлінські посади вищої і середньої ланки.

Анкета складалася з 20 запитань, з яких переважна більшість стосувалася оцінці якості обслуговування клієнтів комерційними банками.

За результати опитування було виявлено наступне. Найбільш значимим параметром якісного обслуговування є «відсутність черг». Майже 90 % респондентів надали найвищий ранг саме цьому показнику. На другому місці виявився параметр «професіоналізм персоналу банку». Щодо третього місця, то тут за думку громадян, знаходиться «доброзичливе відношення співробітників банку до клієнтів». Четверте, п'яте і шосте місця розділили «зручний графік роботи», «швидкість обслуговування», «можливість отримання детальної інформації від персоналу». Наймеш значимими параметрами клієнти вважають «комфортні умови для клієнтів у приміщенні банку», «наявність рекламно-інформаційного матеріалу в залі в достатній кількості», а також «внутрішній інтер'єр приміщення банку та зовнішній вигляд банку».

Привертає до себе увагу виявлені тенденції:

1. Особисте спілкування («можливість отримання детальної інформації від персоналу») оцінюється клієнтами вище, ніж можливість отримання інформації про банківські продукти з рекламних листівок та буклетів.

2. Доброзичливість співробітників банку за значимістю для клієнтів майже не поступається їх професіоналізму.

3. „Відсутність черг» — параметр, який значимий для клієнта будь-якого сегменту, починаючи від студентів і закінчуючи пенсіонерами.

4. Пенсіонери доброзичливість цінують вище за професіоналізм працівників банку. У той час, як для категорії респондентів, що займають керівні посади, зручний графік роботи банку більш важливий показник, ніж доброзичливе ставлення персоналу до клієнтів.

5. Такі показники якості обслуговування споживачів банківських послуг, як «наявність рекламно-інформаційного матеріалу в залі в достатній кількості», і «внутрішній інтер'єр приміщення банку та зовнішній вигляд банку» займають найнижчий рейтинг у всіх категоріях респондентів.

На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

1. Керівники комерційних банків повинні більше уваги приділяти роботі із персоналом банку, професійній підготовці співробітників.

2. Сприяти подальшому розвитку консультаційного обслуговування.

3. Навчати співробітників філій банку навичкам ведення ділових переговорів та управління конфліктними ситуаціями.

4. Виокремити у межах організаційної структури відділ маркетингу, який відповідатиме за постійні контакти із клієнтами.

5. Проводити регулярний моніторинг рівня якості обслуговування і рівня лояльності клієнтів до банку, а також рівня інформаційного забезпечення клієнтів щодо діяльності банку.

6. Підвищувати рівень лояльності клієнтів до банку шляхом налагодження та підтримування відносин із ЗМІ, застосовуючи інструменти маркетингових комунікацій, включаючи пропаганду, спонсорство тощо.

Таким чином, проведене маркетингове дослідження клієнтів комерційних банків довело, що якість обслуговування споживачів банківських послуг потребує серйозної уваги з боку керівництва банку, оскільки набуває подальшого розвитку як важливий чинник конкурентоспроможності комерційного банку.

Гуляєва Л.П.,

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та маркетингу АПСВТ

Розвиток фінансового сектора економіки: спільні проблеми України та ЄС

В сучасному світі все більше уваги приділяється переходу економічної системи на принципи сталого розвитку. Для підвищення відповідальності фінансового сектора економіки на рівні окремих країн та ЄС посилюється регулювання фінансових установ: вводяться нові податки, підвищуються вимоги до управління ризиками, переглядаються критерії виділення фінансової допомоги фінансовим установам, обмежуються обсяги та жорстко регулюються форми оплата праці. І певні позитивні результати цього процесу вже є. Так, європейський ринок соціально-відповідального інвестування показує стійке зростання. Так, лише за період 2007–2010рр. обсяг активів під соціально-відповідальних інвесторів практично подвоївся: з 2,7 трлн. Євро у 2007 р. до 5 трлн. евро на початку 2010 р. (і це в період світової фінансової кризи!) [1]. Якщо нівелювати

вплив збільшення кількості країн-учасниць ЄС за цей період, щорічний ріст обсягів ринку становив 37 %.

Однак, з іншого боку, адміністративні дії регуляторів фінансового ринку не дають відчутного ефекту, бо суперечать філософії розвитку та економічним інтересам самих інститутів фінансового ринку. Однак, реальний стан економіки ще далекий від бажаного. Особливо складна ситуація у фінансовому секторі, який у своєму розвитку переважно акцентується на власних внутрішніх потребах та не виконує ефективно свою основну функцію – обслуговувати реальний сектор економіки та забезпечувати зростання благополуччя громадян. Незважаючи на наявність успішних прикладів сталих практик у фінансовому секторі ЄС, корпоративна соціальна відповідальність фінансового бізнесу залишається низькою. Підтвердженням цьому є нестабільність європейських та світового ринків, непропорційно високі витрати ЄС на відновлення фінансового сектора після кризи 2008р. порівняно з допомогою реальному сектору економіки (витрати на порятунок фінансових установ сягнули від 15 до 20% ВВП країн Європейського союзу [2]), практика виплат невиправдано високих бонусів у фінансовій сфері (середньостатистичний працівник фінансової галузі Великобританії у 2012-2013 фінансовому році отримав 11 900 фунтів стерлінгів бонусів, що в 7 разів вище показника для приватного сектора країни та майже в 40 разів для публічного [23]).

Вважаємо для успішного переходу фінансового сектора на засади сталого розвитку необхідно змінити філософію діяльності фінансових інститутів, сприяти формуванню у фахівців фінансового бізнесу нового типу економічного мислення – сталого та відповідального. Важливо розпочати саме з фінансового бізнесу, який є каталізатором та провідником інновацій в економіці. Такі заходи якісно змінюватимуть діяльність фінансових інститутів зсередини, сприяючи формуванню сталих фінансових ринків.

Провідна роль у формуванні нового типу економічного мислення належить вищим навчальним закладам, і особливо викладацькому персоналу. Саме викладачі через живе спілкування та педагогічні інструменти у процесі навчання формують професійний портрет своїх студентів – майбутніх фахівців з фінансів: їхнє бачення філософії фінансового бізнесу, бізнес-пріоритети та методи ведення бізнесу. В сучасних умовах викладачі, що навчають студентів у галузі фінансової освіти, повинні свідомо взяти на себе роль лідерів, які через викладацьку та наукову діяльність передаватимуть новим поколінням фахівців з фінансів інноваційний погляд на фінансовий бізнес як сталий та відповідальний сектор економіки.

Література:

1. Green, Social and Ethical Funds in Europe. 2010 Review [Електронний ресурс] – Режим доступу: // www.vigeo.com
2. Financial transaction tax: A discussion paper on fiscal and economic implications [Електронний ресурс] // Deutsche Börse Group. – June, 2013. – Режим доступу: <http://deutsche-boerse.com>
3. George Osborne's Tax Break Sees Bankers Bonuses Rise And Coalition Lose £85 Million [Електронний ресурс] // The Huffington post. – 20/08/2013. – Режим доступу: http://www.huffingtonpost.co.uk/2013/08/20/bank-bonus_n_3783991.html

Жук О.І.,

ст. викладач кафедри фінансів та маркетингу АПСВТ

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Головною і не тільки економічною, але й серйозною соціальною проблемою для будь-якої економічно-розвинутої країни є безробіття. Причому, соціальні втрати, що виникають, більш суттєві для суспільства. Взагалі, наслідки безробіття дуже різноманітні та масштабні за впливом. Щоб оцінити ступінь цього впливу, потрібно дослідити як економічні, так і соціальні наслідки безробіття.

Станом на 1 лютого 2015 року кількість зареєстрованих безробітних в Україні становила 524,4 тис. осіб. За останніми оприлюдненими даними Державної служби статистики України, рівень безробіття населення віком 15-70 років, в Україні в середньому зріс з 7,1% (січень-вересень 2013 р.) до 8,9% (січень-вересень 2014 р.) економічно активного населення [5].

Наявність безробіття в суспільстві свідчить про неповне використання трудових ресурсів. Надмірне безробіття, без сумніву, негативно відображається на всій економіці країни. В загальному вплив безробіття на економічне та соціальне життя суспільства суперечливий. До негативних соціально-економічних наслідків безробіття можна віднести:

– незайнята робоча сила, означає недовикористання економічного потенціалу суспільства, прямі економічні втрати, що є наслідком природного й фактичного безробіття (і відповідно зайнятості);

– безробіття обмежує вимоги профспілок про підвищення заробітної плати, тобто спрацьовує на користь вимог об'єднань підприємців;

– при тривалому безробітті працівник втрачає кваліфікацію, а одержання нової кваліфікації й адаптація до нових умов часто відбуваються для цього працівника дуже болісно. За результатами досліджень, працівник навіть після трьох місяців безробіття досягає попередньої продуктивності праці тільки аж через 7 місяців роботи [2];

– безробіття призводить до падіння раніше досягнутого рівня життя. Допомога по безробіттю завжди є меншою, ніж заробітна плата і має тимчасовий характер. Зростання безробіття знижує купівельний та інвестиційний попит, скорочує обсяги заощаджень у населення. Наприклад, у Франції безробітні протягом 30 місяців отримують 79% заробітку, як страхову допомогу. В Італії та Німеччині приблизно половина людей, що залишилися без роботи, не знаходять нової протягом 12 місяців після звільнення. Щедра допомога – в Німеччині – 72%, у Португалії – 81%, у Бельгії – 82%. Тривалість виплат варіюється від 1 до 5 років. У Бельгії вони взагалі безстрокові, так що можна з допомоги одразу виходити на пенсію [2];

– сам факт безробіття наносить людині тяжку психологічну травму, у порівнянні із самими неприємними обставинами. Про масштаби соціальних наслідків безробіття свідчить той факт, що практично у всіх країнах найбільш уразливими соціальними групами, які найбільше страждають від безробіття, є молодь та жінки [3].

Безробіття несе прямі економічні витрати для всього суспільства. Коли частина людей залишається без роботи, це означає, що виробництво скорочується у порівнянні з обсягом, що міг би бути досягнутий в умовах повної зайнятості. Згідно з оцінками експертів, збільшення безробіття на 1% призводить до втрати майже 2% обсягу річної продукції, тобто суспільство втрачає визначений обсяг недовироблених товарів і послуг.

На мікрорівні безробіття є однією з головних причин зниження ефективності праці та виробництва в цілому, тобто погіршення якості продукції, що випускається, та зниження її конкурентоспроможності. Це пов'язано з тим, що окремі й достатньо значимі групи населення змушені погоджуватися на неprestижну, нецікаву для них роботу, що їм не до душі. Звідси низькоефективна, неякісна праця та висока плинність кадрів. Більше того, за таких обставин неможливо сформувати стабільні виробничі колективи.

Незважаючи на негативні і важкі наслідки безробіття, можна відзначити й ряд позитивних моментів, що пов'язані з ним.

По-перше, на думку більшості економістів, безробіття (природний його рівень) – найважливіша умова нормального й безперебійного функціонування економіки. Воно, зокрема, забезпечує формування резерву робочої сили.

По-друге, забезпечується перерозподіл кадрів, який необхідний виробництву та зосередження нових працівників в тих видах діяльності, які є необхідними споживачам.

По-третє, роботодавці мають можливість підібрати нових висококваліфікованих спеціалістів. Відбувається стимулювання робітника до систематичного підвищення своїх фахових навичок та професійних вмінь.

По-четверте, безробітна людина має багато вільного часу і може приділяти його родині та вихованню дітей, одержуючи при цьому допомогу по безробіттю [1].

Соціально-економічні наслідки безробіття можна сформувати таким чином: відбувається знецінення, недовикористання людського потенціалу суспільства, погіршується якість життя безробітних та їх членів родини, підсилюється тиск на розмір заробітної плати зайнятих з боку конкуруючих підприємств на ринку праці, збільшуються витрати суспільства й індивіда на відновлення чи зміну професійного статусу і рівня продуктивності праці, формуються категорії осіб із девіантною поведінкою, тобто таких, що схильні до вчинків, які суперечать прийнятним соціальним нормам і цінностям.

Безробіття, яким би чином воно не вимірювалося – це завжди трагедія для тих, хто не має роботи і не може одержати законне стабільне джерело існування. Тривала бездіяльність веде до соціальної деградації людини: для людини, що має професію – до втрати кваліфікації, а яка не має – до пошуку доходів сумнівними, напівкримінальними та кримінальними шляхами. Відрив від трудового джерела доходу і тривале існування за рахунок соціальних допомог призводить до втрати самоповаги, занепаду моральних устоїв, розпаду родини тощо [4]. Існує прямий зв'язок між ростом самогубств, убивств, крадіжок, психічних захворювань, смертності від серцево-судинних хвороб і високим рівнем безробіття. І нарешті, масове безробіття призводить до значних

соціальних і політичних змін, часто у формі дуже гострих соціальних конфліктів. Багато політиків це добре усвідомлюють і тому всіма можливими силами намагаються не допускати у своїх країнах високого рівня безробіття.

Література:

1. Руденко Н.В. Питання оптимізації регулювання зайнятості в умовах відкритої економіки України // Зовнішня торгівля: право та економіка. – №6. – 2007. – С.120-126.
2. Нікіфоров П.О., Вольська А.О. Фінансово-економічні аспекти розвитку праці та боротьби з безробіттям // Фінанси України. – №10. – 2008. – С.22-30.
3. Безробіття в Україні: причини, види, наслідки // Наукові доробки молоді – вирішенню проблем Європейської інтеграції: Збірник наукових статей у. 2 т.- х.: Континент, 2008 Т 2. – 2008. с – 182-184.
4. Сайт Держкомстату України – <http://ukrstat.gov.ua>.
5. Сайт Державної служби зайнятості України – <http://www.dcz.gov.ua/>

Калашников А.Н.,

ст. преподаватель Гомельского филиала Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет «МИТСО»

КРИТЕРИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА

Реализация эффективной региональной политики требует глубокого анализа и диагностики социально-экономического развития регионов. Если предметом анализа являются связи и зависимости экономических явлений и процессов во всем их многообразии, то диагностика, основываясь на результатах анализа, выявляет еще причины и величину отклонения экономических процессов в регионе от установленной нормы на основе типичных признаков.

Для проведения диагностики эффективности реализации региональной социально-экономической политики необходима система взаимосвязанных измерителей, в качестве которых выступают соответствующая статистическая информация и индикаторы состояния и развития экономики регионов. Важнейшей статистической информацией для проведения диагностики региона являются общие сведения о регионе, а также комплекс макроэкономических индикаторов.

В комплекс макроэкономических индикаторов для региональных экономических систем входят показатели, характеризующие производство и использование валового регионального продукта, изменение уровня цен (инфляции), динамику изменения занятости и уровень инвестиционной активности (ставка банковского кредита) и другие стороны финансовой и хозяйственной деятельности регионов.

Вся совокупность индикаторов оценки развития регионов можно разбить на следующие группы:

1. *Экономические индикаторы*, к которым относятся: экономический потенциал региона и его использование; объем и эффективность производства; состояние региональных рынков; инвестиционная активность; энергетическая и продовольственная безопасность; финансовое самообеспечение региона; налоговая нагрузка и наличие независимой налоговой базы для формирования местных бюджетов; показатели территориальной структуры, концентрации экономической деятельности, уровня диверсификации; структура собственности в регионе.

2. *Социальные индикаторы*, включающие в себя: уровень безработицы и занятости в регионе; динамика номинальных и реальных доходов; структура доходов и расходов; соотношение среднемесячного дохода и прожиточного минимума; потребление материальных благ и услуг; уровень развития инфраструктуры и др.

Для обобщающей оценки уровня развития и качества жизни людей (социального развития региона) программой развития ООН (ПРООН) рекомендуется показатель «индекс развития человеческого потенциала» (ИРЧП). Индекс развития человеческого потенциала дает самую общую интегральную оценку уровня социального развития страны и региона. Он включает в себя:

1) доход, измеряемый ВВП (ВРП) на душу населения с учетом различной покупательной способности в различных регионах;

2) продолжительность жизни, измеряемую ожидаемой продолжительностью жизни при рождении;

3) знання, или уровень образования, измеряемые числом грамотных лиц или длительностью школьного образования, числом лиц с высшим специальным образованием.

3. *Экологические индикаторы*, в числе которых выделяют: антропогенную нагрузку на территорию; уровень выбросов загрязняющих веществ в атмосферу; состояние поверхностных водоемов и запасов сточных вод и др.

4. *Демографические индикаторы*, характеризующие информацию о количестве городского и сельского населения, о его половозрастной структуре, трудоспособном населении, уровне образования, плотности населения, сальдо миграции и др.

5. *Индикаторы наличия и использования ресурсов в регионе*, которые анализируют наличие и состояние в регионе:

1) трудового потенциала, отражающего численность трудовых ресурсов, половозрастной состав и профессиональный уровень их подготовки;

2) природно-ресурсного потенциала, характеризующего наличие природных богатств – земельных ресурсов, лесов, полезных ископаемых, воды, прочих видов ограниченных природных ресурсов и условий окружающей среды;

3) производственного потенциала, анализирующего в самом общем виде производственные мощности: стоимостную оценку капитальных ресурсов, материальных оборотных средств, ноу-хау и др.;

4) потенциала инфраструктуры, отражающего показатели развития социальной, производственной, управленческой, экологической и рыночной инфраструктуры.

Использование представленных индикаторов позволит осуществлять анализ социально-экономического развития любого региона Республики Беларусь и сделать вывод об эффективности проводимой социально-экономической политики.

Коденська М.Ю.,

докт. екон. наук, професор,

зав. кафедри економіки підприємства та менеджменту АПСВТ

ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗВИТОК АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА – МОТИВАЦІЙНИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Криза в Україні суспільних відносин, що викликана глибоким соціальним розшаруванням населення, та появою, з одного боку, бідноти, з іншого, — олігархії з її безвідповідальністю за розвиток людини й суспільства, обмежує соціально – економічний поступ країни. Втрата робочих місць, відсторонення населення від засобів виробництва, від суспільного життя, породила армію безробітних, бідність, зневіру, недоступність до найбільш необхідних матеріальних та духовних цінностей, що є визначальними для розвитку і людини і суспільства. Продовжується спад національної економіки та галузева розбалансованість. Проявляється економічна й соціальна нестабільність. Посилює дані проблеми сучасний стан аграрно-промислового виробництва як матеріально-життєзабезпечуючої сфери. Тут простежується низький рівень соціально-економічної активності, тривалий період зберігається найнижчий серед галузей рівень оплати праці та незабезпеченість матеріально – технічними ресурсами. Все ще не досягнуто обсягів виробництва 90-их років минулого століття. Так, за інформацією Держкомстату України обсяги виробництва сільськогосподарської продукції у цінах 2010 року становили по відношенню до 1990 р. у 2013 р. – 89,5 % при зростанні продукції рослинництва — на 46%; та зниженні майже в двічі продукції тваринницьких галузей. Продовжує зменшуватись поголів'я худоби, занепадає розвиток хмелярства, льонарства, нестабільними за роками є виробництво цукрових буряків – важливішої для країни енергетичної, експортоспроможної культури. Водночас при збільшенні у 2014 р. виробництва біоенергетичних кон'юнктурних видів продукції, а саме: зерна порівняно з 1990 роком — на 25,1%, насіння соняшника — в 3,9 разу, ріпаку – 16,9, сої – в 39,1 разу, відсутня, або майже відсутня глибока їх переробка, а продукція, в основному, експортується. Така ситуація викликає ризики організаційного, фінансового й економічного характеру, суттєве коливання ринкових цін, складнощі з реалізацією продукції, при обмеженні диверсифікації її використання, а вітчизняний аграрний ринок перетворюється на сировинний придаток розвинутих країн, відбувається перелив доданої вартості в їхню економіку. Водночас недовикористовується наявний природно-кліматичний й виробничий потенціал, бідніе населення, знижується рівень забезпечення аграрно-

продовольчою продукцією й товарами широкого вжитку, виготовленими із сільськогосподарської сировини, та бумерангом відбивається на його життєдіяльності й соціальності. Протягом тривалого періоду населення споживає у % до науково – обґрунтованої норми м'яса і м'ясопродуктів–67,5%, молока і молокопродуктів–56,6%, недоспоживає рибу, фрукти і овочі. В результаті порушується баланс харчування за основними компонентами, що негативно впливає на формування ресурсного потенціалу людини, активність і соціальність її життєдіяльності, ускладнює демографічну ситуацію. Викликає міграційні процеси, які досить відчутні для національної економіки.

Позитивні зрушення в аграрному секторі економіки можливі і необхідні шляхом інвестицій у його розвиток з різних джерел їх фінансування, особливо з надприбутків крупних землекористувачів, які орендують землі у селян, але абстрагуються від соціальних проблем відтворення. Зважаючи на важливість функціонування аграрно – промислового виробництва, наявність природних ресурсів і сприятливих кліматичних умов, в Україні доступне виробництво різних видів сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, що формують національну продовольчу безпеку. До того ж виробництво значних обсягів продукції біоенергетичних культур та проміжних продуктів їх глибокої промислової переробки є важливим джерелом, причому відновлюваним, нарощування виробництва біоетанолу, біогазу, біодизелю, бетаїну та ін., що є одним із шляхів попередження й уникнення ризиків недо- чи перевиробництва, суттєвим фактором зниження енергетичної залежності країни, базою створення додаткових робочих місць, отже одним із важливіших чинників забезпечення соціально-економічної стабільності розвитку суспільства.

Багатокомпонентність та соціальна значущість продукції аграрно – продовольчої сфери для забезпечення життєдіяльності людини, рівноваги й спокою в суспільстві зумовлює необхідність спрямувати інвестиції у розвиток галузей з більшою доданою вартістю; у створення і роззосередження за регіонами резервних(страхових) виробничих потужностей з промислового зберігання й доробки та глибокої переробки сільськогосподарської продукції і її транспортування, у відновлення вітчизняного машинобудування й виробництва інтелектуалізованих сільськогосподарських машин і механізмів, у тому числі для «малого поля»; у збереження і примноження родючості ґрунтів та їх раціональне використання; у підготовку спеціалістів і менеджерів з високим освітнім рівнем, готових акумулювати нові знання й використовувати їх у виробничому процесі.

Необхідні професійні державницькі підходи до спрямування інвестицій у розвиток аграрної науки як фундаментальної, так і прикладної, у наукове забезпечення ведення аграрно-промислового виробництва за продуктовими підкомплексами з врахуванням зональних, регіональних і галузевих особливостей.

Соціально-економічне життя суспільства складне, багатогранне й суперечливе, бо взаємопов'язане з людиною, рівнем її розвитку, моральністю та науково-технічним прогресом. Тому одним з важливіших стратегічних напрямів інвестування економіки мають бути інвестиції у розвиток людини й збагачення людського капіталу. Інвестиції мають бути неперервними в часовому вимірі, достатніми за обсягами їх потреби, відповідати відтворювальній структурі капіталу, забезпечувати створення нових робочих місць та приріст валової доданої вартості. Лише високоосвічені працівники спроможні добувати нові знання, створювати та реалізовувати нові технології, інтелектуалізовані інноваційні продукти організаційного, економічного, технологічного спрямування та забезпечувати соціальну стабільність розвитку українського суспільства.

Карпенко Н.В.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства
та менеджменту АПСВТ*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ – ЗАПОРУКА МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС актуалізувало питання модернізації національної економіки, здійснити яку можна лише активізувавши інноваційні процеси, найбільш повно використавши наявний вітчизняний науково-технічний потенціал. Враховуючи складну економічну й політичну ситуацію, яка на даний час склалася в країні, вирішення цього питання є досить складним, але життєво необхідним. Пріоритетним завданням державної політики на найближчий період повинно стати забезпечення умов для розробки та застосування інновацій у всіх сферах народного господарства, активізації підприємництва, створення значного прошарку малих

інноваційних підприємств, що, в кінцевому рахунку, призведе до позитивних структурних змін і модернізації народногосподарського комплексу, сприятиме підвищенню якості життя населення.

На інноваційну активність вітчизняних підприємств значною мірою впливає рівень розвитку науки та результати науково-технічної діяльності в Україні. Проте в країні має місце негативна тенденція зменшення кількості організацій, які займаються виконанням наукових і науково-технічних робіт. Зокрема, в 2013 р. їх кількість скоротилась до 1143 (з яких 44,4% відносяться до підприємницького сектору економіки, 39,9% — є державними, а 15,7% — установи вищої освіти), що на 5,4% менше, ніж в 2012 р. Обсяг фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт при цьому зріс на 5,7% (насамперед — за рахунок збільшення на 30,8% використання власних коштів підприємств та на 17,9% — залучення коштів іноземних держав). Проте питома вага цих витрат у ВВП України складала лише 0,77% (в т.ч. за рахунок державного бюджету — 0,33%), що значно нижче, ніж у більшості країн, які входять до ЄС. За даними Євростату, в 2012 р. на наукові дослідження та розробки Фінляндія витратила 3,55% ВВП, Швеція — 3,41%, Данія — 2,99%, Німеччина — 2,92%, Австрія — 2,84%, Словенія — 2,80%, Естонія — 2,18%. В середньому по ЄС даний показник складав 2,06%, оскільки такі країни, як Румунія, Кіпр, Болгарія і Латвія витрачали на виконання вказаних робіт від 0,42% до 0,66% свого ВВП [1]. Україна має значно потужніший науковий потенціал, ніж названі країни, тож за умови його ефективного використання може успішно конкурувати на європейському ринку.

Слід відмітити, що в 2014 р. ситуація з фінансуванням науки значно погіршилась. За січень-вересень 2014 р. на проведення досліджень науковці отримали лише 6992,7 млн. грн., що на 8,9% менше, ніж за аналогічний період 2013 р. [2]. Знизилась також підтримка державою та іншими кредиторами інноваційно-активних промислових підприємств, в результаті чого їх частка зменшилась з 17,4% до 16,8%, погіршились усі показники, що характеризують впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах.

Поділяємо думку науковців, які вважають, що в умовах кризи треба не скорочувати, а збільшувати фінансування розвитку власної науки (як бази для створення новацій), навіть за рахунок зменшення інших статей державних витрат — як це у свій час робила Фінляндія, обравши курс на побудову інноваційного суспільства. Як показує досвід інших успішних на даний час країн (таких як Японія, Південна Корея і Тайвань), саме збільшення витрат на власні науково-технічні розробки з одночасним використанням зарубіжних новинок НТП, забезпечили структурні зміни в їх економіці та підвищення конкурентоспроможності цих країн.

З метою активізації інноваційного підприємництва необхідно вивчати та оперативнo запроваджувати позитивний досвід країн, які успішно пройшли шлях реформ, зокрема — щодо вдосконалення механізмів та інструментів організаційно-управлінського, грошово-кредитного та фіскального регулювання, що дозволить відкрити нові додаткові джерела отримання інвестиційних коштів.

Вважаємо, що формуванню інноваційного середовища, розвитку підприємництва та заохоченню до ведення інноваційної діяльності сприятиме:

- завершення формування в Україні інноваційної інфраструктури (в т.ч. шляхом створення бізнес-інкубаторів, технопарків, науково-виробничих кластерів, мереж надання підприємствам інформаційно-консультаційних та інших видів необхідних послуг тощо);
- удосконалення механізму створення і функціонування індустріальних парків, як об'єктів для широкого залучення приватних інвестицій;
- перегляд, узгодження та систематизація правової бази щодо пільгового оподаткування інноваційно-активних підприємств (шляхом розробки окремого розділу Податкового кодексу України);
- запровадження диференційованих податкових ставок на частку прибутку, що спрямовується на інвестиції;
- застосування норм прискореної амортизації на обладнання, що використовується для виробництва інноваційної продукції;
- введення податку на застарілі технології, який успішно використовує Японія;
- спрощення обліку, поширення практики електронного документообігу;
- встановлення квот на здійснення робіт малими і середніми підприємствами при виконанні замовлень великими тощо.

Література:

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні // Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Виконання наукових та науково-технічних робіт за 9 місяців 2014 року // Експрес-випуск Державної служби статистики України від 19.11.2014 № 395/0/05.Звн-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки, що визначає продовольчу безпеку країни, забезпечуючи населення продовольством, промисловість – сировиною, а також задовольняє зростаючі потреби зовнішніх ринків. Стабільний розвиток сільськогосподарського виробництва безпосередньо пов'язаний із станом родючості ґрунтів, що становить основу продуктивної сили землі. Тому питання збереження й підвищення рівня родючості ґрунтів мають важливе значення, повинні бути пріоритетними в державі й вирішуватися зусиллями всього суспільства.

В Україні існує надзвичайно серйозна проблема деградації ґрунтів унаслідок їх техногенного забруднення, особливо важкими металами навколо металургійних центрів, де їх концентрація у пробах ґрунтів перевищує гранично-допустимі норми у 5-10 разів, а також викидами транспортних засобів. За нашими розрахунками, близько 1187,2 тис. га сільськогосподарських угідь у тій чи іншій мірі забруднено шкідливими речовинами відпрацьованих викидів автотранспорту. Наслідком негативної дії накопичення важких металів у ґрунтах є їх підкислення і вилуговування гумусових речовин, зниження врожайності та погіршення якості сільськогосподарської продукції.

Регулювання відтворення родючості техногенно забруднених ґрунтів має відбуватись у кількох напрямках. По-перше, необхідно організувати регулярне і системне проведення моніторингових спостережень за техногенним забрудненням ґрунтів із можливістю відкритого доступу до цієї інформації. По-друге, необхідно удосконалити правове забезпечення охорони ґрунтів від забруднення шкідливими речовинами. З цією метою слід на законодавчому рівні заборонити не тільки діяльність, що призводить до забруднення земель і ґрунтів, а й потенційно здатну спричинити таке забруднення. По-третє, потребує посилення економічна відповідальність за техногенне забруднення ґрунтів. Розміри штрафів повинні визначатися не тільки розміром завданих збитків, а значно перевищувати їх із метою виконання карної функції, що сприяло б запобіганню повторних порушень. По-четверте, роботи з покращення стану техногенно забруднених ґрунтів повинні проводитися за рахунок винних осіб і держави. Основними джерелами фінансування повинні стати кошти бюджетів всіх рівнів і штрафи. Це положення необхідно закріпити на законодавчому рівні, для чого внести зміни до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» і Постанови Кабінету Міністрів України «Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища», де вказати, що кошти даного фонду повинні використовуватися для здійснення заходів щодо відновлення якісного стану техногенно забруднених ґрунтів. По-п'яте, необхідно посилити державний контроль за якістю палива і технічним станом автотранспорту, а також внести зміни у Податковий кодекс України, вказавши, що частина суми податків із власників транспортних засобів має спрямовуватися на ґрунтозахисні заходи сільськогосподарських угідь, які зазнають впливу шкідливих викидів автотранспорту.

На сьогодні в Україні 20 % території забруднено радіонуклідами. Радіаційне забруднення ґрунтів позначається передусім на якості вирощеної сільськогосподарської продукції, яка стає джерелом внутрішнього опромінювання людей і тварин. В умовах радіаційного забруднення особливо важливими є заходи щодо підвищення родючості ґрунтів, зокрема внесення фосфорних і калійних добрив та проведення вапнування. Розраховано, що з метою підвищення родючості ґрунтів, яке забезпечить зменшення переходу радіонуклідів у сільськогосподарську продукцію Житомирської області, територія якої зазнала найбільшого впливу радіаційного забруднення, необхідно щорічно вносити 155 тис. т мінеральних добрив у перерахунку на діючу речовину. Для зниження кислотності ґрунтів потрібно в середньому за рік вапнувати близько 149,5 тис. га, щорічно вносячи 598,8 тис. т вапна. В цілому витрати на проведення заходів з підвищення родючості ґрунтів у районах Житомирської області становлять близько 1970 млн грн на рік.

Родючість ґрунтів зазнає на сучасному етапі розвитку людства значного впливу антропогенної діяльності, яка здатна змінювати рівень родючості як у бік зростання, так і зниження. Разом із тим родючість ґрунтів також є важливим фактором, здатним впливати на життя людей, оскільки серед факторів, що впливають на стан їх здоров'я, найважливішим є харчування.

Враховуючи, що основні продукти харчування, які споживаються населенням України, в основному вітчизняного походження, якісний стан ґрунтів опосередковано через продукти харчування впливає на здоров'я людей. Техногенно забруднені, деградовані, з низьким вмістом гумусу і поживних речовин ґрунти не можуть давати сталі високі врожаї сільськогосподарських культур належної якості. Це призводить до нераціонального харчування населення і, відповідно, викликає погіршення його стану здоров'я, що підтверджується проведеним аналізом медико-демографічних показників в Україні протягом останніх 20 років.

Економічні збитки, зумовлені нераціональним і неповноцінним харчуванням населення, проявляються у формі витрат на лікування громадян, оплату листків непрацездатності, а також у формі недовиробленого ВВП. Підраховано, що загальні збитки, заподіяні порушенням раціону харчування населення, становлять близько 32 млрд грн на рік.

Забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунтів має стати важливим підґрунтям для успішної реалізації державної політики економічного і соціального розвитку країни.

Лавриненко В.М.,

канд. екон. наук, доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Економічна аксіологія цивілізаційного вибору українського суспільства

Сучасний стан розвитку українського суспільства визначається трансформаційними зрушеннями в усіх сферах суспільного життя. Від перших років незалежності державою здійснювалися не результативні реформаторські спроби перетворення колишньої тоталітарної системи в демократичні та ринкові інститути громадянського суспільства. Поряд з відносно спокійними періодами розвитку суспільства, були й такі, які відзначені бурхливими історичними подіями та процесами, що вносили глибокі зміни в хід національної історії. До них в Україні відносять події «помаранчевої революції» та особливо, «революція гідності». Наслідки їх соціальних змін та подальші суспільні процеси мають бути визначені в довгостроковому історичному період. Але із точки зору короткострокового історичного виміру, перехід до нової якості суспільства може мати двоїний сценарій подій. Перший, визначається успішними трансформаційними перетвореннями інституційного та інноваційно-технологічного характеру, другий, згортанням демократичних та ринкових свобод[1, с.138]. Суть проблеми полягає в тому чи можливе одночасне зростання свободи і добробуту?

Економіка України досі залишається «репресивною» і стан у ній навіть погіршився. У новому щорічному рейтингу країн щодо рівня економічної свободи – індексі економічної свободи 2015 року — Україна посідає 162 місце зі 178 країн світу, а в 2014р. вона була на 155 місці[3]. Відбувається і значне падіння доходів населення викликане цілим комплексом причин.

Українське суспільство визначило свій цивілізаційний вибір готовністю боротьби за нього не тільки європейськими стандартами економічного життя, але і морально-етичним залученням до цінностей європейської культури життя. Українська революція визначила свій зміст як революція гідності. Це поняття моральної свідомості та категорії етики використовується у законодавствах багатьох країн світу та у міжнародному праві, і означає особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства, в якому визнається цінність особистості. В ключових положеннях цивілізаційної парадигми суспільств Західної цивілізації, саме людина виступає джерелом внутрішніх рушійних сил суспільного розвитку і для якої цінність свободи є основою саморозвитку і єдиним сенсом історії[2,с.47].

В історії економіки аксіологічний аспект дослідження економічних явищ, процесів та понять, розпочатий з розвідок античних філософів, був спрямований не тільки на розкриття природи матеріальних цінностей (блага, багатства, товару, грошей та ін.), та їх місця в господарській діяльності людини, але і на можливості реалізації усвідомлених суспільних цінностей в практичній діяльності, оцінюючи та розрізняючи їх як «цінне і нецінне» (М.Гартман).

Аксіологічний дискурс господарської сфери сучасних суспільств визнає певну ентропію сталої системи цінностей, які раніше забезпечували розвиток суспільства. Це потребує пошуку нового конструктивного підходу до проблеми співвідношення економіки та науки про цінності. Результати досліджень всесвітнього огляду цінностей (World Values Survey), як науково-дослідницького проекту за допомогою якого аналізуються цінності та переконання людей, їх зміни та вплив на політичний та економічний розвиток країн світу, визначають певні передумови якісних змін цінностей сучасних суспільств. Серед них:) рівень економічного капіталу, який робить

виживання гарантованим для всіх; 2) рівень соціального капіталу (довіру, толерантність) — універсальне і рівне ставлення до інших людей; 3) рівень культурного капіталу — поширення цінностей автономії індивіда, рівноправності (відсутності страху перед владою), активної особистої участі у покращенні навколишнього світу, цінностей гармонії (відмова від хижацького ставлення до світу, стурбованість екологією, бідністю, високі моральні стандарти).

Таким чином, діяльність людини в економічній сфері, стимульована визначеними цінностями і відповідними їм інститутами, становлення яких відбувається в українському суспільстві, відповідає завданням європейського вибору для якого проблема органічного поєднання економічного стану суспільства від його цінностних основ є запорукою добробуту та мирного життя.

Література:

1. Маслов А.О. Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення: монографія. К.: Аграр Груп, 2012.- 412с.
2. Степаненко С.В. Інституційний аналіз економічних систем (проблеми методології): Монографія. – К.: КНЕУ, 2008.-312с.
3. <http://tsn.ua/groshi/ukrayina-opustilasya-v-mizhnarodnomu-reytingu-ekonomichnih-svobod-405505.html>

Набоян М.Т.,

студентка III курсу юридичного факультету КНЕУ ім. Гетьмана.

Науковий керівник: докт. екон. наук, професор Драчук Ю.З.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Угода про асоціацію між Україною та ЄС за рівнем своєї амбітності виходить далеко за рамки подібних угод, укладених Євросоюзом свого часу з країнами Центральної та Східної Європи, та закладає нову філософію відносин між Україною та ЄС— перехід від принципів партнерства та співробітництва на якісно новий рівень — до політичної асоціації та економічної інтеграції. Угода про асоціацію також слугуватиме стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні з метою подальшого наближення до стандартів ЄС.

Українській стороні вдалося забезпечити врахування в Угоді про асоціацію національних інтересів із принципових питань переговорів: визнання з боку ЄС європейських прагнень та європейської ідентичності України, перспектив запровадження безвізового режиму, ключових із точки зору українських товаровиробників положень у контексті створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Частина проекту Угоди про асоціацію, що стосується економічного та секторального співробітництва, охоплює найбільшу кількість сфер — 30 — від енергетики та транспорту до культури й туризму. До головних результатів переговорного процесу в рамках «секторальної» частини Угоди про асоціацію належить закріплення домовленості щодо формування додатків до тих розділів Угоди про асоціацію Україна — ЄС, у яких містяться посилання на наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Додатки фактично передбачають графіки адаптації із визначенням переліку актів законодавства ЄС та часових періодів імплементації їх положень в українське законодавство. Такий підхід відображає прагнення забезпечити максимально глибоку економічну інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС. Окрім того, така деталізація зобов'язань щодо адаптації законодавства є основною доданою вартістю, що відрізняє Угоду про асоціацію від Угоди про партнерство та співробітництво.

Як зазначено в проекті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, метою створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС є формування спільного економічного простору України та ЄС у рамках поступової економічної інтеграції до спільного Європейського ринку шляхом поетапної реалізації чотирьох свобод – вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Виділяють декілька передумов для вступу України до ЄС.

По-перше, ЄС виявляє зацікавленість в зміцненні, збільшенні обсягів та прозорості торговельно-економічних відносин. Після вступу України до СОТ, ЄС розпочато переговори з Україною щодо створення Зони вільної торгівлі Україна – ЄС. Адже ЄС надає можливість додатково надати Україні офіційні зобов'язання щодо зняття всіх експортних обмежень для Євросоюзу. Євросоюз передбачає, що Україна також усуне всі обмеження свободи транзитутенергоносіїв. Такі кроки з боку України є певними намірами майбутнього створення ЗВТ між Україною та ЄС. Питання створення ЗВТ є важливим пунктом майбутньої Посиленої угоди

Україна – ЄС, яка має замінити Угоду про партнерство і співробітництво. Виходячи з того, що для України більш вигідним форматом вільної торгівлі з ЄС єЗВТ, доцільною є спроба з боку України актуалізувати в процесі підготовки проекту Посиленої угоди Україна – ЄС проблематику окреслення перспектив створення ЗВТ.

Саме вона передбачає скасування тарифів для всіх видів товарів (не лише промислових); лібералізацію з певними перехідними періодами руху послуг, капіталу, робочої сили; гармонізацію технічного законодавства для зняття технічних бар'єрів; регулювання таких сфер державної політики, як конкурентна політика та корпоративне управління; покращення бізнес-клімату з подальшим збільшенням обсягу інвестицій.

По-друге, статистичні дані свідчать про те, що, починаючи з 2008 року (після першого етапу економічної конвергенції «ЄС-25» та внаслідок покращення бізнес-клімату в Україні), збільшується обсяг торгівлі та інвестицій ЄС в українську економіку. Також, виходячи з об'єктивних обставин розвитку відносин Україна – ЄС, варто відзначити, що пріоритетним аспектом цих відносин виступає економічне співробітництво та транзит енергоресурсів (спостереження доводять, що ЄС передбачає те, що Україна й надалі буде відповідальним і політично солідарним із ЄС транзитником енергоресурсів, а також дотримуватиметься положень Енергетичної Хартії ЄС).

За результатами аналізу можна зробити наступні висновки. В Україні, під впливом формування вітчизняної моделі ринкової економіки, а також залишків соціально-економічної спадщини радянського періоду розвитку, утворилася специфічна українська модель соціального партнерства. Її основними характеристиками є вкрай низький рівень самоорганізації громадянського суспільства і найманих працівників, широке поширення тіньових відносин, неефективність створеної нормативно-правової бази, наявність формальних інструментів взаємодії сторін, високий ступінь впливу владних структур на прийняті угоди. Тому Україні потрібна нова модель розвитку економіки, в якій соціальне партнерство розглядається як механізм, що відображає інтереси широкого діапазону суспільних груп. Очевидно, що для реального узгодження цих інтересів, оптимального і раціонального залучення різних ресурсів і їх джерел необхідно відповідне коригування наявних нормативно-правових документів, що регламентують діяльність інституту соціального партнерства.

Нестеренко О.П.,

*канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри економічної теорії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СУПЕРЕЧНОСТІ СИСТЕМИ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ: ІЛЮЗІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Ринкова система господарювання породжує, з одного боку, економічну ефективність, а з іншого – закономірну диференціацію доходів і майнову нерівність. Саме диференціація доходів як наслідок конкурентних відносин на ринках товарів і праці створює достатньо потужні стимули до економічної діяльності. Проте значна частина суспільства в силу різних обставин (обмеженої працездатності, низького рівня освіти, а нерідко – популярності вимог соціальної справедливості тощо) потребує пом'якшення негативних соціальних наслідків функціонування ринкової системи. Якщо ж існуюча економічна система в Україні переважно монополізована, диференціація доходів спирається на неконкурентні механізми їх отримання, то ступінь соціальної і майнової нерівності збільшується в рази. Це здатне спричинити не лише диференціацію і нерівність, а й відверту бідність і злидні, а в перспективі – потужний соціальний вибух.

Тому нагальним стає розгляд механізму, який, на думку багатьох, забезпечує соціальну справедливість – політики перерозподілу доходів, базованій передусім на податковій політиці. Окреслимо стисло неоліберальний підхід до питання перерозподілу доходів і проблеми української податкової і перерозподільчої системи. Ще відомий французький неоліберал Б.де Жувенель вказував, що реалізація перерозподільчих функцій держави «...не призведе до рівності і... ідеал егалітаризму пущений в хід з самими чесними намірами, але для цілей, що відрізняються від первісної ідеї справедливого розподілу» [1, р. 25]. Як діє цей механізм і чому виникає стільки сумнівів у досягненні ним первинного цілепокладання: рівного егалітарного розподілу, розподілу за заслугами чи соціальним рангом, розподілу відповідно до потреб чи будь-якого іншого варіанту пом'якшення соціальної і майнової нерівності?

Відомо, що одним з елементів політики перерозподілу є акумулювання до бюджету частини високих доходів через механізми прогресивного оподаткування юридичних та фізичних осіб. Внаслідок дії цих механізмів попередні отримувачі високих доходів не можуть залишатися в межах звичних видів діяльності, змушені скорочувати обсяг фінансування чи переглядати й обмежувати напрямки вкладання коштів. Якщо ж рівень особистих доходів стає недостатнім для підтримання звичного рівня життя осіб, які виконують найбільш складні спеціальні функції, спостерігається соціальна апатія, «відтік мізків», негативні тенденції у наукомістких і технологічних секторах. Внаслідок цього держава перебирає на себе функції забезпечення заощаджень і капітало-вкладень, субсидування і контролю деяких сфер діяльності, отримання освіти і утримання значної кількості індивідів. Зауважимо, що перерозподіл доходів стає мотивом для виправдання подальшого зростання суспільних витрат і породжує замкнене коло: централізація капітало-вкладень і надання соціальних послуг демонструють, що наслідком перерозподілу є розширення ролі держави, а умови розширення економічних функцій держави безпосередньо створюються заходами перерозподільчої політики.

Вагомою проблемою, на яку також вказував Б.де Жувенель [1, р. 27] і яка зберігає свою актуальність (особливо в українських реаліях), є те, що процес перерозподілу не набуває «вертикального» характеру, у нього немає чітко вираженої спрямованості «зверху вниз», від найбагатших до найбідніших. Елемент вертикальної спрямованості відіграє більшою мірою психологічну, аніж фінансову роль. Уявлення пересічного українця про перерозподіл державою грошей багатих виправдане незначною мірою і активно риторично-пропагандистськи підтримується, щоб приховати дійсний стан справ.

Непряме оподаткування високих доходів фізичних осіб не досягає поставленої мети перерозподілу з різних причин: фактичної відсутності податків «на розкіш»; єдиної ставки ПДВ незалежно від товарних груп; «дерібану» державних надходжень від підакцизних товарів, які мали б спрямовуватися, в тому числі, й на потреби соціально незахищених верств населення. Пряме оподаткування фізичних осіб також залишається «вигідним» більш заможним громадянам через практичну відсутність прогресивного збільшення стягуваних ставок (15% і 20%), і одвічну проблему – перебування значної частини отримуваних доходів «у тіні». Детінізацію доходів мала б забезпечити анонсована «лібералізація» розміру єдиного соціального внеску. Проте вона також істотно не вплинула на стан справ, адже містить значну кількість умов: вимогу збільшення фонду оплати праці, середньої зарплати на підприємстві та ін. [2].

Оподаткування пасивних доходів у формі дивідендів не відповідає завданню нівелювання соціальної диференціації, адже априорі ставить знак рівності між цими доходами незалежно від їх суми (дивіденди пересічних громадян, заможних людей та олігархів оподатковуються за єдиною ставкою у 5%) [2]. Щодо оподаткування надвисоких доходів олігархату, то в цьому напрямку ситуація ще гірша – процвітає фактично компрадорський капітал, який безжально виводить прибутки з країни і лише частина з яких, під виглядом «кіпрських інвестицій», повертається до вітчизняної економіки.

Таким чином, реальний перерозподіл доходів є, швидше, горизонтальним: кошти і засоби, які перерозподіляються, переважно мають джерелом свого утворення ті ж самі соціальні верстви, до яких здійснюється їх спрямування. Таким чином, сутністю перерозподілу є не стільки перерозподіл доходів від багатих до бідних, скільки перерозподіл влади від індивідів до держави, що призводить до посилення централізації і державного впливу, до зростання залежності індивідів, що суперечить неоліберальним принципам. Компромісне досягнення цілей ефективного господарювання і соціальної справедливості шляхом перерозподілу доходів є нагальним завданням економічної політики, проте значні вказані вади і недоліки потребують суттєвого вдосконалення існуючих механізмів оподаткування.

Література:

1. Жувенель Б. де. Этика перераспределения / Б. де Жувенель. М.: Институт национальной модели экономики, 1995. – Режим доступа: <http://lib.rin.ru/doc/i/6952p25.html>
2. Офіційний портал Державної фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovi-zmini-2015>

ПРОЦЕСИ РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Соціальне страхування є невід'ємною складовою соціальної сфери кожної економічно розвинутої країни. Будь-яка держава зацікавлена в тім, щоб у суспільстві не відбувалися соціальні потрясіння, а розвиток країни йшов стабільно й планомірно. Тому система державного соціального страхування так важлива. Основна мета соціального страхування _ забезпечити достатній рівень компенсації доходу трудящих у разі втрати працездатності або роботи й реабілітаційних заходів.

В Україні вирішення проблем соціального страхування відбувається значно складніше й повільніше порівняно із розвиненими країнами.

Реформування системи соціального страхування передбачає запровадження п'яти окремих програм обов'язкового державного страхування (пенсійного, медичного, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття, а також при нещасному випадку на виробництві та професійному захворюванні).

Виокремлення таких видів соціального страхування сприяє підвищенню ефективності організації захисту від конкретних соціальних ризиків. У цьому випадку забезпечується повне врахування природи соціального ризику, облік фінансових витрат, однорідність інтересів застрахованих осіб.

В Україні запроваджена трирівнева пенсійна модель як основа для реформування діючої пенсійної системи у складі: солідарної системи; системи обов'язкового накопичення; системи добровільного накопичення.

Призначення пільгових пенсій суперечить засадам пенсійної реформи, оскільки розмір трудової пенсії, що виплачується як із солідарної, так із накопичувальної систем, має залежати від розміру відрахувань та тривалості трудового стажу. Тому такі пенсії в перспективі потрібно виплачувати з професійних та корпоративних недержавних пенсійних фондів.

Потребує вирішення питання пенсійного страхування осіб, які отримують пенсії у разі інвалідності та втрати годувальника.

Нарахування цих пенсій не відповідає загальним принципам пенсійної системи, тобто не залежить від розміру відрахувань та тривалості трудового стажу.

Необхідно пенсії за інвалідністю та у разі втрати годувальника перевести до окремої програми соціального страхування.

У ході проведення реформи соціального страхування відбудеться формування системи медичного страхування.

Існують певні обставини, що істотно ускладнюють його запровадження. Таке реформування системи охорони здоров'я на страхових засадах потребує додаткових фінансових ресурсів. Система медичного страхування може призвести до зростання загальних видатків та можливостей для зловживань, коли порушуються взаєморозрахунки між фінансуючими установами та установами охорони здоров'я. Однак реальної альтернативи медичному страхуванню сьогодні немає і тому необхідно його поступово запроваджувати.

Удосконалення соціального страхування на випадок безробіття повинне бути спрямоване в першу чергу на забезпечення безробітних роботою, створення нових робочих місць, стимулювання заняття підприємницькою діяльністю, підвищення розміру соціальних виплат із безробіття.

Таким чином, в Україні відбувається реформування системи соціальних гарантій, заснованої на загальнодержавному обов'язковому соціальному страхуванні. Залишається остаточно не розв'язаною проблема оптимального співвідношення бюджетних, позабюджетних, а також власних коштів громадян у фінансуванні соціальних гарантій. Саме тому удосконалення системи соціального страхування в Україні стає важливою та необхідною умовою підвищення життєвого рівня населення України.

Література:

1. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14.01.1998 р за № 16-98-ВР.
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» №2213-III від 02.03.2000р. //Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №22.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, обумовленими народженням і похованням» № 2240-I від 18.01.2001р. //Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №14.

4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» №3668 – IV вид 8 липня 2011 року.
6. Закон України «Про пенсійне забезпечення» № 1788-XII від 05.11.1991р. //Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №2.
11. Губар О.Є. Організаційні та правові засади соціального страхування в Україні / 2011.– № 7-8. С. 155-162.
- 12 Трубич С.Ю., Швець В.Є. Формування системи соціального страхування // Фінанси України.– 2012.– №2.– С. 110.

Сидоренко І.О.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства
та менеджменту АПСВТ*

ПРОБЛЕМИ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

У складі соціально-економічної стратегії розвитку України особлива роль належить курортно-рекреаційній сфері (туризм, відпочинок, лікувальне оздоровлення). Як показали результати дослідження, за питомими показниками потужності курортно-рекреаційного господарства на 1 кв. км території Україна перевищує країни СНД майже в 10 разів, а екологічний ефект від курортів України оцінюється величиною 371 кв. км обладнаних рекреаційних ландшафтів. На даний час, в Україні сформувався один з найпотужніших в Європі курортно-рекреаційний потенціал – понад 7890 об'єктів з ліжковим фондом понад 1,9 млн. місць і можливістю оздоровлення 9–11 млн. осіб за рік. На практиці, для розрахунку економічного ефекту від курортно-рекреаційної сфери для економіки будь-якої країни світу, основними показниками є: внесок підприємств курортно-рекреаційної сфери у створення національного прибутку; частка витрат на курортно-рекреаційне господарство в імпорті країни; частка прибутків від курортно-рекреаційного господарства в експорті країни; кількість і якість робочих місць; вплив курортно-рекреаційної сфери на розвиток регіонів країни тощо.

Сьогодні в Україні відбувається глибока економічна, політична та соціальна кризи. Причиною є воєнні дії на Сході України та захоплення Росією території АР Крим. Це призвело до стрімкого падіння доходів підприємств працюючих у цій сфері. Крім того, слід зазначити, що незважаючи на природно-рекреаційний потенціал України, ринок курортно-рекреаційних послуг перебуває на незадовільному рівні – співвідношення ціни і якості послуг далекі від європейських, що негативно відображається на перспективах розвитку цієї справи у нашій країні.

Досвід економічно розвинених країн свідчить про те, що у забезпеченні розвитку туризму і курортів найбільш ефективними є принципи стратегічного управління якістю, що дають змогу державним органам управління підтримувати зростання виробничої та соціально-економічної ефективності і виводити ці сфери на нові інноваційні рівні. Високий рівень професіоналізму, культури персоналу та сервісу обслуговування у курортно-рекреаційній сфері є важливою передумовою розвитку галузей національного господарства. Крім того, курортно-рекреаційна діяльність сприяє зміцненню суспільно-економічних зв'язків, збільшенню економічного потенціалу й міжнародного рейтингу країни.

З метою забезпечення гармонійного розвитку туризму і курортів України «Стратегію розвитку туризму і курортів» узгоджено з наявними державними стратегіями, передусім з «Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року» затвердженою Постановою Кабінету Міністрів від 21 липня 2006 року № 1001 [1]. Відповідно до «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» основною метою регіональної політики до 2015 року є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення. Виконання стратегічних завдань регіональної політики сприятиме забезпеченню стабільного розвитку України в цілому, наближенню рівня життя населення до європейських стандартів та створенню умов економічної активності в усіх регіонах країни.

За експертними оцінками фахівців і світовому досвіду, для заощадження коштів, достатніх для відновлення матеріально-технічної бази, середньорічне завантаження установ має бути вище 68% впродовж усього періоду експлуатації. Як показали результати дослідження автора впродовж останніх трьох років, узагальнений показник завантаження по Україні становить 38-40%.

Також слід зазначити, що рівень використання об'єктів основних засобів оздоровництва та установами відпочинку у регіонах України є недостатнім та малоефективним. Для виправлення

негативних наслідків цієї ситуації, необхідно здійснити оновлення та модернізацію номерного фонду курортно-рекреаційних закладів.

До проблем курортно-рекреаційного обслуговування в Україні, слід віднести і відсутність єдиної номенклатури санаторно-курортних установ, а також єдиних стандартів їх діяльності. У радянські часи, централізована система планування й управління санаторно-курортним комплексом, забезпечувала його незалежність від ринкових механізмів, створюючи умови стабільності. Однак, це не сприяло підвищенню рівня якості послуг, що надавалися, тобто забезпечувало екстенсивний розвиток без постійного поліпшення якісних параметрів. Основні проблеми та напрямки розвитку туризму і курортів в Україні систематизовані автором і представлені в таблиці.

Проблемні аспекти і напрями розвитку курортно-рекреаційної сфери в Україні

<i>Причини неефективного використання курортно-рекреаційного потенціалу України</i>	<i>Проблеми стратегічного прогнозування</i>	<i>Проблеми розвитку курортно-рекреаційного обслуговування в Україні</i>
1. Недосконалість системи контролю за ефективним використанням курортно-рекреаційних ресурсів через багато відомче підпорядкування суб'єктів діяльності.	1. Відсутність цілісної системи стратегічного розвитку туризму та курортів і відповідно державного регулювання в регіонах.	1. Відсутність досконалого економічного механізму діяльності туризму і курортів.
2. Обмежена система підвищення кваліфікації для категорій персоналу, міжрегіонального обміну досвідом та стажування у зарубіжних фірмах через відсутність галузевої системи кадрового забезпечення.	2. Недостатня інтеграція науково-методологічних підходів щодо розробки і практичної реалізації стратегічних заходів розвитку курортно-рекреаційної і туристичної діяльності	2. Відсутність дієвої і комплексної системи заходів щодо ефективного використання курортно-рекреаційних територій.
3. Відсутність з боку органів виконавчої влади системного моніторингу та використання результатів досліджень щодо розробки напрямків економічного розвитку курортно-рекреаційного обслуговування.	3. Дефіцит висококваліфікованих кадрів, здатних здійснювати розробку стратегічної документації з розвитку курортно-рекреаційних територій.	3. Зношеність матеріально-технічної бази курортно-рекреаційної сфери.
4. Недосконалість системи прогнозування курортно-рекреаційного потенціалу.	4. Ускладнена координація стратегічного розвитку регіонів України внаслідок диверсифікації закладів туризму і курортів за формами власності.	4. За неузгодженістю та недосконалістю законодавчої бази — практично відсутнє надходження інвестицій.
5. Нерозроблені механізми забезпечення економічної, технічної, інформаційної та кадрової безпеки у курортно-рекреаційній сфері	5. Дефіцит інвестиційно-інноваційних туристичних проектів та науково-практичних досліджень з питань розвитку курортно-рекреаційних територій	5. Недосконалий та неефективний менеджмент та маркетинг.
6. Відсутність правового захисту прав зарубіжних та вітчизняних інвесторів	6. Недосконалість статистики курортно-рекреаційної діяльності.	6. Низький рівень управлінської праці
7. Відсутність державної підтримки соціального туризму через скорочення системи соціального захисту у сфері оздоровлення та відпочинку.		7. Низька якість обслуговування в курортно-рекреаційних закладах

1	2	
8. Недосконалість екологічного регулювання, у тому числі рекреаційного навантаження, через неузгодженість кількісних параметрів туристичних потоків, сезонного навантаження із пропускнуою спроможністю курортно-рекреаційних територій.	<p align="center">Стратегічні заходи розвитку курортно-рекреаційної сфери в Україні:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціонування та розвиток рекреаційного бізнесу як складової підсистеми системи національного господарства має забезпечувати збереженість екосистеми, ресурсозберігаюче відтворення всіх компонентів системи, якість і конкурентоспроможність діяльності (послуг). 2. Дотримання міжнародних та державних нормативних актів що мають забезпечувати законність управління в курортно-рекреаційній сфері, а також приведення національних стандартів обслуговування до міжнародних вимог. 3. Кінцевою метою функціонування та розвитку туризму та курортів має бути досягнення соціально-економічного ефекту на основі підвищення якості та конкурентоспроможності (забезпечення гідних умов підтримання та відновлення здоров'я населення країни). 4. Наукова обґрунтованість процесу стратегічного управління і прогнозування курортно-рекреаційною сферою. 5. Орієнтація курортно-рекреаційного обслуговування на інноваційний шлях розвитку (особливо щодо систем якості та управління ефективністю). 6. Пріоритет у системі стратегічного управління – збереження та розвиток конкурентних переваг вітчизняних курортно-рекреаційних закладів та туристичних підприємств первинних і вторинних послуг. 	
9. Неузгодженість дій органів влади та суб'єктів бізнесу у курортно-рекреаційній сфері через недостатній інформаційний обмін щодо перспектив та поточного стану, недосконалість методичного забезпечення, у тому числі звітних параметрів.		
10. Безпека використання природних можливостей та рекреаційних ресурсів України.		

І наприкінці слід зазначити, що головна мета у стратегіях соціально-економічного розвитку курортно-рекреаційних регіонів в різних країнах світу практично співпадає, оскільки її суть полягає у підвищенні ефективності функціонування вже існуючих регіонів і введення в дію нових – перспективних. Проте, методи й засоби досягнення цієї мети в різних країнах є неоднакові і залежать від внутрішніх чинників і зовнішніх факторів розвитку курортно-рекреаційної сфери в тій чи іншій країні.

Література

1. Стратегія сталого розвитку туризму і курортів в Україні [Електронний ресурс]–Режим доступу до сайту: www.tourism.gov.ua/catalog/Docs/00000326

Сокол Т.Г.,
канд. пед. наук, доцент, зав. кафедри спеціальних дисциплін,
Чеченя О.В.,
канд. географ. наук, доцент
Кафедра спеціальних дисциплін АПСВТ

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ВИХОДУ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РИНОК

Нині українська держава перебуває на етапі корінних трансформацій подальшого політичного та соціально-економічного розвитку країни. Зміни у геополітичній обстановці, звернення до європейських векторів розвитку істотно впливають також на сферу туризму, змушують шукати нові форми діяльності на ринку міжнародного туризму, нові види туристичної пропозиції, використовуючи національні туристичні ресурси.

При виборі іноземним туристом країни відвідування саме її ресурсно-рекреаційна привабливість відіграє найбільш важливу роль. Але важливими є також соціальна доступність регіону (цінова, транспортна, візова, економічна, інфраструктурна) та його інформаційна доступність, представлена групою чинників, що створюють умови для відомості про регіон, його просування на світовому туристичному ринку [1, с. 40]. Україна посідає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними лікувальними та історико-культурними ресурсами, що викликають значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів [2, с. 1], дають можливість створювати конкурентоспроможний туристичний продукт на основі різноманітних видів туризму, затребуваних на європейському туристичному ринку.

Як і досі, актуальним є пізнавальний туризм. Багаті історико-культурні ресурси країни, об'єкти культурної спадщини світового значення, перелік яких в списку ЮНЕСКО поступово розширюється, залишаються його базовою основою. Але тематика екскурсій змінюється й розширюється за рахунок цікавості європейського споживача до політичної обстановки в Україні, «Революції гідності», перспектив розвитку української держави. Не втрачають актуальності екскурсійні програми, пов'язані з етнічним туризмом: «Єврейський Київ», «Німецькі адреси в Києві», «Польські написи довоєнного Львова» тощо.

Рекреаційний туризм дещо втратив свої позиції на українському туристичному ринку у зв'язку з анексією Російською Федерацією головного регіону рекреації в Україні – Криму, де не тільки практикувався оздоровчий відпочинок, але також були започатковані організаційні засади розвитку медичного (лікувального) туризму. Нині акцент перенесено на Карпатський регіон та частково – Південну Україну. Активному розвитку профілактичного відпочинку у цих регіонах заважає незадовільний стан туристичної інфраструктури, замала кількість курортних комплексів європейського рівня. Медичний туризм визначається як подорож з метою отримання медичної допомоги. В окремих українських клініках застосовують сучасні технології лікування, працюють відомі спеціалісти, ціни на медичні послуги є нижчими за аналогічні європейські, але, на жаль, відсутні чіткі критерії якості медичних послуг, не створено інформаційної бази де і як лікують, які методи використовують, відсутня структурована система медичного туризму [3, с. 438]. Все це вимагає спільної скоординованої роботи як державних, регіональних, галузевих інституцій, медичних установ, так і туристичних операторів, спрямованої на вирішення проблемних питань розвитку цього виду туризму.

Екологічний туризм в Україні перебуває на початковому етапі свого розвитку. Значний туристично-рекреаційний потенціал країни, представлений національними природними парками (НПП), біосферними заповідниками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними, дендрологічними, зоологічними парками, пам'ятками садово-паркового мистецтва та швидкі темпи зростання популярності екологічного туризму в світі, дозволяють говорити про перспективність його розвитку на українському туристичному ринку. Під екотуризмом розуміють відповідальну подорож в природні території, що зберігає навколишнє середовище та підтримує добробут місцевих жителів [4]. Для активного розвитку екологічного туризму на теренах нашої держави необхідно розробити його законодавчу базу, створювати нові та облаштовувати існуючі екологічні маршрути, активно їх рекламувати, забезпечити НПП рекреаційно-туристичною інфраструктурою, що відповідає міжнародним стандартам. Близьким до екологічного туризму є сільський,

зосереджений на сільських територіях, що відповідає таким пріоритетам екологічного туризму як збереження культурного, природного середовища, підтримка добробуту місцевого населення.

Отже, значний ресурсний потенціал українського туризму, представлений природними, історико-культурними ресурсами, на базі яких можливий розвиток пізнавального, оздоровчого, медичного, екологічного, сільського та інших видів туризму, здатен забезпечити різноманітні потреби європейського споживчого ринку туризму.

Література:

1. Новосад Н.О. Суспільно-географічні фактори розвитку в'їзного туризму України // Географія та туризм: наук. зб. / Ред. кол.: Я.Б.Олійник та ін. – К.: Альтерпрес, 2010. – Вип.8. – С. 37 – 41.
2. Стратегія розвитку туризму і курортів / Розпорядження Кабінету міністрів України від 6.08.2008 р. № 1088-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
3. Сергійко В.Ф. Деякі аспекти розвитку медичного туризму в Україні // Проблеми міжнародного туризму: збірник наукових статей – К.:ПП «ППНВ», 2010. – С. 430 – 440.
4. The international ecotourism society [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecotourism.org>

Соколюк К.Ю.,

*аспірантка, асистент кафедри маркетингу та реклами
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ НА ПОРОЗІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Поглиблення негативних явищ економічного і політичного характеру негативно позначилось насамперед на зниженні життєдіяльності соціально-незахищених верств населення. Зубожіння населення викликає зниження рівня моральності, духовності і в кінці-кінців людяності, що призвело останнім часом до негативних наслідків, до неспокою в українському суспільстві.

На думку експертів [6], події вересня 2014 року, а саме: ратифікація Угоди про асоціацію з ЄС та затвердження Урядом Плану заходів на період до 2017, а також представлення Президентом стратегії реформ-2020 можуть спричинити ряд системних ризиків у соціально-економічному становищі України: по-перше, ймовірність відтермінування до 2016 року імплементації умов про асоціацію; по-друге, неготовність суспільства до масштабних внутрішніх системних перетворень; по-третє, синергія першого та другого ризиків потребує одночасної трансформації як зовнішньої економічної політики так і здійснення повномасштабних внутрішніх змін із врахуванням специфіки економіки держави та стану соціально-економічних відносин.

Погоджуємось із думкою про те, що саме дані ризики і породжують необхідність таких трьох напрямів трансформації:

- трансформація інституційних засад;
- трансформація інфраструктури суспільних відносин;
- трансформація системи розвитку людини [6].

Схематично сучасне соціально-економічне становище України можна відобразити наступним чином (рис.1).

«Революція гідності» дала поштовх до відродження демократичності держави і свідомості суспільства і в той же час вона виявила ті негативні явища, що були приховані і посилили кризу соціально-економічну кризу, особливо в соціальних відносинах в країні. Саме тому, в системі змін пріоритетною має бути формування і розвиток капіталу людини [7].

«Революція гідності» дала поштовх до відродження демократичності держави і свідомості суспільства і в той же час вона виявила ті негативні явища, що були приховані і посилили кризу соціально-економічну кризу, особливо в соціальних відносинах в країні. Саме тому, в системі змін пріоритетною має бути формування і розвиток капіталу людини [7].

Основним джерелом фінансування розвитку людини, її ресурсного потенціалу на даний час є заробітна плата. І тут виникають питання.

За останній місяць українці збідніли в рази. В першу чергу за рахунок знецінення вітчизняної грошової одиниці і як наслідок зростання інфляції.

У грудні 2014 року середньомісячна заробітна плата в Україні становила 3476 грн., або в доларовому еквіваленті — 220,56 дол. США, що є найвищим показником за 2014 рік.

Рис. 1. Алгоритм соціально-економічного розвитку України в рамках асоціації з ЄС (розроблено автором)

Аналіз рівня заробітної плати в Україні станом на січень 2015 року показав, що найнищий її рівень залишається у сільськогосподарській сфері – 2675 грн. та поштової і кур'єрській діяльності – 2096 грн., які за рівнем інтенсивності, складністю виконуваної роботи та за витратами людського ресурсу є абсолютно протилежними та неспівставними. Найвищий же рівень оплати праці залишається у фінансово-страховій діяльності та авіаційному транспорті – 8171 грн. та 14023 грн. відповідно [2].

Подальше зростання курсу дол. США зумовило появу панічних настроїв серед населення, і як наслідок — закупівлю продовольчих товарів тривалого зберігання, на що витрачають не лише заробітну плату, а й заощадження. Подальше зростання цін унеможлиблює формування у пересічних українців нагромаджень для фінансування інвестицій у подальший розвиток свого потенціалу.

Ситуація на Сході, крім людських та фінансових втрат, завдала шкоди і рівню зайнятості населення. Станом на січень 2015 року кількість зареєстрованих безробітних збільшилась на 36,7 тис. осіб і становила 524,4 тис. чол., допомогу із яких одержують 415 тис. осіб, що по відношенню до працездатного населення становить 2%. Середній розмір допомоги по безробіттю становить 1252 грн. при середній заробітній платі – 2476 грн., або 16,1% від її рівня[3]. На кінець 2014 року навантаження на одне вакантне робоче місце становило 61 особу [5].

Складне соціально-економічне становище України для своїх позитивних змін потребує системних і комплексних заходів зовнішнього та внутрішнього спрямування щодо удосконалення суспільних відносин на всіх напрямках економічного й соціального розвитку України. Для цього необхідно враховувати як зарубіжний досвід виходу із соціально-економічних криз, так і вітчизняні особливості розвитку (культурні, економічні, соціальні, демографічні та ін.).

Література:

1. Коденська М.Ю. Праця в умовах глобалізаційних трансформацій / Кол. моног.: Соціально-економічні аспекти розвитку національної економіки в умовах перманентних кризових явищ / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань, «Візаві», 2015. – С.35-44.
2. Ринок праці. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності за місяць у 2014 році. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Київ – 2014.- 60с.

КОНЦЕСІЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Міжнародний досвід показує, що інститут державно-приватного партнерства може успішно розвиватися лише за наявності певних зовнішніх умов, до яких належать розвинена законодавча база ДПП, необхідна інституційна та організаційна інфраструктура ДПП, висока інвестиційна активність у країні (регіоні) та політична й економічна стабільність.

Головною відмінністю концесій від інших форм участі приватного капіталу в управлінні об'єктами державної власності в категоріях права є те, що вони функціонують в рамках не тільки цивільно-правового поля, а й публічно-правових норм. Часто для концесій створюється спеціальне законодавство[1]. Економічна сутність концесії полягає у взаємному виникненні зобов'язань сторін угоди, що створює можливість здійснення інвестицій в об'єкти державної власності на зовсім іншому рівні, ніж у звичайних економіко-правових умовах.

З точки зору ефективного управління державною власністю, особливий інтерес становлять інфраструктурні концесії як механізми передачі приватним інвесторам об'єктів інфраструктури, не призначених для приватизації. Головна перевага концесії полягає в тому, що даний механізм дозволяє забезпечити ефективне обслуговування та експлуатацію приватними гравцями тих державних активів, для яких передача у приватне володіння є економічно не вигідною і політично неможливою, а отже дає можливість приватному бізнесу отримати допуск на закриті монопольні ринки. Використання механізму концесії дозволяє подолати суперечності з приводу передачі державою (центральними органами влади, муніципалітетами і регіональною владою) в управління приватному бізнесу об'єктів економічної та соціальної інфраструктури на основі розподілу ризиків. Концесійні контракти створюють, хоча і штучно, конкурентні відносини в галузі та спонукають до зниження цін на послуги через мінімізацію їх вартості та створюють умови для оптимального ціноутворення.

Зазвичай застосування концесії дає можливість регулювати природні монополії, зокрема у транспортній, телекомунікаційній та енергетичній галузях, а також в житлово-комунальному господарстві. Відбір концесіонера через конкурс дає можливість отримати конкурентні переваги в цих специфічних галузях не зважаючи на відсутність прямої конкуренції між фірмами.

Залежно від цілей державної політики та традицій, що склалися в різних країнах, методи залучення приватного сектора помітно варіюються. Наприклад, для платних автомобільних доріг виділяють чотири таких базових варіанти контрактів [2]: контракт з підтримки та експлуатації (Maintain and operate contracts), ROT (Rehabilitate, Operate, Transfer) або контракти по відновленню, експлуатації та передачі активів, BOT (build-operate-transfer) контракт з будівництва, експлуатації та передачі, нарешті контракти з обслуговування (Corridor management/maintenance contracts). Щодо інших сфер застосування концесії, у світовій практиці до подібних контрактів відносять: лізинг, BOT контракти, affermages або оренда, що отримала широке використання у Франції) [3] та PFIs (Private finance initiatives) найбільш розповсюджені у Великобританії ДПП контракти, які також розглядають як концесію [4].

Обсяги ДПП проектів в Європейських країнах (включаючи країни Європейського союзу, Західних Балкан та Турції) залишаються стабільно значними. В 2014 році сукупний обсяг таких проектів склав 18,7 млрд. євро, що на 15% більше аніж у попередньому році (в 2013 р. обсяг ДПП проектів склав 16,3 млрд. євро) [5].

В країнах, що розвиваються фінансування інфраструктурних проектів досягло в 2013 році 150,3 млрд. дол., що на 24, 1% нижче рівня 2012 р. Найбільш пріоритетними сферами в 2013 р. стали телекомунікаційна та енергетична, отримавши відповідно обсяги фінансування 57,3 млрд. дол. та 56,4 млрд. дол., вкладення в транспортну сферу склали 33,2 млрд. дол., а сфера водопостачання та водовідведення отримала лише 3,4 млрд. дол. [6] Бразилія, Турція, Індія, Мексика, Росія та Китай стали в 2013 р. країнами, які отримали найбільші обсяги фінансування інфраструктурних проектів. На ці шість країн припадало 88,7 млрд. дол. Україна знаходиться на 48 позиції маючи обсяг фінансування на рівні 184,4 млн.дол. [6].

Таким чином, незважаючи на значні недоліки концесійних угод, зокрема, фіксація ціни на весь період дії договору часто виявляється нежиттєздатною і створює простір для перегляду та

зловживань, важливо, що концесійні контракти забезпечують кращу якість послуг та значно вищий рівень управління, що призвело до масового розповсюдження та використання цих контрактів у всьому світі.

Література:

1. Варнавский В.Г. Государственно-частное партнерство в Европе // Современная Европа. 2005. № 2. С. 65.
2. Road and Highways Toll Roads and Concessions // World Bank website – Режим доступу: http://www.worldbank.org/transport/roads/toll_rds.htm
3. Concessions for infrastructure: a guide to their design and award / Michel Kerf... [et al]. p. cm.— (World Bank technical papers; no. 399) – Електронний ресурс.
4. United Kingdom – England. PPP Units and Related Institutional Framework//The European PPP Expertise Centre (EPEC) — Електронний ресурс.
5. Market Update Review of the European PPP Market in 2014 //The European PPP Expertise Centre (EPEC) — Електронний ресурс.
6. 2013 Global PPI Update // This note has been prepared by the World Bank’s PPP Group in Singapore with support from the Public Private Infrastructure Advisory Facility (PIIAF) and the Government of Singapore — Електронний ресурс.

Туголуков С.В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та маркетингу АПСВТ

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

За останні році, доходи місцевого бюджету м. Києва склали: у 2013 р. – 20 165,6 млн. грн. [1]; у 2014 р. — 23 млрд. 792,3 млн. грн. (92,3% від плану) [2]. Планові показники за доходами на 2015 р. складають – 22 215,2 млн. грн. [3].

Головна причина річних розбіжностей у загальних доходах місцевого бюджету, насамперед, полягає в отриманні різних сум трансфертів з Державного бюджету на відповідний рік, що ставить міську владу в відповідну залежність від центральної. Наприклад, у 2012 році, у зв'язку з проведенням чемпіонату Європи з футболу та місцевими виборами, офіційні трансферти склали 9037 млн. грн. [4., С.22], у 2013 р. – 3500 млн. грн.; у 2014 р. – 5124 млн. грн. У цьому напрямку працює й рішення Верховної Ради України 2010 р. про зарахування до Державного бюджету 50% податку на доходи фізичних осіб м. Києва.

Тим не менш, місцевий бюджет м. Києва має значні резерви підвищення доходної частини бюджету. Основним для місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб. За даними Держказначейства, на його частку припадає 70% усіх податкових надходжень до місцевих бюджетів. Його питома вага в районних бюджетах сягає 98%, по областях загалом — до 78–80, у Києві — 40–45% доходів. У доходах загального фонду місцевих бюджетів у 2013 р. було отримано ПДФО на суму понад 64 млрд. грн. За оцінками Міністерства доходів та зборів, загальні обсяги недонаходжень від сплати цього податку в країні перебувають у межах від 23 до 49 млрд. грн. [5]. Як що прийняти до уваги, що у м. Києві сплачується до 21% від загального об'єму цього податку, то резерв надходжень по даному джерелу становить від 4,8 млрд. грн., до 10,3.

Іншим за обсягами надходжень до місцевого бюджету після податку на доходи фізичних осіб є плата за землю.

Таблиця 1

Динаміка надходжень плати за землю до бюджету м. Києва у 2007-2014 рр. (млн. грн.)

Роки	План	Фактичне виконання	Виконання, %
2007	658,3	740,6	112,5
2008	1663,6	1484,2	0,89
2009	2401,8	1743,1	0,73
2010	2592,9	1875,6	0,72
2011	2993,1	1915,3	0,64
2012	2984,7	2152,3	0,72
2013	3606,5	1900,7	0,53
2014	4368,1	769,9*	-

*Дані станом на 1.07.2014р.

Джерело: Бюджетний процес в м. Києві [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://www.dropbox.com/s/2il5e4kqjkwpvd/Budget Kiev 2014.pdf](https://www.dropbox.com/s/2il5e4kqjkwpvd/Budget%20Kiev%202014.pdf)

Взагалі, незважаючи на те, що стаття «плата за землю» є другим за вагомістю джерелом наповнення бюджету м. Києва, його прогнозування залишається на крайній незадовільному рівні.

З іншого боку, існує ряд проблем, які не дозволяють суттєво підвищити ефективність використання цього джерела доходу. Наприклад, ще у 2011 р., голова КМДА оцінив збитки від неправомірного відчуження 3500 га київської землі в понад 70 млрд. грн. Виходить, що один га землі має середню ринкову вартість у 20 млн. грн., але нормативна вартість, з якої розраховується плата за землю становить 4 млн. грн. Більш того, за різними оцінками, з 83,6 тисяч гектарів землі, що належать Києву, земельні відносини оформлені з 18-25% користувачів, тобто використання земельних ділянок без необхідних дозволів призводить до недоотримання у бюджет міста значних грошових надходжень.

Недосконалість чинного законодавства є чинником, що гальмує зростання кількості укладених договорів оренди, а отже збільшення надходжень коштів до місцевого бюджету. Так, чинне законодавство дає можливість використовувати землю на праві постійного користування, а отже сплачувати земельний податок у розмірі одного відсотка від нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Згідно з Земельним кодексом кожен землекористувач (з деякими виключеннями) повинен користуватися землею на правах оренди, сплачуючи орендну плату, від 3, до 12%.

Таким чином, подолання вищезазначених недоліків дозволить знайти необхідний ресурс для збільшення доходної бази місцевого бюджету та виконати всі соціальні зобов'язання.

Література:

1. Рішення Київської міської ради, від 13.11. 2013 р. №426/9914 [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MR130859.html
2. Довідка про виконання бюджету м. Києва на 1.01. 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kievcity.gov.ua/news/20014.html>
3. Київська міська рада, рішення про бюджет м. Києва на 2015 р. від 28.01.2015 р. N 60/925 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/l_docki2.nsf/alldocWWW/4BD07617E61E6724C2257DDD006DF017?OpenDocument
4. Бабанін О.; Сікора І. Бюджет міста Київ – 2012: виклики та можливості для майбутньої бюджетної політики/ О. Бабанін; І. Сікора – К.: 2013. — 97с.
5. Сікора І., Дубківський В. Блукання між трьома податками, або Що робити із ключовими джерелами надходжень до місцевих бюджетів?// Дзеркало тижня. Україна – 2014. — №32 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/finances/blukannya-mizh-troma-podatkami-abo-scho-robiti-iz-klyuchovimi-dzherelami-nadhodzen-do-miscevih-byudzhetiv-.html>

Турло Н.П.,

канд. екон. наук, доцент

Мархонос С.М.,

канд. географ. наук, доцент

кафедри економіки підприємства та менеджменту АПСВТ

ГОТЕЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО М. КИЄВА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СВІТОВОЇ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Готельне господарство є однією з складових туристичної індустрії. Матеріальна база, що призначена для розміщення туристів, посідає одне з перших місць при формуванні туристичної інфраструктури, бо якість проживання та відповідне обслуговування рішуче впливають на рівень туристичного сервісу. А отже, готельна індустрія стає швидко зростаючим бізнесом, що приносить значні грошові надходження, в тому числі валютні.

Однією з складових світової індустрії гостинності є готельне господарство м. Києва.

Київ, одне з найдавніших європейських міст, адміністративний, економічний, науковий та культурний центр України. Майже всі історичні епохи залишили в Києві свої сліди у вигляді пам'яток археології, історії, архітектури, мистецтва. Унікальну історико-культурну спадщину міста формують 2148 пам'яток, які охороняються державою. З них 39 – міжнародного значення, 437 – державного і 1711 – місцевого. До того ж Київ має сприятливі природно-рекреаційні ресурси: помірно-теплий клімат, значні масиви лісів, що оточують місто, з малими річками та водоймами

створюють чудові умови для відпочинку, оздоровлення, лікування людей і формують передумови зростання туристичних потоків до міста.

В 2014 р. столицю України відвідало близько мільйона іноземних і 870,0 тис. внутрішніх туристів. Туристична сфера міста нараховує понад 2650 туристичних підприємств, з них 1250 – туристичні оператори [1].

Для задоволення потреб гостей у місті в 2014 р. діяло 165 готелів різної категорії комфортності: ***** – 6 готелів на 1449 номерів; **** – 21 готель на 2428 номерів; *** – 24 готелі на 4139 номерів; ** – 19 готелів на 891 номер; * – 6 готелів на 175 номерів; без категорії – 89 готелів на 2937 номерів [1].

В 2014 р., незважаючи на кризу, відкрився готель Хілтон на 262 номери, а на початок 2015 року заплановано завершення реконструкції двох готелів («Санкт-Петербург» та «Парк Інн») з номерним фондом понад 200 номерів [1].

Також у м. Києві надають послуги поселення понад 80 хостелів місткістю більше 3000 ліжкомісць та діє понад 150 підприємств, що є власниками апартаментів (загальна місткість – більш ніж 40 тис. місць) [1].

На київський ринок вийшли такі міжнародні бренди, як: Radisson, InterContinental, Hyatt International, Hilton, Sheraton Hotels & Resorts, Marriott International, Accor Group, Holiday Inn, Ramada Encor та інші.

Не дивлячись на збільшення кількості готельних підприємств, столичний сектор гостинності все ще відстає від ринків Європи, Азії та Північної Америки. Так, у Києві на 1000 приїжджих припадає 0,54 готельних номера. Даний показник не тільки в рази поступається таким містам як Варшава, Будапешт, Прага, Берлін, Відень, але і не перевищує аналогічні показники у Львові та Одесі. Недостатньою є і насиченість готельного ринку столиці у розрахунку на 1000 жителів (рис. 1).

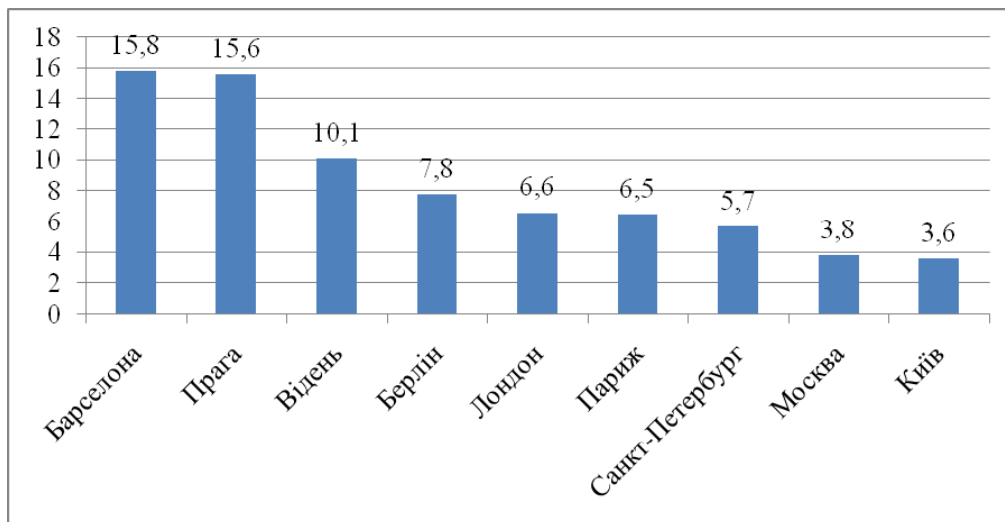

Рис. 1. Насиченість готельного ринку столиць Європи (кількість номерів на 1000 жителів) [2]

Однією з головних передумов подальшого розвитку готельного господарства столиці є створення сприятливого інвестиційного клімату та пошук джерел фінансування для будівництва нових і реконструкції вже діючих підприємств.

Нині складно говорити про інвестиційну привабливість готельної сфери, але в міру поліпшення ситуації інтерес інвесторів, скоріш за все, спрямовуватиметься на найбільш перспективний сегмент для готельного ринку м. Києва 2-3- зіркові готелі.

Київська влада визнає важливість готельного сектору в економіці міста про що свідчать затверджені сесією Київради наступні документи: Програма розвитку туризму у м. Києві до 2015 року, Схема розміщення готелів у м. Києві до 2020 року та Стратегія розвитку м. Києва до 2025 року (розділ туризм). При розробці вказаних програм в першу чергу використовувався досвід роботи по розвитку туризму та готельної інфраструктури провідних європейських туристичних столиць.

Програмою розвитку туризму у м. Києві до 2015 року (затверджена рішенням Київради від 14.07.2011 №389/5776) передбачено будівництво 12 готелів на 1798 номерів зальною вартістю біля 4,5 млрд. грн.

Відповідно до ініціатив Стратегії розвитку м. Києва до 2025 року (затверджена рішенням Київради від 15.12.2011 №824/7060) запланований подальший активний розвиток готельного

господарства м. Києва. Таким чином, за прогнозними показниками у 2025 році у м. Києві буде діяти більше 250 закладів розміщення на понад 18 тисяч номерів.

На перспективу цікавою є ніша мережі невеликих шляхових готельно-ресторанних комплексів, мотелів, особливо з урахуванням масштабних планів формування туристичної інфраструктури міжнародних транспортних коридорів.

Однією з перспективних тенденцій розвитку готельного господарства України в цілому та м. Києва зокрема є орієнтація на екологічність.

Станом на січень 2013 р. Green Key надали еко-сертифікати 14 українським підприємствам готельного господарства. У м. Києві його отримали Radisson Blu Hotel, Rus Accord Hotel та Баккара Арт-готель.

Серед перспективних напрямів готельного бізнесу міста як для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку є об'єднання невеликих комфортних готелів на природі. Ця мережа повинна включати сімейні готелі та пансіонати. Головне завдання нової мережі (Comfort Green Hotels – Ukraine) – сформувати ідеологію та новий імідж відпочинку на природі, оптимізувати систему продажу та підготувати її гідну презентацію на європейському ринку.

Перспективи розвитку готельного бізнесу в Україні тісно переплітаються з туристичним бізнесом. Позитивний прогноз вірогідний за умови підвищення потоків іноземного групового та індивідуального туризму. До тенденцій, які будуть характеризувати розвиток ринку готельного бізнесу в найближчі роки можна віднести: посилення конкуренції серед існуючих готелів категорії 4-5-зірок у зв'язку зі значним обсягом нової пропозиції, що з'явилася на ринку за останній рік; зниження показників доходності готелів елітного сегменту на фоні збільшення пропозиції; підвищення зацікавленості девелоперів, інвесторів та операторів до сегменту бюджетних готелів, в тому числі міні-готелів на 20-30 номерів та хостелів.

Література:

1. Розвиток туризму в м. Києві. Звіт про роботу Управління туризму. 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kievcity.gov.ua/>
2. Ernst & Young [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ey.com/UA/uk/Industries/Real-Estate>

Федорова А.С.,
аспірантка АПСВТ

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Харкянен Л.В.

Корпоративна культура та її роль у модернізації суспільства

Корпоративна культура відіграє значну роль у розвитку громадянського суспільства. Важливим її елементом є спілкування. Проте такий легкий на перший погляд акт взаємодії часто виливається у непорозуміння, протиставлення себе іншому, образи, агресію, а то й конфлікти, мобінг та булінг. У даній роботі приділена особлива увага останнім двом проявам, які викликають проблеми у спілкуванні.

У наш час має місце на робочих місцях таке ганебне явище як мобінг (психологічний пресинг на працівників). У розвинених країнах, як показує статистика, воно стає причиною істотного зниження економічної ефективності бізнесу: майже кожен двадцятий працівник, який наймається знову на роботу, піддається мобінгу на новому місці (5%). При цьому необхідно враховувати, що це тільки в момент прийому на роботу. Відсоток же людей, які під час подальшого «робочого» життя стали жертвами мобінга, в десятки разів більше.

Німецький дослідник мобінга Б. Мешкустат зазначає, що у двох третин працівників, яких тероризують, знижується мотивація праці, у половини з'являється блокада креативного мислення, більше 50 % пропускають роботу з причини різних захворювань. У результаті третина працівників змінюють роботу в межах свого підприємства, 20% звільняються самі, 5% знижують у посаді, 15% звільняють. Таким чином, мобінг стає гальмом для підприємства. Зниження працездатності, нездоровий клімат в колективі, плінність кадрів, велика ймовірність неправильно прийнятих рішень негативно позначаються на економічному балансі підприємства [9].

У всіх розвинених країнах проблемою мобінгу займаються вже на державному рівні: прийнята або розробляється нормативна база, яка спрямована на знищення цього шкідливого не тільки для душевного здоров'я, соціально-психологічного клімату, продуктивного спілкування, а й для економіки явища. У ряді країн, таких як Швеція, Німеччина, Франція вже прийняті відповідні правові акти про моральне переслідування на робочому місці. Причому особи, винні в

підбурюванні до мобінгу або його здійсненні, можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності.

Вперше термін «мобінг» запровадив на початку 80-х років ХХ ст. психолог і вчений-медик Ханц Лейман у монографії «Мобінг, переслідування на роботі» на основі дослідження цього явища на робочих місцях у Швеції. Він охарактеризував мобінг як психологічний терор, який включає систематично повторюване вороже і неетичне ставлення, знущання, дискримінацію з боку однієї або декількох людей, направлене в основному проти іншої однієї людини [1, 2, 3, 9]. На робочому місці від нього потерпають чоловіки і жінки, досвідчені професіонали і молоді працівники. Мобінг процвітає як у державних установах, так і в приватних фірмах, банках [6]. Мобінг може бути як горизонтальним (непорозуміння у сфері стосунків людей з однаковим статусом – співробітники проти колег), так і вертикальним (вертикальний зверху – керівництво проти підлеглого (босинг), вертикальний знизу – підлеглі проти керівництва). Ці два види мобінгу можуть співпадати для однієї людини (мобінг з боку колег і керівника) – сендвіч-мобінг [2, 3, 8].

Ще є булінг (термін, який трапляється переважно у Британії): найчастіше цим словом позначають цькування «сам-на-сам». Прибічники цього терміна вважають, що в будь-якому колективному цькуванні все одно є ініціатор і натхненник процесу [4].

Основні прояви мобінгу: приховування необхідної інформації, соціальна ізоляція, наклеп, безперервна критика, поширення необрунтованих чуток, висміювання, цькування, стукацтво, хамство, самодурство, агресивні випадки проти колег, недозволені тон спілкування, тиск на «хворий мозоль», залякування, крики, різного роду приниження, сприяння аби працівник був навантажений особисто йому неприємними обов'язками, цілеспрямоване переслідування, нападки, що ущемляють почуття власної гідності, відмова в допомозі та спілкуванні; ігнорування прохань, припинення ділових контактів, провокування стресових ситуацій, чвари, склоки, інтриги, дрібні пакості і великі підлості, підсижування, плітки, що підривають репутацію, ставлення під сумнів професійної компетентності, ігнорування його успіхів, за його досягнення хвалять інших, будь-яку ініціативу працівника блокують, негласні бойкоти, донос, блокування роботи (стирання необхідних для роботи файлів з комп'ютеру, псування техніки, переплутування паперів, не передавання важливої інформації), підкилимові ігри, емоційне насильство, сексуальні домагання, психологічний садизм, інстинкт натовпу, комплекс жертви, невміння вибудувати міжособистісні стосунки, неефективне керування тощо [1, 4, 5, 6, 8, 9].

Виділяються такі методи босингу: винесення доган (фіксуються навіть декількахвилинні запізнення, неявні помилки у роботі), завалювання складними завданнями, відсутність матеріального стимулювання і підвищення заробітної плати, навантаження дорученнями, які нижче компетентності фахівця, штучне створення несприятливого соціально-психологічного клімату в колективі. Використання цих методів призводить до того, що особа йде з роботи, не витримуючи тиску [3].

На виникнення конфлікту впливають особливості даної особистості. Так, невротизована особистість, з низьким духовним рівнем, великим его та гординою, спосіб самореалізації якої полягає в організації психологічного цькування окремих співробітників завдає великої як матеріальної, так моральної шкоди організації. Потрапляючи в такі умови роботи, новий співробітник не може повністю розкрити свій потенціал, йому доводиться думати не стільки про самореалізації в даній організації, скільки про забезпечення своєї безпеки [4].

Наслідки мобінга проявляються наступним чином:

- для колективу: мобінгуючий колектив потихеньку «підгниває». У співробітників відмовляють сором і совість, на тлі погіршення трудових показників критично піднімається самооцінка, его, гординя;

- для жертви: депресивні стани, захворювання, які спричинені порушенням нормальної роботи нервової системи, нервові зриви, психічна травма, фізичні хвороби на ґрунті тривалого стресу, зниження самооцінки, комплекс неповноцінності;

- для підприємства: очевидно, що нездорова атмосфера в колективі, інтриги і розбіжності співробітників відбиваються і на фінансових показниках — колектив стає менш згуртованим, зростає плинність кадрів, падає продуктивність праці, зупиняється робочий процес, не працюють мотиваційні програми, знижується прибуток підприємства [2, 6].

Велика небезпека як для самої групи, жертви мобінгу, так і для інституції в цілому, де таке явище присутнє – воно руйнує її зсередини, порушує баланс сил і гармонійний мікроклімат, гармонійне спілкування, взаємодію в колективі, слугує підставою до крайнього загострення ситуації для обох сторін і може мати тяжкі наслідки для жертви (причинення шкоди фізичному чи психічному здоров'ю, доведення до самогубства, вбивство) та негативний соціальний ефект, який виявляється у порушеному статусі особистості. Вмілі маніпулювання булерів, хитрощі, неправдивість призводять до того, що жертва з часом починає сумніватися у власних силах, знаннях та

здібностях, що робить її безсилою у такому протистоянні. У причинах цього явища лежить духовний рівень людини, адже основними причинами цього явища є заздрощі, страх за своє місце, за свій статус найбільш компетентної людини, гординя, егоїзм.

Література:

1. Дэвенпорт Н. «Эмоциональное насилие на работе: молчаливое увлечение?». / Н. Дэвенпорт // Отдел кадров. – 2005. — №9. – с.111-113.
2. Моббинг Н.Гладкая — <http://dspace.nbu.gov.ua/>
3. Моббінг і буллінг у трудовому процесі Н.Чередніченко — <http://dspace.nbu.gov.ua/>
4. Моббинг как социально-психологическое явление в сфере управления человеческими ресурсами / А. Кирейчев // Культура народов Причерноморья. — 2005. — № 58. — С. 43-45.
5. Мобінг як соціальне явище Д.О.Токар — http://relay.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2010/2010_01.pdf#page=135
6. Про проблеми мобінгу в трудових колективах А.І.Маренич, Н.Г.Мехеда — www.lbi.wubn.net/materials/library/visnyk_ubs_nbu_9.pdf#page=326
7. Сергеєнкова О.П. Загальна психологія/ О.П.Сергеєнкова, О.А. Столярчук, О.П.Коханова, О.В.Пасєка: Навч. посібн. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
8. Формирование корпоративной культуры: моббинг и его профилактика Л.Ермалович — zavantag.com/
9. Явище моббінгу та буллінгу як актуальні соціально-психологічні проблеми взаємовідносин групи і особистості Т. Алексеєнко – <http://dspace.nbu.gov.ua/>

Харкянен Л.В.,
канд. екон. наук, доцент
кафедри економіки підприємства та менеджменту
Лобова А. О.,
студентка I курсу
АПСВТ

ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Значний вплив на розвиток економіки здійснюють податки. Особливого значення система оподаткування набуває в умовах економічного кризису, в яких сьогодні знаходиться Україна. Суттєвий вплив на розвиток економіки у 2014 році мали сформовані у попередні роки як зовнішні, так і внутрішні дисбаланси, пов'язані із погіршенням стану платіжного балансу та зменшенням валютних резервів, випереджаючим зростанням споживання та зменшенням інвестиційних можливостей підприємств, штучним утриманням тарифів на газ та тепло на рівні, суттєво нижчому за економічно обґрунтований. Таки дисбаланси в основному були викликані відсутністю проведення економічних реформ, у тому числі і в системі оподаткування. Що у свою чергу не давало можливості подолати корупцію.

Крім сформованих у попередні роки дисбалансів, на розвиток вітчизняної економіки у 2014 році мали суттєвий вплив негативний зовнішньоекономічний фон, несприятлива цінова кон'юнктура на зовнішніх ринках, продовження військового конфлікту на сході України, глибока девальвація національної грошової одиниці, анексія АР Крим і м. Севастополя та торгівельні обмеження з боку Російської Федерації. З кожним місяцем економічні показники у східних областях, які мають значну частку у загальноукраїнських показниках, все більше погіршуються: у Донецькій області індекс промислової продукції у листопаді 2014 року скоротився на 51,3 відсотка проти листопада минулого року, у Луганській області – на 82 відсотка; зменшення будівництва – у Донецькій області – на 91 відсоток, у Луганській області – на 98,2 відсотка; скорочення обсягу роздрібною торгівлі – у Донецькій області – на 32,3 відсотка, у Луганській області – на 44,3 відсотка. У цілому промислове виробництво по Україні за січень-листопад 2014 року скоротилось на 10,1 відсотка по відношенню до січня-листопада минулого року, найбільше в експортоорієнтованих галузях: металургії – на 14,9 відсотка, у виробництві хімічної продукції – на 14,9 відсотка, машинобудуванні – на 21 відсоток. Обсяг капітальних інвестицій, освоєних підприємствами та організаціями країни за рахунок усіх джерел фінансування за 9 місяців 2014 року порівняно з аналогічним періодом 2013 року скоротився на 23 відсотка і становив 135,5 млрд. гривень. Зменшення інвестиційної активності підприємств зумовило падіння у будівельній галузі.

Підприємствами України за підсумком січня-листопада 2014 року виконано будівельних робіт на суму 44,2 млрд. гривень, що на 19,3 відсотка менше, ніж у січні-листопаді 2013 року. Водночас житлове будівництво зросло на 4,8 відсотка [1]. Падіння обсягів виробництва промисловості призвело до падіння вантажообігу за підсумками січня-листопада 2014 року на 9,1 відсотка, зокрема вантажообіг залізничного транспорту зменшився на 10,1 відсотка. Збитки великих та середніх підприємств за дев'ять місяців 2014 року збільшилися у 3,7 раза до 383,5 млрд. грн. та перевищили прибутки на 168 млрд. грн., що спостерігалось лише в кризовий 2009 рік. Майже половина підприємств вітчизняної економіки працює збитково. Підтримці економічного розвитку частково сприяє зростання обсягу сільськогосподарського виробництва у січні-листопаді 2014 року на 5 відсотків порівняно з січнем-листопадом 2013 року.

За даними Державної служби статистики України, реальний ВВП у I кварталі 2014 року порівняно з відповідним кварталом 2013 року зменшився на 1,2 відсотка, у II кварталі – на 4,6 відсотка, а у III кварталі – на 5,3 відсотка. Суттєве погіршення умов зовнішньої торгівлі, загострення ситуації на сході України призвело до скорочення експорту товарів у січні – жовтні 2014 року на 10,8 відсотка до 47,5 млрд. дол. США, зокрема машин, устаткування, транспортних засобів та приладів – на 26,7 відсотка, продукції хімічної промисловості – на 26 відсотків, чорних і кольорових металів та виробів з них – на 9,7 відсотка.

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у січні – жовтні 2014 року зменшився до 4 млрд. дол. США проти 13,5 млрд. дол. США у січні – жовтні 2013 року. За даними Державної служби статистики України чистий відтік прямих іноземних інвестицій за 9 місяців 2014 року склав 8,5 млрд. дол. США. При цьому золотовалютні знизились до 9,1 млрд. дол. США станом на кінець листопада 2014 року.

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за січень – жовтень 2014 року зросла порівняно з відповідним періодом 2013 року на 5,3 відсотка, але з огляду на прискорення інфляційних процесів, реальна заробітна плата скоротилася на 5 відсотків. Підвищення цін, девальвація гривні та скорочення реальних доходів населення негативно відбилися на оборотах роздрібною торгівлі. За січень-листопад 2014 року скорочення обороту роздрібною торгівлі становило 7,5 відсотка.

Обсяг кредитів, спрямованих в економіку, у національній валюті зменшився на 56,5 млрд. грн., або на 9,5 відсотка до 540,3 млрд. грн., в тому числі наданих юридичним особам – скоротився на 44,1 млрд. грн., або на 9,3 відсотка до 430,9 млрд. гривень [1]. З 13 листопада 2014 року Національний банк України підвищив облікову ставку до 14 відсотків річних. Це вже третє в цьому році підвищення процентної ставки.

За грудневими оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, за підсумками 2014 року реальний ВВП зменшиться на 7 відсотків. При цьому очікується прискорення споживчої інфляції до 25,3 відсотка у вимірі грудень до грудня, що зумовить збільшення номінального обсягу ВВП до 1 525 млрд. гривень [2].

В Україні 1 січня набув чинності закон про зміни в Податковий кодекс. Основна мета цих змін – сприяння розвитку економіки країни. У документі зазначено, що кількість податків скоротилася з 22 до дев'яти.

Зокрема залишилися податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, рентна плата, збори. А також місцеві податки – податок на майно і єдиний податок. Передбачена спеціальна система оподаткування підприємств аграрного сектора. Зернотрейдери не будуть мати права на відшкодування ПДВ. Воно залишається лише у виробників сільськогосподарської продукції. Від 15% до 20% підвищується ставка податку для пасивних доходів фізичних осіб: відсотків, роялті та інвестиційних доходів. Для дивідендів, випланих суб'єктами підприємницької діяльності, які є платниками податку на прибуток, ставка 5%. Для суб'єктів підприємницької діяльності, які не є платниками податку на прибуток – ставка 20%.

Що стосується податку на об'єкти житлової нерухомості, то Кабмін встановив мінімальні пороги оподаткування. Не оподатковується до 60 кв. м для квартири і до 120 кв. м для дому. Також не оподатковується житлова нерухомість, яка використовується в аграрному секторі, промисловості, МАФи та кіоски, які є суб'єктами малого бізнесу, а також ринки. На постійній основі встановлена ставка рентної плати для нафти і конденсату – 45% з покладів до 5 кілометрів, 21% – з покладів понад 5 км; для природного газу, реалізованого не для потреб населення – 55% з покладів до 5 км, і 28% з покладів понад 5 км. Зберігається на постійній основі стягнення рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку. Оподатковуватимуться одержані фізичною особою доходи від інститутів спільного інвестування за ставкою 20%. Для юридичних осіб доходи від інститутів спільного інвестування включаються в

базу оподаткування. Збережено пільговий режим оподаткування для освіти та медицини. Збережені чинні податкові пільги для підприємств громадських організацій інвалідів [3].

Наведені вище данні свідчать про окреми сприятливи для економіки зміни у оподаткуванні (кількість податків зменшилась, податкові пільги збережені, покращилось адміністрування податків), але реалії сьогодення показують, що в цілому податковий тиск не тільки не зменшився, а навпаки – збільшився за рахунок введення нових податків. Так, наприклад, введення податку на нерухомість особливо не сприяє розвитку малого і середнього бізнесу. А кількісне зменшення податків шляхом їх об'єднання також не сприяло зменшенню навантаження.

Крім того, для успішного подолання економічного кризису в нашій країні, у першу чергу, необхідно знищити корупційні схеми в цілому, у тому числі й у податковій сфері.

Література:

1. Державний служба статистики України [Internet – ресурс] <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Internet – ресурс] <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
3. Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи».

Чорнодід І.С.,

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та маркетингу АПСВТ

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЕКОНОМІК

В контексті пошуку власної моделі національної економіки вагому роль має відігравати теоретичний аспект розвитку процесів соціалізації ринкових економічних систем розвинених країн.

Нині досить активно ведеться дослідження проблем суті основних характеристик соціально-орієнтованих економік у працях таких вчених-економістів, як З. Галушка, О.Власюк, А.Гальчинський, В.Геєць, Я.Жаліло, С.Кириленко, Н. Лебедева, О. Грیشнова, Е. Лібанова, Л. Ільчук, В. Куценко, В. Чалий, С. Пахомов О. Новікова, Н. Хома.

Найбільш популярної у теорії і практиці розв'язання соціальних завдань виявилася концепція соціального ринкового господарства, у якій головна увага приділялась соціальній ролі держави. На перший план у соціальній політиці висувалася відповідальність суспільства за умови існування кожного його громадянина. Через систему перерозподілу доходів і власності держава повинна була гарантувати кожному громадянину певний рівень життя. У той же час, відповідно до ідеї «суспільства ефективної конкуренції» кожний громадянин повинен відчувати відповідальність за рівень своєї ініціативи та активності в плані забезпечення свого існування. «Соціальне ринкове господарство, – наголошував Л. Ерхард, – може бути гарантованим лише в тому випадку, якщо дякуючи вільному змаганняй найкращі досягнення отримують переваги перед менш задовільними. ...підвищеним досягненням забезпечується більший прибуток і «соціально» більш цінний підприємець отримує більшу гарантію успіху і нові можливості» [3, с.230-231]. Концепція «соціального ринкового господарства» передбачала: забезпечення найліпших умов для розвитку індивідуальності шляхом активної політики підтримання конкуренції, спрямованої проти картелів та інших форм концентрації виробництва, що заперечують доступ на ринок; корекцію розподілу доходів, що відбувається на основі ринкових принципів, з метою зниження надмірної різниці в рівнях доходів та майновій забезпеченості у дусі розподільчої справедливості при дотриманні принципу субсидіарності (охорона праці, забезпечення зайнятості, соціальний захист); активну кон'юнктуру політику, спрямовану на забезпечення стабільності грошової системи, високої зайнятості, рівноваги платіжного балансу тощо; формування правових, інфраструктурних, екологічних умов для економічного зростання та забезпечення комфортності всіх державних заходів з принципами конкурентного порядку [1, с.251].

У документах Єврокомісії виділяються такі моделі: континентальна (бісмарківська), англосаксонська (модель Беверіджа), скандинавська (північна) і південно-європейська (середземноморська): континентальна.

1. Англосаксонська модель характеризується мінімальним втручанням держави в механізми розподілу та перерозподілу доходів; незначними соціальними гарантіями з боку держави; пріоритетом економічних цілей над соціальними. Соціальний захист має адресний характер. Держава

мало втручається в регулювання зайнятості, соціальні послуги переважно надають приватні компанії та громадські організації. Ця модель панувала у Великобританії до середини 80-х років.

2. Скандинавська модель характеризується розгалуженою системою соціальних гарантій, соціальної допомоги та страхування. Соціальна політика виступає головною метою економічної діяльності держави. У здійсненні соціальної політики спостерігається домінування ідей рівності та солідарності. Основна частка соціальних витрат належить урядовим центральним і місцевим органам, які здійснюють фінансування соціальних витрат за рахунок податкових надходжень державних бюджетів. Головна роль у фінансуванні соціальних програм належить державі. Соціальні фонди утворюються майже повністю за рахунок роботодавців і держави. Характерними ознаками цієї моделі є: забезпечення максимального рівня зайнятості; високі темпи економічного зростання за державної підтримки; справедливий розподіл доходів; створення міцного суспільного сектора, що охоплює сфери побуту, освіти, житлового будівництва, охорони здоров'я та пенсійного забезпечення; активна участь держави у розробці та реалізації соціальних програм; встановлення і підтримка високих стандартів життя і доходів населення; створення ефективної системи місцевого самоврядування; скоординована політика уряду, підприємців та профспілок у забезпеченні максимального рівня зайнятості і високих стандартів оплати праці; високі податки та висока податкова база.

3. Континентальна модель особлива тим, що втручання держави в соціальні процеси допускається лише у випадках «провалів ринку». Для цієї моделі характерні широко розгалужена обов'язкова система соціального страхування та існування соціальних трансферт для непрацюючих членів суспільства. Держава надає однакового значення економічним та соціальним цілям в економічній політиці. Через бюджет перерозподіляється близько 50% ВВП, страхові фонди формуються як за рахунок роботодавців, так і працівників. Розвивається система соціального партнерства, пріоритетним завданням виступає висока зайнятість. Соціальна стабільність забезпечена чіткими інституційно-правовими гарантіями [4].

4. Середземноморська або південно-європейська модель характеризується тим, що соціальна політика переважно орієнтована на соціально вразливі верстви населення і не має всеохоплюючого характеру. У цих країнах більш характерне використання певних громадських організацій для виконання соціальних функцій. Соціальна допомога носить, в основному, адресний характер (малозабезпеченим). Своєрідність моделі визначається історичним фактором: бурхливим розвитком раннього торгового капіталізму і пізньою індустріалізацією даного субрегіону.

Досвід соціально конкурентоспроможного функціонування європейських «держав добробуту» дозволяє виділити ряд характерних для них загальних рис: високі показники ВВП та стабільні темпи їх зростання; наявність крупного середнього класу з відносно високим рівнем життя; відсутність крайньої диференціації доходів різних верств населення; державні соціальні гарантії населенню (безкоштовні медична допомога, освіта, надання що має потребу соціального житла, гідні пенсії і ін.); значна роль держави в перерозподілі доходів, практика державно-приватного партнерства, участь соціал-демократів в політиці; ефективні форми демократичного устрою і цивільного суспільства.

Для економіки України при будівництві соціальної держави доцільно використати досвід ЄС котрий ґрунтуються на наступному: а) соціальні інтереси визначають стратегію економічну політики, загальна мета якої полягає в тому, щоб розвинути потенціал всіх людей; б) ефективна соціальна політика можлива лише за умови макроекономічної стабілізації; в) урядові фінанси мають бути надійними, щоб забезпечити свободу вибору правильного рівня і профілю податків (без ефективного і прозорого механізму збирання податків суспільна відповідальність неможлива); г) системи соціального забезпечення повинні більшою мірою надавати послуги всім людям, ніж створювати мережу забезпечення лише мінімального рівня для найменш забезпечених верств населення, – вони повинні засновуватися на принципах соціальної та індивідуальної відповідальності всіх громадян та створювати стимули до праці; д) ефективна ринкова економіка вимагає відповідного інституціонального розвитку, установи повинні бути гнучкими, а їх дії – скоординованими, щоб пристосуватися до нових викликів; е) охорона здоров'я, освіта та виховання дітей залишаються найважливішим компонентом інвестування в майбутнє; є) охорона навколишнього середовища та нормальні умови праці означають меншу кількість витрат на охорону здоров'я і стимулюють зростання виробництва; ж) жодна соціальна політика не може компенсувати втрату робочих місць, – економічна політика, яка підтримує повну зайнятість робочої сили, є найкращою соціальною політикою.

Література:

1. Анализ экономических систем: основные понятия теории хозяйственного порядка и политической экономики / Под. общ. ред. А. Шюллера и Х.-Г. Крюссельберга: Пер. с нем. В.П. Гутник, А.Ю. Чепуренко – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. – 338 с.

2. Галушка З.І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети: монографія / З.І. Галушка. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. – 408 с.
3. Эрхард Л. Благосостояние для всех // Пер. с нем. / Л. Эрхард. – М.: Начала-Пресс, 1991. – 336 с
4. Хома Н.М. Типология моделей соціальної держави: аналіз основних підходів / Н.М. Хома. – Держава і право. – 2012. – Випуск 56. – с.621. 618-623
5. Шимаи М. Глобалізація як источник конкуренции, конфликтов и возможностей [Електронний ресурс] / М.Шимаи. – Режим доступу: www.ptpu.ru/issues. – Назва з екрана]

Шолудченко С.В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та маркетингу АПСВТ

ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В РОЗРІЗІ КОНЦЕПЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗНАНЬ

***Якщо раніше великі поїдали малих,
то нині – швидкі поїдають великих
Економічна мудрість.***

Економічні процеси початку ХХІ ст. як в цілому в світі, так і в Україні характеризуються постійними змінами та кризовими явищами різної інтенсивності та масштабу дій. В той же час, закони ринку та конкуренції мають об'єктивну та постійну дію і безпосередньо впливають на стан конкретного підприємства.

Менеджмент, насамперед західноєвропейських, північноамериканських та японських, компаній продовжує пошук ефективних рішень для підвищення конкурентоспроможності та ринкової привабливості своїх бізнес структур. Інструментарій управлінських рішень базується на сучасній інтерпретації вже відомих та апробованих концепцій та підходів (стандарти ISO 14000, OHSAS 18000, SA 8000, GMP, НАССР; бережливе виробництво (Lean Production); шість сигма; TQM; бенчмаркінг; система збалансованих показників (Balanced Scorecard); проектний менеджмент; Моделі Демінга, EFQM, Болдріджа та ін.). Поряд з цим, бізнес-практика та прикладна наука пропонують ряд нових концепцій до управління компаніями. Однією з таких концепцій є концепція *менеджменту знань* (англ. knowledge management, далі КМ). Одним із перших дану концепцію розкрив Карл Віг (2).

Концепція КМ — це систематичні процеси, завдяки яким створюються, зберігаються, розподіляються і застосовуються основні елементи інтелектуального капіталу, необхідні для успіху організації; стратегія, трансформує всі види інтелектуальних активів у більш високу продуктивність, ефективність і нову вартість (3).

Класичний підхід до організації бізнесу базується на врахуванні достатньо зрозумілих для бізнесмена можливостей та ресурсів з точки зору фінансів та технологій. Дещо складніше сприймається концепція мотивації та включення в систему менеджменту персоналу (Маслоу, Мак-Грегор та ін.). І найбільш проблематичним для бізнесу є, на нашу думку, моніторинг знань, їх оцінка та розуміння потреб зацікавлених сторін в реалізації концепції КМ. Роберт Бакмен наголошує: «Наступила епоха компаній, орієнтованих на знання (knowledge — driven) (6.) П. Друкера, «Самий головний ресурс, що відрізняє бізнес та забезпечує вирішальні конкурентні переваги, — це специфічні виробничі та управлінські знання, які використовуються при веденні бізнесу» (4). На думку Е. Тоффлера, Д. Белла (5)- головними цінностями цивілізації є знання та інформація.

Важливість орієнтації бізнесу та стратегій розвитку підприємств в напрямку впровадження концепції *менеджменту знань* на сьогодні є цікавою та прийнятною для практичної реалізації. Так, приклади С. Джобса, М. Цукерберга, Р. Бренсона та ін., є досить наглядним для демонстрації вдалих рішень щодо реалізації концепції *менеджменту знань*. Успіху за нинішніх умов досягають ті, хто швидше за всіх реагує на виклики ринку та ефективно використовує насамперед творчий потенціал персоналу, культивує менеджмент талантів, «вирощує» та навчає талановитий та креативний персонал.

Розуміння функціональної особливості знань є запорукою їхнього адекватного використання табл. 1 (1)

Знання є цінністю для підприємства, а якість, кількість, доступність, та швидкість дифузії знань породжують синергетичний ефект відносно існуючих активів підприємства і впливають на

ефективність їхнього використання. Це в свою чергу призводить до покращення конкурентних переваг підприємства, тому для їхнього утримання, необхідно в масштабах підприємства, впроваджувати системну діяльність щодо внутрішнього бенчмаркінгу стосовно практики поширення та використання знань.

Таблиця 1

Функції управління знаннями

<i>Назва функції</i>	<i>Зміст функції</i>
Стимулювати інновації	Управління знаннями забезпечує інфраструктуру для побудови електронних і соціальних мереж з метою розвитку нових продуктів або послуг; воно сприяє і забезпечує доступ до різноманітних ідей.
Сприяти розвитку співпраці	Управління знаннями збільшує можливості співпраці; воно збагачує процес обміну експліцитними та непрямыми знаннями між людьми; воно також заохочує вільне пересування ідей.
Заохочувати і використовувати можливості навчання	Управління знаннями сприяє і прискорює процес навчання; воно створює можливості для індивідів і груп людей застосовувати отриманні знання на практиці.
Залучати і зберігати людський капітал	Управління знаннями збільшує рівень збереження кадрів шляхом підкреслення цінності знань працівника і винагородження його за це; воно фіксує та ефективно використовує те, що люди знають, тобто їхні «ноу-хау» («знаю як») і «ноу-вот» («знаю що»); воно сприяє кар'єрному зростанню.
Збільшити продуктивність	Управління знаннями раціоналізує операції та скорочує витрати, ризик, криві ефективності навчання і час початку навчання шляхом усунення непотрібних або надмірних процесів.
Ділитися найкращою практикою і процесами	Управління знаннями поширює найкраще з практики у своїй організації; воно виносить уроки з невдалих спроб; забезпечує базу для багаторазового користування знаннями і впровадження інновацій; воно також допомагає новим працівникам швидко адаптуватися до культури організації.
Збільшити рівень задоволення клієнтів	Управління знаннями покращує обслуговування клієнтів шляхом раціоналізації використання часу; воно фокусується на знаннях потреб клієнта; воно також покращує результат, отриманий клієнтами при використанні послуг, що надаються.
Створити конкурентоздатну перевагу/ринкову диференціацію	Управління знаннями сприяє досягненню найвищої якості знань у вигляді бізнес-пропозицій, продукту чи послуги; воно також фокусує колективний інтелект організації на потребах клієнта при досягненні ділових місій/цілей.

Б. З. Мільнер (7) виділяє три основні компоненти, що входять до складу системи управління знань, а саме: людські; технологічні; організаційні. На нашу думку найбільш проблематичною є насамперед людська компонента. Механізм внутрішнього бенчмаркінгу буде дієвим коли в організації створені достатньо комфортні соціально-психологічні умови для основних користувачів знань, коли персонал відчуває свою цінність для організації і є належно вмотивованим.

Література:

1. Бабина О.Є. Управління знаннями як складовою потенціалу підприємства./ Бабина О.Є., Андреюшина Т.І.// Водний транспорт. Зб. наук. праць КДАВТ. – К.:КДАВТ, 2012. – № 2 (14). – С.101– 106
2. Вииг К. Основы управления знаниями. 1986. 371 с.
3. Гапоненко А. Л. Управление знаниями. — 2001. — 60 с.
4. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: Уч. пос. / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 272 с.
5. Е. Тоффлера, Д. Белла — Белл Д. Социальные рамки информационного общества. Новая технократическая волна на Западе. Москва: Прогресс. — 1986. — 371 с
6. Звіт II Міжнародної HR конференція «Knowledge Management/ Управління знаннями» 23-24 лютого 2006 р., м. Київ // http://www.management.com.ua/events/km_23-02-2006.html.)
7. Мильнер Б. З. Управление знаниями: эволюция и революция в организации. М. — 2003. — 176 с.

Демографічний аспект модернізації українського суспільства

Важливою складовою модернізації суспільства виступає демографічний аспект цього процесу, оскільки основною дієвою особою його розвитку є людина. Як біосоціальна істота і, водночас, як основна продуктивна сила суспільного виробництва, вона володіє властивістю безперервного самовідтворення, саморозвитку і формування людського капіталу, як патріотичного ресурсу в сукупності всіх природних, екологічних і соціальних капіталів. У зв'язку з цим демографічний аспект модернізації суспільства є вагомим індикатором його розвитку.

Найбільш узагальнюючим показником демографічного аспекту щодо модернізації суспільства в цілому, окремих галузей національної економіки виступає загальна чисельність населення, оскільки в ньому асоціюються всі чинники демовідтворення людності, а кількість людей диктує об'єктивну необхідність створення належних умов їх життєдіяльності з одного боку, з іншого, люди своєю працею створюють ці умови. Тому динамічні зміни, тенденції та структурні зміни чисельності наявного населення характеризують рівень розвитку науково-технічного прогресу конкретного суб'єкта і розвиток людини.

Виходячи з того, що закономірності масових явищ і процесів, до яких, насамперед, відносяться демографічні події – народжуваність, смертність, міграційні та інші процеси проявляються у великій динаміці, сторічний період (1913-2014 рр.) є достатньо репрезентативним щодо реальної оцінки демографічного розвитку нашої країни.

За тенденціями динаміку загальної кількості наявного населення України можна розділити на два періоди: 1913-1992 рр. і 1993-2014 рр. Перший період характеризується стабільним зростанням чисельності людей, другий – спадом їх кількості. Особливо інтенсивно зростала чисельність населення в 1913-1939 роки. Кількість людей за ці роки зросла на 5,3 млн. осіб або на 15,1% і станом на початок 1939 року становила 40,5 млн. осіб. За 20 послідовних років (1939-1959 рр.) загальна людність України збільшилася на 1,4 млн. осіб або на 3,5%, а за п'ятирічний період 1961-1966 рр. зросла на 2,4 млн., або на 5,6%. Процес щорічного зростання загальної кількості населення України продовжувався до 1992 року і в цьому році досяг своєї максимальної величини – 52,1 млн. осіб.

В 1993 р. відбувся переломний момент щодо динаміки загальної кількості людей нашої країни. Розпочалася тенденція щорічного їх зменшення. Станом на 1 січня 2014 року загальна кількість мешканців України становила 43,0 млн. осіб. Таким чином, демографічний стан України щодо тенденції чисельності наявного населення та його вікової структури за останню чверть сторіччя зумовлює об'єктивну стурбованість щодо демографічного розвитку України і диктує серйозні виклики до демографічної політики нашої держави.

Основною причиною зменшення чисельності наявного населення виступає зростання смертності та недостатній рівень народжуваності, що не компенсує природних втрат людності. Вагомим чинником зменшення людей в Україні є зростання від'ємного сальдо зовнішньої міграції, особливо молоді, кваліфікованих та наукових кадрів, що виснажує трудовий потенціал нашої країни, зумовлює спад розвитку економіки і науки.

Природний приріст населення в Україні відбувався протягом 1913-1990 рр. В послідовні роки склалася тенденція природного скорочення мешканців України.

Водночас відбувається інтенсивне старіння населення. Частка дітей та підлітків зменшується, а осіб пенсійного віку зростає. Кількість пенсіонерів за віком нині сягає понад 10,5 млн. осіб, а дітей та підлітків у віці від 0-14 років лише 6,6 млн. осіб. За прогнозами експертів ООН демографічна ситуація України набуде драматичного характеру. Через низьку народжуваність та еміграцію працездатного населення до 2050 року частка людей похилого віку може досягти 39% загальної кількості населення.

За пріоритетністю територіально-географічного розміщення та динамічних змін чисельності мешканців міста і села досліджуваний період (1913-2014 р.р.) можна розділити на два основні періоди — 1913-1961 рр. і 1966-2014 рр. Перший період характеризується пріоритетністю розміщення населення у сільській місцевості в межах 80,7-52,2 % всього населення. Другий період характеризується пріоритетністю проживання людей у містах і міських поселеннях в межах 19,3 — 47,8 % та зростанням абсолютним і відносним жителів міст і селищ міського типу. У першому періоді майже за чверть століття (1913-1939 рр.) загальна кількість в сучасних межах території України збільшилася на 5,3 мільйона осіб або на 15,1 % за рахунок зростання на 6,8 мільйонів або в 2 рази міського населення та зменшення при цьому селянства на 1,5 мільйонів або на 5,3 %.

Така тенденція зберігалася і в наступні двадцять років (1939-1959 р.р.). Збільшення кількості жителів України відбувалося лише в результаті зростання абсолютної і відносної кількості городян.

Лише за 1959-1961 рр. кількість громадян України зросла на 1,2 млн. осіб або на 2,9 % в результаті збільшення городян на 1,4 мільйонів або на 7,3 % і зменшення селян на 0,2 млн. осіб або на 0,9 %. Таким чином, в результаті перевищення темпів зростання чисельності городян над темпами зменшення селянства склалася чітка тенденція зростання абсолютної кількості всього населення України. В результаті відносна кількість міського населення зросла з 19,3 % в 1913 році до 47,8 % в 1961 році, а селян за цей період скоротилася з 80,7 % до 52,2 %, що відповідає світовим тенденціям співвідношенням між сільським і міським населенням.

Починаючи з 1966 р. пріоритетність територіально-географічного розміщення населення належала городянам. Їх частка в загальній кількості населення щорічно зростала і збільшилася з 51,2 % в 1966 році до 68,9 % в 2013 році з відповідним скороченням частки сільського населення. Абсолютна кількість селян за ці роки зменшилася з 28,4 млн. осіб в 1913 році до 22,5 млн. в 1961 або на 5,9 млн., а питома вага селян скоротилася на 35,3 відсоткових пунктів. Особливо інтенсивно зменшувалося сільське населення в 1913-1939 рр. Питома вага селян за цей період зменшилася на 14,3 відсоткових пунктів.

В умовах розвитку науково-технічного прогресу зменшення абсолютної і відносної кількості сільського населення відповідає його вимогам. Однак, випереджаючи в 2,2 рази темпи зростання місцевого населення порівняно з селом в сучасних умовах, коли рівень механізації сільськогосподарського виробництва не дозволяє забезпечити належну потребу продовольчої безпеки, а селяни не забезпечені належним рівнем соціальної інфраструктури в сільській місцевості створюється напружена ситуація щодо демовідтворювальних процесів і соціального розвитку села. Залишаючись основним годувальником суспільства сучасне українське село потребує особливої уваги щодо його соціально-економічного розвитку, докорінної модернізації матеріально-технічної бази, призупинення скорочення ФПів, дошкільних закладів, сільських шкіл, об'єктів культурно-освітньої та оздоровчої сфери.

Таким чином, модернізацію суспільства необхідно розпочинати з модернізації людського фактору шляхом докорінного поліпшення демографічної ситуації щодо кількісних і якісних показників відтворення людності шляхом розроблення і втілення в життя комплексної програми збереження здоров'я людства та їх соціального захисту.

Література:

1. Статистичні щорічники України за відповідні роки. – К.: Державна служба статистики України.

СЕКЦІЯ 3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

*Булавін Д.Г.,
аспірант АПСВТ*

Науковий керівник: докт. соціол. наук, професор Барматова С.П.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ АСОЦІАЦІЇ З ЄС

З прийняттям угоди про асоціацію з Європейським Союзом та Україною, зміст якої розроблено конкретно для України, і яка має функціонувати для підвищення рівня партнерства і співробітництва а також політичної асоціації та економічної інтеграції Україні необхідні певні фактори та критерії.

Одним з таких факторів є соціальна відповідальність, яка спрямована на дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм, а також обов'язок нести відповідальність особистого чи майнового характеру. Це вимагає запровадження сучасних практик взаємодії держави та бізнесу, а також бізнесу і суспільства, які б дозволили посилити взаємну відповідальність усіх учасників громадського життя, створити умови для подальшого стабільного розвитку, заснованого на врахуванні якомога ширшого кола інтересів. На сьогодні у найбільш економічно розвинутих державах світу поширення набула концепція «соціальної відповідальності», що розуміється як «концепція, згідно з якою компанії інтегрують соціальні та екологічні питання у свою комерційну діяльність та у їх взаємодію із заінтересованими сторонами на добровільній основі» [4].

Соціальна відповідальність в Україні знаходиться на стадії свого становлення. Найактивнішими у цій сфері є, насамперед, представництва іноземних компаній, які переносять на українське підґрунтя сучасні світові практики, принципи і стандарти, а також найбільші українські підприємства.

Західні соціологи і політологи виділяють такі різновиди соціальної відповідальності залежно від кожного конкретного випадку або окремої корпорації чи їх об'єднань: класична (традиційна) і сучасна (менеджеріальна); повна й обмежена; внутрішня і зовнішня; загальна і часткова; правова, «компенсаторна», етична і філантропічна. Світові вчені під соціальною відповідальністю розуміють категорію, за допомогою якої оцінюється спосіб життя, дії людини, соціальної групи [1].

Систему «соціальна відповідальність» складають наступні її види: відповідальність суспільства за створення умов для розвитку кожної людини, за те, щоб кожна особистість мала реальну можливість вільного вибору у всіх сферах своєї життєдіяльності; відповідальність тих чи інших соціальних підсистем, соціальних інститутів за стан і розвиток інших підсистем суспільства всіх соціальних верств і груп, індивідів, суспільства загалом; відповідальність у стосунках людей, зумовлена правилами людського співжиття, відповідальність за родину, за долю старших і молодших поколінь; відповідальність кожної людини і всіх соціальних груп за долю трудової організації, своєї країни, нації і за розвиток міжнародних відносин; відповідальність за майбутнє, за долю людства і реалізацію ідеалів суспільного прогресу. Усвідомлення особистістю, соціальними групами, суспільством загалом відповідальності за майбутнє — необхідний етап у розвитку соціальних відносин [1].

Другу підсистему «соціальна відповідальність» складають наступні види: відповідальність суспільства за створення умов для розвитку кожної людини; відповідальність тих чи інших соціальних підсистем, соціальних інститутів за стан і інших соціальних верств і груп, індивідів, суспільства загалом; відповідальність у стосунках людей яка зумовлена правилами людського співжиття, відповідальність за сім'ю, за долю старших і молодших поколінь; відповідальність кожної людини і

всіх соціальних груп за долю трудової організації, своєї країни, нації і за розвиток міжнародних відносин; відповідальність за майбутнє і реалізацію ідеалів суспільного прогресу. Усвідомлення особистістю, соціальними групами, відповідальності за майбутнє — необхідний етап у розвитку соціальних відносин [6].

Іншим прикладом може стати розподіл соціальної відповідальності на наступні її складові: совісна відповідальність, нормативна, відповідальність до потреб суспільства, екологічна, економічна. Совісна (моральна/ціннісна) відповідальність. Передумовою виникнення є зростання популярності етичності споживання за останній час, що може бути пов'язано з розширенням практики соціальної відповідальності. Нормативна відповідальність передбачена чинним законодавством. Відповідальність відповідно до потреб суспільства зумовлена глобалізацією і ринковими відносинами, проінформованістю суспільства та освітою. Екологічна відповідальність відноситься до питань захисту довкілля та сталого його розвитку та збереження. Економічна відповідальність система правил, встановлених державою для юридичних і фізичних осіб, органів державного управління та місцевого самоврядування з метою узгодження їх інтересів, у тому числі і через відшкодування заподіяних збитків тощо [5].

Також соціальна відповідальність ділиться за наступними напрямками: державна соціальна відповідальність — роль держави у вирішенні різних проблем її громадян. Термін соціальна відповідальність компаній переважно розуміють надання благодійної допомоги громаді, розвиток власного персоналу, чесне введення бізнесу та дотримання і захист прав людини. Індивідуальна соціальна відповідальність — це перш за все філантропія і благодійність, тобто особистий внесок людини у допомогу, розвиток чи вирішення проблем [2,3].

В результаті постійних пошуків і реалізації можливостей покращення впливу бізнесу на його комунікативні групи корпоративна соціальна відповідальність призводить до збільшення вартості нематеріальних активів та бізнесу в цілому. Гарна репутація та відповідальність бізнесу в свою чергу забезпечує збереження клієнтської бази, збільшує темпи та час росту компанії і її прибутковості. Лояльність клієнтів досягається завдяки позитивному іміджу компанії та її продукції у споживачів. За рахунок збільшення якості роботи і надання послуг, розкриттю інформації, її прозорості і доступності, виконання вимог в сфері соціальної відповідальності полегшує доступ національного виробника до капіталу інвесторів [4].

Прикладом успішного впровадження і виконання соціальної відповідальності є аналітичний звіт «Центру розвитку КСВ» на основі опитування 600 компаній в Україні, яке було проведено у квітні-червні 2010 року. Партнерами дослідження виступали: українська мережа Глобального договору ООН, посольство королівства Норвегії в Україні, компанії Київстар, Майкрософт Україна і ДТЕК [4].

Література:

1. Благов Ю.Е. Генезис концепции корпоративной социальной ответственности [Электронный ресурс] / Ю.Е. Благов // Вестн. Санкт-Петербургского ун. Общ. и стратегический менеджмент. — 2006. — №2. — С. 3-24. — Режим доступа: <http://www.vestnikmanagement.spbu.ru/archive/?id=30>.
2. Вергун Л.І. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах глобальної фінансово-економічної кризи / Л.І. Вергун // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. праць.
3. Дунаєв І.В. Мотиваційні аспекти становлення соціальної відповідальності бізнесу в Україні / І.В. Дунаєв, Н.І. Лепеха // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Мат. II Міжнародної науково-практичної конференції, 25 листопада 2010 / за заг. ред. проф. О.Ю. Амосова. — Х.: Вид-во ХАРІ НАДУ «Магістр», 2010. — С. 144-146.
4. Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку / А.Г. Зінченко, М.А. Саприкіна. — К.: Вид-во «Фарбований лист», 2010. — 56 с.
5. Канке В. А. Этика ответственности. Теория морали будущего. — М.: Логос, 2003. — 352с.
6. Сперанский В.И. Социальная ответственность бизнеса: сущность и особенности проявления [Электронный ресурс] / В.И. Сперанский // Вісн. Харк. нац. ун-ту. внутр. — 2009. -Вип. 44. — Режим доступа: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2009_44/index.htm.

МІЖНАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА (ПІВНІЧНИЙ РЕГІОН)

Україна, як склалось історично, знаходиться у центрі Європи, тому природно, що у своєму розвитку вона має різносторонні міжнародні відносини, в першу чергу, із країнами-сусідами, а в другу – з іншими країнами світу. Наразі, в Україні є тісні економічні, політичні та соціальні зв'язки із більш як 100 країнами світу.

Не дивлячись на те, на сучасному етапі формування міжнародних відносинах існує безліч складних і невирішених питань. Так, в за даними опитування американського друкованого видання Wall Street Journal, найбільш знаковою подією для історії людства в 2014 році стали події в Україні (76,3%) [17], і це на фоні таких подій як епідемія захворювання на вірус Ебола – 2,4%, активізація ісламського руху – 10%. Отже, без перебільшення, увесь світ спостерігає за ескалацією російсько-українського конфлікту, а це, так чи інакше, активізує міжнаціональні відносини.

Російсько-український конфлікт є проявом і певною віхою змін у світовому порядку і ситуації у сфері безпеки. Він висвітлює фактори і потенційні негативні наслідки появи дисбалансу міжнародних відносин на світовій арені.

Проаналізуємо як відреагував Північний регіон на події останнього року та агресію з боку країни-сусіда.

Таблиця 1

Періодизація реакції Північного регіону на найбільш значимі події 2014 р.

Найбільш значимі події 2014 р.	Дата події			
	Житомирська	Чернігівська	Київська	Сумська
Євромайдан. Масові вбивства (події 18-20 лютого 2014 р.)	Проведення мітингів у підтримку (2000 осіб) Акція на підтримку «Небесної сотні»	Проведення мітингів у підтримку (2000 осіб) Акція на підтримку «Небесної сотні»	Активні дії відбуваються в м. Київ (до 300-800 тис.) Акція на підтримку «Небесної сотні»	Проведення мітингів у підтримку (5000 осіб) Акція на підтримку «Небесної сотні»
Анексія Криму (16-18 березня 2014 р.)	Невизнання Криму частиною Російської Федерації			
АТО (із 13 квітня 2014.)	Волонтерський рух, акції підтримки, прийнято 6171 вимушених переселенців (станом на 5.01.2015 р.)	Волонтерський рух, акції підтримки, прийнято 6902 вимушених переселенців (станом на 11.02.2015 р.)	Волонтерський рух, акції підтримки випадки ухилення від мобілізації (7 кримінальних справ), прийнято більше 39 тис. вимушених переселенців (станом на 7.01.2015 р.)	Волонтерський рух, акції підтримки випадки ухилення від мобілізації (1 кримінальна справа), прийнято понад 9 тис. вимушених переселенців
Введення військ Росії на територію України (офіційне підтвердження українською стороною 27 серпня 2014 р.)	59% населення вважає, що Україна знаходиться у стадії війни з Росією*			
Збиття літака Боїнг-777 на Донеччині (17 липня 2014 р.)	Президент ініціював створення комісії з розслідування, висловлення співчуття сім'ям загиблих			
Підписання Угоди між Україною та ЄС (26 березня; 27 червня 2014 р.)	60,9% населення підтримує підписання угоди **			

* опитування DW-Trend, проведеного в грудні 2014 року незалежним інститутом IFAK на замовлення медіа-компанії Deutsche Welle

** результати соціологічного дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 11 червня 2014 року

Наведені дані свідчать про активну участь населення та підтримку дій теперішнього керівництва країни щодо реакції на агресію та анексування, європейські орієнтири.

Перейдемо до оцінки відносин між українцями та росіянами у даному регіоні. В Україні наразі проведено уже багато опитувань з питань ставлення населення країни до агресивної поведінки країни-агресора. Цікавим є те, що відношення українців до росіян є на порядок кращим, ніж росіян до українців. Це підтверджується такими даними:

– за даними опитування DW-Trend:

10% росіян вважають, що Україна та Росія перебувають у стані війни, натомість 59% українців у цьому впевнені; 56% українців вважають відносини України та Росії – ворожими;

– за даними опитування Київського міжнародного інституту соціології (KMIC):

48% українців, хто добре ставиться до Росії, при цьому 74% українців не вважають винним у агресії населення РФ; 32% мешканців РФ ставлять добре до України, до її населення – 60%;

– за даними опитування Фондом громадської думки (на російській – ФОМ):

33% росіян вважають найбільш значимою подією 2014 р. – приєднання Криму, 32% – Олімпіаду у Сочі; 30-33% – події навколо України; проблеми санкцій – 1%. Найбільш одіозними фігурами країни вважають В.Путіна, В. Жириновського та С. Лаврова.

У 2014 році в Росії було проведено опитування, де було задане питання: «Як в цілому Ви відноситеся до України?» (табл. 2).

Таблиця 2

Результати опитування ФОМ громадян РФ

Роки	Добре, %	Погано, %
2001	53	35
2005	79	18
2007	49	42
2009	29	61
2012	65	25
2014	35	49

Як показано в таблиці 2, відносини з Україною розвивалися досить нерівно усі минулі роки, ще задовго до нинішнього драматичного загострення. Тільки під час зближення партнерських відносин Києва та Москви (під час правління В. Януковича) в кінці 2012, росіяни ставилися до України найбільш дружньо, починаючи із 2005 р. Причому, за даними ФОМ, у листопаді 2012, ще за В. Януковича, 65% опитаних вважали, що для Києва вигідніше розвивати зв'язки з Росією, ніж з Євросоюзом.

Україну чекають важкі часи, але якщо будуть зроблені правильні кроки, вона отримає шанс для впровадження реформ і поверне контроль над своїми територіями, а потім баланс порозуміння між народами країн – відноситься.

Горпинич О.В.,

канд. філос. наук, доцент кафедри соціології та суспільних наук АПСВТ

КОМУНІКАТИВНИЙ ВПЛИВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

В умовах кризових ситуацій проблеми комунікативних взаємодій набувають нового значення. Вивчення взаємодії спілкування та пізнання, взаємного впливу комунікації формує основи для створення загальної теоретико-методологічної позиції в дослідженні пізнавальних структур в комунікативних ситуаціях, які передбачають спільну діяльність, спілкування різних вікових, соціальних груп.

Комунікації виникли в суспільстві з метою обміну інформацією для взаємодії, взаєморозуміння, узгодженості дій людей в різних сферах діяльності. Комунікації пронизують всі види діяльності в суспільстві, вони є найважливішим робочим інструментом для інтеграції. Комунікації є невід'ємним атрибутом процесу управління. Вони пов'язують окремі елементи системи в єдине ціле, дозволяючи координувати їх дії, з'єднуючи організацію із зовнішнім середовищем, дозволяючи їй рухатися в правильному напрямку. Явище комунікативного впливу безпосередньо стосується свідомості, процесів пізнання, інформації і принципів, керуючих ментальними процесами. Комунікативний вплив, як результат комунікативної поведінки, може регулюватися такими найбільш загальними принципами як принцип кооперації та принцип ввічливості. Незалежно від того, чи є мета комунікативного впливу позитивною або негативною для об'єкта впливу, зазначені

принципи можуть використовуватися суб'єктом і реалізуватися у вигляді позитивних і негативних комунікативних стратегій, спрямованих на максимальне використання прагматичного потенціалу висловлювання. Стратегії комунікативного впливу реалізуються за рахунок використання поведінкових стереотипів у певній комунікативній ситуації, які зберігаються в свідомості у формі штампів і грають роль канону / еталона, якого необхідно дотримуватися.

Криза — це явище, з вини якого організація або група потрапляє в центр не завжди доброзичливої уваги ЗМІ та інших зовнішніх цільових аудиторій, в тому числі акціонерів, політиків, профспілкових організацій, та інших організацій, які по тій або іншій причині цілком законно цікавляться її діяльністю. Криза характеризується невизначеністю причин і наслідків.

Вчені з управління кризами виділяють наступні типи криз, викликаних або управлінськими помилками, або природними силами: природні і технологічні кризи, конфронтації, недоброзичливість, спотворення управлінських цінностей, погане виконання управлінцями своїх обов'язків (посадові злочини), ділові та економічні кризи.

Стратегія поведінки в кризовій комунікації включає в себе наступні заходи:

1. Визначення проблеми: а) шляхом обговорення з клієнтом; б) методом наукового дослідження; в) визначивши, яке значення має вирішення цієї проблеми для клієнта.

2. Чітке позначення цілей. Цілі випливають із постановки проблеми і відповідають на питання: чи дійсно досягнення мети вирішить проблеми? Досяжні ці цілі чи ні? Чи можна позначити критерії успіху в термінах, зрозумілих клієнту?

3. Визначення аудиторії. Виділення цільової аудиторії (групи), якій важливо ваше повідомлення.

4. Вироблення стратегії, плану заходів, що включає загальні напрями і зусилля, необхідні для його виконання.

5. Вибір тактики: яким чином можна вирішити кожен окрему проблему в контексті загальної стратегії?

6. Складання календаря, де чітко видно початок і завершення кожного заходу в рамках загальної стратегічної кампанії.

7. Визначення бюджету, необхідного для реалізації плану СО-заходів.

8. Визначення критеріїв оцінки СО-діяльності. Кожна поставлена мета має бути оцінена по завершенні роботи.

Криза ставить під питання виникнення комунікації взагалі, тому кризові ситуації рідко протікають логічно і послідовно, де результат можна передбачити, і деякі сфери соціального простору залишаються закритими для пошуку інформації, що робить інформаційний процес несвоєчасним і не завжди достовірним.

Для того, щоб мінімізувати дану небезпеку для публічності, а також оптимізувати роботу по поступовому усуненню кризової ситуації необхідна продумана схема комунікації.

Кризова комунікація протікає в особливих умовах, які повинні враховуватися при розробці систематики впливу. Перерахуємо деякі з них:

1. Різке скорочення числа керованих параметрів.

2. Зміщення в бік базисних потреб.

3. Зростання ролі інформації взагалі через відсутність чіткої і зрозумілої всім інтерпретації подій, що відбуваються.

4. Зміна каналів комунікації, перехід від офіційних в сторону неофіційних каналів.

5. Створення своїх власних систем забезпечення життєдіяльності і безпеки, оскільки прийняті системи перестають працювати адекватно.

Характерною особливістю управління комунікаціями в умовах кризи стає розробка не тільки моделей породження інформації, але і моделей блокування непотрібної інформації, яка своєю циркуляцією може призвести до саморуйнування системи.

Процеси впливу носять багатоплановий характер. У них присутні різного роду механізми, які носять взаємодоповнюючий характер. При цьому адресат інформації може і не відчувати в якості впливу деякі можливі комунікативні ланцюжки, оскільки повідомлення на цьому рівні не сприймаються в якості таких. Це особливо характерно для різного роду невербальних систем комунікації, які оперують в більшості своїй на неусвідомлюваному рівні.

Кризові комунікації являють собою володіння ситуацією, коли вдається управляти розвитком не просто події, а події, яка розвивається в сильному ступені по непрогнозованому сценарію. Працювати в новій ситуації завжди складно. З цієї причини підготовка до криз включає великий обсяг виконаної заздалегідь роботи: від визначення набору можливих криз до тренування команди для дій в нових умовах.

Комунікація особливо важливу роль відіграє у розвитку інформаційного суспільства, вона фактично стає його стратегічним ресурсом, здатним оптимізувати різні фактори виробництва на основі знань та інформації. Комунікація забезпечує формування нових соціальних систем. Комунікативний вплив здатний «переформатувати» соціальну систему, що призводить до появи нових соціальних утворень. Значення комунікації в кризовій ситуації зростає за рахунок тих ризиків, які породжуються будь-якою кризою — приймаючи невірні рішення при роботі з громадською думкою, організація ризикує втратити довіру, що загрожує ще більш серйозними і масштабними наслідками.

Драчук Ю.З.,

докт. екон. наук, професор кафедри соціології та суспільних наук АПСВТ

ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНОГО ВНУТРІШНЬОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ

Унікальні соціально-політичні зміни, пов'язані з трансформацією всього європейського і геополітичного простору, розпочалися на рубежі ХХ й ХХІ століть. До генеруючих центрів таких змін відноситься нова Європа — осередок передової цивілізації, безпрецедентне міжнародне утворення, що виникло на підставі тривалих інтеграційних процесів і зараз демонструє всьому світові переваги у розвитку соціально-політичної та економічної сфери, забезпечення прав людини, створення для неї гідних умов життя. Українська геополітика, як складова сучасної політичної науки, демонструє своє ставлення до соціальної політики — статті і монографії відомих українських вчених В. Дергачова, В. Кременя, І. Кураса, А. Кудряченка, В. Мадіссона, М. Михальченка, Б. Парахонського, Ф. Рудича, В. Хорошковського, О. Шаблія та інших. В багатьох зарубіжних країнах вона давно вже зайняла своє місце серед інших соціально-політичних наук і має певні наукові традиції, багату літературу, сучасні концепції з урахуванням соціально-політичних реалій.

Європейський вектор української геополітики визначає сутність як зовнішнього, так і внутрішнього життя України. При цьому не слід забувати, що Україна розташована між двома різними цивілізаціями і цілком природно належить до них обох. Соціально-політичні та культурні устремління суспільства і особливості складу населення України, його менталітет вимагає розробки такої геостратегії, яка дала б змогу врахувати названі особливості, не обмежуватися альтернативою «Схід – Захід», а шукати свій власний шлях, відзначений втіленням багатовекторності її геополітики. Важливим кроком України на шляху до Європи було формування і затвердження нових геополітичних імперативів, добровільне проголошення курсу на позаблоковість і досягнення нейтрального статусу. Наша держава відмовилась від конфронтаційних підходів минулого і добровільно взяла на себе зобов'язання перед світовим співтовариством про без'ядерний статус держави. Принцип нейтралітету і позаблоковості став одним з основних принципів української геополітики, але це зовсім не означає відхід держави від вирішення нагальних міжнародних проблем. Навпаки, геостратегія України передбачає її активну участь у всіх європейських справах на засадах багатовекторності національної політики, налагодження дружніх стосунків з усіма дружніми країнами.

Європейський вибір України передбачає не тільки інтеграцію в міждержавні європейські структури, а і розвиток двосторонніх зв'язків з усіма країнами західно-атлантичного світу. Ці дві форми входження України до Європи не суперечать одна одній, а існують на принципі взаємодоповнення.

Практика двосторонніх міждержавних стосунків завжди розглядається як співпраця на взаємовигідній основі. Особливо це стосується зв'язків з Україною, геополітична роль якої та потенційні економічні та культурологічні можливості можуть стати вагомим внеском в загальноєвропейський політичний процес.

В реалізації європейського напрямку сучасної геополітики України важливе значення має розвиток міжнародних зв'язків з державами Центральної та Східної Європи, особливо з якими Україна має спільні кордони – Польщею, Угорщиною, Румунією, Словаччиною та іншими. Для цих держав, як і для нашої, загальноєвропейський процес є важливим геополітичним чинником.

Відзначається, що в колишніх соціалістичних країнах Центральної та Східної Європи досить активно здійснюється політична і економічна трансформація. Значно швидкими темпами ніж в Україні, Росії, країнах СНД розгорнувся процес демократизації суспільного життя, перехід до ринкових відносин. Ці глибокі зміни не тільки впливають на міжнародну ситуацію на континенті,

але й означаються на східноєвропейській політиці Заходу, Росії, України, їх взаємовідносинах. Розвиток двосторонніх зв'язків України з державами Центральної та Східної Європи в контексті її європейської інтеграції позитивно буде впливати на ефективність нашої сучасної геостратегії.

Аналіз процесу формування і розвитку європейського вектору української геополітики дає підстави акцентувати, що інтеграція України в Європу – це об'єктивний процес сучасності. Він підготовлений всім ходом історичного розвитку нашої країни. Український етнос завжди був органічною складовою європейської спільноти. В процесі європейської інтеграції Україна все більше набуває рис впливової європейської держави, дедалі більше перетворюється в реального та активного суб'єкта міжнародних відносин, в справжнього «гравця» на великій геополітичній шахівниці Євразії. Інтеграція України до загальноєвропейського процесу відбувається повільно, але основні причини такого явища треба шукати, насамперед, не в зовнішніх, а у внутрішніх чинниках.

Звісно, що для входження до Європи Україна має вирішити цілу низку політичних, економічних, соціальних і правових проблем. Здійснити політичні і економічні реформи, підвищити життєвий рівень населення, без чого неможлива інтеграція України в європейські і євроатлантичні структури, регіональне самоутвердження нашої держави в Центрально-Східній Європі.

Лесюк Т.П.,

старший викладач кафедри соціології та суспільних наук АПСВТ

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Інтеграція до європейських структур є стратегічною метою України, адже є найкращим способом реалізації національних інтересів побудови економічно розвинутої демократичної держави та зміцнення її позиції у світі. Як державні структури, так і пересічні громадяни останнім часом стали приділяти більше уваги до цього питання. Як свідчать офіційні дані соціологічних опитувань 89% респондентів цікавить інформація про ЄС, зокрема 45% – про наслідки інтеграції України до ЄС, 41% – про вимоги щодо вступу до ЄС. Важливою в цих умовах є оцінка позитивних і можливих негативних наслідків входження України до ЄС, а також відпрацювання власних моделей євроінтеграції.

Україна обрала шлях приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Проте, адаптація вітчизняного трудового права та зокрема, законодавства з охорони праці працівників, до стандартів ЄС виявляється складним і суперечливим процесом. Якщо врахувати, що правову базу однієї тільки Ради Європи складають більше 170 конвенцій, хартій, угод, а Верховна Рада надала згоду на обов'язковість для України менше половини з загальної кількості конвенцій, то стає зрозумілим, що труднощі на цьому шляху, крім економічного, фінансового, соціального мають і суто правовий аспект. Зокрема, це необхідність використання в правозастосовній діяльності прецедентного права, неузгодженість термінології, правового розуміння окремих положень, відсутність достатньої кількості перекладів міжнародних актів та, що не менш важливо, наявність численних роз'яснень і тлумачень до них тощо. Недосконалість юридичного механізму приведення національного законодавства до можливостей використання норм міжнародного права можна віднести до переліку причин, з яких Україна дуже повільно входить до міжнародного правового простору.

Але з іншої сторони, самотність вітчизняного трудового права полягає у значній соціальній спрямованості його норм, що залишилася нам у добру спадщину від часів Радянського Союзу, та яку потрібно розцінювати як надбання нашої високої правової культури. Отже, трансформація трудового права України має відбуватися з дотриманням таких принципових положень, як поступовість, послідовність, продуманість, довгострокова стратегія, обов'язковість перехідного періоду з огляду на економічні, політичні, фінансові та соціальні наслідки прийняття відповідних правових норм, адаптованих до вимог законодавства Європейського Союзу наскільки це доцільно для України. Функціонування правової системи в Україні, яка має сприяти досягненню стабільності в суспільстві, гарантувати верховенство права, права людини й забезпечувати функціонування ринкової економіки, має бути завданням не тільки першого етапу, а й стати принципом усього євроінтеграційного процесу, зокрема й гармонізації законодавства про працю.

Розуміння поняття «адаптація» дає можливість сприймати його як процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства Європейського Союзу. Таким чином, коли певна країна має намір приєднатися до ЄС, вона повинна адаптувати

все своє законодавство, привести його у відповідність до існуючого права ЄС. Зазначимо, що адаптація трудового законодавства є однією з пріоритетних складових правової реформи в Україні в зв'язку з тим, що соціально-трудовам громадян у державах-членах ЄС приділяється особлива увага та відповідний високий рівень правового забезпечення їх реалізації. Адаптація законодавства України до загальноприйнятих норм має розглядатися не лише як виконання відповідного міжнародного зобов'язання, але й як невід'ємна складова правової реформи, що відбувається в процесі глобальної економічної та політичної трансформації українського суспільства. На сучасному етапі невід'ємною частиною європейської інтеграції України є широке залучення підприємницьких та профспілкових організацій, соціальних груп та інших неурядових організацій. Також необхідно забезпечити правові основи заснування (як на державному, так і на місцевому рівнях) форумів з питань європейської інтеграції.

Поліпшення систем охорони праці та промислової безпеки в країнах-членах ЄС обумовлене також впровадженням за останні роки низки нових законодавчих і нормативних актів. Правову систему ЄС можна вважати наднаціональною правовою системою, якій притаманні особливі риси. Держави-члени ЄС обмежили свій суверенітет і делегували частину власних повноважень співтовариству, які у межах визначених повноважень видають законодавчі акти, обов'язкові для усіх учасниць Союзу. Саме тому оновлена національна система охорони праці має адекватно відображати загальноєвропейські положення у цій сфері. Слід підкреслити, що європейські стандарти прав людини – це зафіксовані у юридичних актах та документах європейських міжнародних організацій принципи й норми стосовно прав і свобод людини, призначені слугувати орієнтирами для відповідної внутрішньодержавної юридичної практики.

Однією з гарантій дотримання норм законодавства суб'єктами трудових правовідносин є створення в усіх країнах Заходу спеціальних державних органів, покликаних забезпечити реалізацію законодавства з охорони праці, техніки безпеки, видавати відповідні правила і стандарти, координувати роботу в цій царині всіх державних органів і неурядових установ (наприклад, Федеральна адміністрація з техніки безпеки та виробничої санітарії у США, Управління з техніки безпеки та гігієни праці у Швеції). І це не дивно. Адже відповідне зобов'язання є одним з перших міжнародних стандартів, визначених МОП у сфері праці. Дотримання обов'язкових для виконання норм міжнародного права у тому вигляді, як їх викладено у конвенціях Міжнародної організації праці, має бути звичайною справою в кожній країні цієї планети. У ст. 9 Конституції України йдеться, що чинні міжнародні договори, є частиною національного законодавства України.

На першому етапі виконання програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС зокрема визначено механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському критерію набуття членства в Євросоюзі. Серед пріоритетів є такі сфери, як охорона праці, охорона життя та здоров'я людей. Основні труднощі, які виникають при здійсненні процесу адаптації національного законодавства до європейських соціальних стандартів, такі:

1. Колізії в міжнародних нормативних актах.

2. Належне оприлюднення текстів нормативно-правових актів для доведення їх текстів до відома наукової громадськості.

3. Проблема належного перекладу міжнародних актів.

Що до практики впровадження на підприємствах України систем менеджменту професійної безпеки і здоров'я, потрібно розробити чітку класифікацію небезпек, а також підходи до вибору методів оцінки ризиків. Правова система в Україні має сприяти досягненню стабільності в суспільстві, гарантувати верховенство права, права людини й забезпечувати функціонування ринкової економіки. Підвищення рівня охорони праці та промислової безпеки, запобігання аваріям і нещасним випадкам на виробництві, посилення профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності вимагає подальшого адаптування нормативно-правових актів до європейського міжнародного законодавства, а також використання світового науково-практичного досвіду й поглиблення міжнародного співробітництва у сфері охорони праці.

*Панькова О.В.,
канд. соціол. наук, старший науковий співробітник
Інституту соціальної та політичної психології*

*Панькова А.Д.,
аспірант Інституту економіки промисловості НАН України*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНА ЗАСАДА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН

Множинність і глобальний характер проблем і викликів, з якими зіткнулося світове співтовариство на рубежі століть, практично у всіх сферах своєї життєдіяльності обумовлено руйнуванням загальноприйнятних основ суспільного порядку через соціальну нестабільність, посилення небезпек світового масштабу, загострення проблем обмеженості ресурсів, тероризму, воєнних конфліктів. У зв'язку з цим різко зростає дослідний інтерес до відповідальності як морально-ціннісної засади соціальної взаємодії, як способу управління і регуляції соціальної поведінки суб'єктів суспільних відносин. Формування, продукування і поширення відповідальних соціальних практик у найрізноманітніших формах і проявах виступає одним з важливих вимог переходу українського суспільства на європейські стандарти. Особливо зростає потреба у прояві суспільної, соціальної, колективної, а також особистісної відповідальності в українському суспільстві для того, щоб країна могла надати гідні відповіді на виклики часу, для забезпечення цілісності суспільства, громадської злагоди, миру і безпеки.

Ситуація, в якій зараз перебуває Україна і кожен її громадянин актуалізує затребуваність соціальної відповідальності соціальних суб'єктів за наслідки суспільної і соціальної діяльності. Оскільки змістом соціальної відповідальності є дотримання суб'єктами суспільних відносин соціальних норм і цінностей через виконання своїх обов'язків і розв'язання соціальних завдань заради спільного результату, то реалізація соціально-відповідальної поведінки призводить до упорядкованості соціальних відносин, їх стабілізації, до соціального консенсусу і довіри.

Соціальна відповідальність як ціннісна засада і принцип управління, як показник якості соціальних і економічних відносин, як морально-етична риса людини тісно пов'язана з концепціями сталого і людського розвитку. Модель соціально відповідальних відносин передбачає соціально-економічну ефективність на засадах соціальної справедливості, де суспільним тлом соціальної взаємодії виступає соціальна згуртованість, толерантність, довіра. Саме ці умови сприяють забезпеченню сталого розвитку, розкриттю людського потенціалу суспільства і людини.

Ідея формування економічної моделі «соціально відповідальної економіки» набуває особливою значущості і все частіше стає предметом обговорення не тільки в наукових колах, а й серед політиків [1]. В Україні розробка Наукових основ Національної стратегії сталого розвитку України (НОНСРУ) відповідає міжнародним вимогам¹. Вона спрямовується на визначення власного світогляду на підставі духовно-культурних соціальних регуляторів поведінки (цінностей, норм, традицій та ін.). Такими регуляторами для органів влади, населення, недержавних організацій та інших суб'єктів господарювання виступає колективна соціальна відповідальність, демократія — дотримання прав громадян щодо участі у прийнятті управлінських рішень, соціальна згуртованість, соціальний капітал та ін. Під соціально відповідальною ринковою економікою дослідники розуміють таку модель економіки, яка передбачає взаємодію суб'єктів господарської діяльності на принципах взаємної соціальної відповідальності. Найважливішою ознакою цієї моделі є принцип колективної відповідальності, що базується на соціально-відповідальному мисленні і поведінці всіх учасників економічної діяльності[2]. Втіленням Концепції сталого розвитку на виробничому рівні за сучасних умов стає модель управління корпорацією — корпоративна сталість, яка охоплює її економічну, соціальну та екологічну діяльність, оптимізує мінімізацію ризиків та використовує можливості в цих трьох сферах свого розвитку. Це уособлює «мікроекономічний» рівень концепції сталого розвитку, де корпоративна сталість є тлом для

¹ Проект «Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України» розроблено державною установою «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку національної академії наук України» у 2013 р.

створення вартості, впровадження екологічного менеджменту та управління людським капіталом [3], в основі якої — Стандарт ISO-26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» і містить визначення поняття соціальної відповідальності (social responsibility) як відповідальність організації за вплив її рішень і діяльності на суспільство і довкілля через прозору і етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства; враховує очікування заінтересованих сторін; відповідає існуючому законодавству і узгоджується з міжнародними нормами поведінки; інтегрована у діяльність всієї організації і реалізується нею на практиці взаємовідносин [4].

Цивілізованому бізнесу необхідно «конвертувати» соціальну відповідальність в нові можливості для перетворення соціальних проблем в економічні можливості та економічну вигоду, в виробничі потужності, в компетентність персоналу, в людський капітал і зміцнення конкурентоспроможних позицій.

Інтеріоризація соціальних цінностей відповідальності, солідарності, згуртованості, соціальної справедливості неможлива без збалансування соціальних інтересів цих суб'єктів, без довіри, без виконання кожним з них своїх обов'язків заради спільного результату відповідно з трьома напрямками сталого розвитку — соціального, економічного, екологічного. Інститут людських цінностей Якова Соєндорпа (Jacob Soetendorp Institute for Human Values) спільно із робочою групою Хартії Землі (однієї з ініціатив ООН) з питань релігії, духовності та етики започаткував Проект «Духовні виміри сталого розвитку». Цінності, пов'язані зі сталим розвитком були сформульовані Хартією Землі (2000), Всесвітнім самітом зі сталого розвитку (WSSD 2002) та Групою глобального сценарію (Global Scenario Group). Політичні документи ООН та ЮНЕСКО, у яких розглядаються питання сталого розвитку та освіти для сталого розвитку, наголошують на важливості змін соціальних і життєвих цінностей людей, щоб установки та поведінка могли робити внесок у досягнення сталого розвитку.

Таким чином, актуальним для забезпечення і сталого, і людського розвитку є пошук та формування відповідної системи цінностей, або, більш широко – духовно-культурного підґрунтя сталого розвитку. Інакше кажучи, має бути створений духовно-культурний потенціал практичної реалізації ідеї сталого розвитку, який включатиме відповідні базові принципи діяльності, світоглядні цінності, норми, стандарти поведінки та взаємодії та ін., які мають розділятися всіма ключовими суб'єктами сталого розвитку.

Основними завданнями мають стати:

- розвиток духовно-культурного засад взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, інститутів громадянського суспільства та населення в цілому, формування ощадливого ставлення до природних ресурсів України;
- визначення перспективних напрямів розвитку та залучення духовно-культурного потенціалу суспільства
- збереження та розвиток духовно-культурного потенціалу людини і суспільства, історичної та культурної спадщини українського народу;
- розробка відповідних нормативно-правових і організаційно-управлінських механізмів реалізації цих напрямів;
- популяризація соціально-відповідальної господарської діяльності, створення нормативно-правових, інституційних умов, які сприятимуть впровадженню моделей соціально-відповідального ведення бізнесу.

Література:

1. Рихтер К. К., Пахомова Н. В. Мировой кризис, ответственность ученых и драйверы развития экономической науки // Вестн. С.-Петербур. ун-та. Сер. 5: Экономика. 2009. Вып. 3. С. 12–20.
2. Канаева О.А. Социальная ответственность субъектов хозяйственной деятельности в посткризисной экономике. — Вестник СПбГУ. Сер 5. — 2010. Вып. 4. — С. 25-33.

РЕФОРМУВАННЯ ПРОФСІЛОК У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА (СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА) МОДЕЛЬ

Профспілки, які сьогодні знаходяться на етапі свого реформування як інститут громадянського суспільства, можна розглядати з точки зору структурно-функціонального підходу. За профспілками вже визначилися і закріпилися наступні функції: соціально-економічна, політико-правова, освітньо-культурна і суспільно-громадська.

Соціально-економічна функція профспілок передбачає поліпшення соціально-економічного становища найманих працівників шляхом покращання умов їх праці та життя через оптимізацію виробничого процесу, розвиток соціальної інфраструктури і вдосконалення системи оплати праці. *Політико-правова функція* — передбачає політико-правове забезпечення інтересів найманих працівників шляхом надання їм юридичних послуг, домагання більш демократичного законодавства, права впливати на прийняття тих чи інших рішень у сфері державної політики та на виробництві. *Освітньо-культурна функція* профспілок орієнтована на підвищення освітньо-культурного рівня найманих робітників шляхом створення для них доступної системи навчання і самоосвіти, отримання кваліфікації та перекваліфікації, культурного відпочинку і розвитку та задоволення особистісних нахилів і потреб. Нарешті, *суспільно-громадська функція профспілок* передбачає виявлення ними суспільно-громадського потенціалу шляхом надання допомоги у становленні та розвитку різних самоврядних громадських об'єднань товариств і спільного розв'язання з ними їхніх завдань і проблем, активну участь у суспільних справах [2; 11].

Однак під час соціальних змін та за умов євроінтеграції та вступу до СОТ виникає проблема функціональної трансформації профспілок як суспільного інституту.

Згідно функціонального аналізу, сутність будь-якої організації систем (в т.ч. і профспілкової) має розкриватися через п'ять основних функціональних принципів: принцип сумісності, принцип актуалізації, принцип зосередження, принцип нейтралізації (дисфункцій) й принцип лабілізації функцій [3]. Ці принципи відображають сутність організаційного процесу і є основами організаційної теорії. На основі цієї теорії було б доцільно продемонструвати процес вдосконалення профспілок через зміну направленості та змісту їхніх функцій.

Принцип сумісності відображає необхідність для виникнення найпростішої системи наявності однорідних елементів та їх взаємодії. Це головним чином структурний аспект організації, пов'язаний зі збільшенням кількості зв'язаних один з одним однорідних компонентів. Тобто, по відношенню до профспілок, першою з умов їхнього ефективного функціонування має стати наявність здатних до взаємодії елементів починаючи від первинних профспілкових груп, профспілкових виробничих організацій та закінчуючи галузевими та територіальними профспілковими об'єднаннями.

Друга умова витікає з принципу *актуалізації функцій*, який відображає необхідність реалізації соціальних властивостей профспілок через процес їх функціонування для збереження системи в складних умовах існування. Ця різноманітність має з'явитися з диференціації раніше відібраних однорідних елементів, яку стають функціональними. Цей принцип визначає динамічну сторону організації. Поки що в профспілках ми не вбачаємо змін у функціях саме в напрямку актуалізації їхніх компонентів з метою забезпечення основної захисної функції.

Принцип зосередженості функцій – це необхідність узгодження самих функцій: вони всі повинні бути спрямовані на підтримку основної функції більш загального характеру, тобто функції якихось окремих елементів мають бути зосереджені на виконанні основної функції цілого. Для профспілок – це захисна функція, а отже через інтеграцію диференційованих функцій вони зможуть прийти до зрегульованої системи [2].

Але ж на систему мають змогу діяти якісь внутрішні або зовнішні сили – в такому разі система чи її елементи набувають дисфункціональних властивостей. В цілях збереження система прагне *нейтралізувати* ці дисфункції. Тобто шляхом актуалізації функцій система набуває організованості, а нейтралізація дисфункцій спрямована на її збереження. Цей принцип нейтралізації дисфункцій й його застосування в процесі взаємодії профспілок як з іншими профспілками, так і з урядовими структурами дасть змогу відрегулювати функціональний стан системи до підняття її на новий рівень діяльності.

Спрямованість підняття профспілок на цей новий рівень, підвищення їхньої ефективності забезпечує *принцип лабілізації функцій*. Він відображає спрямованість процесу вдосконалення організації, виведення її на новий ієрархічний рівень, вказує на зміну співвідношення стійкості

структури й рухомість її функцій. І таким чином, чим вище стійкість структури, її елементів та функцій, тим система буде більш організованою. Профспілкам треба навчитися в процесі своєї роботи використовувати більш гнучкі, рухомі механізми захисту прав та інтересів найманих працівників під час вступу до ЄС.

Для України вступ до ЄС має наступні п'ять етапів, які необхідно врахувати профспілкам (у процесі їх функціонального удосконалення та реформування): подання заявки на членство, підготовка Висновку(Avis), початок переговорів про вступ, укладання договору, вступ.

Під час переговорів про вступ, шляхом соціального діалогу та відповідних консультацій з представниками уряду та підприємців, міжнародних профспілкових об'єднань рекомендуємо представникам профспілок звернути увагу на: можливі стратегії розвитку інтеграції та переговорні стратегії залежно від ситуації на ринку праці, які можуть виникнути у процесі євроінтеграції.

Згідно принципам *неофункціонального підходу* викладених у роботах Е.Хааса, Л. Ліндбера (де велика роль політичного фактору інтеграції) та «концепції переливання», стратегії можливого розвитку інтеграції (за П. Шміттером) включають концепції: розливання (розвиток інтеграції в різних сферах без розширення повноважень наднаціональних організацій), нарощування (посилення організацій без поглиблення інтеграцій), обкопування (розширення консультацій, але обмеження діяльності соціальних інститутів), заплутування (надання можливості регіональним елітам для консультацій без права приймати остаточне рішення, повернення (повернення на попередній рівень інтеграції, регулювання кризи інтеграції за рахунок незначних змін) [4].

У західних країнах можна виділити такі моделі переговорів: основна теоретична модель дослідження колективних переговорів (включає в себе матеріальні питання (умови оплати та роботи за наймом) та процедурні питання (правила, права і процедури) між сторонами переговорів); модель переговорів Чемберлена (до переговорів сторони спонукають суто економічні причини: підвищення зарплати, вирішення інших соціальних питань). модель переговорів Джона Хікса (демонструє переговори між наймачем і профспілкою щодо заробітної плати); політична модель страйкової активності Ашенфельтера-Джонсона (у переговорному процесі беруть участь три учасники – наймачі, профспілкові лідери і звичайні члени профспілки, інтереси яких можуть не збігатися) та модель асиметричної інформації. Остання передбачає, що принаймні одна із сторін у переговорному процесі не має повної інформації про дії іншої сторони. Процес колективних переговорів тоді сам по собі може привести до більшої поінформованості суб'єктів ринку праці та прийняття рішення [1;11].

Актуальною є думка Шаран Барроу, Генерального секретаря Міжнародної конфедерації профспілок. Вона підкреслює три напрями міжнародної профспілкової діяльності: *профспілкове зростання; стійкі робочі місця, стабільний дохід і соціальний захист; реалізацію прав* [9].

Освіта є чинником соціальних змін. Зростає значення освітньо-культурної функції у діяльності профспілок у модерному та постмодерному суспільствах. З метою «реконструкції» постмодерністських профспілкових стратегій (з врахуванням етосу організацій та соціального середовища) [2;5;10]. Де велика роль – проблемно-орієнтованої освіти у становленні соціальної компетенції профспілкових лідерів та опануванні локальними, соціальними технологіями за умов глобалізації. На основі врахування результатів соціологічного аналізу українського суспільства в європейському просторі та змін(моніторингу) важливих цінностей населення України у порівнянні з іншими європейськими країнами[7;6;8].

Література:

1. Арсеенко А.Г. Социально-экономические механизмы регулирования трудовых отношений (на примере США, Канады, Великобритании) / А.Г. Арсеенко – Киев: Наукова книга, 1995. – 184 с.
2. Гражданское общество и профсоюзы: Сборник. – М.: АТиСО, 2006. – 76 с.
3. Сетров М. Принципы организации социальных систем. – Киев-Одесса: Высшая школа, 1988. – 242 с.
4. Євроекономічна інтеграція України (текст) навчальний посібник. авт.: Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зікчук, С.М. Кваша – К.: «Центр учбової літератури», 2013. 136 с.
5. Каммингс С. Реконструкция стратегии / Пер. с англ. – Х.: Изд-во Гуманистический Центр, 2010. – 560 с.
6. Украинское общество в европейском пространстве / Под редакцией Е. Головахи, С. Макеева. – Киев: Институт социологии НАНУ; Харьковский еациональный университет им. Каразина, 2007. – 274 с.
7. Турен А. Возвращение человека действующего. Очерк социологии / А Турен. – М.: Научный мир, 1998. – 204 с. Фрейре П. Педагогіка пригноблених: Пер. з англ. / П. Фрейре – К.: Юніверс, 2003. – 168 с.
8. Прокопенко А. Освіта як чинник соціальних змін / А. Прокопенко. – К.: Четверта хвиля, 2008. – 160 с.
9. Профспілкові вісті. № 5(779) / 05. 02.2015.
10. Цвих В.Ф. Профспілки в громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика. Монографія / В.Ф. Цвих..– К. ВПЦ «Київський університет», 2002.-376 с.
11. Шевченко Л. С. Соціальні ризики та соціальна безпека праці: монографія / Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. – 280 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОГО ПРОФСПІЛКОВОГО ЛІДЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На сучасному етапі життєдіяльності українського суспільства виникає необхідність нового підходу щодо ролі та значення профспілок. Необхідними вимогами до ефективного функціонування людини в інформаційному суспільстві є адаптація до швидкозмінних реалій, здатність до мобільності, стресостійкість і вміння сприйняти, проаналізувати великі об'єми інформації.

Професійні спілки — масові громадські організації найманих працівників, об'єднані спільністю інтересів у процесі праці, метою яких з початку виникнення є постійне поліпшення умов життя і праці своїх членів та їх сімей. У зв'язку з останніми подіями в Україні загострилися соціальні проблеми. І сьогодні як ніколи надзвичайно актуальним є питання соціального захисту та партнерських відносин. Сучасність диктує необхідність виходу профспілок на якісно новий рівень. На сьогодні профспілки не можуть виконувати роль тільки посередника в триаді «держава — працедавець — найманий працівник», а виникає необхідність побудови нового більш якісного формату взаємодії «держава — профспілки — працедавець — найманий працівник». Сьогодні профспілки знаходяться або в структурі «найманого працівника» або «працедавця» і відповідно є залежними. Передумовою розвитку профспілкової організації є реалізація інноваційної стратегії формування сучасного профспілкового лідера.

Соціально-економічні трансформації, які відбуваються в країні, докорінно змінили основу функціонування профспілок в суспільстві. Профспілки ведуть пошук нових форм і методів роботи, шляхи конструктивного співробітництва з органами влади, роботодавцями.

Прискорений перехід до ринку різко знизив рівень життя трудящих, викликав соціальну напругу в трудових колективах. Все це не могло не вплинути на профспілки. Адже, коли життя людини погіршується, вона аналізує, хто в цьому винен і всі труднощі відносить на рахунок профспілок, які її не захищають.

Сьогодні потрібна зміна пріоритетів в роботі профспілкової організації: від розподілу і контролю до захисту інтересів працівників та їх соціально-трудова прав. Це дасть можливість розширити сферу впливу профспілок у сучасному українському суспільстві і підкреслить важливість їхньої діяльності для захисту усіх верств населення.

Головне завдання профспілок — домагатися, щоб у працюючої людини в сучасних економічних умовах було місце праці, нормальні умови для роботи, гідна заробітна плата. Сила людей, об'єднаних спільною стратегією здатна примусити будь-якого керівника звернути увагу на проблеми працюючої людини. На прикладі інших країн стає все зрозумілішим, що профспілки не можуть стояти осторонь виробничих питань. Вони повинні професійно долучатися до їх вирішення, причому це має робитися не на конфлікті суперечностей, а на поєднанні інтересів працівників і роботодавців. У свою чергу, партнерство між ними передбачає формування нової соціально-економічної організації виробництва та праці, яка б змогла подолати обмеженість застосування особистих можливостей працівників, їх творчої активності й ініціативи.

Основним завданням профспілок є представництво і захист інтересів працівників перед власником. Виходячи з цих завдань, основними функціями діяльності профспілок виступають захисна і представницька, які доповнюються контрольними повноваженнями за додержанням законодавства про працю.

У перспективі роль профспілок буде неухильно зростати, профспілки залишаться тим органом, що стоїть на захисті прав і інтересів працюючих. Єдине, що профспілкам необхідно удосконалювати методи роботи. Необхідно вивчати і брати до уваги уроки, пройдені профспілками інших країн світу, розвивати вже наявні в кожній членській організації паростки нового, розвинути нові лідерські та управлінські навички, які необхідні керівникам профспілкових організацій для оперативного реагування на вимоги та виклики, що виникають у зв'язку з процесами суспільної трансформації, економічного розвитку, європейської інтеграції.

Останнім часом профспілки виходять за межі своїх безпосередніх завдань по захисту економічних інтересів, розширюючи сферу своєї діяльності як організація громадянського суспільства. Тепер профспілки діють як багатофункціональна суспільна організація, яка виражає загальногромадянські інтереси, надаючи підтримку членам профспілок і іншим соціальним

категоріям громадян. Таким чином, виявляючи свою суспільну активність, профспілки вже прямо і безпосередньо діють як асоціації громадянського суспільства, надаючи йому зі свого боку самоврядного імпульсу.

Сьогодні в край необхідна зміна парадигми профспілкового руху: від патерналізму до усвідомленого самозахисту своїх прав.

Для досягнення цієї мети необхідно:

- провести дослідження щодо визначення основних груп компетенцій профспілкових лідерів в сучасних умовах;
- сформулювати портрет сучасного профспілкового лідера;
- підготувати програму формування та розвитку профспілкового лідера.

На сучасному етапі розвитку економіки України особливої актуальності набуває потреба формування нового наукового економічного мислення, прагнення до аналізу результатів власної та колективної праці. Зміни в розвитку продуктивних сил, економічних відносин вимагають постійного оновлення шляхів, форм і методів, інноваційних стратегій для побудови профспілкового лідерства, яке б відповідало вимогам часу.

Юрженко Л.В.,

канд. соціол. наук, доцент кафедри соціології та суспільних наук АПСВТ

ПРИРОДА ІННОВАЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасний суспільний розвиток неможливий без інновацій, які є формою оновлення суспільства на всіх його рівнях, основним чинником не тільки економічного, але і загальносоціального розвитку, де вони все частіше виконують роль основного інструменту для вирішення проблем, що виникають у суспільстві. Глобалізація світової спільноти, посилення конкуренції призвело до того, що потік інновацій стає все більш цілеспрямованим і відтворюваним на постійній основі, а рівень розвитку країн починає оцінюватися за їхньою інноваційною здатністю. У зв'язку з цим можна говорити про перехід найпередовіших країн світу до нового типу цивілізаційного розвитку — інноваційного, який знаменує собою черговий крок у поступальному розвитку західного суспільства, а в перспективі стає орієнтиром для всього світу.

Під інноваційними соціальними процесами розуміють трансформації в соціальних структурах і процесах, що приводять до зміни способу функціонування соціальної системи. При цьому можуть істотно змінюватися стратегічні пріоритети, технологія, культура, соціальні інститути.

Інновації – це події, які відкривають систему для нових сенсів, задають новий вектор розвитку, пред'являють образи майбутнього, примушують провести переоцінку минулого досвіду.

Інноваційність як властивість людської історії визнавалася у всі часи і ніколи не вимагала доказів. Як пряме свідчення істини, емпіричний закон. Інша справа, що інноваційний процес, як двуликий Янус, виявляє то одну, то іншу свої сторони. У інноваційному історичному процесі перманентно актуалізувалися або його руйнівна сторона, або інша — конструктивна. Тому історію людства можна розглядати і як боротьбу інновації із стабілізацією, хаосу з порядком і навпаки. А оскільки будь-яка система, у тому числі і соціальна, при відтворенні своїх структур має незліченне віяло можливостей для змін, можна стверджувати, що інновацій натиск на успадковані порядки властивий всім соціумам як системам, що самовідтворюються. Проте випадкове виробництво величезного числа соціальних мутацій загрожує самій життєстійкості системи, зупинці еволюційного процесу. Тому інноваційні механізми формуються і існують одночасно із захисними гомеостатичними механізмами соціумів. Археологи по всьому світу знаходять незліченну кількість минулих культур, які не отримали свого подальшого розвитку (більше 25 тис. років людському роду, а сучасній цивілізації всього 5 тис. років). Можемо тільки будувати припущення про причини минулих катастроф; це були ітерації і спроби організації життєдіяльності, які не завершувалися успіхом. Скільки разів людський рід починав наново — ніколи не дізнаємося.

Отже, інновації за своєю природою є діяльністю за рамками прийнятої норми, всупереч встановленому правилу і в цьому сенсі інновації є загрозою соціальному порядку. Так, Р. Мертон провів відмінність між функцією як сукупністю неспостережуваних наслідків, що сприяють адаптації і збереженню соціальної системи, і дисфункцією, яка зменшує цілісність соціальних і культурних систем. Він розрізняв явну і латентну функції, тобто навмисну і ненавмисну, усвідомлювані і неусвідомлювані наслідки тих або інших форм соціальних дій. Явна функція – наслідок вчинку, викликаний навмисно; латентна функція – наслідок, викликати який не входило в наміри. При цьому він може виявитися дисфункціональним.

Поняття «дезорганізація», «дисфункція» зв'язують з порушенням нормативної інтеграції, ціннісного консенсусу в суспільстві.

Альтернативним механізмом морфогенезису є акумуляція нововведень. Тут Мертон зосереджує увагу на окремому випадку — зростаючій зміні нормативних структур шляхом інституціоналізації порушень інституційних правил. Морфогенезис, здійснений методом порушення норм, починається з випадків поведінки, що відхиляється, індивідів, для яких ці норми стають дуже строгими. Випадки загального стимулу до порушення у великих колективах індивідів, де існує широкорозповсюджена думка, що «всі так роблять», і тенденція до імітації успішних порушень і є причиною узаконення порушення, їх регулярного характеру (ухилення від оплати податків, обмани на іспитах, спроби уникнути митний і валютний контроль тощо) [1].

Інновація в релігії — єресь, інновація політичного устрою — революція, інновація в етиці — хамство, інновація в моральності — зло, інновація в економіці — модернізація, інновації в управлінських структурах — реформа.

Інноваційні зміни також можуть мати як явний, так і латентний характер. Явні інновації — це ті процеси, які пройшли осмислення в суспільстві і отримали певну оцінку. Латентні інновації — невідрефлексовані соціальним середовищем. Ці зміни проходять ніби непомітно, оскільки немає явних цілей трансформації.

Новий підхід аналізу інноваційної діяльності в координатах синергетики, на підставі якого показано, що інноваційний процес практично на всіх його етапах, починаючи від зародження ідеї і закінчуючи фазою дифузії (розповсюдження отриманого нововведення на ринку), характеризується нестійкістю, високою чутливістю до випадкових змін і впливу зовнішнього середовища. У ньому, разом з організацією, важливе значення мають і процеси самоорганізації, що виявляються в складних, часто спонтанних змінах, які супроводжують появу новацій.

Інноваційні процеси об'єктивні, в них яскраво виявляються імовірнісні закони, вони мають високий ступінь невизначеності, в них важко передбачити успіх, навіть відомі експерти роблять помилки в прогнозах щодо перспективності тієї або іншої ідеї, того або іншого винаходу; вектор інноваційних процесів часто визначається випадковістю, що пояснюється синергетичною природою інновацій. При здійсненні інноваційної діяльності існує високий ступінь ризику, оскільки нове явище в певній сфері суспільного життя є навмисним або ненавмисним результатом людської діяльності. По суті, інновація — це зміна в певному сегменті реальності. Згідно з Гегелем, окремі індивіди і цілі народи керуються в своїй діяльності своїми приватними інтересами і, як правило, нічого не знають і не хочуть знати про кінцеву мету історії. Але одночасно з цим, вони несвідомо здійснюють план Світового духу. Це стає можливим внаслідок того, що завдяки діяльності людей отримують ще і деякі інші результати, ніж ті, до яких вони прагнули, ніж ті результати, про які вони безпосередньо знають і які бажають [2, с. 79].

Таким чином, соціальні інновації можуть бути як ініційовані державою і цілеспрямовано впроваджуватися у суспільство (реформи, нові форми соціальної поведінки і способу життєдіяльності — підприємництво, форми протестної поведінки тощо), так і бути внутрішніми спонтанними змінами, що виникають в процесі соціальної самоорганізації. Це дає у підсумку чотири сценарії інноваційного соціального процесу:

1. Цілеспрямована зовнішня дія, що призводить до істотних змін на рівні способу функціонування системи.
2. Випадкова, ненаправлена дифузія зовнішніх чинників.
3. Випадкові зміни, викликані динамікою внутрішніх процесів і які не фіксуються самою соціальною системою.
4. Внутрішні зміни, направлені на досягнення певної мети.

Отже, здатність соціальної системи породжувати інновації, що дозволяє відбирати і поширювати кращі варіанти поведінки, є вирішальною посилкою її здатності еволюціонувати до ефективніших станів.

Література:

1. Мертон Р. Явные и латентные функции / Р. Мертон // Структурно-функциональный анализ в социологии. — Вып. 1. — М., 1968. — С. 82—179.
2. Гегель Г.Ф.В. Феноменология духа / Г.Ф.В. Гегель.-СПб., 1992. — С. 79

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВА ЄС

Бенюк В.А.,
доктор полит. наук, профессор,
ректор Інститута Міжнародних Відносин Молдови

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ БАЛАНС В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ. МЕТОДЫ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ

Логика институционального анализа любой государственно-политической структуры – национального или наднационального уровня, непременно подводит к мысли, что институциональный баланс, в принципе, должен основываться на разделении властей. При этом большая часть ученых считают, что подобное разделение в Евросоюзе как минимум неполное. Профессор Дуглас — Скотт² приводит типичные аргументы против наличия в ЕС разделения властей³, как оно классически понимается в отношении суверенного государства: Европейский парламент не обладает в чистом виде правом законодательной инициативы; Совет Европейского Союза – как основной законодательный орган ЕС представлен исполнительной властью государств-членов; Европейская Комиссия-прообраз исполнительной власти, обладает широкими возможностями в рамках делегированного законодательства, долгое время сохранив монополию на законодательную инициативу.⁴

Другие ученые, в частности К. Хэрлоу, считает что в институциональный баланс ЕС, можно сомневаться хотя бы из-за того, что до сих пор единое европейское гражданское общество еще не сформировалось.⁵ Значимый аргумент, по мнению ученых – специалистов ЕС, состоит в том, что сам суд отверг применение доктрины разделения в делах » France, Italy and UK Commission» (1982).⁶

Наряду с этими аргументами, почти все юристы соглашаются с тем, что некий баланс *sui generis* среди институтов ЕС тем не менее есть. В частности Комиссия обязана отвечать на вопросы Парламента и регулярно предоставлять ему отчеты о своей работе. Парламент и Совет контролируют бюджетный процесс, за который ответственна Европейская Комиссия. Более того, после вступления в силу Лиссабонского договора, каждый институт Европейского Союза должен действовать в пределах полномочий, данных ему в Договорах, и в соответствии с условиями, процедурами и целями, закрепленными в них.

В этом же контексте, наряду с традиционными инструментами осуществления реального институционального баланса, можно отметить такие процедуры, которые относятся к так называемому «мягкому» праву — как саморегулирование, совместное регулирование открытый метод координации, стандартизация, создание различных сетей, принятие зеленых и белых книг, процедуры » name and shame» и т. п.⁷ В случае конкурирующих полномочий в некоторой сфере

² Дуглас – Скот – профессор права королевского колледжа и оксфордского университета, автор монографии « Конституционное право ЕС» (2-е издание – 2013) и ряд публикации по правам человека, разработала курс по сравнительному праву по правам человека ЕС – США.

³ Напомним, что развитие теории разделения властей, относят еще к XV- XVI вв., затем она была усовершенствована Монтескве (“trias politica”) , нашла своё отражение в Декларации прав человека и гражданина 1789.

⁴ См. Мишальченко Ю.В., Годалов Н.Н. Институциональный баланс в Европейском Союзе: анализ правовых подходов// http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=2442:2011-10-22-09-33-43&catid=224:2011-05-31-09-24-42&Itemid=196

⁵ См.: там же

⁶ Подробнее см.: <http://studopedia.org/2-24332.html>

⁷ Подробнее см.: Роль мягкого права (soft law) в развитии европейской интеграции// http://www.eurasialegal.info/index.php?option=com_content&view=article&id=3061:-soft-law-&catid=195:2013-02-04-08-49-35&Itemid=1

из-за применения мягкого права, могут возникать проблемы в институциональном балансе. Например, Комиссия может «угрожать» законодательной инициативой, если другие институты не подчиняются предложенным ей «мягким» нормам или законодательная инициатива может «камуфлироваться» в мягкое право. Следует отметить, что в праве ЕС есть некоторые защитные механизмы от подобных злоупотреблений, например, процедура аннулирования актов какого – либо института. Кроме того если Совет превратно использует инструменты мягкого права, Комиссия может воспользоваться законодательной инициативой, плюс к этому каждый институт может защищать свои прерогативы в Суде.

В отношении того, каким образом должны приниматься решения в ЕС, постоянно велись явные и скрытые споры, между сторонниками федерализации Сообщества и противниками дальнейшей «сдачи суверенитета». В литературе по специальности закрепились два термина, определяющие эти два подхода к процессу принятия решений: 1) коммунитарный и 2) межгосударственный. Применительно к процедуре принятия решений эти два подхода можно сформулировать вопросительным образом: «Чему отдать большее предпочтение – принципу единогласных решений или решений принимаемых большинством голосов?».

Противоречивое отношение европейской элиты к процессу интеграции и особенно к способу принятия решений, привело к тому, что ЕС стал представлять собой уникальное политическое объединение, институциональная структура которого не позволяет однозначно назвать его ни сверх государством, ни международной организацией в чистом виде.⁸

Требуется пояснить, что коммунитарный метод до 1990-х годов, фактически сводился к диалогу между Советом Министров и Комиссией ЕС. С точки зрения Комиссии «коммунитарный подход» заключается в следующем: 1) монополия Комиссии на законодательную инициативу; 2) широкое применение квалифицированного большинства при голосовании в Совете Министров; 3) активная роль Парламента ЕС; 4) унифицированное определение законов Сообщества в Суде.

Применение «коммунитарного метода» начинается с тем, что направлены Комиссией предложения в Совет должны приниматься на основе большинства и с отказом от единогласных решений. Следует отметить, однако, что в Маастрихтском договоре эту тенденцию уравнивает утверждение межправительственного подхода в таких высших для государства сферах, как внешняя политика и безопасность.⁹

В соответствии с данным договором межправительственный подход, имеет следующие характеристики: 1) право Комиссии на инициативу разделено с правительством ЕС или существует только в отдельных сферах; 2) Совет принимает решения в основном единогласно; 3) Парламент играет только консультативную роль. В межгосударственном подходе заключено также стремление избежать контроля со стороны Европейского Суда. Все эти характеристике подразумевают сохранение в неприкосновенности власть национальных государств.¹⁰

Учитывая противоборства этих двух методов, в Маастрихте была создано весьма сложная система принятия решений, стержнем которой служит принцип субсидиарности, который в свою очередь трактуется несколько необычно, подчеркивая главным образом полномочия центральных органов ЕС, а не наоборот – национальных государств, как было бы логично и в рамках нормального восприятия понятия «субсидиарности». В Договоре подчеркивается, что Сообщество действует в соответствии с принципом субсидиарности и предполагаемые цели предполагаемого действия не могут быть достигнуты в достаточной мере государствами-членами: они достигаются более успешно Сообществом. Заметим, что данная договорная позиция достаточно двусмысленная. В ней отсутствует четкие критерии разграничения компетенции ЕС и государств-членов.

В этом смысле, принцип субсидиарности, в зависимости от определенных обстоятельств, может стать базой либо для наращивания наднационального начала и передачи национальных полномочий в ведение органов ЕС, либо, наоборот, отката вплоть до возвращения некоторых полномочий, уже ставших «общеевропейскими», в сферу ведения национальных государств.

Чтобы не создавать ошибочное впечатление о применении принципа «субсидиарности» в ЕС, подчеркнем, что данный принцип изложенный в статье 5 Маастрихтского договора, существенно снизил напряженность вызванную усилением наднациональности. Кроме того принцип

⁸ В этой связи представляет интерес кандидатская диссертация Власовой Анны Викторовны « Система принятия решений в Европейском союзе как средство реализации правоспособности его государств-членов» // <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/96336.html>

⁹ Подробнее см.: Поиск баланса между институтами Европейского союза: коммунитарный и межгосударственный методы принятия решения. // <http://cyberleninka.ru/article/n/poisk-balansa-mezhdu-institutami-evropeyskogo-soyuza-kommunitarnyy-i-mezhgosudarstvennyy-metody-prinyatiya-resheniy>

¹⁰ См. там же

субсидиарности имеет исключительно важное значение для понимания существа европейской политики в постмаастрихтский период.¹¹

Наибольшую заинтересованность в распространении коммунитарного метода выражает Европейская Комиссия, которая является уникальным наднациональным органом и которая на протяжении всей своей историей стремилась обрести самостоятельную власть и репутацию в глазах европейцев. О роли Комиссии особенно заговорили в процессе строительства экономического и валютного союза при Исааке Делоре с 1985 по 1994 годы, когда она являлась лидером и «локомотивом» нового шага интеграции. После определенных институциональных потрясений и «потери лица»¹², в конце 1990-х годов, Комиссия, тем не менее, осталась уникальным игроком в политической стратегии «евростроительства» и повседневной деятельности ЕС. Уникальность ее заключается в том, что она, обладая общественным бюрократическим аппаратом, формально независимым от руководства национальных государств-членов ЕС, имеет право законодательной и политической инициативы, часто разрешая спорные моменты между правительствами. Кроме того, Комиссия имеет полномочия в финансовой сфере, а также выполняет функции наблюдения и согласования. Вероятнее всего, что за Комиссией навсегда останутся проекты, начатые до Маастрихтского договора: сельскохозяйственная политика, помощь регионам, единый рынок и конкурентная политика, а также, по всей вероятности расширение ЕС. Все остальные проекты, с определенной долей вероятности, будут находиться под непосредственным контролем стран – участниц. Новое направление – внутренняя политика и политика в сфере правосудия, которое появилось в деятельности Европейского Союза после Амстердамских соглашений стала, предметом разграничения полномочий между Комиссией и Советом Министров. Касательно Совета Министров ЕС, отметим его роль в качестве структуры межгосударственного сотрудничества, постепенно, особенно в последние годы, обретает статус лидирующего органа при принятии решений в ЕС. Этот процесс стал более очевидным, после введения в национальных правительствах министра ответственного за европейские дела.¹³

Усиление статуса одной структуры ЕС, неминуемо приводит к ослаблению другой. Относительно изменения баланса между Парламентом, Комиссией и Советом, исследователи отмечают, что в процедурах, использующих принцип большинства, полномочия уменьшается за счет усиления законодательной роли Парламента. Комиссия, безусловно, может существенно влиять на законодательный процесс в рамках консультационных процедур, где Парламент не играет значительной роли, но в процедурах сотрудничества и совместного решения Комиссия теряет свои бывшие полномочия, в то время как Парламент сравнивается в этом вопросе с Советом.

Противоречие между коммунитаризмом и межгосударственными подходами, как по вопросу принятия решений, так и по поводу интеграционного процесса в ЕС, особенно заметно проявилось, при обсуждении конституционного договора. Сопровождающая договор атрибутика — гимн, флаг, учреждений министра иностранных дел ЕС, по мнению наблюдателей, умоляла национальный суверенитет и стала основной причиной его провала на референдумах в странах ЕС.

Конституция ЕС,¹⁴ призвана была заменить все прежние учредительные акты ЕС, а также изменить принципы и структуры руководящих органов управления Евросоюзом.

Основная предпосылка необходимости конституции стала очевидной в 1990-е годы – период масштабного расширения ЕС – с 15 до 25 членов. До тех пор в ЕС при принятии важнейших решений действовал принцип консенсуса, однако с увеличением количества государств – членов, возникла вероятность того, что самые важные решения окажутся надолго заблокированными.

Конституция содержала 450 статей и 60.000 слов, что сделало её сопоставимой по своему объему с наиболее масштабных и подробным конституционным актом в мире, конституцией Индии от 1950 г.

¹¹ Хохлов И.И. Субсидиарность как принцип и механизм политики Европейского Союза// <http://www.edu.ru/db/portal/e-library/00000045/Hohlov.pdf>

¹² После того как в 1999 году вскрылись факты коррупции и неэффективного управления и Комиссии во главе с Ж. Саптером пришлось в полном составе уйти в отставку, начали говорить об уменьшении ее роли и даже некой победе государств в борьбе за свой суверенитет.

¹³ Название должности в разных стран – членов звучит по разному: во Франции – министр – делегат по европейским делам; в Финляндии – министр европейским делам и внешней торговли и т.д.

¹⁴ Работа над проектом Конституции ЕС длилась три года. Окончательный текст документа был одобрен на специальном саммите ЕС в июне 2004 г... 29 октября 2004 г., главы всех 25 – ти государств – членов Евросоюза подписали в Риме новую европейскую конституцию. Уникальность этого документа состоит в том, что он появился сразу на 20- ти языках и стал самой пространной и всеобъемлющей конституцией в мире. Европейская Конституция, по мнению её авторов, должна была способствовать появлению общеευропейского самосознания и делать ЕС моделью нового миропорядка.

Важно отметить, что проект конституции, среди прочего, предполагал отказ от принципа консенсуса и замену его на принцип так называемого «двойного большинства». Другими словами, решение по большинству вопросов (кроме вопросов внешней политики и безопасности, социального обеспечения, налогообложения и культуры, где сохраняется принцип консенсуса) считается принятым, если за него проголосовали не менее 15 стран – членов, представляющих не менее 65 % населения всего союза. Кроме того не предусматривалось «права вето», если постановления Совета ЕС вызывало недовольство одной страны. Она могло остановить его действия только при условии, что её поддержат еще как минимум три других государства.

В этой части следует подчеркнуть, что в силу отрицательных реакций проявленными населением некоторых стран ЕС, на референдумах, против конституции, на саммите ЕС, 22 – 23 июня 2007 года, была достигнута принципиальная договоренность о разработке вместо Конституции. Документ содержащий, главным образом, положения о порядке функционирования институтов ЕС в новых условиях. Договор был подписан в Лиссабоне 13 сентября 2007 руководителями 27 государств – членов и определял основные направления развития европейской интеграции на предстоящие десятилетия. Документ подтверждает, что ЕС обязуется уважать основные полномочия и функции государств – членов ЕС, особенно в том, что касается поддержания территориальной целостности и общественного порядка, а также охраны национальной безопасности. Кроме этого, в структуре ЕС Европейский Совет становится институтом управления ЕС. Как следствие, устанавливается баланс между блоком межгосударственных структур (Совет ЕС и Европейский Совет) и коммунитарных институтов (Комиссия и Парламент).

Андрусів В.Г.,

*канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики АПСВТ*

РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО АДВОКАТУРУ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Розвиток та модернізація українського громадянського суспільства та держави на сучасному історичному етапі у світлі угоди про асоціацію з ЄС зумовлює необхідність реформування національного законодавства України та приведення його у відповідність із вимогами нормативно-правових актів Європейського Союзу. Це стосується всіх без виключення галузей права.

Також назріла необхідність демократичної трансформації державного апарату та органів місцевого самоврядування, недержавних самоврядних організацій та інших суб'єктів громадянського суспільства. Адвокатура України, як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не є виключенням.

Слід зазначити, що нашою державою вже здійснено низку кроків для приведення законодавства, що регулює діяльність адвокатури України до міжнародних стандартів.

Перш за все – це ратифікація низки міжнародних правових актів, які прямо чи опосередковано стосуються діяльності адвокатів. Серед таких актів чільне місце посідають: Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом №11 від 11 травня 1994 року та Протоколом №14 від 13 травня 2004 року), – дата ратифікації 17 липня 1997 року; Основні положення про роль адвокатів (прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року); Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року) та інші.

Важливим поштовхом для реформування вітчизняного законодавства, що регулює адвокатську діяльність, стало прийняття України в 1995 році в члени Ради Європи і офіційне зобов'язання нашої держави щодо приведення національного законодавства у відповідність з європейськими стандартами та створення, зокрема, професійної асоціації адвокатів. Проте, процес реформування українського законодавства затягнувся на довгі роки, йшла безпрецедентна гра із законопроектами про адвокатуру, яких до 2012 року подавалося більше десятка.

Найважливішим кроком до приведення законодавства України, що врегульовує адвокатську діяльність, до міжнародних стандартів стало прийняття 13 квітня 2012 року нового Кримінального процесуального кодексу України а також якісно нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року.

На реалізацію взятих Україною на себе зобов'язань перед Радою Європи було спрямоване також утворення у листопаді 2012 року недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України», статут якої був затверджений рішенням Установчого З'їзду адвокатів України 17 листопада 2012 року (державну реєстрацію юридичної особи проведено 19 листопада 2012 року) а також затвердження Установчим З'їздом адвокатів України 17 грудня 2012 року Правил адвокатської етики, які фактично відтворюють деонтологічні стандарти Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнятого делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року).

Аналізуючи положення вищезгаданих міжнародних правових актів, якими визначаються засади адвокатської діяльності, можна виокремити три групи стандартів функціонування адвокатури.

Перша група включає в себе загальні вимоги щодо організації адвокатури як до добровільного професійного громадського об'єднання осіб, що мають відповідну освіту, підготовку і знання.

Другою групою визначаються гарантії діяльності адвокатів, які їм мають забезпечити уряди держав.

Третя група – містить правила, якими зобов'язані керуватися адвокати в процесі своєї професійної діяльності, тобто встановлюються правила професійної етики осіб, яким, відповідно до п. 1.1 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, у будь-якому правовому суспільстві відведено особливу роль; оскільки призначення адвокатів не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. У зв'язку з цим на адвоката покладено цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які часто вступають у взаємну суперечність. Зобов'язання умовно поділяють на такі категорії: а) перед клієнтом; б) перед судом та іншими органами влади, з якими адвокат контактує, виступаючи як довірена особа клієнта або від його імені; в) перед іншими представниками даної професії в цілому і перед будь-ким з колег зокрема; г) перед суспільством, для членів якого існування вільної незалежної професії поряд з додержанням правових норм є найважливішою гарантією захисту прав людини перед державною владою та іншими інтересами суспільства.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що Україною вже зроблено першочергові кроки, щодо гармонізації національного законодавства, що врегульовує діяльність адвокатури, до стандартів Європейського Союзу. Проте вітчизняне законодавство в цій галузі не позбавлене недоліків, що повинно слугувати поштовхом для його подальшого вдосконалення і розвитку.

Алоян Р. Т.,

аспірант кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доцент Тітов М.М.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ТУРИЗМУ

Багатоманітність туризму як унікального суспільного явища і соціального інституту різновимірно розкриває теоретичний погляд, даючи концептуальне розуміння його цивілізаційної природи, ціннісної і смислотвірної основи, культурного значення, а також економічного, правового, етико-психологічного, педагогічного та інших сутнісно-функціональних аспектів.

Теоретико-методологічне осмислення туризму, формування сучасної «туристської свідомості», яка має бути притаманна всім суб'єктам туристського процесу, — нагальна потреба часу, тому що цей феномен, який у XX—XXI ст. став глобальним, є одним із могутніх чинників, які істотно діють на сучасну цивілізацію. Якими будуть наслідки цього впливу — позитивними чи руйнівними, — покликані аргументовано відповісти соціальні філософи, економісти, правознавці, географи, історики, країнознавці, політологи, культурологи, екологи, які безпосередньо або дотично пов'язані з туризмом.

Масштабне залучення людей до діяльності в туристській сфері потребує їх кваліфікованої підготовки. Наявність професійних кадрів — запорука успішного функціонування і вдосконалення всіх складників туристської справи. У багатьох країнах підготовка професіоналів туризму здійснюється на належному рівні, а в Україні цей освітній напрям розвинутий ще не достатньо.

Однак у сучасному суспільстві професії екскурсознавця, фахівця з гостинності в місцях розміщення (готелі, туристські комплекси та ін.), з рекреації тощо стали звичними. Підготовка таких фахівців немислима без відповідної теоретичної освіти, основою якої є опанування науки туризму — туризмології.

Туризм — важливий соціальний інструмент, його вміле використання виводить економіку країн на якісно новий рівень, забезпечує державі швидкі та високі прибутки, стимулює регіональний розвиток, сприяє створенню нових робочих місць, забезпечує відчутний прогрес у всіх сферах суспільного життя, є ваговою складовою бюджетоутворювального механізму. Однак для того щоб індустрія подорожей забезпечувала реальний прибуток, їй потрібна державна підтримка, спрямована насамперед на впровадження інвестиційних проектів, пов'язаних зі створенням сучасної туристичної інфраструктури, просування вітчизняних екскурсійно-пізнавальних маршрутів за кордон, активізацію внутрішнього туризму, підготовку кваліфікованих професіоналів туризму, зокрема науковців-туризмологів.

Утворення мережі спеціалізованих науково-дослідних інститутів, центрів, лабораторій, завданнями яких є розроблення наукових засад туристичної діяльності, дослідження і узагальнення туристичної практики з метою її вдосконалення, навчання студентської молоді туристських професій є ще одним стимулом до формування теорії туризму.

Створення туризмологічної науки — багатовекторний процес. Він розгортається на двох основних рівнях, як «зверху» — постановка проблем, формулювання ідей та гіпотез, визначення концептів, розроблення теоретичних моделей, так і «знизу» — наукове осмислення практики (праксеологія туризму), узагальнений аналіз її складових — економіки, маркетингу, готельярства, логістики, рекреації тощо. Становлення туризмології — оригінальної, інноваційної, соціоекономіко-гуманітарної науки і навчальної дисципліни — відбувається протягом усієї історії туризму, від зародкових форм (пратуризму) до розвинутого туризму сучасності. Відповідно до еволюції туризму поступово відбувається його осмислення, формується його теоретичний образ. Туризмознавство та туризмологія впорядковують, узагальнюють та концептуалізують багатоманітний матеріал спостережень щодо туризму як явища суспільного життя. Накопичення і концентрація туристичного знання уможливають його наукове оформлення — створення туризмології.

Поглиблена робота над теоретичним визначенням специфіки феномену туризму — не лише важливе наукове завдання, а і практична потреба. Нерозробленість понятійного апарату, неузгодженість у визначеннях основних концептів туризмознавства, довільність трактувань понять туризмологічної науки істотно позначаються на змісті засадничих документів туристичного спрямування, туристській статистиці, офіційній звітності, яка має аналітично відображати стан туризму, зокрема в Україні. Понятійна, категоріальна «прозорість» і консенсусна узгодженість змісту фахової термінології конче необхідні у справі нормативного забезпечення безпеки діяльності галузі, створення досконалих навчально-освітніх програм.

Організують у понятійний спосіб увесь теоретично усвідомлений образ туризму такі ключові терміни-концепти: «турист», «туризм», «подорож», «дестинація», «туристський продукт», «індустрія туризму», «туристська інфраструктура». Вони характеризують туризм системно, у своїй сукупності і взаємозумовленості атестують його як впливовий соціоекономічний та соціокультурний інститут.

Туризмологія — молода наука. Вказані концепти, сформульовані положення — лише частина її внутрішнього багатоманітного змісту. Наукові дослідження туризму (В. Квартальнов, І. Зорін, О. Сесьолкін, (Росія), С. Стечів (Сербія), Ірена Інджейчик, Я. Фечко (Польща), Р. Макінтош (США), М. Кабушкін (Білорусь), В. Пазенок, В. Федорченко, О. Любіцева, І. Мінич, Л. Лук'янова (Україна) та ін.) сформували методологічну базу теорії туризму. Становлення і розвиток туризмології відбуваються в контексті загальної еволюції сучасної науки, насамперед її соціогуманітарного і економічного розділів.

На початку ХХІ ст. перед туристичною наукою постають нові вимоги у дослідженні власних теоретичних і соціальних проблем. Істотний вплив на теорію і практику туризму справляє сучасна концепція інформатизації та комп'ютеризації, анімації, валеології тощо. Якісно нові сюжети і туризмологічні напрацювання пропонує практика «альтернативного» та **екстремального** туризму, поява його нових, іноді екзотичних форм.

Всесвітня туристська організація орієнтує уряди країн дедалі активніше розвивати туризм, зосередивши увагу на таких проблемах: глобальна зміна клімату; водний баланс на планеті; необхідність переходу на електронне управління туризмом, готельним господарством, подорожами. Економічна, комунікативна та інформаційна глобалізація потребує нових підходів до управління туризмом, використання транспортних засобів, регулювання навантаження турпотоками на регіональному рівні.

Тісний зв'язок туризму з численними секторами господарської та соціальної сфери суспільства потребує широкого застосування прикладних досягнень різних галузей наук. Актуальним науковим завданням, зокрема, є узгодження розуміння та інтерпретації видів туризму, розвиток концепції туристичного обслуговування, реалізації на практиці сучасних моделей туристичних центрів і територій. Для розв'язання цих завдань необхідно об'єднати зусилля різних освітніх, науково-дослідних установ, вчених-туризмологів у національному та світовому масштабі.

Глобальне розуміння необхідності у гармонійному поєднанні виникаючих на ринку короткотермінових викликів та довготермінових принципів стійкого розвитку, має стати невід'ємним складником глобальної та національної туристської політики і стратегій.

Туризм напрочуд динамічне явище. Він чутливо реагує на ті зміни, які відбуваються в структурі суспільних та індивідуальних людських потреб, своєрідно відповідає на виклики, пропозиції та загрози, притаманні ХХІ ст. Тому сучасна туризмологічна культура має не тільки адаптувати фахівців галузі до реалій сучасного туристського процесу,

гострої конкуренції на ринку туристських послуг, а й готувати їх до зустрічі з новим, незнайомим, формувати не тільки тактичне вміння, але й стратегічне, перспективне мислення. Урахування не тільки сучасних проблем теорії і практики туризму, а і його найближчих та віддалених перспектив, майбутніх можливостей — актуальне туризмологічне завдання.

Власишена Н.О.,

*здобувач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ
Науковий керівник: канд. юрид. наук, доцент Шатило В. А.*

СИСТЕМА ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В даний час Європейський Союз нараховує 28 країн. Відповідно до поділу країн на монархії та республіки, 7 країн – членів Європейського Союзу є монархіями (Бельгія, Данія, Люксембург, Нідерланди, Іспанія, Швеція та Великобританія). Всі вони є конституційними монархіями, а відтак монарху законодавчо заборонено користуватись політичною владою, що закріплено за іншими особами по традиції. На початку 20 століття, Франція була єдиною республікою серед майбутніх членів — країн Європейського Союзу.

Існують три форми державного правління в Європейській політиці:

– у президентських республіках виконавчу владу очолює президент, який сприймається як її уособлення й безпосередній носій, є і главою держави, і уряду. В ЄС це тільки Кіпр.

– у президентсько-парламентських республіках уряд є одним з вищих органів держави, повноваження виконавчої влади поділені між урядом та президентом (Франція, Румунія, Португалія).

– у парламентських республіках президент є церемоніальною фігурою з невеликою кількістю політичних повноважень. Конституційні монархії ЄС також мають парламентську форму правління, а відтак всі інші 24 країни мають парламентську форму правління.

Нині в країнах ЄС виконавча влада переважно залежить від законодавчої влади і реалізується через механізми власного формування та функціонування. Виконавча влада розглядається нами як одна з гілок влади, яка є широким і складним феноменом, що охоплює поряд із її політичною складовою – урядом, також систему адміністративних органів, які безпосередньо підпорядковуються центральному уряду.

Для європейських країн поняття «уряд» та «кабінет міністрів» мають певні змістові, культурні та історичні особливості. Поняття «урядовий кабінет» застосовуємо для визначення форми уряду, де прем'єр-міністр або президент формують кабінет міністрів, доручаючи їм відповідні міністерства. Для більшості європейських держав, незважаючи на колективний характер урядів, передбачено спеціальний статус глави уряду, тобто тієї людини, яка очолює кабінет міністрів. Найпоширеніший термін для означення цієї посади – «прем'єр-міністр» – властивий для Бельгії, Греції, Данії, Ірландії, Нідерландів, Португалії, Великобританії, Фінляндії, Франції, Швейцарії та Швеції. В Австрії та Німеччині голову виконавчої влади називають канцлером, в Іспанії – голова уряду, в Італії – голова ради. Такі самі підходи запозичили й більшість країн молодшої демократії. Так, у Литві, Румунії, Словенії та інших країнах виконавчу владу очолює прем'єр-міністр, він спрямовує діяльність уряду, а у Словаччині – голова уряду.

В деяких країнах Європи, зокрема у князівствах, збереглися традиційні підходи щодо формування виконавчої влади загалом. Так, у Люксембурзі главою виконавчої влади згідно з

Конституцією є великий герцог. Він, будучи главою держави, самостійно керує країною, не призначаючи додатково прем'єр-міністра.

Більшість держав-членів Європейського Союзу є унітарними державами, що означає, що більшість повноважень належать центральному уряду, і тільки незначні або місцеві питання, що входять у компетенцію органів місцевого самоврядування. Тим не менш, три держави є країнами федераціями (Австрія, Бельгія та Німеччина) або регіонами з рівними повноваженнями, а в шести інших державах, або передані певні повноваження визначеним областям, або федераціям (або і те, і інше): 1) федерації: — в Данії, Фарерські острови і Гренландія, є автономними (і жоден не є частиною Європейського союзу); — у Фінляндії, Аландські острови мають значну автономію; — у Франції, Нова Каледонія (не є частиною Європейського Союзу) і має велику ступінь автономії; — в Нідерландах, з групи Карибських островів — Аруба, Кюрасао і Сінт-Мартен є рівноправними партнерами Нідерландів в Королівстві Нідерландів; — в Сполученому Королівстві, Нормандські острови — Гернсі і Джерсі, — і на острові Мен є окремим випадком, не будучи ні частиною Сполученого Королівства, ні Європейського Союзу; Ці острови залежності Британської Корони; 2) Автономні країни: — в Італії, уряд передав ряд повноважень на двадцять регіонів, з яких п'ять мають дуже велику ступінь автономії; — в Іспанії, центральний уряд передав різні повноваження до історичних національностей серед автономних співтовариств, а саме Андалусії, Країні Басків, Каталонії і Галіції; — в Сполученому Королівстві, різні повноваження були децентралізовані до країн Північної Ірландії, Шотландії та Уельсу. Лондонський столичний регіон також має великі децентралізовані повноваження.

Система центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), її організаційна структура формується відповідно до актуальних загальнодержавних функцій (внутрішніх і зовнішніх). Основою системи є міністерства, які поділяють на традиційні (економіки, фінансів, освіти, охорони здоров'я, юстиції, оборони, закордонних справ тощо) і ситуативні (під проблему суспільної ваги). Останніми роками у Франції діяли 16 міністерств, зокрема такі інтегровані міністерства, як а) економіки, фінансів і промисловості, б) комунального господарства, житла і транспорту; Польщі – 15. У багатьох країнах (Німеччина, Польща, країни Балтії) існує таке потужне консолідоване міністерство, як міністерство внутрішніх справ, що виконує не лише правоохоронні функції.

Наприклад у Польщі, Угорщині, Чеській Республіці для утвердження провідної ролі міністерств, функції формування державної політики у відповідних сферах (секторах) суспільної діяльності закріплені виключно за ними. Недотримання цього правила призводить до творення секторної політики взагалі без участі міністерств, що суттєво перешкоджає ефективному формуванню та реалізації політики.

Власов А.О.,

ст. викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Намагання української держави, на сучасному історичному етапі, сформувати базис для стабільного розвитку економіки та соціальної сфери передбачає цілу низку заходів по реформуванню різних сфер суспільного життя. Одним з важливих факторів розвитку економічних і соціальних відносин є якість та доступність адміністративних послуг. Як визначає ст.1 Закону України «Про адміністративні послуги», адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону» [1]. Отже, реалізація великої кількості прав, а особливо в сфері підприємницької діяльності неможлива без отримання відповідних адміністративних послуг (наприклад, реєстрація підприємства, отримання ліцензії тощо). Можна стверджувати, що без спрощення процедури надання адміністративних послуг, збільшення їх доступності, покращення якості, не відбудеться того зростання економіки, про який мріють не тільки економісти але й усі громадяни. Тому актуальність наукових досліджень феномену адміністративних послуг є беззаперечною.

Важливим фактором доступності адміністративних послуг є плата за їх надання. Проте постає питання, чи відповідає взагалі здійснення органом публічної влади своїх владних повноважень на замовлення і за кошти приватних осіб, положенням Конституції України.

Ст. 3 Конституції каже, що «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [2]. О.В. Петришин у Науково-практичному коментарі Конституції, пояснюючи це положення, вказує, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Ця діяльність, в свою чергу зумовлена правами і свободами людини. Держава має формувати різні умови, необхідні для здійснення прав і свобод людини. Отже, така відповідальність покликана сприяти право-здійсненню, полегшувати його [3]. Ст. 21 Конституції визначає, що «права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [4]. Знову звертаючись до Коментаря Конституції О.В. Петришина, читаємо: «Невідчужуваність прав і свобод людини – це їх внутрішня іманентна, «немінуча» властивість людині, їх невід'ємність від неї. ... Жодна людина не може бути позбавлена таких можливостей: без них вона - незалежно від місця, часу й умов її існування - не зможе сформувати, розвинути, проявити себе саме як особистість [5].

Що стосується діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації прав і свобод людини, то п. 2, ст. 116 Конституції визначає, що Кабінет міністрів України «вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина».

Ясна річ, що в Конституції України не варто шукати прямої відповіді на питання: чи мають право органи публічної адміністрації стягувати плату за надання адміністративних послуг. Проте співставляючи визначення адміністративних послуг у відповідному Законі, а саме, що вони є «результатом здійснення владних повноважень ... спрямованим на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків особи», і вказані положення Конституції, можна стверджувати, що Конституція зобов'язує державні органи вживати заходів по забезпеченню прав і свобод людини, які є невідчужуваними і непорушними. До того ж, дійсно правий О.В. Петришин в тому, що без прав і свобод, людина не може реалізувати себе як особистість.

Тому, апелюючи не до букви, а до духу Конституції, можна зробити висновок, що надання адміністративних послуг є конституційним обов'язком органів державної влади а, отже, стягуванні плати за їх надання не відповідає Основному закону України.

Література:

1. Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. О. В. Петришин и др.. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ. Науково-практичний коментар, 2003 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yport.inf.ua/konstitutsiya-ukrajini-naukovo-praktichniy.html>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. О. В. Петришин и др.. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ. Науково-практичний коментар, 2003 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yport.inf.ua/konstitutsiya-ukrajini-naukovo-praktichniy.html>

Гладкая Е.В.,

администратор кафедры адвокатуры

Конаневич Ю.Г.,

ст. преподаватель кафедры адвокатуры Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет «МИТСО»

СПЕЦИФИКА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В БЕЛАРУСИ И В УКРАИНЕ И ИХ ОСОБЕННОСТИ В СВЯЗИ С РАЗЛИЧНЫМИ ВЕКТОРАМИ ИНТЕГРАЦИИ

2014–2015 годы для Беларуси и Украины ознаменовались важными геополитическими и социально-экономическими преобразованиями: было подписано и ратифицировано Соглашение об ассоциации Украины, с одной стороны, и ЕС, ЕВРАТОМом и их государствами членами, с другой стороны (далее – Соглашение Украины с ЕС); Беларусь с 01.01.2015 г. стала полноправным членом Евразийского экономического союза (ЕАЭС) на основании Договора о ЕАЭС от 29.05.2014 г.

Концепции регулирования финансового рынка в обоих государствах различались по своему содержанию и до указанных событий. С началом функционирования указанных выше интегра-

ционных соглашений государственное регулирование финансового рынка в Украине и в Беларуси приобрело, с одной стороны, разную геополитическую направленность, а с другой стороны – получило дополнительный импульс к унификации правил поведения субъектов финансового рынка и финансовых посредников, так как Беларусь, не являющаяся, в отличие от Украины, государством-членом ВТО, стала последовательно приводить национальное законодательство в соответствие с принципами и правилами данной международной организации вследствие использования таких принципов и правил в основе евразийской интеграции в рамках прекратившего свое существование Единого экономического пространства (ЕЭП) и ныне действующего ЕАЭС.

Анализ состояния финансового рынка Украины и Беларуси, состояния национального законодательства, регулирующего общественные отношения в данной области, позволяют констатировать серьезное отставание белорусской модели от модели украинской. Кроме того, белорусская модель регулирования финансового сектора и финансового рынка в значительной степени отстает в своем развитии от модели, построенной в государствах – партнерах по ЕАЭС (исключением является Армения). Так, в Беларуси просто отсутствует аналог Закона Украины «О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг», значительное число финансовых инструментов и деривативов просто не задействовано в обороте.

Актуальный для Беларуси Протокол по финансовым услугам, разработанный в соответствии со статьей 70 Договора о ЕАЭС, и являющийся приложением к последнему, применяется к мерам государств-членов, затрагивающим торговлю финансовыми услугами, а также учреждение и (или) деятельность поставщиков финансовых услуг. Пункт 21 данного Протокола декларирует принцип выработки государствами-членами ЕАЭС гармонизированных требований в сфере регулирования финансового рынка в банковском секторе, страховом секторе, секторе услуг на рынке ценных бумаг на основе международных принципов и стандартов либо наилучшей международной практики и не ниже наилучших стандартов и практики, которые уже применяются в государствах-членах, осуществляют.

Статья 383 Главы 12 «Финансовые услуги» Соглашения Украины с ЕС декларирует комплекс целей, являющихся одновременно правовыми, политическими и экономическими принципами, предполагающих тесную интеграцию украинской модели финансового рынка в структуру глобального финансового рынка и обеспечение ее соответствие международным принципам и стандартам.

Таким образом, можно констатировать наличие общего вектора развития финансового рынка в Украине и в Беларуси в сторону универсализации правил и принципов функционирования данного элемента национальной экономической системы, в том числе, в части создания эффективной системы пруденциального регулирования (в части последнего аспекта содержание интеграционных процессов имеет довольно существенное различие, поскольку Украина приняла на себя обязательство к обеспечению независимости надзора).

Договор о ЕАЭС, в отличие от Соглашения Украины с ЕС, не декларирует принципа содействия стабильности и целостности мировой финансовой системы, однако, в целом, данный принцип вытекает из смысла и содержания права ЕАЭС. Соответственно, Украина и Беларусь в равной степени стремятся к обеспечению стабильности и целостности мирового финансового рынка, хотя и сталкиваются с определенными трудностями в связи с избранной в настоящее время Российской Федерацией политикой самоизоляции от глобальных экономических и финансовых процессов.

В целом, особенности подходов к определению содержания государственного регулирования финансового рынка в Беларуси и в Украине можно охарактеризовать следующим образом:

– значительным использованием диспозитивной и стимулирующей методологии в Украине и склонностью к императивному подходу в сочетании с рекомендательной методологией – в Беларуси;

– большей открытостью финансового рынка в Украине и фактической изолированностью финансового рынка Беларуси в пределах ЕАЭС;

– использованием значительно большего объема финансовых инструментов и деривативов в структуре финансового рынка Украины и относительной скудностью такого инструментария на белорусском финансовом рынке. При этом, белорусская модель регулирования характеризуется наличием вынужденного директивного расширения объема финансового рынка вследствие международных обязательств в ЕАЭС, в то время как украинская модель в большей степени основана на принципах создания условий для саморегулирования финансового рынка в зависимости от существующей в определенный момент времени конъюнктуры.

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО — ЯК СУБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Незмінно зростаючою упродовж багатьох років залишається тенденція поширення корупції в Україні. Її сьогоденні масштаби створюють реальну загрозу національній безпеці держави, негативно впливають на всі сторони її соціально-економічного життя, гальмують процеси демократичного розвитку, та виконання взятих на себе державою зобов'язання перед Європейським співтовариством.

Так, згідно з оцінкою міжнародної неурядової організації Transparency International за Індексом сприйняття корупції Україна посідала 134 місце серед 180 країн у 2008 р.; 134 місце серед 178 країн – у 2010 р.; 152 місце із 185 країн – у 2011 р.; 144 місце серед 176 країн – у 2012 р. та 144 місце серед 177 країн – у 2013 р. Особливих змін на краще не відбулося й у 2014 році – 142 місце зі 175 країн.

Чинниками такого масштабного поширення проявів корупції в Україні, на нашу думку, є недосконалість судової системи, низька ефективність діяльності правоохоронних органів, відсутність спеціалізації антикорупційних органів та можливість посадовців уникнути відповідальності через недосконалі механізми адміністративного примусу.

Цілком можна погодитись із думкою З. С. Гладуна, який вважає, що адміністративно-правовий механізм боротьби з корупцією включає встановлення норм права, які забороняють вчинення корупційних діянь, а також запровадження заходів адміністративно-правової відповідальності у випадку їх скоєння, визначення переліку правоохоронних органів, що ведуть боротьбу з корупцією, та їхніх повноважень [1, с. 5].

Сьогоднішня ситуація у сфері протидії корупції породжує нагальну необхідність створення ефективних адміністративно-правових механізмів та системи правоохоронних органів запобігання і протидії цьому антисоціальному явищу.

Важливим кроком у цьому напрямку є створення нового суб'єкта протидії корупції — Національного антикорупційного бюро України (далі — Національне бюро).

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [2], який набирає чинності з 26.04.2015, Національне бюро є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Як суб'єкт протидії корупції, цей державний орган, буде здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законодавством до його підслідності

Важливою функцією Національного бюро повинно стати забезпечення на умовах конфіденційності та добровільності співпраці з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення, і забезпечення їх захисту.

Окрім цього, діяльність Національного бюро буде спрямована на відшкодування шкоди, завданої державі, юридичним та фізичним особам шляхом розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних провадженнях, віднесених до їх підслідності.

У той же час, здійснення ґрунтовної інформаційно-аналітичної роботи, яка є завданням цього органу буде сприяти виявленню та усуненню причин і умов розвитку корупції.

Важливою новелою у діяльності новоутвореного органу є запровадження прозорості в його роботі та звітування (двічі на рік) перед Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.

Для забезпечення належного парламентського контролю за роботою Національного бюро, Комітет Верховної Ради України з питань запобігання та протидії корупції, не рідше одного разу на

рік зобов'язаний проводити відкриті для громадськості слухання на тему діяльності цього національного антикорупційного органу.

Надані законодавством повноваження та належне виконання покладених завдань на Національне бюро, покликані підвищити ефективність правозастосовної діяльності щодо запобігання, виявлення та припинення корупційних правопорушень, що в цілому сприятиме зниженню рівня корупції в Україні.

Література:

1. Гладун З. С. Сучасні проблеми адміністративного права України і шляхи їх вирішення. Проблемна лекція для магістрантів і студентів Юридичного інституту Тернопільської академії народного господарства / Гладун З. С. – Тернопіль, 2000. – 48 с.
2. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698- VII // Офіц. вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2472.

Шамрай В.О.,

доктор наук з держ. управ., канд. юрид. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ;

Демський Е.Ф.,

канд. юрид. наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

ГУМАНІЗАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Актуальність цієї теми характеризується суттєвою зміною ідеології правової системи держави, яка спрямована на гуманні заходи державного впливу регулювання суспільних відносин та зменшення кількості засуджених осіб з довічною плямою статусу «засудженого» (ЗК), не зважаючи на зняття чи погашення в установленому законом порядку судимості (ст.ст. 89,91 Кримінального кодексу України (далі — КК) [1]. Тобто судимості вже не має, а кримінальна відповідальність була! Тоді як, особа яка була піддана адміністративному стягненню і протягом року з дня закінчення виконання стягнення не вчинила нового адміністративного правопорушення вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Тобто, не стягнення знято з нього (як судимість у кримінальній відповідальності), а взагалі вважається, що особа не притягалася до адміністративної відповідальності (ст. 39 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) [2].

Виходячи із зазначених юридичних наслідків кримінальної і адміністративної відповідальності можна підозрювати законодавця, що гуманізація відповідальності носить певним чином і політичний характер. Зрозуміло, що суб'єктивна сторона цього явища, звісно, присутня, але й об'єктивно чи потрібно стільки засуджених особливо за порушення у сфері господарювання? Необґрунтовано завищений рівень криміналізації правопорушень у сфері господарської діяльності та невиправдане широке коло підстав для застосування покарання, у вигляді позбавлення волі за вчинення злочинів в економічній сфері призводить до не поодиноких випадків зловживань щодо притягнення підприємців до кримінальної відповідальності, усунення конкурентів на ринку збуту, до поглинання та знищення підприємств тощо. За статистичними даними понад десять тисяч осіб відбуває покарання за економічні злочини, яких треба годувати, охороняти, забезпечити комунальні і соціальні умови утримання та інше. До речі позбавлення волі – це не кращі «університети».

Отже, гуманізація відповідальності за порушення у сфері економіки на часі, є необхідна потреба переведення кримінальної відповідальності у площину адміністративної.

Метою гуманізації відповідальності є:

- уникнення зайвого застосування найсуворішого виду покарання і заподіяння морально психологічної травми, коли є можливість обмежитися заходами не пов'язаними з позбавленням волі;
- уникнення складного і тривалого кримінального судочинства, яке забирає багато часу і віддаляє покарання від протиправного діяння;
- забезпечення невідворотності відповідальності і уникнення фактичної безкарності;
- зменшення кількості засуджених і відповідно витрати на їх утримання;
- застосування заходів економічного впливу на правопорушників;
- більш оперативний та фаховий розгляд справи.

Проте, питання гуманізації (декриміналізації) відповідальності для вітчизняного законодавства і юриспруденції не нове. Ще за радянських часів законодавець намагався відокремити незначні правопорушення від злочинів з метою застосування виховних заходів, а не позбавлення волі.

Для забезпечення декриміналізації та гуманізації відповідальності законодавець використовує різноманітні юридичні механізми.

Механізм гуманізації (декриміналізації) відповідальності відбувається наступним шляхом: Наприклад, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 212 КК) тягне за собою кримінальну відповідальність, якщо ці діяння призвели до фактичного не надходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах (у 1000 і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян). Отож, як би для кваліфікації злочинів і адміністративних правопорушень застосовувався НМДГ у розмірі 17 гривень, то за несплату податків, інших обов'язкових платежів на суму 1700 гривень (17 гривень \times 1000 = 17000 гривень) потрібно було б відкривати кримінальне провадження. 17000 гривень – це не така значна сума за несплату якої суб'єкт господарювання треба позбавити волі, припинити підприємницьку діяльність тощо. Тільки на утримання охорони та соціально – комунальне забезпечення засуджених витрачаються значні суми. Тому законодавець вірно поступив, що за дрібні порушення у сфері господарювання достатньо на правопорушника впливу адміністративно-правового характеру, заходів фінансових, економічних, господарських санкцій [3].

Повертаючись до Закону України від 15.11.2011 року № 4025-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» варто відзначити, що деякі положення Закону можуть бути сприйняті тільки позитивно. Наприклад, скасування кримінальної відповідальності за порушення порядку зайняття господарською діяльністю (ст. 202 КК), підроблення знаків поштової оплати і проїзних квитків (ст. 215 КК), незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірнього клейма (ст. 217 КК), порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів (ст. 223 КК), обман покупців чи замовників (ст. 225 КК) і встановлення адміністративної відповідальності (статті 135-1, 155-2, 163, 164, 164-16, 171-2, 189-3 КУпАП) сприймається як адекватне реагування держави на правопорушення, що не становлять суспільної небезпеки.

Натомість під «гуманізацію» відповідальності потрапили такі склади злочинів, які, на нашу думку, навпаки потребують посилення кримінальної відповідальності. На угоду власників капіталу, олігархів, непорядних бізнесових структур на політичному рівні було зроблено такі собі обґрунтування неправомірності засудження за вчинення злочинів в економічній сфері, надмірності криміналізації правопорушень складають враження, що багаті теж плачуть. На тлі логічного соціально доречного за формою обґрунтування на законодавчому рівні (Закон № 4025-VI) [4] створено умови для уникнення справедливого покарання за зловживання владою, за умисні правопорушення у сфері фінансової, банківської, економічної, господарської діяльності.

Не зрозумілим є скасування кримінальної відповідальності за ухилення від повернення виручки в іноземній валюті (ст. 207 КК), незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків (ст. 208 КК), примушування до антиконкурентних узгоджених дій (ст. 228 КК), незаконні дії щодо приватизації паперів (ст. 234 КК) і переведення її в площину адміністративної відповідальності (ст.ст. 162-1, 162-2, 166-15, 166-18 КУпАП). За два роки з часу «гуманізації» валюта зникла за кордоном, а не акумулювалася в Україні, ціни на АЗС, супермаркетах, магазинах узгодженні стабільно високі, «приватизація», «рейдерство» зростають у геометричній прогресії з судовим підкріпленням «законності» їх вчинення, фінансові ресурси у державі зникли і поповнюються за рахунок пенсій і скорочення соціальних потреб. Адже кримінальна відповідальність мала стримуючий характер щодо вчинення злочинів. Про можливі наслідки такої «гуманізації» автори звертали увагу ще у 2012 році, незадовго до прийняття Закону № 4025-VI [5, с. 79]. Як вбачає провідний вчений в галузі кримінального права, экс-голова Верховного Суду України В. Маляренко, «декриміналізувати можна все що завгодно, навіть за аналогією з думкою про користь для зайців, вовків у лісі, можна визнати вбивць корисними для суспільства, якщо це для когось дуже треба» [6].

Заради гуманізації відповідальності мудрість законодавця не має меж у виборі юридичної техніки викладення (встановлення) правових норм. Скасував кримінальну відповідальність і залишив адміністративну за порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (ст. 162-3 КУпАП), приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 164-15 КУпАП), фіктивне банкрутство (ст. 166-17 КУпАП) законодавець не проминув закріпити в диспозиціях зазначених статей і встановлює «якщо це діяння вчинене у великих розмірах», «якщо не завдало великої матеріальної шкоди». У примітках зазначених статей «великий розмір», «велика матеріальна шкода», визначаються якщо вони у 500 і більше разів перевищують неоподаткований мінімум

доходів громадян, розмір якого для кваліфікації злочинів і адміністративних правопорушень дорівнює податковій соціальній пільзі (1218 гривень). Отже, адміністративна відповідальність за значенні правопорушення може бути лише при умові що заподіяна шкода перевищує (1218 гривень x 500) 609000 гривень.

У разі відсутності заподіяння такого розміру шкоди відсутня й адміністративна відповідальність, оскільки і не має складу (об'єктивної сторони) правопорушення. Безкарність породжує нові злочини. Як наслідок такої «гуманізації» в Україні вирують «бурштинові війни», відпрацьовуються рейдерські схеми поглинання підприємств, усунення конкурентів на ринку збуту тощо. Навіть якщо є склад правопорушення, то саме більше що очікує правопорушника, так – це штраф у розмірі від 34000 гривень до 51000 гривень, причому відшкодування збитків, конфіскація незаконно отриманих прибутків, переваг, вигод законом не передбачено. Протиправна діяльність залишається економічно вигідною, доходи від неї перевищують витрати на штрафи. Чи не стає гуманізація відповідальності узаконеним економічним шахрайством в сфері господарювання? Питання риторичне. Ті, хто його мають дослідити породжують ще одне питання. В Україні діють три надпотужні наукові інституції: Інститут держави і права Національної академії наук України, Національна академія правових наук України та Інститут законодавства Верховної Ради України. Але це для них дрібничка. Вони пишуть монографії глобального розвитку держави та захищають дисертації, а не досліджують якісь «другорядні» питання у сфері економіки, які є дуже важливими для життя країни і кожного її громадянина-платника податку.

Висновки: Гуманізація (декриміналізація) відповідальності це визнання законодавцем протиправного діяння таким, що не носить характеру суспільної небезпеки, а міра покарання може бути застосована не пов'язана з позбавленням волі правопорушника є пріоритетним напрямом розвитку суспільства. Разом з тим, за вчинення даних правопорушень потрібна більш сувора міра покарання.

Процес гуманізації відповідальності не закінчено. Не виключено, що на часі постане питання пом'якшення відповідальності за порушення у сфері службових відносин, авторитету органів місцевого самоврядування, об'єднання громадян, грального бізнесу, охорони праці, проституції, звідництва тощо. Але у всіх випадках законодавець має зважено підійти до питання скасування кримінальної відповідальності та встановлення адміністративної.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001, — №25-26. – Ст.131.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 1984, додаток до №51. – Ст.1122.
3. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003, — №18, 19-20, 21-22. – Ст.144.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011р. №4025 – VI // Голос України. – 2011. — № — 239. – 17 грудня.
5. Демський Е. Гуманізація відповідальності та механізми її реалізації: матеріальні і процесуальні засади / Е. Демський // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. № 1 (частина II), 2012. – с. 77-80.
6. Маляренко В. Стосовно декриміналізації статті 365 Кримінального кодексу України / В. Маляренко // Голос України. – 2011. — № 242. – 22 грудня.

ПРО ПИТАННЯ ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дискусія навколо поняття юридичної відповідальності, її різновидів та суб'єктивного складу в юридичній літературі почалися вже давно. Оскільки поняття «юридична відповідальність» є категорією загальної теорії права, то можливі два основних підходи до визнання цього поняття. Основу першого складає розуміння права як системи загальнообов'язкових, формально визначених норм, які видаються та забезпечуються державою і призначені для врегулювання суспільних відносин.

Основу другого підходу поняття відповідальності становить характеристика поведінки соціальних суб'єктів з позиції необхідного, належного. При цьому відповідальність розглядається у єдності двох елементів: позитивного (проспективного) і ретроспективного. Якщо позитивна відповідальність розуміється як свідоме виконання суб'єктом вимог соціальних норм, то ретроспективна відповідальність пов'язується з негативною реакцією з боку суспільства (держави) на поведінку особи, що ухиляється від покладених на неї обов'язків, реакцією, яка має вираз в осудженні цього поступку і примусовому впливі на суб'єкта, що його скоїв. Це тим більше важливо якщо юридичну відповідальність розглядати в контексті вимоги ст. 61 Конституції України, що «юридична відповідальність особи має індивідуальний характер», з якого можна зробити наступні висновки: а) про відсутність юридичної відповідальності як такої, якщо ця відповідальність не має індивідуального характеру. Передбачені законодавством адміністративно-господарські, фінансові, штрафні санкції, штрафи не відносяться до юридичної відповідальності, а є лише заходами державного примусу зі своєю специфікою і особливостями їх застосування; б) про відсутність колективної юридичної відповідальності. Кожне вчинене правопорушення здійснено конкретною особою, яка має певні індивідуальні ознаки.

Не розпорошуючи увагу на аналізі підходів вчених до визначення ознак та поняття юридичної відповідальності, звернемо увагу до не менш цікавого і дискусійного питання – суб'єктів відповідальності у сфері господарювання. Увага до суб'єктів відповідальності пояснюється в першу чергу тим, що відносини у сфері господарювання характеризуються значною неоднорідністю, багатовекторністю, в яких можна виділити як мінімум три напрямки: внутрішньогосподарські; виробничо-господарські та господарсько-управлінські. Для врегулювання цих відносин на правовому рівні законодавець використовує повну юридичну техніку викладення норм не тільки на законодавчому, але і на підзаконному рівні. В результаті чого встановлення і розвиток економічних і виробничих регуляторів, визначення основних напрямів боротьби з правопорушеннями виявилися закріплені у різноманітних за юридичною силою нормативних актах (законах, постановах Кабінету Міністрів України, відомчих нормативних актах тощо).

Аналіз цих нормативних актів свідчить про наявність позасудової (інстанційного порядку) трьох рівнів регуляції відповідальності за порушення порядку і правил провадження господарської діяльності, а саме: штрафні та оперативно-господарські санкції; адміністративно-господарські санкції та адміністративна відповідальність. Проте в юридичній літературі [1, с.22-23; 2, с. 172; 3, с. 225; 4, с. 244; 5, с. 267] існує думка провідних вчених, що правом встановлення адміністративної відповідальності наділені: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, обласні, районні, міські, селищні, сільські ради депутатів, тоді як п. 22 ст. 92 Конституції України встановлює, що *виключно законами* визначаються засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинними, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями та *відповідальність* за них.

Звісно, що в нормативних актах Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування містяться приписи, зобов'язання, дозволи, заборони, якими здійснюється правове регулювання суспільних відносин в економічній, соціально-культурній, господарській діяльності. Але ці норми носять регулятивний характер і за порушення їх передбачена не тільки адміністративна відповідальність на законодавчому рівні, а й застосування штрафних, оперативно-господарських та адміністративно-господарських санкцій, які можуть встановлюватися підзаконними актами також.

Помилка вчених у визначенні правового регулювання адміністративної відповідальності на теоретичному рівні призвела до нелогічного висновку окремих вчених. На основі перерахування нормативних актів, у яких передбачена відповідальність у вигляді штрафів та цитування їх окремих положень Д.М. Лук'янець робить висновок про наявність об'єктивно винних, складних, з виділеним суб'єктом та комплексних адміністративних правопорушень [6, с. 556-557], в основу яких покладено цивільно-правову доктрину відповідальності.

Якщо ми припустимо, що підзаконними нормативними актами встановлена адміністративна відповідальність, то автоматично ми мусимо зізнатися, що застосування різноманітних заходів адміністративного примусу у вигляді адміністративно-господарських, штрафних, оперативно-господарських санкцій відноситься до адміністративної відповідальності, а самі заходи примусу складають систему адміністративних стягнень, суб'єктами такої відповідальності будуть як фізичні, так і юридичні особи.

Такий висновок протирічить Конституції та законам України, логіці теорії права, змісту статей Кодексу України про адміністративні правопорушення та тим юридичним наслідком, встановленим законами України, у разі застосування адміністративних стягнень.

У дослідженнях характеристики суб'єктів адміністративного проступку і адміністративної відповідальності в юридичній літературі найбільш класичним і рельєфним виділяються три підходи:

1. Суб'єктом адміністративної відповідальності є лише фізична особа (громадянин, посадові або службові особи). Ця теза побудована на закріпленні в КУпАП. Характеристики суб'єктів: вік з якого наступає відповідальність, осудність, стать, стан здоров'я, трудова, службова діяльність, водій транспортних засобів, батьки, працівники торгівлі тощо. Тобто ознаки, які аж ні як не притаманні юридичним особам. Прихильниками цієї позиції виступають науковці А.П. Шергін, А.Н. Крамник, А.В. Агапов, В.В. Зуй, Е.Ф. Демський, Л.В. Коваль, В.С. Ковальський та інші.

2. Суб'єктами адміністративної відповідальності є фізичні і юридичні особи. Якщо дослідник О.Т. Зима робить досить дискусійне обґрунтування, що Господарський кодекс України (ст. 238) офіційно визнав адміністративну відповідальність юридичних осіб, то відомі науковці С.Г. Стеценко, С.Т. Гончарук, В.В. Конопльов, О.В. Кузьменко, О.В. Дьяченко та інші без будь-яких обґрунтувань стверджують, що суб'єктом адміністративної відповідальності є як фізичні, так і юридичні особи.

3. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути й юридичні особи. Обґрунтовуючи цю точку зору професор В.К. Колпаков зазначив, що за межами КУпАП діє досить велика група норм, що встановлюють відповідальність осіб за вчинення протиправних дій. І хоча такі дії не віднесені законодавцем до адміністративних правопорушень, а відповідальність за них не названа адміністративною, вони мають майже всі ознаки адміністративної відповідальності.

Отже, як бачимо три різні підходи до визначення суб'єкта відповідальності і жоден з них не дає впевненого твердження про наявність того чи іншого суб'єкта. Помилка науковців мабуть в тому, що невиправдано віднесено до адміністративної відповідальності будь-які заходи державою за порушення у сфері господарювання. Застосування адміністративно-господарських, економічних, штрафних санкцій, на нашу думку, скоріше відображають багатовекторність господарської діяльності, про що ми писали на початку, і встановлюють окремі види юридичної відповідальності: господарсько-правову та фінансову.

Висновок: аналіз змісту КУпАП, статей ГКУ, що встановлюють відповідальність суб'єктів господарювання, інших законів України, якими передбачена відповідальність за порушення порядку і правил здійснення господарської, економічної, соціально-культурної і адміністративно-політичної діяльності дає підстави стверджувати про наступне:

1. У разі вчинення порушення порядку і правил проведення господарської діяльності, відповідальність за які встановлена КУпАП, суб'єктом відповідальності є виключно фізична (громадянин, посадова, службова) особа;

2. Якщо порушено умови здійснення господарської діяльності відповідальність за які встановлена ГКУ та іншими законами у вигляді адміністративно-господарських, фінансових, штрафних санкцій, штрафів – суб'єктом відповідальності є юридичні особи або громадяни – самозайняті особи.

Для зняття дискусії на науковому та навчальному рівнях щодо суб'єктів відповідальності доцільно було б закріпити відповідні положення на законодавчому рівні.

Література:

1. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України / С.Т. Гончарук. – К.: 1995. – 78 с.

2. Зуй В.В. Адміністративна відповідальність // Адміністративне право України: Підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2005 – 544 с.
3. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
4. Конопльов В.В., Кузніченко С.О. Адміністративне право України: курс лекцій / В.В. Конопльов, С.О. Кузніченко, А.В. Басов та ін. – Х.: 2004.- 316 с.
5. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т.О. Коломоєць.- К. Юрінком Інтер, 2011.- 576 с.
6. Лук'янець Д.М. Юридичні особи як суб'єкти адміністративної відповідальності // Виконавча влада і адміністративне право / За загальною редакцією В.Б. Авер'янова. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2002.-668 с.

Діордіца І.В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики АПСВТ

МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ СПРАВЕДЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ В УКРАЇНІ

Сформовані в Європейському Союзі (далі – ЄС) правові принципи та розроблені стандарти, на наше переконання становлять особливий інтерес з боку держави України у зв'язку з модернізацією вітчизняного законодавства у світлі угоди про асоціацію з ЄС.

Суд Європейського Союзу (також Європейський суд, Суд справедливості) — є офіційною інституцією Європейського союзу, яка охоплює всю судову владу ЄС.

Європейський суд був заснований відповідно до Угоди про Європейське співтовариство вугілля та сталі у 1952 р. як Суд Європейського співтовариства з вугілля та сталі. З набранням чинності Лісабонської угоди у 2009 році назву Суду було змінено на теперішню.

Відповідно до статті 19 Договору про Європейський Союз «Суд справедливості Європейського союзу повинен включати Суд справедливості, загальний суд та спеціалізовані суди» [1]. Таким чином, термін «Суд справедливості Європейського Союзу» позначає всю судову систему ЄС в сукупності і включає: Європейський Суд справедливості – найвища ланка судової системи Європейського Союзу; Загальний Суд (раніше Суд першої інстанції створений у 1989 році та перейменований Лісабонським договором на Трибунал); Трибунал у справах публічної служби (створений у 2004 році).

Проаналізувавши низку рішень, ухвалених адміністративними судами в Україні, констатуємо, що окремі з них у мотивувальній частині містять посилання на рішення Європейського суду справедливості (далі – Суд).

Наприклад, Севастопольський апеляційний адміністративний суд у справі № 122/16841/13-а від 09.10.2013 в мотивувальній частині ухвали, зокрема, зазначив наступне: *«Відповідно до статті 8 КАС України, суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого зокрема людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини. Згідно правової позиції Європейського суду у справі Yvonne van Duyn v. Home Office принцип правової визначеності означає, що зацікавленні особи повинні мати змогу покладатися на зобов'язання, взяті державою, навіть якщо такі зобов'язання містяться у законодавчому акті, якій загалом не має автоматичної прямої дії. Така дія зазначеного принципу пов'язана з іншим принципом — відповідальності держави, якій полягає у тому, що держава не може посилатися на власне порушення зобов'язань для запобігання відповідальності. При цьому, якщо держава чи орган державної влади схвалили певну концепцію, в даному випадку це надання права на перерахунок пенсії у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, така держава чи орган вважатимуся такими, що діють протиправно, якщо вони відступлять від такої політики чи поведінки, зокрема, щодо фізичних осіб без завчасного повідомлення про зміни в такій політиці чи поведінці, оскільки схвалення такої політики чи поведінки дало підстави для виникнення обґрунтованих сподівань у фізичних осіб стосовно додержання державою чи органом влади такої політики чи поведінки.*

З огляду на це, судова колегія зазначає, що правовідносини, що виникають в процесі реалізації права на отримання перерахунку пенсії основані на принципі юридичної визначеності. Зазначений принцип не дозволяє посилаючись на відсутність певного акта, який визначає механізм реалізації прав та свобод громадян, закріплених у конституційних актах [2].

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне звернути увагу на наступне.

Відповідно до статті 19 Договору про Європейський Союз цей Суд забезпечує дотримання права під час тлумачення і застосування установчих договорів Європейського Союзу (Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу).

Для цього Суд перевіряє законність актів інститутів Європейського Союзу, забезпечує виконання зобов'язань державами-членами за договорами Європейського Союзу, інтерпретує право Європейського Союзу на прохання національних судів і трибуналів держав-членів цього Союзу. Таке визначення компетенції та функцій Європейського суду справедливості означає, що рішення, ухвалені цим Судом, є обов'язковими передусім для сторін спору та можуть мати прецедентний характер у рамках правової системи Європейського Союзу, зокрема використовуватися самим Судом та судовими органами держав-членів Європейського Союзу під час застосування норм права Європейського Союзу.

Згідно зі статтею 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Нині Україна не є державою-членом Європейського Союзу. Установчі договори Європейського Союзу не зобов'язують Україну, відповідно і рішення Європейського суду справедливості не можуть розглядатися як джерело права національної правової системи.

Статтею 17 Закону України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» встановлено, що як джерело права суди при розгляді справ застосовують Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини.

Європейський суд з прав людини – це міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, та включає всі питання, які стосуються тлумачення і застосування цієї Конвенції у міждержавних справах і справах за заявами окремих осіб.

У зв'язку з таким національним врегулюванням і тим, що Україна є державою-членом Ради Європи, практика Європейського суду з прав людини є однією з основ правозастосування, тому рішення цього Суду застосовуються як джерело права під час вирішення адміністративних спорів.

Таким чином, слід розрізняти рішення Європейського суду з прав людини як органу, юрисдикція якого поширюється на держави-члени Ради Європи, та рішення Європейського суду справедливості, який діє лише у межах правової системи Європейського Союзу.

Водночас, враховуючи європейський напрямок розвитку України та мету прийняття Закону України від 18 березня 2004 року № 1629-IV «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», а також початок дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, *правові позиції, сформульовані у рішеннях Європейського суду справедливості, можуть враховуватися адміністративними судами як аргументація, міркування стосовно гармонійного тлумачення національного законодавства України згідно з ustalеними стандартами правової системи Європейського Союзу, однак не як правова основа (джерело права) врегулювання відносин, стосовно яких виник спір.*

Література:

1. Офіційний сайт Європейського суду справедливості <http://curia.europa.eu>.
2. Ухвала Севастопольського апеляційного адміністративного суду Справа № 122/16841/13-а від 09.10.2013 <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34360036>.

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ НА ОСНОВІ ПОЄДНАННЯ ПРАКТИКИ ВТІЛЕНОЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Відмова сучасної вітчизняної науки від позитивістського підходу у визначенні права, від його одержавлення та закріплення основних принципів природно-правової концепції в Конституції України стали вагомими чинниками, що спричинили перегляд традиційних уявлень про систему джерел права. Сьогодні на зміну радянському державному етатизмові, уявленням про монопольне становище «єдино правильного» джерела права, традиціям юридичного позитивізму приходить визнання різноджерельного права, утвердження принципу персоналізму (індивідуалізму) та поширення тенденцій, близьких до теорії природного права. Багатовікова суперечність між природним правом і правовим позитивізмом стає дедалі більш відносною, і їх різке протиставлення – вже пройдений етап.

У сучасних умовах методологічні проблеми різноджерельного права та визнання функції правотворчості судовими органами, об'єктивно набувають дедалі більшого значення. Їх актуальність суттєво загострюється не тільки у зв'язку з історичною необхідністю здійснення відповідної трансформації правової системи країни, а й через «тісний зв'язок» з найважливішими дискусійними в юридичній науці проблемами, в силу чого вони потребують глибокого теоретичного аналізу.

Визнання правотворчого характеру діяльності суддів є необхідним для встановлення гармонії між правовими актами та судовою практикою їх застосування відповідно до потреб суспільства, для подолання «розриву» між правом і дійсністю. Коли соціальна реальність змінюється, право також має змінюватися разом із нею. Здатність права змінюватись разом зі зміною суспільних відносин становить головну ознаку його ефективності та визначає його спроможність слугувати надійним регулятором суспільних відносин.

Ведучи мову про регулятивні функції прецеденту як джерела права, не можна залишити поза увагою питання про його прямий і тісний зв'язок зі законом, якому в межах романо-германського права відводиться пріоритетна роль. При розгляді питання про судовий прецедент як самостійне джерело сучасного права, особливо коли йдеться про його співвідношення зі законом, дуже важливо мати на увазі і враховувати суперечливість поглядів авторів на цю проблему не тільки у відносно недалекому минулому, коли норми, що містяться в прецеденті, іноді розглядали в порівнянні з нормами законів як деякі другорядні феномени, як норми права меншого значення, а й у теперішній час.

Стосовно сучасних реалій більшість авторів, які визнають суддівське право, не прирівнюють формуючі його норми до норм законів. Досить поширеною щодо цього і, як видається, цілком виправданою є точка зору, відповідно до якої акти судових органів займають своєрідне місце в системі джерел права. Загалом серед авторів, які виступають за визнання судового прецеденту джерелом сучасного права, домінує теза, відповідно до якої майбутнє розвитку правової системи окремої держави – за сумісністю суддівської правотворчості з парламентською, за поєднанням закону та судового прецеденту.

Сьогодні замість принципу верховенства закону приходить принцип верховенства права, на основі якого найбільш повно розкривається юридична природа основних прав і свобод людини, надається їм безпосередній судовий захист, унеможлиблюється свавілля державної влади, забезпечується єдність правозастосовної практики. А це виявляється неможливим без відповідної діяльності оновленого судового корпусу, методологічною основою діяльності якого стала доктрина судового прецеденту. Суди у процесі розгляду конкретних справ покликані підтримувати делікатний баланс між конфліктуєчими інтересами та залагоджувати існуючі суперечності. Це досягається завдяки судовій правотворчості, заперечення якої є одночасним визнанням нездатності суддів вирішувати конфлікти у суспільстві за допомогою права та здійснювати правосуддя у так званих «складних справах».

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛАГОДІЙНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Не зважаючи на те, що протягом останніх років благодійна діяльність в Україні зазнала ряду позитивних змін, таких як зростання обсягів благодійної діяльності за рахунок внесків вітчизняних меценатів та зростання кількості благодійних установ, більшість проблем, пов'язаних з функціонуванням благодійних організацій в суспільстві є невирішеними та багатограними. Багатьом благодійним і некомерційним організаціям властива короткострокова орієнтація, яка є наслідком існуючої політичної та економічної нестабільності.

Благодійна діяльність набуває дедалі більшого значення у розв'язанні гострих соціальних проблем – благодійні організації, фонди роблять значний внесок у соціальну сферу. У поняття благодійність суспільство вкладає широкий зміст – від звичайної матеріальної допомоги до меценатства.

Отже, благодійність можна трактувати як некомерційну неприбуткову діяльність організацій та фізичних осіб, спрямовану на задоволення потреб соціального розвитку. У ширшому розумінні благодійність визначається як «інвестування соціальної сфери» [1, с. 89].

Благодійні організації в сучасному суспільстві зіштовхуються з рядом проблем, які стають перепонами на шляху розвитку благодійності в Україні і які вимагають особливої уваги, зокрема:

– реформування керівних органів та управління благодійних організацій; — інформування громадськості про діяльність благодійних установ; — законодавство та правове регулювання, щодо благодійної діяльності; — фінансування та оподаткування благодійних організацій.

– Вітчизняна благодійність залишається мало розвиненою порівняно з країнами Європи. Стимулювання цього напрямку суспільної діяльності в Україні дасть можливість:

– полегшити навантаження державних і місцевих бюджетів щодо фінансування соціальних, освітянських і культурних сфер;

– здійснювати підтримку організацій освіти, культури і спорту, охорони та збереження культурної спадщини державного та недержавного сектору;

– активізувати культурно-мистецьке життя на регіональному рівні та у суспільстві в цілому. [2]

Вироблення ефективної державної політики у цьому напрямі передбачить запровадження ефективних механізмів стимулювання благодійної діяльності в Україні.

Необхідно підтримувати розвиток законодавства у сфері благодійництва, а також вдосконалювати вже існуюче законодавство.

В Україні створена розгалужена нормативно-правова база регулювання благодійної діяльності, яка в цілому відповідає європейським та міжнародним нормам. Так, благодійна діяльність регулюється Законами України: «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про об'єднання громадян», «Про гуманітарну допомогу».

Але багато фахівців вважають, що законодавство в Україні є недосконалим та жорстким для благодійників. В. Серьогін, зазначає, що жорсткі норми законодавства не стимулюють благодійність та меценатство, а навпаки, роблять їх збитковими. [3, с. 8]. Недосконалість ефективних правових механізмів стимулювання благодійної діяльності негативно впливає на розвиток благодійних організацій.

Законодавство не встановлює чітких вимог щодо звітності благодійних організацій та її оприлюднення. Інформаційні запити окремих донорів задовольняються згідно з загальним законодавством про інформацію та про звернення громадян.

Необхідно запровадити обов'язкову публікацію звітності благодійних організацій у засобах масової інформації та на спеціальних офіційних сайтах.

Благодійні установи нерідко діють в інформаційному вакуумі. Часто неможливо дізнатися, що було вже зроблено у цій галузі іншими благодійними організаціями, державою чи комерційним сектором.

Значна частина населення вважає, що насправді інформації про благодійництво та громадську діяльність фактично відсутня. Тож низька інформаційна компанія значною мірою

унеможлиблює подолання негативних стереотипів та формування позитивного ставлення у суспільній свідомості щодо благодійної діяльності.

Окрім того, значною мірою впливає на темпи та характер розвитку благодійної діяльності фінансово-економічна криза. Благодійні організації України на сьогоднішній день стикаються з проблемами фінансування та оподаткування. Благодійні установи здебільшого покладаються на фінансування з-за кордону або намагаються вижити без фінансування взагалі, що тягне за собою зменшення обсягів благодійної діяльності та зменшення кількості благодійних установ.

В Україні існують негативні фактори, що стримують вільне вкладання коштів у благодійність. До них можна віднести:

- відсутність ефективних податкових стимулів для розвитку благодійництва та благодійної діяльності;
- нестабільну систему оподаткування; неврегульовані проблеми неприбуткових громадських організацій. [4, с. 73]

Вітчизняний бізнес переважно більшістю не є організованим інструментом соціальної допомоги і хаотичність її надання не є ефективним механізмом витрати коштів і це найчастіше стихійний процес, що керується емоціями, особистими симпатіями і смаками. Розвинута система некомерційного сектору на Заході і її синхронна взаємодія з комерційним є набагато ефективнішою, ніж в Україні.

Література:

1. Буздуган Я.М. Роль благодійних організацій у вирішенні соціальних проблем суспільства / Я.М. Буздуган // Наукові записки. –ТДПУ. Серія: Економіка. – 2002. – № 12.
2. Механізм державного стимулювання благодійної діяльності у сфері культури [Електронний ресурс] // Портал «НІСД». – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/june2009/5.htm/>
3. Серегин В. Во имя гуманизма и милосердия / В. Серегин // Бизнесинформ [Текст]. – 1997. – 19 червня. – С. 8.
4. Чепурнов В.О. Некомерційні організації України: проблеми розвитку правової бази / В.О. Чепурнов // Міжнар. конф. «На порозі тисячоліть: сучасні підходи до розвитку громад та регіонів» — Ужгород: Мистецька лінія, 2000. – С. 72–76.

Ковальчук О.Н.,

ст. преподаватель

Гомельского филиала Международного университета «МИТСО»

КОНВЕРГЕНЦИЯ ДЕЙСТВУЮЩЕГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА С ЕСТЕСТВЕННЫМИ И НЕОТЧУЖДАЕМЫМИ ПРАВАМИ И СВОБОДАМИ ЧЕЛОВЕКА

Понятие «конвергенция» используется как термин во многих отраслях науки, в том числе и в правовой науке. Несмотря на различие научных направлений и процессов, обозначенных этим термином, конвергенция имеет одну суть, а именно действие сближения.

Процесс сближения (конвергенции) в полной мере затрагивает и право.

Деятельность современного государства осуществляется с учетом тенденций, которые присущи мировому сообществу, что требует приведения национального законодательства в соответствие с общепризнанными нормами и принципами международного права.

Несмотря на то, что «право разных стран сформулировано на разных языках, использует различную технику и создано для общества с, весьма различными структурами, нравами, верованиями», тем не менее, оно постоянно сближается и интегрируется.

Конвергенция права и закона – это процесс сближения действующего законодательства с естественными и неотчуждаемыми правами и свободами человека путем их прямого или косвенного включения в правовое регулирование общественных отношений. Конвергенция в виде сближения права и закона выражается в том, что в действующем законодательстве все больше учитываются естественные и неотчуждаемые права и свободы человека. Конвергенция права и закона требует четкого научного и межведомственного контроля, так как иногда закрепленное фактически право лишь формально декларируется, поскольку государство не в силах его обеспечить (например, право на жизнь). Иногда смешиваются формы реализации законодательства, например, достаточно распространен призыв «соблюдать права», но

соблюдение – это пассивная форма реализации законодательства, следовательно, в буквальном смысле данная формулировка содержит призыв воздерживаться от реализации права.

В современном правовом государстве неотчуждаемость прав является одним из основных их свойств: ни одно из провозглашенных в Конституции прав человека и гражданина не может быть изъято государством или ограничено в объёме без указания основных ограничений, а гражданин не может взять на себя обязательство перед кем бы то ни было не пользоваться своими правами.

Неотчуждаемые права впоследствии легли в основу концепции прав человека, определившей в конечном итоге содержание ряда важнейших международных актов: Всеобщей декларации прав человека, Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод, иных международных пактов о правах человека.

В современном мире, когда проблема прав человека вышла далеко за пределы каждого отдельного государства, возникла необходимость в создании универсальных международно-правовых стандартов, которые являлись бы основными правами человека и перестали быть объектом только внутренней компетенции государства, а стали бы делом всего международного сообщества. Эти основные права отражены в ряде важнейших международно-правовых актов, установивших общечеловеческие стандарты прав и интересов личности.

Сегодня объём прав и свобод личности определяется не только конкретными особенностями того или иного общества и государства, но и развитием общечеловеческих ценностей и культуры, уровнем и степенью интегрированности международного сообщества: «основу идей о правах человека составляют принципы свободы, равенства, гуманизма, личной неприкосновенности и др. Проблема прав человека трансформируется в цели, устремления и жизнь людей. Её значение измеряется не только и не столько гносеологическими, сколько социально-практическими ценностями» [1].

Всеобщая декларация прав человека, Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод и иные международные акты о правах человека определили тот универсальный набор основных прав и свобод, который в единстве призван обеспечить нормальную жизнедеятельность индивида. Этот каталог прав формировался на основе тысячелетнего опыта борьбы за свободу и социальный прогресс.

Кроме того, значительно возрастает количество нормативных правовых актов государств, регулирующих права и свободы человека и гражданина и, соответственно, количество норм в данной сфере. Тенденция увеличения нормативного регулирования в области субъективных прав, многократного дублирования норм в различных правовых актах, а также появления новых субъективных прав, ранее не известных юридической науке, видимо, будет сохраняться.

Однако многократное дублирование норм, регулирующих права и свободы человека и гражданина, зачастую приводит к необоснованному усложнению нормативной правовой базы, возникновению ряда противоречий между различными нормативными правовыми актами. Это ведёт к тому, что на фоне декларирования большинства необходимых индивиду субъективных прав, человек не всегда в состоянии ими воспользоваться по причине усложнённого механизма реализации, что объясняется, как представляется, недостатками юридической техники.

На фоне повсеместного закрепления прав человека в различных нормативных правовых актах на первое место выступает проблема взаимодействия и конкуренции различных прав и свобод. В настоящее время данный аспект не урегулирован в правовом порядке, не существует иерархии прав, которая обладала бы определённой юридической силой, поэтому данный вопрос, как правило, решается на основе судейского усмотрения.

Однако право на жизнь образует первооснову всех других прав и свобод. Оно представляет собой абсолютную ценность мировой цивилизации («Право на жизнь есть неотъемлемое право каждого человека. Это право охраняется законом. Никто не может быть произвольно лишён жизни» (гл. 1 ст. 6 Международного пакта о гражданских и политических правах [5]), ибо все остальные права утрачивают смысл и значение в случае гибели человека. Это фундаментальное право вполне допустимо рассматривать в двух аспектах: во-первых, как право личности на свободу от любых незаконных посягательств на её жизнь со стороны государства, его представителей либо частных лиц; во-вторых, как право личности на свободное распоряжение своей жизнью.

Литература:

1. Лукашева, Е. А. Права человека: итоги века, тенденции, перспективы / Е.А. Лукашева // Государство и право. – 2001. – № 5. – С. 89.
2. Мордовец, А. С. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина. – Саратов, 1996. – С. 4.

3. Третьякова, О. Д. Понятие правовой конвергенции / О. Д. Третьякова // «Черные дыры» в рос. законодательстве. 2008. – № 3. – С. 39–43.
4. Третьякова, О. Д. Права человека как интегрирующий фактор синтетической правовой аккультурации / О. Д. Третьякова // Вестн. ИГЭУ. – 2006. Прил.: Актуальные проблемы экономического и социально-гуманитарного знания – С. 53–54.
5. Права человека. Международный билль о правах человека. Организация Объединённых Наций. – Нью-Йорк, 1998. – С. 7.

Конаневич Ю.Г.,
*ст. преподаватель кафедры адвокатуры
Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси
«Международный университет «МИТСО»*

ОСОБЕННОСТИ ПОСТРОЕНИЯ ДВУСТОРОННЕЙ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

По данным Государственного таможенного комитета Республики Беларусь (ГТК), по состоянию на 2014 год доля Украины в общем товарообороте Республики Беларусь составляла 7,5%, объем экспорта в Украину составил 4 080,7 миллионов USD, импорт из Украины составил 1 688,0 миллионов USD. Украина занимает второе место в структуре общего товарооборота Беларуси, уступая только России (48,7% объема товарооборота). Для Украины Беларусь также является одним из крупнейших торговых партнеров.

Такое положение дел определяет необходимость выработки четких и эффективных механизмов внешнеэкономического взаимодействия.

Концепция внешнеэкономической политики Беларуси в отношении Украины вытекает из норм и принципов Закона Республики Беларусь от 14 ноября 2005 г. № 60-З «Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь» и Договора о ЕАЭС от 29.05.2014 г. Украинская внешнеэкономическая политика базируется на принципах и нормах Закона Украины от 01.07.2010 г. № 2411-VI «Об основах внутренней и внешней политики», а также Соглашения об ассоциации Украины, с одной стороны, и ЕС, ЕВРАТОМом и их государствами членами, с другой стороны (далее – Соглашение Украины с ЕС).

В настоящее время в Беларуси применяется Товарная номенклатура ВЭД ЕАЭС и Единый таможенный тариф ЕАЭС. В связи с членством Беларуси в ЕАЭС, национальная внешнеэкономическая политика страны сориентирована на защиту прав и законных интересов участников внешнеторговой деятельности государств-членов ЕАЭС, а также прав и законных интересов производителей и потребителей товаров и услуг. При этом, внешнеторговая политика реализуется через заключение ЕАЭС самостоятельно либо совместно с государствами-членами в сферах, в которых органы ЕАЭС принимают обязательные для государств-членов решения, международных договоров с третьей стороной, участие в международных организациях либо автономное применение мер и механизмов внешнеторговой политики. ЕАЭС несет ответственность за выполнение обязательств по заключаемым им международным договорам и реализует свои права по этим договорам.

Регулирование внешнеэкономического взаимодействия между Беларусью, как членом ЕАЭС, и Украиной в настоящее время осуществляется преимущественно на основе двусторонних международных договоров. Наиболее урегулированными в настоящее время являются следующие сферы взаимодействия:

- карантин и защита растений (Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Кабинетом Министров Украины о сотрудничестве в области карантина и защиты растений от 07.10.2013 г.);
- выездная ярмарочная торговля в приграничных районах (Соглашения между Правительством Республики Беларусь и Кабинетом Министров Украины о выездной ярмарочной торговле в приграничных регионах Республики Беларусь и Украины товарами национального производства от 5 ноября 2009 года);
- сфера специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер;
- применения таких инструментов нетарифного регулирования, как лицензирование внешнеторговых операций и определение квот (например, Соглашение между Правительством

Республики Беларусь и Кабинетом Министров Украины об условиях поставок в Украину шин пневматических резиновых новых для легковых автомобилей от 30.09.2010 г.);

– регулирование транспортного потенциала, взаимодействие в сфере энергетики, в сфере совместного использования космического пространства и др.

В 2006 году Беларусь ратифицировала Соглашение между Правительством Украины и Правительством Республики Беларусь о свободной торговле от 17.12.1992 г. С формальной точки зрения, в настоящий момент зона свободной торговли, включающая оба государства, вполне вписывается в избранные государствами векторы экономической интеграции, хотя отдельные нормы Договора о ЕАЭС от 29.05.2014 г., все таки, ограничивают ее потенциал, хотя и позволяют усовершенствовать правовую природу двустороннего внешнеэкономического сотрудничества.

Беларусь и Украина имеют возможности для совместного построения политики производственной кооперации, что закреплено Соглашением об общих условиях и механизме поддержки развития производственной кооперации предприятий и отраслей государств – участников Содружества Независимых Государств от 23.12.1993 г.

Кроме того, оба государства выработали правовые механизмы политики диверсификации поставок энергоносителей (Закон Рэспублікі Беларусь ад 14 чэрвеня 2004 г. № 293-З «Аб ратыфікацыі Пагаднення аб супрацоўніцтве па праекту інтэграцыі нафтаправодаў «Дружба» і «Адрыя»).

В настоящее время МИД Беларуси прорабатывает возможность перехода обоих государств на взаимные расчеты во внешней торговле в гривне.

Несмотря на наличие значительного массива международных договоров и комплекса правовых механизмов, позволяющих формировать двустороннюю внешнеэкономическую политику, системного подхода к определению ее стратегии и тактики до настоящего времени правительствами не выработано.

Коротушак А.І.,

здобувач Науково-дослідного інституту Державної прикордонної служби України

Науковий керівник: докт. наук з держ. управ, професор Шамрай В.О.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Державні органи, які згідно з своїми повноваженнями працюють з персональними даними мають вживати належних заходів щодо дотримання встановлених законами України гарантій прав осіб, суб'єктів персональних даних, не допускати їх незаконного поширення та розголошення.

Однак у процесі цієї діяльності вони стикається з певними труднощами, пов'язаними з практичним застосуванням законодавства щодо обробки персональних даних, а саме – норм, що регламентують питання збереження та поширення інформації про особу.

У випадках, коли вирішення проблемних питань у сфері застосування законодавства виходить за межі їх компетенції ці органи на підставі статті 23 Закону України «Про захист персональних даних» можуть звертатися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з клопотанням про надання роз'яснення щодо практики застосування законодавства.

У такий спосіб державні органи реалізують правовий механізм державного управління у сфері роботи з цим видом публічної інформації.

Конкретний приклад, який заслуговує уваги, і може бути використаний на практиці знаходимо в роботі Державної прикордонної служби України.

Як відомо Держприкордонслужба за напрямом своєї діяльності та відповідно до пункту 10 частини першої статті 20 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» створює і використовує бази даних щодо осіб, які перетнули державний кордон України, осіб, які вчинили правопорушення, протидію яким віднесено до компетенції Держприкордонслужби, осіб, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або тимчасово обмежується право виїзду з України, недійсних, викрадених і втрачених документів на право виїзду за кордон та в інших випадках, передбачених законами України.

Отже, на її адресу надходять запити осіб, інформація про яких зберігається в згаданих базах даних. Практика розгляду цих запитів виявила певну проблему пов'язану з неузгодженістю вимог Законів України, що діють в цій сфері. Зокрема це стосується застосування:

Закону України «Про захист персональних даних», згідно з яким персональні дані особи можуть оброблятися (поширюватися) за умови згоди суб'єкта персональних даних, висловленої у

письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання згоди (абзац п'ятий статті 2);

Закону України «Про доступ до публічної інформації», відповідно до якої визначено право запитувача публічної інформації обирати форму запиту на інформацію. Зокрема подавати на вибір запитувача запити в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) (частини третьої ст. 19).

Суть проблеми:

З 19.04.2014, дня набуття чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про доступ до публічної інформації», персональні дані, за окремим винятком, були прирівняні до категорії конфіденційної інформації, як інформації з обмеженим доступом (зміни до ст. 5 Закону України «Про захист персональних даних»).

Персональні дані, що знаходяться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, згідно зі ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» мають статус публічної інформації з обмеженим доступом.

Відповідно до п. 2 частини 1 ст. 10 Закону України «Про доступ до публічної інформації» кожна особа має право на доступ до інформації про неї, яка збирається та зберігається.

На позицію Адміністрації Держприкордонслужби використання таких форм подання запиту, як факс, телефон, електронна пошта при запитуванні конфіденційної інформації про особу (інформації з обмеженим доступом) з баз даних Держприкордонслужби є неприпустимим, оскільки органи Держприкордонслужби, які є уповноваженими розпорядниками публічної інформації, не можуть гарантувати в перелічених випадках передачу зібраної інформації з обмеженим доступом саме тим особам, яких вона стосується.

Ці форми запитів не дають змоги встановити особу запитувача, і не виключають можливості сторонньої особи звернутися із запитом.

Електронні запити можуть приходити також із закордонних доменів, що не заборонено Законами України «Про доступ до публічної інформації» та «Про захист персональних даних».

Це створює загрози незаконного поширення інформації про особу (персональних даних), використання її зі злочинною ціллю, для завдання шкоди національній безпеці в реаліях сьогодення, тощо.

Слід зазначити, що Законом України «Про доступ до публічної інформації», а саме – частиною третьою статті 10, встановлено обов'язок розпорядника інформації:

1) надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом;

2) вживати заходів щодо унеможливлення несанкціонованого доступу до неї інших осіб.

У цій ситуації, на думку Адміністрації Держприкордонслужби, проблемним є те, що Законом України «Про доступ до публічної інформації» не передбачено, яку саме форму має мати запит на інформацію з обмеженим доступом.

У свою чергу Закон України «Про захист персональних даних» у пункті 1 частини першої статті 11 встановлює, що підставою для обробки персональних даних є згода суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних.

Указаний закон у ст. 2 дає таке визначення термінів:

згода суб'єкта персональних даних – добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання згоди;

обробка персональних даних – будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем.

Щодо Закону України «Про доступ до публічної інформації» то ним у пункті 2 частини першої статті 22 за розпорядником персональних даних залишається право відмови в задоволенні запиту на інформацію, що запитується, у разі якщо вона належить до категорії інформації з обмеженим доступом відповідно до частини другої статті 6 цього Закону.

Тобто можна допускати, що Закони України «Про доступ до публічної інформації» та «Про захист персональних даних» дозволяють розпоряднику в разі наявності сумнівів щодо особи запитувача конфіденційної інформації відмовити у задоволенні цього запиту.

Такі сумніви, на думку Адміністрації Держприкордонслужби, викликають запити про надання інформації про особу з баз даних Держприкордонслужби, що подані факсом, телефоном,

електронною поштою.

Щодо письмового запиту, то відповідно до вимог частини 5 статті 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації» такий має містити поштову адресу та підпис, що, за умови прикладення до цього запиту копії паспортного документа, все ж підтверджує особу заявника.

Тому, Адміністрація Держприкордонслужби, реалізуючи правовий механізм державного управління у сфері публічної інформації з обмеженим доступом та на підставі статті 23 Закону України «Про захист персональних даних» звернулася до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з клопотанням про надання роз'яснення чи зобов'язана вона надавати наявну в базах даних Держприкордонслужби конфіденційну інформацію про особу в разі надходження запиту про доступ до публічної інформації з цих питань у іншій ніж письмовій формі: факсом, телефоном, електронною поштою.

Корнєєв А.Ю.,
*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права АПСВТ*
Науковий керівник: докт. наук з держ. управ, професор Шамрай В.О.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Впродовж останніх років питання набуття земельних ділянок у користування стають дедалі актуальнішими. Зіткнувшись на практиці з питаннями використання земель лісогосподарського призначення, стає зрозумілим, наскільки проблемним і неоднозначним є їх правовий режим та недосконалим законодавство, яке його регулює.

У першу чергу необхідно відзначити, що правовий режим таких земель визначається одночасно двома кодексами Земельним та Лісовим. У цих Кодексах існує певна термінологічна неузгодженість у визначенні понять «земельні ділянки лісогосподарського призначення», що ускладнює можливість визначення цих земельних ділянок як об'єктів права власності чи користування.

Так, згідно зі ст. 55 Земельного кодексу України до земель лісогосподарського призначення належать землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства [1, ст. 55]. У ч. 1 ст. 5 Лісового кодексу України дано ширше визначення поняття «землі лісогосподарського призначення як лісові землі, на яких розташовані лісові ділянки, та нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства» [2, ст. 5]. Крім того ЛКУ визначає земельні лісові ділянки як земельні ділянки лісового фонду України з визначеними межами, які надаються або вилучаються у землекористувача чи власника земельної ділянки для ведення лісового господарства або інших суспільних потреб відповідно до земельного законодавства. Лісовий фонд – це усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них. Враховуючи таку різноманітність земель, які відповідно до вказаних норм ЛКУ та ЗКУ можуть входити до категорії земель лісогосподарського призначення, віднести конкретну земельну ділянку до цієї категорії можливо лише при дослідженні матеріалів лісовпорядкування, планово-картографічних матеріалів земельної ділянки.

Ще одним проблемним питанням, яке може виникнути при дослідженні правового режиму земель лісогосподарського призначення, є питання визначення власника і користувача таких земельних ділянок. Відповідно до ст. 56 ЗКУ землі лісогосподарського призначення можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності [1, ст. 56]. При чому, громадянам та юридичним особам за рішенням органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади можуть безоплатно або за плату передаватись у власність замкнені земельні ділянки лісогосподарського призначення загальною площею до 5 гектарів у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств. Згідно з ч. 2 ст. 79 ЗКУ право власності на земельну ділянку поширюється у її межах на поверхневий (ґрунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться [1, ст. 79]. Аналогічні положення містяться і в ст. 12 та 13 ЛКУ. З положень зазначених статей випливає, що власник земельної ділянки одночасно є

власником лісу, який на ній знаходиться. Складніша ситуація у даному випадку із землекористуванням та лісокористуванням.

Так, відповідно до норм ст. 57 ЗКУ, у редакції, що діяла до 8 лютого 2006 року, земельні ділянки лісового фонду могли надаватися у постійне користування спеціалізованим державним або комунальним лісогосподарським підприємствам, а на умовах оренди – іншим підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані лісогосподарські підрозділи, для ведення лісового господарства, спеціального використання лісових ресурсів і для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт тощо. У 2006 році Законом України «Про внесення змін до Лісового кодексу України» до ЗКУ та ЛКУ було внесено зміни. Згідно з цими змінами до ст. 57 ЗКУ земельні ділянки лісогосподарського призначення можуть надаватися лише у постійне користування спеціалізованим державним або комунальним лісогосподарським підприємствам, іншим державним і комунальним підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані підрозділи, для ведення лісового господарства [1, ст. 57]. На відміну від землекористування, згідно зі ст. 16-18 ЛКУ право користування лісами може бути постійним і тимчасовим. Право постійного користування лісами набувається спеціалізованими державними лісогосподарськими підприємствами, іншими державними підприємствами, установами та організаціями, у яких створено спеціалізовані лісогосподарські підрозділи. В умовах, коли згідно з чинним законодавством України складно визначити, хто є дійсним власником земель лісогосподарського призначення, і хто їх правомірно використовує, а ефективні заходи захисту таких земель взагалі відсутні, ситуація, що склалася у даній сфері лише сприяє постійним зловживанням, несанкціонованій вирубці лісу, неправомірній зміні цільового призначення.

Для зупинення існуючих зловживань і поступового вирішення проблем, пов'язаних з набуттям і використанням земель лісогосподарського призначення, необхідно у першу чергу усунути суперечності між ЛКУ та ЗКУ, а також визначити на законодавчому рівні ефективний механізм охорони цих земель і забезпечення прав усіх учасників правовідносин. Це можна зробити лише шляхом подальшого законодавчого врегулювання.

Література:

1. Земельний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Лісовий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

Кохан А.С.,

здобувач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

Науковий керівник: докт. юрид. наук, професор Бевзенко В.М.

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СВІТЛІ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

В процесі руху України до членства в Європейському Союзі (далі – ЄС) проміжним етапом стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що поклало і продовжує покладати на державу обов'язок реформування законодавства, доведення на практиці зміну орієнтирів з державоцентризму на людиноцентризм; на громадян – обов'язок зміни радянського світогляду, становлення нації, у якій відсутня толерантність до корупції. Важливим питанням в ракурсі вищесказаного є дослідження такої складової публічно-правових відносин як суб'єкти цих відносин.

В загальній теорії права не існує єдиної позиції щодо переліку суб'єктів правовідносин. Однак більшість вчених із несуттєвими відмінностями виділяють таких суб'єктів правовідносин: індивідуальні суб'єкти (фізичні особи), колективні суб'єкти (юридичні особи), держава та її структурні одиниці, соціальні спільноти (народ, нація тощо) [1, с. 355; 2, с. 54]. На думку А.В. Мелехіна, суб'єктами правовідносин виступають право і дієздатні фізичні особи, юридичні особи та держава в цілому [3, с. 369].

На нашу думку, правильною видається позиція російського теоретика права А.С. Піголкіна, який зазначає, що види суб'єктів права різняться для приватного і публічного права [4].

І дійсно, якщо для приватно-правових відносин достатнім є виокремлення фізичних та юридичних осіб як суб'єктів цих правовідносин, то для сфери публічно-правових відносин обмежуватися таким поділом, на наш погляд, не є доцільним.

Так, відомий дослідник теорії суб'єкта права С.І. Архіпов за цього приводу зазначав, що поняття фізична особа та поняття юридична особа спочатку формувалися як приватно-правові. Звідси їх використання в публічному праві не може не викликати складнощів [5, с. 8, 250].

Ще А.І. Єлістратов зазначав щодо публічних правовідносин, що за загальним правилом, адміністративні місця і особи, між якими розділена влада управління, беруть участь в публічно-правових відносинах в якості органів держави, як юридичної особи [6, с. 49].

В.М. Бевзенко, беручи за критерій класифікації підстави й завдання участі у публічно-правових відносинах (а також залежно від обсягу та змісту повноважень), пропонує розрізнити таких суб'єктів публічно-правових відносин: фізичні, юридичні особи та колективні суб'єкти, які не наділені статусом юридичної особи; суб'єкти публічних повноважень, до яких відносяться суб'єкти публічних (невладних) повноважень, на яких, у випадках, передбачених законом, покладається виконання деяких суспільно-державних обов'язків та суб'єкти владних повноважень; суб'єкти владних повноважень [7, с. 54-56].

На наш погляд, ця класифікація має найбільш пріоритетний характер.

Слід також погодитися із науковцями, які пропонують поділ суб'єктів публічно-правових відносин за індивідуально-колективним критерієм на індивідуальних та колективних суб'єктів. До колективних суб'єктів більшість учених відносять таких суб'єктів як: держава, державні органи та установи, громадські об'єднання... тощо [8, с.121]. До індивідуальних суб'єктів можна віднести громадян України, апатридів та іноземців.

На наш погляд, у деяких випадках для класифікації суб'єктів публічно-правових відносин можна використовувати як критерій правовий статус і поділяти всіх суб'єктів публічно-правових відносин на фізичних та юридичних осіб (приватного та публічного права).

А.І. Єлістратов зазначав, що публічно-правові відносини можуть виникнути і між окремими громадянами [6, с. 50]. В.М. Бевзенко у своїй праці також обґрунтовує можливість вступу фізичних осіб у публічно-правові відносини між собою. Зокрема, він говорить про такий захід впливу, як зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого (відповідно до п. 1 ст. 24¹ КУпАП) [7, с. 62] тощо.

Отже, вивчення суб'єктів публічно-правових відносин є актуальним питанням. На нашу думку, досліджуючи види суб'єктів публічно-правових відносин не можна обмежуватися якоюсь однією класифікацією. Для повного дослідження має бути використано якнайбільше критеріїв, за допомогою яких можливо більш-менш повно дослідити суб'єктів публічно-правових відносин. Ми пропонуємо використовувати такі критерії класифікації суб'єктів публічно-правових відносин: критерій підстави й завдання участі у публічно-правових відносинах, індивідуально-колективний критерій, критерій правового статусу.

Література:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
2. Молдован, В.В. Правознавство: навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда. — Київ: Центр навчальної літератури, 2006. — 184 с.
3. Мелехин А. В. Теория государства и права: учеб. / А. В. Мелехин. — М.: Маркет ДС, 2007. — 640 с. (Университетская серия).
4. Общая теория права. Под ред. Пиголкина А.С. 2-е изд., испр. и доп. — М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1998. — 384 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.alleng.ru/d/jur/jur349.htm>
5. Архипов С. И. Субъект права: теоретическое исследование. — СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. — 469 с.
6. Елистратов А.И. Учебник русского административного права: Пособие к лекциям. Выпуск 1. — М.: Издание общества взаимопомощи студентов-юристов Московского университета, 1910. — 99 с.
7. Бевзенко В.М. Участь в адміністративному судочинстві України суб'єктів владних повноважень: правові засади, підстави та форми: монографія / Бевзенко В. М. — К.: Прецедент, 2010. — 475 с. — Бібліогр.: С. 439–475.
8. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття): монографія / Галунько В. В. [та ін.]; за заг. ред. В.В. Галунька. — Херсон: ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2010. — 378 с.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Актуальність аналізу правового захисту комерційної таємниці підвищується в зв'язку з перспективами вступу України до Європейського Союзу, що висуває необхідність виконання вимог Угоди про комерційне використання інтелектуальної власності TRIPS, зокрема, що стосується комерційної таємниці [7.6].

Якщо в країнах з розвинутою ринковою економікою комерційна таємниця захищається законодавством як цінний товар, то в Україні дотепер відсутній повноцінний правовий механізм захисту інформації, що складає комерційну таємницю.

В законодавстві України на рівні кодифікованих законів визначені основні положення про комерційну таємницю, а саме: ст. 162 ГК [1] передбачає правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці, а глава 46 ЦК [2] встановлює право інтелектуальної власності на комерційну таємницю, зокрема, поняття комерційної таємниці, майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, охорону комерційної таємниці органами державної влади, а також строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Відносини, що виникають між суб'єктами господарювання в зв'язку з наявністю і використанням комерційної таємниці, законодавчо в єдиному нормативно-правовому акті в Україні не урегульовані та теоретично мало вивчені.

Виникає необхідність у Законі «Про комерційну таємницю» обумовлена двома обставинами: 1) практичною потребою в регламентації певної групи суспільних відносин, що виникають у зв'язку з комерційною таємницею, які не урегульовані нормами права; 2) відсутністю законів, здатних виконати цю функцію згідно до стандартів ЄС.

У рамках Всесвітньої торговельної організації (WTO), учасницями якої є країни Європейського Союзу та Україна, прийнята Угода про комерційне використання інтелектуальної власності – TRIPS (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) [7]. Угода, покликана створити основу для однакового регулювання питань використання й охорони інтелектуальної власності, поширює свою дію і на питання охорони комерційної таємниці. У статті 1 Угоди вказується, що вона покликана установити стандарт регулювання, якому повинні слідувати країни-учасниці. Угода гарантує захист комерційної інформації, що належить як фізичним, так і юридичним особам, і розглядає всякі дії, спрямовані на порушення комерційної таємниці, як недобросовісну конкуренцію [4, с. 192].

Прийняття ТРІПС проходило при активному впливі найбільш розвинутих країн – США, Канади, ЄС, економічна стратегія яких націлена на ефективне використання національними компаніями високих технологій, інновацій, досягнень науки і техніки, охоронюваних правами на інтелектуальну власність.

У ст. 39 Угоди про комерційне використання інтелектуальної власності TRIPS сформульовані основні ознаки, що дозволяють відносити інформацію до комерційної таємниці. Так, комерційною таємницею може бути визнана якась таємна інформація, не обов'язково цілком засекречена, але яка не є з погляду фахівця в даній галузі науки, техніки і т. п. загальновідомою і легко доступною. При цьому економічна цінність інформації і воля управомоченої особи до збереження інформації конфіденційною повинна одержати зовнішнє виявлення у вживанні нею адекватних заходів до охорони її конфіденційності [4, с. 192].

Ч. 2 ст. 39 Угоди TRIPS передбачає: «Фізичним і юридичним особам повинна бути надана можливість перешкоджати тому, щоб інформація, що законно знаходиться під їх контролем, без їхньої згоди була розкрита, зібрана або використана іншими особами способом, що суперечить чесній комерційній практиці...». Під словосполученням «спосіб, що суперечить чесній комерційній практиці» для цілей TRIPS у міжнародній практиці мається на увазі, «...як мінімум, практика розірвання договору, підлив довіри, включаючи придбання закритої інформації третіми особами, яким було відоме або не було відомо в результаті грубої недбалості, що придбання такої інформації має на увазі таку практику». Угода про комерційне використання інтелектуальної

власності TRIPS розглядає відповідальність за розголошення комерційної таємниці як відповідальність за вчинення недобросовісної конкуренції і допускає її настання, зокрема, у випадках:

- порушення договору, що містить умову про нерозголошення комерційної таємниці;
- зловживання довірою особи – володаря права на комерційну таємницю;
- підбурювання до розголошення комерційної таємниці;
- придбання комерційної інформації через третю особу, що знала або повинна була знати про конфіденційний характер інформації.

Відповідно до Угоди відповідальність за розголошення комерційної таємниці настає лише у разі наявності вини порушника, що виявляється у формі умислу або грубої необережності. Угода, таким чином, виключає можливість настання відповідальності особи, яка діяла сумлінно, зокрема, одержала інформацію, що складає комерційну таємницю, законним шляхом. Угода залишає встановлення конкретних санкцій за порушення комерційної таємниці на розсуд країн-учасниць [4, с. 193].

Охорона комерційної таємниці набула за останні роки ще більше значення в країнах ЄС. Установлення єдиного економічного простору породило часом неконтрольоване переміщення потоків інформації. Тому існує задача правового регулювання охорони комерційної таємниці не в межах однієї держави, а в межах всього ЄС та країн які бажають вступити до складу ЄС.

Наявність розходжень у правовому регулюванні охорони комерційної таємниці в країнах ЄС може створити ситуацію, коли в однієї з країн віднесення визначеної інформації до комерційної таємниці буде неприпустимим, у той час як законодавство іншої буде визнавати її.

Логічним рішенням цієї проблеми для України повинне стати прийняття Закону «Про комерційну таємницю» та приведенням українського законодавства у відповідність із законодавством розвинутих країн з ринковою економікою, в яких функціонує інститут комерційної таємниці, а також виконання вимог Угоди TRIPS [7]. Цей Закон буде сприяти поліпшенню правового регулювання відносин у сфері обігу комерційної таємниці та адаптації законодавства України про комерційну таємницю до стандартів Європейського Союзу.

Література:

1. Господарський кодекс України //Відомості Верховної Ради України. — 2003. -№18-22. — Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України //Відомості Верховної Ради України. — 2003. -№40-44. — Ст. 356.
3. Model Provision on Protection Against Unfair Competition, WIPO. — 1996.
4. Гуляева Н. С. Регулирование вопросов охраны коммерческой тайны в праве Европейского Союза // Материалы семинара «Преподавание права Европейского Союза в российских ВУЗах — II». — М.: «Статут», 2001. — С. 191-194.
5. Примаков Е. М. Интеллектуальная собственность право и практика. Доклад на IV съезде ТПП РФ М. — ООО «Семпак», 2002. — С. 10.
6. Інформаційний лист від 13.10.2008 N 01-8/620. Про набрання чинності Протоколом про вступ України до Світової організації торгівлі та Угоду ТРІПС.
7. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС, TRIPS).

Крегул І.І.,

аспірант кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

Науковий керівник: докт. наук з держ. управ, професор Шамрай В.О.

ЗАХИСТ ПРАВ БОРЖНИКА У ПРАВОВІДНОСИНАХ ЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ПОРУКОЮ

Порука є традиційним, одним із найдавніших інститутів цивільного права з тисячолітньою історією. Значну роль у розвитку цього інституту відіграло римське право. Воно сформувало основні положення та базові поняття про поруку, які в подальшому були відображені в законодавстві багатьох країн світу і які зараз можна віднайти в законодавстві України. [7, с. 513].

Згідно із ст. 553 ЦК України під порукою розуміється договір, за яким поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. [4, с. 15]

Правовідношення поруки у цивільному праві на перший погляд представляється усталеним, достатньо повно законодавчо урегульованим, тим не менш, правові норми про припинення

поручительства, що сформульовані у цивільному кодексі, піддаються різному тлумаченню юристами-правниками, що впливає на подальше їх застосування в вітчизняній судовій практиці.

До числа таких норм відносяться правові норми про відсутність встановлення строку в договорі поруки і припинення поруки з цих підстав. [1, с. 30]

На практиці серед договорів поруки зустрічаються як двосторонні (укладені між поручителем і кредитором), так і тристоронні (за участю боржника як сторони договору). Проте цивільне законодавство не ставить вимоги залучення боржника до укладення договору поруки (так само, як і заборони щодо такого залучення), тобто боржник може бути стороною договору поруки лише за умови взаємного погодження цього питання з кредитором та поручителем. Відсутня навіть вимога щодо сповіщення боржника про укладення договору поруки. Норми права, якими регулюються відносини поруки, припускають можливість різних підходів до вирішення цих питань. [7, с. 522]

Практика застосування зазначених правових норм свідчить про те, що через таку неповноту та невизначеність у правовому регулюванні часто не враховуються інтереси та суттєво порушуються права боржників – зокрема, у наступних ситуаціях:

а) Неоднозначність правових норм дозволяє недобросовісним кредиторам зловживати наданими їм правами та можливостями і використовувати договір поруки для спрощення процесу стягнення заборгованості з боржників (суттєво порушуючи при цьому їхні права) шляхом створення так званої «штучної зміни підсудності».

Оскільки за загальним правилом підсудності, позов може подаватись за місцезнаходженням будь-якого з відповідачів за вибором позивача, на практиці кредитори найчастіше подають позови за місцезнаходженням поручителя (більш зручним для кредитора) та в багатьох випадках — без повідомлення боржника. [5, с. 864]

Нерідко недобросовісні кредитори залучають удаваних (тобто «підставних») поручителів, які обираються за критерієм зручності подання позову. Кредитор у цьому випадку отримує змогу подавати позов до поручителя, навіть не повідомляючи про це боржника, який лише вказується співвідповідачем по справі, а на практиці може навіть не знати про існування такого позову. При цьому, якщо боржник вирішить в подальшому оскаржити дії кредитора та поручителя і визнати недійсним укладений договір поруки, він повинен самостійно довести факт їхньої зловмисної згоди.

б) Укладення договору поруки між кредитором та поручителем породжує для боржника зобов'язання, зафіксовані у нормах ст. 557 та 558 ЦК:

2 обов'язок повідомити поручителя у разі виконання боржником зобов'язання;

3 обов'язок повернути поручителю на його вимогу вартість виконаного (у разі, якщо боржник не повідомив поручителя про виконання ним зобов'язання, а поручитель виконав таке зобов'язання незалежно від нього);

4 обов'язок оплатити послуги поручителя (за наявності відповідної умови у договорі поруки).

Така ситуація суперечить положенням ч.1 ст. 511 ЦК, за якою зобов'язання не може породжувати жодних обов'язків для третіх осіб – за законом воно може породжувати лише права третьої особи по відношенню до боржника або кредитора (чи до кожного з них). [2, с. 896]

в) За змістом ст. 557 ЦК, боржник, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, повинен негайно повідомити про це поручителя. Проте у випадку, коли договір поруки укладено без участі і без відома боржника, такий боржник може не мати жодної інформації ні про адресу, за якою слід повідомляти поручителя, ні взагалі про факт існування такого поручителя і свій обов'язок повідомляти будь-кого про виконання зобов'язання перед кредитором. При цьому у разі неповідомлення боржником про таке виконання поручитель (якщо він виконає вимогу кредитора незалежно від боржника) матиме право на підставі закону (ч. 2 ст. 557 ЦК) стягнути з боржника всю вартість виконаного, і права боржника у такій ситуації не будуть захищені жодним чином. Боржник у такому випадку буде змушений відповідати за відсутності у нього вини, що прямо суперечить положенням ст. 614 ЦК.[6, с. 106]

г) У випадках, коли боржник самостійно шукає поручителя для забезпечення виконання свого зобов'язання перед кредитором, нерідко виникає правовий парадокс — ситуація, за якої договір поруки не може бути укладений без згоди боржника, в той час як сам боржник не стає стороною договору поруки.

д) Відповідно до статті 558 ЦК, поручитель має право на оплату послуг, наданих ним боржникові – тобто боржник може бути зобов'язаний сплатити поручителю вартість послуг на підставі договору, стороною якого він (за законом) може навіть не бути. [3, с. 458]

Через неповноту та неоднозначність законодавчих приписів різні суди, трактуючи цю правову ситуацію, приймають протилежні за змістом рішення, що порушує встановлені чинним

законодавством принципи законності, рівності та справедливості і вносить дедалі більше непорозумінь у регулювання подібних правовідносин.

Частина рішень вищих судових інстанцій підтримує позицію щодо обов'язковості залучення боржника як сторони за договором поруки, а у деяких рішеннях викладено протилежну позицію – про те, що законодавством не передбачено і не впливає зі змісту правовідносин поруки обов'язку кредитора або поручителя за договором поруки отримувати згоду боржника на укладення такого договору. [8, с. 396]

Таким чином, судова практика, не в змозі вирішити окреслену проблему. Це, в свою чергу, порушує гарантоване міжнародним та національним законодавством право громадян на належний судовий захист.

Отже, чинна редакція статті 553 Цивільного кодексу не відповідає загальним засадам правового регулювання і вимогам сьогодення, що призводить до зниження ефективності державної політики у сфері правового захисту громадян та не забезпечує повного захисту прав боржників у правовідносинах забезпечених порукою.

Література:

1. Міхалев А. Договір поруки як засіб забезпечення зобов'язань // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 8. – С. 30.
3. Договірне право України. Загальна частина: навчальний посібник / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова [та ін.]; [за ред. проф. О.В. Дзери]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 458.
4. Законодавство України. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1393740-12>
5. Науково практичний коментар до цивільного законодавства України: [В 4 т.] / А.Г. Ярема, В.Я. Карабань, В.В. Кривенко, В.Г. Ротань. – Т. 2. – К.: А.С.К.; Севастополь: [Ін-т юрид. дослідж], 2004. – С. 864.
6. Пучковська І.Й. Підстави припинення поруки / І.Й. Пучковська // Вісник Академії правових наук України. – Х., 2011. – № 1. – С. 95–106.
7. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, І.В. Жилінкова [та ін.]; [за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасібо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького]. – Київ, Юрінком Інтер, 2004. – Т. 2 – С. 552, 513.
8. Цивільне право України: Договірні та недоговірні зобов'язання:[підруч.] / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. – 3-тє вид., змін. та доповн. – К.: Алерта, 2014. – 396 с.

Кудін С.В.,

*канд. юрид. наук, доцент кафедри теорії, історії держави
і права та конституційно-правових дисциплін АПСВТ*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Підписання угоди про асоціацію є ЄС поставила на порядок денний модернізацію українського суспільства відповідно до стандартів в усіх сферах соціуму європейських країн. Одним із важливих напрямів такої модернізації є конвергенція вітчизняного законодавства до права ЄС. Проте, особливості шляхів такої конвергенції визначаються не лише сучасними реаліями, але й історичним досвідом правового розвитку, накопиченим як Україною, так і європейськими країнами. У зв'язку із зазначеним актуалізуються порівняльно-історичні дослідження, спрямовані на визначення як спільних, так і відмінних рис вітчизняного та європейського (передусім, західно-європейського) права.

Період Середньовіччя характеризується впливом релігії на всі сфери життя; не виключенням стала і правова сфера. Канонічно-правові правила поведінки зайняли значну частку у житті особи у будь-якій європейській країні, релігійні норми справили вплив і на світське право. Інша річ, що християнізація в Європі проводилась або за західним (римським), або за східним (візантійським) обрядами. Відтак, це вплинуло і на появу західноєвропейської та східноєвропейської цивілізаційних систем (остання включала і Русь-Україну). При цьому слід говорити не про механічний поділ за географічною ознакою, а, за словами Є.О. Харитонова, світоглядними засадами, культурою, організацією суспільства [1, с. 36-37]. Тому одним із важливих напрямів порівняльно-

історичних досліджень має бути співставлення західноєвропейської та вітчизняної правових систем X – XIII ст. з метою пошуку як спільних рис у праві, поява яких зумовлена єдиною християнською релігією, так і відмінних, обумовлених впливом різних конфесій.

Іншою особливістю періоду Середньовіччя є романізація життя у західноєвропейських державах. У правовій сфері це втілилось у рецепцію до законодавств римського права. На нормативному рівні це можна помітити вже у т.зв. «варварських» правдах раннього Середньовіччя, а зацікавленість його вивченням відноситься до XI – XIII ст. завдяки появі і розвитку в Західній Європі системи університетів. Вітчизняне право періоду Русі-України становило конгломерат норм різного характеру та історичних періодів: дохристиянського, церковно-християнського, звичаєвого, княжого тощо. Очевидно, що певний вплив на його еволюцію справили і норми римського права, але у модифікованій «візантійській» («грецькій») оболонці. Тому одним із напрямів досліджень має стати порівняльно-історичний аналіз впливу класичного римського права на право західноєвропейських держав та його візантійського варіанту – вже на вітчизняне право періоду Русі-України. Це дасть змогу не лише визначити різні способи рецепції римського права у ту чи іншу правову систему, але й з'ясувати характер, обсяги та результати такої рецепції як до вітчизняного, так і західноєвропейського права.

У період, коли українські землі перебували у складі Литовсько-Руської держави та Речі Посполитої, питання рецепції стало доволі актуальним. Відсутність національної української державності зумовило посилений вплив польського та німецького права. Тому одним із напрямів порівняльно-історичних досліджень є виявлення характеру та обсягів рецепції норм іноземного права до правових пам'яток українських земель того часу.

Епоха Середньовіччя характеризується не лише зазначеними вище явищами, але й поступовим формуванням особливостей у праві кожної західноєвропейської держави. Слід зазначити, що західноєвропейське право цього періоду слід розглядати як спільний каркас, на базі якого відбувалось становлення і розвиток правових систем різних держав Західної Європи. Об'єднуючим фактором було, очевидно, те, що західноєвропейські країни перебували під істотним впливом конкретно-історичної ситуації епохи Середньовіччя, з притаманними лише їй характерними ознаками. Проте, саме тоді починають формуватись особливості права, наприклад, середньовічної Франції або Німеччини. Тому у контексті вказаної тематики важливим напрямом порівняльно-історичних досліджень є співставлення вітчизняного права та права середньовічних західноєвропейських держав X – першої половини XVII ст. Це дасть змогу виявити загальні та особливі причини формування вітчизняного права та права різних західноєвропейських держав, умови та фактори, які впливали на становлення тих чи інших відмінних рис у праві, характер функціонування норм права у різних правових системах. Але головним завданням є з'ясувати, які явища та процеси є спільними і об'єднуючими, що зближувало ці своєрідні правові системи в рамках, по-перше, єдиного європейського простору; по-друге, в межах синхронної історично-правової реальності.

Таким чином, із сказаного вище можна зробити наступні висновки:

– основними напрямами порівняльно-історичних досліджень вітчизняного та західноєвропейського права періоду Середньовіччя є: пошук у західноєвропейському та вітчизняному праві як спільних рис, поява яких зумовлена єдиною християнською релігією, так і відмінних, обумовлених впливом різних конфесій; порівняльно-історичний аналіз впливу класичного римського права на право західноєвропейських держав та його візантійського варіанту – на вітчизняне право періоду Русі-України; виявлення характеру та обсягів рецепції норм іноземного права до правових пам'яток українських земель XIV – другої половини XVII ст.; співставлення вітчизняного права та права західноєвропейських держав періоду Середньовіччя;

– одним із провідних завдань таких досліджень має стати виявлення об'єднуючих факторів, які зближували правові системи в рамках як єдиного європейського простору, так і в межах синхронної історично-правової реальності.

Література:

1. Харитонов Є.О. До питання про доцільність дослідження західної традиції приватного права українськими науковцями / Є.О. Харитонов // Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. – 2004. – Вип. 23. – С. 35 – 40.

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ПРАВНИКІВ.

Сучасна вища освіта у погляді «романтиків» та «прагматиків» має зовні діаметральні, але фактично доповнюючі один одного підходи: орієнтація на принципи розвиваючого навчання з їх невід'ємною гуманітарною складовою та підпорядкування її змісту технологічним вимогам виконання професійних функцій, затребуваних актуальним станом виробничих відносин за принципом «тут і тепер» на професійному ринку. В умовах глобалізації юридичної освіти перед нами виникає питання, яким чином зберегти традиції та поєднати їх з необхідними інноваціями для підготовки конкурентоздатних правників, і загалом визначити розуміння конкурентоздатності сучасного юриста.

Будь яка модернізація освіти – це вдосконалення, оновлення її змісту та технологій, відповідно до сучасних запитів особистості, громадян, держави. На нашу думку, модернізація юридичної освіти буде успішною лише тоді, коли домінуватиме розуміння юридичної діяльності, як утворюючої та відтворюючої нормативно-правову реальність практики соціального життя прямо пов'язаною з соціально-економічними, політичними та іншими процесами які відбуваються у суспільстві. Її професійний моніторинг передбачає усвідомлене позиціювання до стану суспільної психіки, а отже і стану правосвідомості.

Мета модернізації професійної освіти окрім оволодіння сучасними технологіями ефективною професійною діяльністю включає просвітництво як моральної основи професійного становлення. Програми з партнерами освітянами будь якої країни, не в змозі надати сертифікованому спеціалісту картини світу побудованої на комплексному науковому знанні, адже сутність юридичної освіти дещо глибша ніж знання правових норм. Юридична освіта передбачає глибоке оволодіння сукупністю наукових поглядів стосовно організації держави, державного (політичного) управління та соціального проектування, ролі в цьому процесі права та його окремих інститутів, впливу права на масову свідомість, механізмів індивідуальної та групової делінквентності та злочинності, процесуальних основ практичного застосування цих знань у повсякденній професійній та соціальній діяльності.

Нерозуміння цього у освітянському просторі, утилітарний підхід до отримання юридичної освіти здатен і вже призводить до феномену, який Х. Ортега-і-Гассет визначив як «учений неук», тобто, іншими словами — амбіційна людина яка отримала диплом про вищу освіту, але некомпетентна у більшості питань що виходять за конкретні межі його спеціальності, зокрема, недостатньо розуміючись на соціально-економічних, політичних та інших процесах які відбуваються у суспільстві (за нашими спостереженнями немає визначеної вмотивованості щодо реалізації соціальної значущості юридичної професії у більшості студентства, а на меті переважно є «Я-центрична» професійна настанова).

Будь-яка професійна діяльність, особливо юридична, є достатньо жорстко заданою системою цілей та обмежена процесуально визначеними програмами реалізації (перифразуючи М. Вебера, діяльність — це система цінностей та процедура). У той же час професійна юридична діяльність різнобарвна у своїх проявах та соціальних наслідках. У такому сенсі постає актуальне питання гармонізації юридичної освіти у напрямку, з одного боку, надання можливості отримання досвіду самовизначення у професійній діяльності, включеній у систему різнобарвних суспільних відносин, професійного позиціонування, а з іншого – засвоєння технології правозахисної та правозастосовної діяльності, що, у свою чергу, передбачає опанування знаннями з соціальних та біопсихічних механізмів поведінки людини, розуміння яких важливе для ефективного виконання професійних обов'язків.

Вирішення цього питання неможливе без визначення стрижня забезпечення цілісності взаємодіючих на ґрунті співробітництва між собою та оточуючим середовищем учасників освітнього процесу, спрямованих на формування та розвиток особистості майбутнього юриста. Таким стрижнем, на нашу думку, має бути фаховий супровід організації юридичної освіти, забезпечений, зокрема, спеціалістами у галузі юридичної психології.

Основною метою такого супроводу, на нашу думку є:

1. отримання уявлень про соціальні завдання професійної групи, належати до якої прагне студент,

- що отримує фахову освіту;
- інтеріоризацію морально-етичних норм професійної діяльності;
 - засвоєння алгоритму виконання професійних функцій;
 - набуття первинного колективного та індивідуального досвіду виконання професійно орієнтованих вправ в межах постановки проблемних учбових завдань теоретичного та практичного характеру;
 - набуття вмінь та навичок вирішення комплексних соціально-психологічних проблем в межах обраної спеціалізації;
 - оволодіння професійними знаннями та навичками, необхідними для подальшої адаптації у виробничому середовищі за межами ВНЗ, у тому числі в контексті міжкультурної взаємодії.
 - особиста готовність та професійна здатність до вирішення соціальних та особистих конфліктів які є провокуючими чи супроводжуючими чинниками професійної діяльності.

Загалом, необхідно зберегти гуманітарну складову підготовки до юридичної діяльності, а також вивести підготовку юристів на онтологічний рівень, тобто рівень формування професійного (на ґрунті оволодіння певними засобами пізнання) погляду на природу, системну організацію світу та нормативну регуляцію життєдіяльності соціуму.

Литвин М.О.,
магістр юридичного факультету
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СУДОВОГО ОСКАРЖЕННЯ НЕНАЛЕЖНОЇ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ДО ПРАВА ЄС

Надання адміністративних послуг в Україні регулюється Законом України «Про адміністративні послуги» (далі – Закон). Деякі важливі аспекти законодавець оминув. До таких аспектів належить визначення критеріїв оцінювання якості надання адміністративних послуг. Вони є надзвичайно важливими для оскарження неналежної якості надання послуг в судовому порядку.

Досвід європейських країн у сфері надання адміністративних послуг та їх оскарження в адміністративному порядку вивчали вчені: А. Губанов, О. Іващенко, А. Козирін, Н. Матюхіна, В. Тимошук, А. Школик, М. Штатіна та ін.

Слід також звернути увагу на Указ Президента України «Про заходи із забезпечення додержання прав фізичних та юридичних осіб щодо одержання адміністративних (державних) послуг» від 3 липня 2009 року (далі – Указ). В Указі йде мова про забезпечення якісного надання адміністративних послуг, проте відсутні положення, які б стосувалися його оскарження за необхідності. У Законі така можливість передбачена. Але правил, за якими слід розглядати подібні справи, зараз не існує. Недоцільним є застосування до них правил, закріплених у ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС). Це пов'язано з тим, що критерії ч. 3 ст. 2 КАС стосуються «рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень». Тобто, дані критерії є надто узагальненими, а відносини, що виникають в процесі надання/отримання публічних послуг, є особливими. Вони вбачають заінтересованість суб'єкта звернення у задоволенні своїх потреб суб'єктом надання. Наразі, тут не мають місця односторонньо-владні дії суб'єкта владних повноважень. Як наслідок, очевидною є необхідність встановлення спеціальних вимог до якості надання адміністративних послуг.

Ця необхідність зумовлена низьким рівнем довіри громадян до суб'єктів надання адміністративних послуг. Подальшому його зниженню сприяє також неякісне надання адміністративної послуги. За результатами проведеного опитування, переважна більшість респондентів (83%) схильна до судового оскарження. На їх думку, такий вид оскарження є найбільш ефективним. Хоча 59,83% з цього числа вважає його «крайньою мірою».

До того ж, можливість такого оскарження закріплена в Законі (ч. 2 ст. 19 Закону). Не дивлячись на це, вона не врегульована належним чином.

Так, ч. 1 ст. 7 Закону закріплює порядок встановлення вимог щодо якості надання послуг. Порядок наступний: суб'єкт надання самостійно встановлює такі вимоги для себе. Це ускладнює оскарження неналежної якості надання адміністративних послуг, оскільки унеможливорює її доказування.

Відповідно, це важливо і для судді. Оскільки, саме це суд використовуватиме при встановленні істини та прийнятті рішення. Критерії було визначено у Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади затвердженій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. N 90-р (далі – Концепція). Такими критеріями є: а) результативність; б) своєчасність; в) доступність; г) зручність; д) відкритість; е) повага до отримувача адміністративної послуги. Також, в концепції було зазначено, що: «На основі зазначених критеріїв встановлюються стандарти надання адміністративних послуг».

При проведенні дослідження були опитані респонденти, які оцінювали якість надання послуг за п'ятибальною шкалою. Так, її оцінили як добру 12% респондентів. Задовільною її вважають 33%. Решта 55 % надали негативну оцінку. Слід зауважити, що 24,24% останніх, надали найнижчий бал (1 з 5 можливих). В той же час оцінка 5 не була використана жодним із респондентів.

За результатами опитування, найбільше ігноруються саме вимоги, визначені у Концепції критерії.

Лише 7% респондентів отримували адміністративні послуги в центрах надання адміністративних послуг. Ними було негативно оцінено також місце розташування центрів надання адміністративних послуг, дотримання принципу єдиного вікна та вимоги до здійснення всіх платежів в одному приміщенні.

Таким чином, високий відсоток такого надання послуг буде оскаржений в судовому порядку. Але ефективність такого оскарження не забезпечена. Оскільки, доказування ускладнене відсутністю аналогічних критеріїв у Законі.

Доказування є важливим, оскільки відповідачем є суб'єкт владних повноважень. Так, п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону визначає суб'єкти владних повноважень суб'єктами надання адміністративних. На практиці такий відповідач може отримувати незаконні преференції, пов'язані з його правовим статусом.

Ч. 2 ст. 71 КАС покладає обов'язок доказування на суб'єкт владних повноважень. Логічно, що відповідач посилатиметься на положення ч.1 ст. 7 Закону. Таким чином, він фактично посилатиметься на правила, встановлені ним самим для себе. Навіть, якщо вони суперечитимуть, взятим за основу дослідження, критеріям, вони вважатимуться судом правомірними. Про це свідчить ч. 3 ст. 7 Закону: «Вимоги, передбачені частинами першою та другою цієї статті, не можуть погіршувати умови надання адміністративних послуг, визначені законом». Проте Законом такі вимоги не визначені. А отже, в результаті, неякісне надання послуги довести фактично неможливо.

Варто враховувати іноземний досвід. А саме, досвід сервісних держав. Для даного дослідження було обрано Велику Британію. Тамтешнє оскарження немає фактично нічого спільного із звичним нам. Його вважають обов'язковим елементом розвитку інституту адміністративних послуг.

Тому його механізм активно розвивають. Основою його вдосконалення стала концепція «поганого адміністрування».

Саме на цій концепції ґрунтується діяльність омбудсмена Великої Британії. Його головний обов'язок – розслідування звинувачень у здійсненні поганого адміністрування. Омбудсман є фактично останньою інстанцією, до якої можна по нього звернутися.

Взагалі, органи, до яких може звертатися громадянин Великої Британії за задоволенням своєї скарги: 1) консультаційна агенція; 2) радник; 3) Департамент органу місцевого самоврядування; 4) Департамент юридичних послуг; 5) Підкомітет з питань скарг; 6) Омбудсман. Ланцюжок із шести ланок є надзвичайно ефективним. Крім того, суб'єктами супроводження скарг є: радники; консультаційні (допоміжні) агенції (або юрисконсульти); члени Парламенту.

Такий супровід забезпечує успіх звернення до кожної з ланок попереднього ланцюжка. Така ієрархія зумовлена кількістю звернень громадян. Люди просто найчастіше звертаються до радників. До консультаційних (допоміжних) агенцій (юрисконсультів) – рідше. І найрідше до членів Парламенту. Хоча законом не заборонено звертатися до них по черзі у випадку потреби. При цьому слід звернути увагу, що британський підхід виключає звернення до суду.

Висновки

1. Для забезпечення ефективного судового оскарження неналежної якості надання адміністративних послуг слід:

1) закріпити і розтлумачити в Законі перелік вимог до якості надання адміністративних послуг, які містяться у Концепції і визначені там як «критерії»;

2) залишити в Законі право суб'єкта надання самостійно лише уточнювати такі вимоги, не відходячи від їх основного змісту;

3) закріпити в Законі підставу оскарження порушення цих вимог.

2. У перспективі, по досягненню підвищення якості надання адміністративних послуг, слід орієнтуватися на позасудове оскарження неналежної якості надання адміністративних послуг за прикладом Великої Британії. Це зменшить необхідність судового оскарження та, як наслідок, розвантажить суди.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ІМУНІТЕТ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Відповідно до ст. 80 Конституції України, «народним депутатам України гарантується *депутатська недоторканність*. Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп. Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.»

Необхідно зазначити, що інститут правового імунітету народних депутатів України хоча і зберігає політичне значення, однак сприймається досить неоднозначно. Причиною тому є становище, при якому народні депутати, як суб'єкти що мають конституційно-правовий імунітет та індемнітет, на жаль, досить часто використовують надані їм гарантії не за призначенням, результатом чого є зловживання правом. У наслідок — в свідомості людей конституційно-правовий імунітет народних депутатів сприймається здебільшого як невинуваті переваги, привілеї, що поліпшують якість і умови життя конкретних осіб та які, у свою чергу, створюють умови для вчинення корупційних діянь.

Завдяки імунітету забезпечується безперешкодне та ефективне здійснення народними депутатами своїх професійних прав та обов'язків, усувається можливість для необґрунтованого посягання та тиску на них з боку державних та недержавних структур. Однак, для того, щоб інститут конституційно-правового імунітету народного депутата виконував притаманну йому функцію, він не повинен мати абсолютного, безмежного характеру.

Депутатська діяльність — це завжди свідомо, цілеспрямована діяльність. Зловживання конституційно-правовим імунітетом є діянням, що вчинюється депутатом в умисній формі. Воно полягає в тому, що народний депутат несумлінно, недобросовісно використовує виняткові правові гарантії, керуючись при цьому егоїстичними, корисливими намірами. Тим самим він порушує свободу інших суб'єктів, виявляє неповагу до права, ігнорує його загальне призначення.

Водночас, причиною ситуації, що склалась у сфері імунітету народних депутатів чи не в першу чергу є, поряд із негативними суб'єктивними факторами, стан регулювання цих питань вітчизняним законодавством, яке безпідставно розширило межі правового імунітету парламентарія. Практика, у свою чергу, також допускає широке тлумачення цих питань, що призвело до сприйняття інституту імунітету не як гарантії діяльності, а як особливого привілею.

Розгляд питань щодо змісту та юридичної природи інституту депутатського імунітету вказує на існування певних відмінностей у розумінні сутності, призначення, спрямованості цього інституту в Україні та у деяких зарубіжних країнах, зокрема за підставами, обсягом, територією застосування тощо. Слід звернути особливу увагу на те, що виходячи із правового змісту поняття «конституційно-правовий імунітет народного депутата, його необхідно чітко розмежовувати із правової точки зору з такими поняттями як «пільги» та «привілеї», оскільки ці поняття далеко не тотожні. Під поняттями «привілеї», «пільги», прийнято розуміти покращення становища особи, що надає їй можливість користуватися додатковими благами. Натомість імунітет спрямовано на запобігання погіршенню становища особи (обмеження її прав, покладення на неї обтяжливого обов'язку). Імунітет виступає як гарантія забезпечення діяльності депутата тощо.

Регулюючи питання гарантування діяльності народних депутатів України, в Конституції України та законах поєднуються такі елементи, як невідповідальність та недоторканність депутатів Верховної Ради України, що в сукупності визначають сутність депутатського імунітету. Метою невідповідальності є гарантування захисту депутатів при здійсненні ними депутатської діяльності: можливість парламентарія вільно виступати в законодавчому органі, висловлювати свої думки, вільно голосувати. Недоторканність як елемент правового імунітету народного депутата не є абсолютною. Вона полягає не в повному звільненні його від відповідальності за вчинений злочин (правопорушення), а в спеціальному, відмінному від загального, порядку притягнення парламентарія до відповідальності. Депутатська недоторканність є важливою конституційною гарантією, яка має цільове призначення — забезпечити безперешкодне та ефективне здійснення народним

депутатом України своїх функцій. Вона має публічно-правовий характер і не є особистим привілеєм депутата.

Виходячи із викладеного, враховуючи досвід зарубіжних країн та керуючись основами теорії та практики законотворчості, в законодавстві доцільно замінити термін «недоторканність» терміном «іmunітет», що більше відповідає сутності розглядуваної складової статусу народного депутата та узгоджується із правилами законодавчої техніки.

Закріплений у чинному законодавстві України іmunітет народних депутатів України викликав і продовжує викликати чимало нарікань та обґрунтованої критики з боку вітчизняних політичних та громадських діячів, науковців, практичних працівників, громадськості. Ще в квітні 2000 р. було проведено всеукраїнський референдум, одним із питань якого було питання щодо недоторканності народних обранців. За повідомленням Центральної виборчої комісії про підсумки всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 р. за скасування депутатської недоторканності було подано більшість (вісімдесят дев'ять відсотків) голосів громадян України від числа тих, хто взяв участь у референдумі. Це свідчить про негативне ставлення наших співвітчизників до цього інституту. Отже, інститут депутатського іmunітету потребує свого конституційного та законодавчого удосконалення. У цьому контексті потребує удосконалення, насамперед, уточнення ст. 80 Конституції України та Закон України «Про статус народного депутата України», а також відповідні положення кодексів України. При цьому слід враховувати, що повна ліквідація депутатського іmunітету суперечить зарубіжній практиці (див. наприклад: Конституція Республіки Болгарія ст. 69, 70; Конституція Французької Республіки Ст. 26; Основний Закон Федеративної Республіки Німеччини ст. 46). Зважаючи на це, конституційно-законодавче регулювання та юридична практика в Україні має бути спрямована на обмеження депутатського іmunітету, спрощення процедури притягнення депутатів до юридичної відповідальності. Отже, іmunітет депутата, як важлива гарантія його діяльності, нерозривно пов'язаний із процесом реалізації юридичної відповідальності.

Таким чином, аналіз розглядуваної проблематики приводить до висновку, що однією із найгостріших проблем конституційно-правового іmunітету народного депутата України є, як уявляється, необхідність встановлення чіткої межі між конституційно-правовим іmunітетом та відповідальністю народних депутатів як суб'єктів, що ним володіють. Першочергову роль при цьому відіграє розв'язання зазначених проблем на конституційному та законодавчому рівнях.

Мотлях О.І.,

доктор юрид. наук, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Науково-навчального інституту права та психології НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасні вітчизняні психофізіологічні дослідження на основі поліграфа утворюють два напрями їх використання у: а) кадровій роботі; б) правоохоронній діяльності. Перший напрям орієнтований на проведення кадрових і службових перевірок осіб для професійно-психологічного відбору на службу та навчання в систему правоохоронних органів України і не тільки. Другий напрям – на сферу правоохоронної діяльності України, зокрема кримінальне судочинство. Саме він має низку проблемних питань, які потребують аналізу та вироблення пропозицій для повноцінного впровадження отриманих результатів з використанням поліграфа у кримінальний процес України, направлений на розслідування вчинених та зареєстрованих злочинів.

Сучасна вітчизняна практика кримінального судочинства засвідчує можливість та доцільність, а у деяких випадках і необхідність використання поліграфа у вчинених складних категоріях злочинів. Однак слід визнати, повноцінний процес застосування цього приладу у кримінальному провадженні гальмується і фактично причинному тому є відсутність законодавчого закріплення поліграфа як легітимного науково-технічного приладу в Україні. Практично чи не єдиними правовими засадами, які регулюють використання поліграфа у кримінальному судочинстві є відомчі підзаконні акти, а саме: наказ МВС України «Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ» № 743 від 28.08.2001 р., в якому поліграф уведено у сферу правоохоронних органів України з ліквідацією обмежених можливостей застосування цього приладу в оперативно-розшуковій діяльності. Запропоновано Концепцію впровадження комп'ютерних технологій з використанням поліграфа у систему МВС України та програму її реалізації. В цілому, експеримент дав свої позитивні результати, що

слугувало підставою для прийняття в МВС України чергового наказу «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» (zareєстрований у Мін'юсті України 27.10.2004 № 1365/ 9964) № 842 від 28.07.2004 р. А також розроблення до нього «Інструкції про порядок використання в діяльності ОВС поліграфів (комп'ютеризованих приладів реєстрації психофізіологічних реакцій людини)» за № 1373/9972, що значно розширило можливості застосування поліграфа у кримінальному судочинстві України.

Подальшим кроком впровадження поліграфа у діяльність вітчизняних правоохоронних органів мало б стати рішення розширеної наради МВС України від 21.01.2006 р. за № 1772/Лц, де п. 6 визначалося забезпечити розробку перспективної програми впровадження поліграфа в оперативно-службову діяльність ОВС, направленої на допомогу розслідування кримінальних злочинів та розшуку злочинців й вироблення законодавчих ініціатив врегулювання цього приладу. Нажаль ці заходи не були реалізованими, а розроблені та запропоновані в МВС України проекти не знайшли своєї практичної реалізації з об'єктивних причин продиктованих тодішніми реаліями часу. Нового позитивного змісту, щодо нормативно-правового регулювання застосування поліграфа при розслідуванні злочинів, набуло після затвердження рішенням колегії МВС України від 25.07.2008 р. № 17км/1 Програми протидії злочинам проти життя та здоров'я проти особи на 2008-2012 роки. Пунктом 4.23 державної програми передбачалося системне використання поліграфа та отриманих за допомогою його результатів у роботі правоохоронних органів України, спрямованих на ефективне розкриття злочинів проти життя та здоров'я людини, а саме: використання приладу для психофізіологічних опитувань підозрюваних, обвинувачених, свідків та потерпілих з урахуванням чинного вітчизняного законодавства. Виконання означеної вище програми повною мірою не було реалізовано в силу того, що в прийнятому новому Кримінальному процесуальному кодексі України не знайшов відображення поліграф, хоча на етапі розробки законопроекту такі пропозиції процесуалістами висувалися й обговорювалися.

На сьогодні, серед чинників, які стримують застосування цього науково-технічного приладу у діяльність правоохоронних органів України, є:

- відсутність цільової державної програми впровадження поліграфа та його результатів у кримінальне судочинство;
- практична відсутність нормативно-правового забезпечення, яке б регулювало правовідносини, пов'язані з використанням поліграфа;
- не узгодженість механізму державної підготовки спеціалістів-поліграфологів діяльність яких була б направлена на сприяння правоохоронним органам України;
- відсутність у ДНДІСЕ України психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа та експертів відповідного напрямку тощо.

А також:

- а) відсутність уніфікованої процедури проведення перевірки на поліграфі, як єдиної, стандартизованої системи підготовки спеціалістів і оцінки їх кваліфікації;
- б) побоювання, що визнання за результатами опитування на поліграфі доказової сили, спричинить до оцінювання їх слідчими і суддями як «головного», остаточного доказу;
- в) складності розуміння специфіки висновку спеціаліста-поліграфолога, що залишає слідчого, прокурора, слідчого суддю та суд реальної можливості уявити зміст проведеного спеціального дослідження тощо.

Наразі ж актуальним постало питання прийняття окремого Закону України «Про використання поліграфа». Вважаємо, що це вирішить низку проблемних питань означеного напрямку діяльності. А саме: конкретизує сферу та порядок застосування поліграфа й визначить місце результатів, отриманих за його допомогою в системі доказів у кримінальному процесі України.

РОЗВИТОК САМОВРЯДУВАННЯ МІСТ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

В своїй роботі я взяв за миту прослідкувати еволюцію розвитку місцевого самоврядування в Київській Русі. Досліджуючи даний період я знайшов цілий ряд доказів, які підтверджують те, що на русі було розвинуте місцеве самоврядування.

У 997 р. печеніги оточили Вишгород і намагались взяти його облогою. У місті закінчились запаси їжі і тому місцеве населення зібрало віче, щоб вирішити, як подолати проблему. Досліджуючи ці рядки літопису, ми звернули увагу на те, що місто збудоване за ініціативи князя і за його кошти вирішувало важливе питання на віче. Якби в місті знаходились княжі війська, то це питання мав би вирішувати воєвода. Це означає, що в місті не було княжого війська. Але найбільше нас дивує те, що питання стосовно капітуляції міста вирішував навіть не княжий посадник, а віче.

Поміркуємо: князю було б важко у кожному місті вибудувати свою адміністративну ієрархію, яка б контролювала всі сфери життя міста. Тому він перекинув відповідальність за управління містом на його населення, а сам князь контролював тільки збір податків та судові суперечки, особливо не вникаючи у його справи. Звісно, князь міг втрутитись у життя міста і саме він був вищою інстанцією. Не слід забувати і те, що князь зосереджував у своїх руках велетенську фінансову могутність, через яку міг впливати на долю міста [1, с. 48].

Після смерті Володимира взаємовідносини між князем та містом змінюються. Коли Ярослав вступив у протистояння із своїм братом Святополком, то його доля почала залежати від волі новгородців, адже перше, що він зробив після того, як від сестри дізнався про смерть Великого князя Володимира, так це помирився з новгородцями. Причиною конфлікту стала сварка між новгородцями та найнятими Ярославом варягами. У цьому конфлікті Ярослав став на бік варяг і пролив новгородську кров. Але після повідомлення сестри він вибачився перед новгородцями за свою образу, виплатив компенсації постраждалим, і попросив, щоб новгородці підтримали його. Городяни пробачили і виконали прохання князя, що дало йому змогу захопити Київ та вигнати брата з Київської Русі [2, с. 68–70].

У 1017 р. Святополк повернувся і зміг розбити Ярослава та повернути Київ. Ярослав, піддавшись паніці, хотів тікати до Скандинавії, але новгородці знищили його корабель і, зібравши свої власні кошти, змогли продовжити боротьбу, в якій Ярослав отримав остаточну перемогу і став Великим князем. Зрозуміло, що це йому вдалось зробити завдяки підтримці Новгородців. У цьому випадку ми бачимо, що у Київській Русі, крім князівської влади, діє інша сила, яка здатна посадити свого претендента на Київський стіл, і центром цієї сили є місто, і сила ця зветься Віче. Таке маленьке містечко, як Вишгород, може вирішити питання здачі міста ворогу, а велике може вирішити долю князя, як це було в Новгороді.

У 1024 р. Ярослава розбиває його брат князь Мстислав Хоробрий. Але незважаючи на перемогу, він не йде до Києва, знаючи, що кияни підтримують Ярослава [3, с. 137]. Тобто, знову доля Великого князя Ярослава вирішувалась не військовими діями або волею князів, а авторитетом князя в місті. Отже, у цьому випадку саме кияни вирішили, кому стати їх володарем – Володимиру чи Мстиславу.

Доказом посилення віча може слугувати подія, що відбулася у Києві з приводу вигнання киянами свого великого князя Ізяслава [4, с.590]. Після вигнання, Ізяслав відбув до Польщі за допомогою. Але чому Великий князь не направився до Новгородців, адже там був його посадник? [2, с. 82]. За свідченням літописців, новгородці кілька разів допомагали своїм князям здобувати Київ. Ми вважаємо, що причиною стало те, що новгородці могли б не надати йому підтримки у здобутті Києва, оскільки він особисто не князував у них, а тому не користувався таким авторитетом, щоб за нього виступила новгородська земля.

Наведемо ще один приклад, коли віче Київів йшло у розріз із княжим законом. Після смерті Святополка у 1113 р. кияни направили делегацію до Володимира Мономаха із проханням піти княжити до них, тобто запропонували йому стати Великим князем. Володимир відмовився від пропозиції киян, аргументуючи це тим, що за законом Київ мали успадкувати Святославич, Давид та Олег. Отримавши відповідь князя, кияни вчинили різню тим, хто виступав за Святославичів. Літописець вказує, що ці події налякали бояр і вони, заспокоївши народ, направили повторну

делегацію з проханням Володимира сісти в Києві. Деякі вчені доводять, що у Києві відбулось повстання проти багатих, але літописець чітко вказав, що агресія спрямовувалась проти тих, хто підтримував кандидатуру Святославичів та євреїв, а не проти багатіїв. Слід також наголосити, що саме багатії зупинили киян, і ми припускаємо, що саме вони стояли за погромами, намагаючись знищити як політичних, так і економічних конкурентів. Коли Володимир і вдруге намагався відмовити, то вони почали його відверто шантажувати, наголошуючи, що у разі відмови кияни можуть вчинити насилля над його невісткою, боярами, церквами та монастирями. У 1113 р. Володимир Мономах увійшов у Київ та став Великим князем [2, с. 14–147].

Таким чином, ми прослідковуємо тенденцію, що під час процесу конкурентної боротьби князів за владу посилюється роль міста, а отже і віча. З огляду на те, що князі потребують підтримки міста, вони мусять з ними рахуватись. Твердження про те, що міста беззаперечно підкорялись князю, є абсурдною.

Література:

1. Б.А.Рибаков. Первые века русской истории / Б.А.Рибаков М.: Наука, 1964.
2. В.Н. История Российская / В.Н. Татищев. –М.: Єрмак, 2005. – Т.2
3. Греков Б.Д. Киевская Русь/ Б. Греков.-М.: Москва, 2004
4. Б.А.Рибаков. Мир истории/ Б.А.Рибаков.-М.: Молодая гвардия, 1984.

Ольховський М.А.,

*аспірант кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ.
Науковий керівник: докт. наук з держ. управ, професор Шамрай В.О.*

ОКРЕМІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Система соціального захисту в Україні в сучасних умовах постійно потребує до себе уваги з боку держави та суспільства. Зміни в Україні в останні роки стали поштовхом до розвитку соціального забезпечення та волонтерської діяльності в Україні. Але ефективна робота установ соціального захисту неможлива без висококваліфікованих працівників, які досконало володіють усіма необхідними професійними навичками та вміннями.

Одним із таких напрямків соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні цілого ряду соціальних послуг для тих, хто їх потребує. Іншими словами – волонтерська діяльність. Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерська діяльність у своєму змісті охоплює добровільну, безкорисливу, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги [1].

Волонтерська діяльність в Україні, хоча і нестала масовою, проте є такою, що дозволяє говорити про неї як про суспільне явище та як про важливу складову діяльності недержавних соціальних служб.

В сучасних умовах все глибше потрібне усвідомлення громадськістю, державними органами важливості оптимізації різноманітних аспектів соціального розвитку. Соціальні проблеми мають неухильно розв'язуватись, успіх намічених змін залежатиме від кваліфікації працівників зайнятих соціальним обслуговуванням і захистом, що передбачає відповідну підготовку кадрів.

Поштовхом до розвитку та удосконалення правового регулювання волонтерської діяльності став комплекс заходів спрямований на необхідність, по-перше, вивчити реальні потреби різних верств населення; по-друге, визначити, апробувати та розширити методики соціально-психологічної роботи, які допоможуть в реалізації цих проблем; по-третє, потрібна підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних професійно впроваджувати розроблені концепції і програми соціально-психологічної роботи [2, с.38].

Термін «волонтер» в перекладі з англійської мови означає «доброволець». Волонтер – це людина, яка добровільно не переслідуючи корисних цілей, займається діяльністю на користь суспільства, не отримуючи за це грошової винагороди.

В Законі України «Про волонтерський рух» визначено, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та умотивовану діяльність, що має суспільно-

корисний характер. Волонтерами можуть бути особи, які досягли 16 років або, як виняток (за згодою одного з батьків або особи яка, його заміняє), з 15 років.

Волонтер – це передусім, добра, милосердна людина, яка володіє неабиякими комунікативними навичками і приваблює до себе людей, розуміє проблеми оточуючих та співчуває їм, має бажання безкорисливо допомогти вирішувати проблеми інших людей. До того ж, волонтер характеризується порядністю, уважністю, відповідальністю, відвертістю зі своїми клієнтами [3, С. 24].

Зараз волонтерство – потужний соціально-суспільний рух, спроможний прийняти на себе частину повноважень державних соціальних установ у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, вирішенні матеріальних питань у зоні проведення антитерористичної операції. Поняття «волонтер» і «волонтерство» є дуже широким. Поряд з цим досить вживаним є поняття «волонтерський рух». На думку О. Олінек, волонтерський рух – це добродійна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому. Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером [4, с. 15].

В Законі України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» визначено, що волонтерський рух – добровільна, добродійна, неприбуткова та вмотивована діяльність, яка має соціально корисний характер.

Під цим поняттям розуміють волонтерські дії, як на місцевому, так і на державному рівнях, і разом з цим, як двосторонні та міжнародні програми. Волонтери відіграють різносторонню роль в розвитку та добробуті країн. В рамках національних програм і програм ООН сприяють розвитку гуманітарної допомоги, технічного співробітництва, пропаганди прав людини, демократії та миру.

Отже, можна зробити висновок, що одним із важливих наслідків розбудови громадянського суспільства в Україні, став активний розвиток відносно нового для країни соціального явища – волонтерського руху.

Проте аналіз нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності вказує на низку недоліків, які потребують свого подальшого вирішення шляхом внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» в частині:

- визначення адміністративно-правового статусу «волонтерської організації»;
- закріплення чіткого переліку повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері волонтерської діяльності;
- визначення віку фізичних осіб, які мають право брати участь у волонтерському русі з уточненням нижньої межі при певних видах волонтерської діяльності;
- передбачення необхідності обов'язкового страхування волонтерів;
- визначення переліку пільг для волонтерів під час вступу до ВНЗ та при прийомі на роботу;
- зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її здійснення за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності;
- переліку відшкодувань витрат волонтеру тощо.

Література:

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – Ст. 435.
2. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху / укл. Т.Л. Лях та ін. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2001.
3. Макдональд Д. Чому волонтер? / Д. Макдональд // Громадські організації. – 1999. – № 4. – С. 24–26.
4. Олінек О. Якими бувають волонтери? / О. Олінек // Громадські організації. – 2001. – № 2. – С. 14-15.

ДО ПИТАННЯ: ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ВАРІАНТ ПОДАТКОВОЇ АМНІСТІЇ

У світі давно існує практика проведення податкової амністії. Зокема податкові амністії були проведені в таких державах як Австралія (2007 та 2009 роки), Бельгія (2004 рік), Німеччина (2004 рік), Греція (2010 рік), Італія (2001, 2009 роки), Португалія (2005, 2010 роки), Російська Федерація (2007 рік), Іспанія (2012 рік), США (2009 рік).

Існує багато варіантів податкової амністії. В деяких випадках вона може проводитися в межах всієї держави або її окремих федеративних утворень; може охоплювати різні види податків, зокрема податок на додану вартість, податок на прибуток, корпоративний податок, податок з доходів фізичних осіб тощо; під амністією може підпадати виявлена державою податкова заборгованість, та щодо якої існують судові спори, а також невиявлена податковими органами заборгованість.

Як правило, податкова амністія надає можливість платникам податків легалізувати свої заощадження, сплативши певну частину заборгованості без сплати штрафних санкцій, або, сплативши всю суму заборгованості зі сплатою певної частини штрафних санкцій. В кожному випадку платники податків отримують гарантії недоторканності щодо будь-яких видів відповідальності, у випадку застосування до них податкової амністії.

Однак позитивний ефект від податкової амністії можливий за умови дотримання ряду чітких критеріїв та вимог, зокрема:

- в законодавстві має бути чітко визначено механізм податкової амністії та гарантії відсутності відповідальності;
- податкова амністія повинна бути спрямована на досягнення соціального компромісу та порозуміння між державою та платниками податків;
- податкова амністія повинна мати недискримінаційний характер, тобто встановлювати рівні пільги та переваги для всіх платників податків;
- податкова амністія не повинна стимулювати збільшення тіньового капіталу внаслідок переконання платників податку в тому, що держава і в подальшому буде пробачати борги без створення певних істотних негативних наслідків для них.

В Україні податкова амністія була запроваджена у формі так званого «податкового компромісу» та введена Законом України № 63-VIII від 25.12.2014 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей уточнення податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість у разі застосування податкового компромісу», який набув чинності з 17.01.2015р.

Для того щоб проаналізувати правові наслідки податкового компромісу, перш за все, необхідно визначити його основні умов згідно із прийнятим законом.

Пропоную розглянути зазначені нижче фактори негативних ризиків, з якими можуть зіткнутись платники податку у випадку застосування податкового компромісу, а саме:

– податкові органи не обмежені у праві нарахувати за результатами перевірки більший розмір податків, які повинні бути сплачені платником податку для досягнення податкового компромісу. Навіть якщо розмір нарахованих податковим органом зобов'язань є, на думку платника, необґрунтованим та таким, що не відповідає дійсності, останній позбавлений можливості оскаржити їх розмір, оскільки в такому разі податковий компроміс не буде досягнутий, а після закінчення процедур оскарження платник зобов'язаний буде сплатити не 5%, а 100% податкових зобов'язань, які він самостійно задекларував шляхом подачі уточнюючого розрахунку. Крім того, уточнюючий розрахунок може розглядатись в якості доказу вчинення порушення податкового законодавства.

– податковий компроміс не слід вважати способом мінімізувати податкові ризики, а, перш за все, визнанням вини у вчиненні податкового правопорушення, а також кримінальних правопорушень, які з ним пов'язані.

– звільнення від юридичної відповідальності у випадку застосування податкового компромісу стосується звільнення від відповідальності, передбаченої Податковим кодексом

України, ст.212 Кримінального кодексу України, ст. 163¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення, однак, крім того, означає визнання вини у вчиненні правопорушень, передбачених зазначеними нормативними актами, а також визнання вини у вчиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних із зазначеними вище правопорушеннями.

– так само податковий компроміс не дає гарантій звільнення від відповідальності тих платників податку, які не застосовували податкового компромісу, у зв'язку з тим, що не вчиняли яких-небудь податкових правопорушень, однак були не усвідомлено втягнуті у ланцюг операцій, одиниць або декілька учасників якого вчиняли як податкові так і кримінальні правопорушення та в подальшому задекларували такі правопорушення в порядку податкового компромісу.

Таким чином, податковий компроміс є безпрограшним варіантом лише для тих платників податків, які знаходяться в процесі оскарження податкових повідомлень-рішень, та які розуміють, що процедура оскарження швидше за все завершиться не на їх користь.

З урахуванням зазначеного, вважаю, що необхідно на законодавчому рівні розширити перелік гарантій не притягнення до відповідальності у випадку застосування податкового компромісу, які захищали б платників податку, їх контрагентів, та слугували б стимулом для легалізації платниками податків своїх доходів.

Римаренко І.В.,

ст. викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

ЄВРОПЕЙСЬКІ ФОРМИ СІМЕЙНОГО ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ряд європейських нормативних актів, таких, як Конвенція про права дитини, Європейська конвенція про здійснення прав дітей, Конвенція про здійснення прав дітей, Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення та інші, встановлюють основні принципи захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

А саме:

- визнаючи, що дитині для повного та гармонійного розвитку необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння [1,с 5]

- нагадуючи, що кожна держава повинна, розглядаючи це як пріоритетне завдання, вжити відповідних заходів для забезпечення того, щоб дитина виховувалась у сім'ї, з якої вона походить [2,с120]

Наша держава активно використовує надбання інших країн, нові види влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування: прийомна сім'я, патронат та дитяче СоС- поселення. Інститут прийомної сім'ї — з'являється у Західній Європі та початку 50-их років минулого сторіччя, метою утворення прийомної сім'ї є забезпечення дітей, які залишились без батьківського піклування, належних умов для зростання у сімейному оточенні.

В Україні інститут прийомної сім'ї з'являється на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 02.03.1998 р. » Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей у Запорізькій області та затвердження положення про прийомну сім'ю», а через рік експеримент було розширено на більшу частину країни, постанова Кабінету Міністрів від 02.09. 1999 р. » Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей у деяких регіонах України. »

Інститут прийомної сім'ї за законодавством України — це сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [3,с.200] Станом на 31.12.2013 р. В Україні діють 4199 прийомних сімей, в яких виховуються 7579 дітей [4,с.55]

СОС- дитяче містечко, як міжнародний проект виникає у 1949 році в Австрії, засновником виступає Герман Гмайнер, педагог, який сам виховувався без батьків. Ці об'єднання сім'ї та дитячого закладу для безпритульних, які живуть за принципами, сформованими Г.Гмайнером. Проект фінансує та розвиває в 132 країнах світу, SOS – міжнародна благодійна організація.

В Україні, поблизу м. Бровари з 2008 року було відкрито СОС- дитяче містечко, де проживають 80 дітей в 13-и домівках.

Основними завдання містечка є:

- створення умов для реалізації права на виховання в оточенні, максимально наближеному до сімейного, за принципом родинності, та для їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку;

- належне матеріальне забезпечення дітей та сприяння в здобутті ними належної освіти,

навичок до самостійного життя;

За законодавством України СОС- дитяче містечко — це спеціалізований виховний заклад для проживання, утримання та виховання дітей, які залишилися без батьківського піклування, до досягнення ними 18-річчя або 23-річчя. [6,с.41-45]

Інститут патронату виникає в етруській цивілізації VIII – VII ст. до н.е., як клієнтела, або залежність деяких вільних незначних осіб з обіднівших родів.

В Стародавньому Римі патронат стає правовим зв'язком між вільновідпущениками та їх господарями(патронами). В Західній Європі XVIII- XIXст. Патронат (патронаж) стає специфічною формою піклування над дієздатними повнолітніми особами, які за станом здоров'я не можуть виконувати обов'язки та захищати права[7,с.20] Кодексом законів про народну освіту 1922 року на Україні інститут патронату передбачався Кодексом про сім'ю, опіку, шлюб та акти громадянського стану УРСР 1926-ого року, але найбільше активно розвивається патронат після прийняття постанови РНК УРСР від 14.06.1940 р. « Положення про порядок патрунування дітей у колгоспах і сім'ях трудящих.» [8.с.30]

На нинішньому етапі, патронат над дітьми — альтернативна форма влаштування дитини, яка є сиротою або позбавлена батьківського піклування, в сім'ю іншої особи, з метою сімейного виховання,регулюється главою «20-ою

Сімейного кодексу України[9,ст. 82]

Форми сімейного влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування, мають давню історію. На їх формування і розвиток вплинули соціально-економічні та політичні процеси, які відбулися у європейському суспільстві. Їх запозичення українською правовою системою розвивають та вдосконалюють відповідні правові норми та пристосовують їх до сучасних вимог законодавства, сучасного стану існуючих сімейно-правових відносин.

Література:

1. Конвенція про права дитини – К- Представництво ЮНУСЕФ в Україні; 2001. – 23 с.
2. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення – К; Юрінком Інтер, 2002. – 384с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про прийомну сімю » від 26.04.2002 р. rada.gov.ua
4. Державна доповідь про становище дітей в Україні – Український інститут соціальних досліджень, 2013.-138 с.
5. Римаренко І.В. СОС- дитяче містечко І.В. Римаренко //Юриспруденція:теорія і практика – 2009 – 6(56)
6. Постанова Кабінету Міністрів України » Про затвердження типового положення про СОС- дитяче містечко » від 15.03.2006 р. № 310 //rada.gov.ua.
7. Бадак А.Н. История Древнего Мира /А.Н. Бадак □ Мн.: Харвест, 1998.- 864 с.
8. Свіжа О.О. Історичні аспекти виникнення та становлення дитячого будинку сімейного типу на українських землях / О.О. Свіжа //Юридичний вісник □ 2010 -2(15)
9. Сімейний Кодекс України //Відомості ВРУ, 2009 » 40-44.

Родік О.О.,

*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права АПСВТ*

Науковий керівник: докт. юрид. наук, професор Носік В. В.

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ЯВИЩ

Сучасний процес розбудови державно-правових інституцій в Україні має величезне значення для становлення та розвитку земельного законодавства. З огляду на закріплені в Конституції України положення щодо утвердження і розбудови України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави постало надзвичайно важливе і складне питання щодо створення нової юридичної бази земельних відносин, яка б істотно відрізнялася від тогочасної, по суті, соціалістичної, існуючої схеми, побудованої за принципами монопольного права державної власності на землю. Сучасним переломним періодом, як в історії державотворення, так і в процесі становленні земельних правовідносин, став 2013- 2014 рік, коли український народ чітко визначився зі своєю громадською позицією, результатом чого стало

підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі — ЄС), що дало змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Реалізація курсу на європейську інтеграцію дає можливість проведення внутрішніх економічних і політичних реформ, згідно президентської «Стратегії реформ — 2020» планується проведення близько 60 реформ, в тому числі і реформа якості та безпеки харчових продуктів, завершення земельної реформи та впровадження програми збереження навколишнього середовища. Втілення відповідних перетворення в українському законодавстві не можливо без врахування правових норм ЄС, які мають важливе значення при регулюванні земельних відносин у державах – членах ЄС.

В наслідок поглиблення інтеграційного процесу Україна зобов'язалась забезпечити поступову адаптацію українського законодавства до Європейських стандартів. Зрозуміло, що ця вимога поширюється і на земельне законодавство. Адаптація норм земельного права це – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів, які є джерелом земельного права України, у відповідність до правової системи Європейського союзу (*acquis communautaire*) [1,71]. Постанова КМУ від 16 липня 1999 «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу» визначає, що українська правова система має пройти три адаптаційних етапи. Перший етап (2004-2007) на якому однією з пріоритетних сфер виступає охорона довкілля, що включає в себе охорону земель і ґрунтів[5]. У стратегії Європейської політики 2020, визначено одним з пріоритетів «сприяння більш ефективному використанню ресурсів, розвитку більш екологічної та конкурентоспроможної економіки»[3,1]. Тобто, правове регулювання та охорона земель на сучасному етапі розвитку вказує на важливість охорони довкілля, як одного з напрямів співпраці Євросоюзу із сусідніми країнами. Тому, дослідження процесу формування правових аспектів стратегії Європейського Союзу щодо охорони, раціонального використання та відтворення земель, зокрема ґрунтів становить значний інтерес [2,1]. Передусім цей інтерес зумовлений тим, що відсутній єдиний спеціальний акт з охорони земель в тому числі і ґрунтів в екологічному законодавстві ЄС. Європейська комісія у 2014 році після тривалих обговорень відкликала свій проект Земельної рамкової директиви від 2006 року. Попри відкликання законопроекту його зміст залишається важливим і актуальним, адже і Європейська комісія, і країни-члени ЄС, зацікавлені в охороні ґрунтів.

Окремі положення щодо правового регулювання охорони земель і ґрунтів містяться в 31 екологічній директиві, але для того, щоб наблизити чинне законодавство України до вимог вказаних Директив, необхідно ухвалити низку нормативно-правових актів, адже ступінь відповідності землеохоронних норм вказаним директивам досить низький, і до того ж, в Законі України «Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року» наголошується, що запровадження новітніх екологічно чистих технологій та поширення найкращого досвіду інших країн на території України є дуже повільними[4]. Наприклад, згідно вище вказаної стратегії, до 2015р. законодавці повинні забезпечити повне врахування природоохоронних вимог у процесі відведення земель для розміщення об'єктів промисловості, будівництва, енергетики, транспорту і зв'язку та під час вирішення питань щодо вилучення (викупу), надання, зміни цільового призначення земельних ділянок. Станом на 2015 рік маємо зміни пов'язані з лібералізацією законодавства про містобудівельну діяльність та прийняття Закону України «Про регулювання містобудівельної діяльності», які фактично призвели до повного розбалансування системи оцінки впливу на земельні ресурси в тому числі щодо ролі та можливості участі в даному процесі спеціально уповноваженого органу в сфері охорони довкілля, процедури інформування та участі громадськості, тощо.

До 2020 року повинні зменшитись в середньому на 5-10 відсотків площі орних земель в областях шляхом виведення із складу орних земель схилів крутизною більш як 3 градуси, земель водоохоронних зон, консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь з подальшим їх залісненням у лісовій та лісостеповій зонах та залуженням у степовій зоні. В реалії, елементарно, навіть відсутній спеціальний закон щодо консервації та правового забезпечення захисту земель та ґрунтів від деградаційних процесів. Україна перебуває в лідерах по розоренню земельних ресурсів і тенденції на зменшення покищо не має.....

Отже, виходячи з вище перелічених прикладів, можемо зробити висновок, що процес адаптації вимагає більшого рівня гармонізації земельного законодавства до норм ЄС. Суть вдосконалення полягає у виразнішому розподілі прав і обов'язків щодо правової охорони земельних ресурсів зважаючи на конституційні засади здійснення права власності та інших прав на землю. Узгодження проектів земельних законів з нормами права ЄС, враховуючи

територіальне верховенство України. Забезпечення зростання ролі правової охорони ґрунтів як національного багатства Українського народу.

Література:

1. Земельне право України: підруч. / Г.І. Балюк, Т.О. Коваленко, В.В. Носік та ін.; за ред. В.В. Носіка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2008. – 511с.
2. Непийвода В. Правові підходи Європейського Союзу до вирішення проблем охорони та раціонального використання лісів // Право України. – 1999. — №10. – С. 51-53
3. Communication from the commission EUROPE 2020 [Electronic resource] of // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>
4. Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року Закон України від 21.12.2010 року № 2818-VI// Відомості Верховної Ради України – 2011 — №26 — Ст.218
5. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу Постанова КМУ від 16.07.1999 року №1496 [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF>

Родік Т.П.,

аспірант кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВТ

Науковий керівник: докт. наук з держ. управ, професор Шамрай В.О.

ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕНДРОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Адаптація національного законодавства до норм Європейського Союзу (ЄС) є однією з найважливіших складових політики європейського вибору нашої держави. В Угоді про партнерство і співробітництво 1994 року Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати законодавство у 16 пріоритетних секторах. У всьому цьому масиві одним з ключових та найскладніших завдань України на членство в ЄС є наближення до норм та політики Союзу у сфері охорони навколишнього природного середовища. На сьогодні екологічне законодавство ЄС є чітко регламентованою системою, що має визначальний вплив не тільки на держав-членів, але і на інші європейські держави. На сучасному етапі сфера захисту довкілля регулюється у ЄС більш, як 300 законодавчими актами. Одним із важливих елементів інтеграції України до Європейського Союзу є процес приведення у відповідність національного законодавства до стандартів права ЄС, де головним і найскладнішим завданням є приведення його в дію, створивши для цього інституційний, організаційно-фінансовий, економічний та інші механізми впровадження. Саме таким чином формулюються й вимоги Євросоюзу до держав, які готуються до вступу в ЄС – адаптація законодавства передбачає не лише прийняття адекватних законів, а й забезпечення їх реалізації на практиці. Звичайно, процес інтеграції є нелегким завданням для України, адже, незважаючи на розробку механізму та визначення її основних етапів та методів, існує ряд проблем та колізій у нормах національного законодавства, без усунення котрих неможлива подальша їх адаптація.

Низка концептуальних, понятійних, термінологічних і організаційних, невідповідностей пронизує увесь комплекс законодавчих актів України, які так чи інакше дотичні до правового забезпечення функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Зокрема, це стосується базових у даній сфері законів України «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічну мережу України», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» та Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». В такій ситуації для практичного застосування норми закону потрібне підкріплення підзаконними актами, а це призводить до, практично, відсутнього узгодження в системі природоохоронного законодавства. Наприклад, і досі існує колізія щодо категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду, визначених Законом України «Про природно-заповідний фонд України» і Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та інших типів природоохоронних територій, які передбачені Водним, Земельним та Лісовим кодексами України. Різняться між собою не лише правові положення, а й твердження та висновки вчених, зокрема, на думку Н.Д. Красіліч, дендрологічні парки, як природні об'єкти, що мають штучне походження, не наділені заповідним режимом і порівняно із заповідними об'єктами

мають інші цілі і завдання, а тому їх слід відносити до категорії природно-культурних об'єктів і комплексів. О.В.Антонов виходить з позиції того, що, розташовані в межах дендропарків штучні декоративні насадження, водоспади та ставки відносяться до «інфраструктури суспільства, а не до оточуючого середовища», належать вони переважно до предметів садово-паркового мистецтва, охорона яких повинна здійснюватись на основі Закону про охорону і використання пам'яток історії та культури. Що стосується включення дендрологічних парків, які мають штучне походження, до природно-заповідного фонду України, то, на думку Ю.С.Шемшученка, Н.Р.Малишевої, Н.І.Єрофеевої підставами для включення об'єктів та комплексів до природно-заповідного фонду є такі ознаки, як наприклад, природне, а не штучне походження об'єкта чи комплексу, абсолютна чи відносна його заповідність, спеціалізоване призначення. Бевзенко В.М. також робить акцент на природному походженні об'єктів та комплексів природно-заповідного фонду України.

Таким чином, зазначені вище проблеми значною мірою зумовлені або відсутністю в Українському законодавстві відповідних нормативних положень і визначень, неузгодженістю різних законодавчих та підзаконних актів щодо трактування понять і категорій, визначення ключових положень і вимог до практичного втілення тих чи інших заходів, або покладанням на відповідні органи управління одночасно господарських і природоохоронних функцій, що створює конфлікт інтересів. Тому, актуальними є, з одного боку, уніфікація понятійного й термінологічного апарату чинного законодавства України, а з другого боку, впровадження низки змін, доповнень і нових правових положень щодо збереження біорозмаїття у відповідності з аналогічним чинним законодавством країн Євросоюзу. Такий процес цілком збігається з вимогами Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» й сприятиме узгодженню дій щодо оптимізації збереження біорозмаїття у Європі.

Тітов М.М.,

канд. юрид. наук, доцент, професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики АПСВТ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ДИВЕРСІЯ. ВІДМІННІСТЬ ВІД ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

У кримінальному кодексі України, прийнятому у 2001 році, зроблено суттєвий крок у напрямі захисту прав і свобод людини. А ті зміни та доповнення, напрямки, виключення до КК більше 100 разів були необхідними та актуальними, в т.ч. були внесені зміни до ст. 113 диверсія від 08.08.2014 року та до ст. 258 терористичний акт від 21.09.2006 року. Однак, слід зазначити, що незважаючи на це, в засобах масової інформації, правоохоронних органах, вчених-криміналістів відсутня єдність думок, щодо відмінності диверсії від терористичного акту.

Зазначена обставина обумовлює необхідність більш детального вивчення ознак таких суміжних злочинів, як терористичний акт і диверсія, у т.ч. і ознак, що визначають конструктивні розходження між розглянутими злочинами для більш правильної кваліфікації таких діянь.

Диверсія (ст. 113 КК України) основний об'єкт посягання – національна безпека. Крім того, злочин передбачає обов'язковий додатковий об'єкт – життя та здоров'я особи, власність, довкілля.

Предметом диверсії можуть бути: будівлі, споруди та інші об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, від діяльності яких залежить життєдіяльність регіонів чи інших великих територій, належне функціонування певних галузей економіки, структур державного управління (електростанції, трубопроводи, мости, дамби, греблі, вокзали, порти, метрополітени тощо)

Потерпілі –люди.

Об'єктивна сторона диверсії проявляється в наступних формах, кожна з яких передбачає вчинення небезпечних для інтересів людей (зокрема вибухів і підпалів), спрямованих на:

- Масове знищення людей, заповдіання тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їх здоров'ю;
- Зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення;
- Радіоактивне забруднення;
- Масове отруєння;
- Поширення епідемій;
- Поширення епізоотій;

- Поширення епіфітотій.

Іншими діями, спрямованими на заподіяння наслідків, зазначених у ст.113, можуть бути організація аварії і катастроф транспорту, пошкодження будь-яким способом житлових будинків, установ, підприємств та ін.

Диверсія є злочином із формальним складом. Тому з моменту вчинення дій, спрямоване на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень або іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, що мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, вчинення дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій, епіфітотій, злочин вважається закінченим.

Якщо, при цьому, заподіюється смерть, або тілесні ушкодження, якщо руйнуються або пошкоджуються об'єкти, що мають важливе народногосподарське або оборонне значення, відповідальність настає за сукупністю вчиненого – як диверсія і, відповідно, як злочини проти особи чи власності.

Суб'єкт будь-яка особа: громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства, якій виповнилося 14 років.

Суб'єктивна сторона диверсії характеризується прямим умислом і метою ослаблення держави. Саме за ознакою мети диверсію необхідно відмежовувати від таких суміжних умисних злочинів, як умисне вбивство двох чи більше осіб або способом небезпечним для життя багатьох осіб, терористичний акт тощо.

Мотивами цього злочину можуть бути внутрішні спонукання особи, якими вона керувалася при вчиненні злочину політичного характеру: вороже ставлення до України, до її конституційного ладу, політичної системи, незадоволеність діями органів державної влади, державних чи громадських діячів. При цьому не виключаються корисливість, заздрість тощо. Мотиви на кваліфікацію злочину не впливають, але враховуються при встановленні мети злочину, а також при визначенні небезпечності злочинного діяння та покарання за нього.

Відмінність від диверсії та терористичним актом полягає у моменті визнання цих злочинів закінченими. Так диверсія є закінченою з моменту вчинення запланованих злочинних дій (вибуху, підпалу, поширення епідемій та ін. дій, відповідно до диспозиції ст. 113 КК). Для терористичного акту вчинення вибуху чи підпалу є, як правило, лише початком виконання об'єктивної сторони. Після створення обставин громадського занепокоєння шляхом влаштування вибуху чи підпалу суб'єкти терористичного акту свої наступні дії пов'язують із вчиненням, наприклад, вимагання від органів місцевого самоврядування прийняти певне рішення.

За ознаками суб'єктивної сторони терористичний акт і диверсія відрізняються між собою за змістом мети. Вчинення терористичного акту може бути обумовлене прагненням винного порушити громадську безпеку, залякати населення, спровокувати воєнний конфлікт, міжнародне ускладнення, або вплинути на прийняття рішень.

Диверсія і терористичний акт, що за своєю правовою природою є суміжними злочинними діяннями, мають ряд подібних та відмежувальних ознак. Зокрема, схожість цих злочинів полягає у тому, що вони характеризуються спрямованістю на завдання фізичної шкоди необмежено широкому колу осіб, а з іншого боку – на пошкодження або знищення матеріальних об'єктів.

Відмінність між диверсією і терористичним актом проявляються у способах їх вчинення. Диверсант робить акцент не стільки на спричинення ушкоджень людям, скільки на знищенні чи пошкодженні майнових об'єктів. Діяння терориста, у свою чергу, характеризуються спрямованістю на спричинення шкоди невизначеному широкому колу осіб і вчиняється загалом небезпечним способом пов'язаним, передусім, зі спричиненням шкоди особі. Окрім того, диверсія зазвичай вчиняється таємно, а терористичний акт демонстративно, привертаючи увагу засобів масової інформації та населення.

ДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Спрямування Україною свого економічного, фінансового, промислового, науково-технічного, кадрового та іншого потенціалу на досягнення мети поступового переходу до ринкової економіки, інтеграції у Світову організацію торгівлі, зумовило процеси зменшення кількості державних одиниць господарювання, які у значній мірі були приватизовані. У зв'язку із чим, за останні два десятиліття вони перестали бути основними суб'єктами комерційного виробництва, суттєво поступаючись приватним корпораціям. Разом із тим, державні підприємства залишаються одним із головних економічних інструментів впливу публічної адміністрації, маючи вагомий кількісний та якісний вираз у національній системі господарювання.

За офіційними даними Державної служби статистики України на кінець 2014 року нараховувалося понад 6,5 тис. державних підприємств. Діяльність цих суб'єктів направлена, у першу чергу, на підтримання обороноздатності держави, стабілізацію та розвиток товарно-грошових відносин, реалізацію економічної функції держави. Більше того, виключно державні підприємства – учасники природних монополій наділені правом забезпечення життєдіяльності населення.

Держава, з метою забезпечення реалізації національних і суспільних інтересів, передаючи своє майно у користування підприємствам, здійснює адміністративно-правове регулювання належного використання та збереження державної власності, а також контролює фінансовий стан і напрями діяльності самих суб'єктів господарювання.

Переймаючи демократичні стандарти адміністративно-правового регулювання діяльності державних підприємств, відбувається оновлення чинного законодавства у вказаній сфері. Основні зміни направлені на зменшення втручання органів державної влади в економічний сектор, розвиток самостійності в управлінні державним майном суб'єктами господарювання. Водночас сучасні реалії засвідчують, що ефективність функціонування державних підприємств залишається на низькому рівні, постійно виявляються факти корумпованих проявів, зловживання у розпорядженні бюджетними коштами, непрозорі процедури тендерів і державних закупівель, тощо. Отже, нагальним є вироблення таких науково-теоретичних підходів у адміністративно-правовому регулюванні у вказаній сфері, за яких зберігатиметься баланс між належною реалізацією своїх завдань державними підприємствами та обмеженим регулюючим впливом публічної адміністрації.

Питання щодо розпорядження правом державної власності знайшли відображення у широкого кола науковців, серед яких слід назвати: М.М. Агарков, С.М. Братусь, В.П. Грибанов, Р.І. Капелюшников, В.А. Кройтор, І.М. Кучеренко, Д.І. Мейєр, В.В. Луць, О.А. Підпригора, Ю.К. Толстой, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневич, Р.Б. Шишка та ін.

Низка вітчизняних і зарубіжних науковців акцентували свою увагу на сутності та змісті державного підприємництва, зокрема: Г.Я. Аніловська, Р. Барр, О.В. Дейнека, Ю.М. Дзера, А.І. Кравцевич, С.М. Лапіна, Н.Д. Лелюхіна, І.М. Любімов, В.Є. Савченко, С. Уєрра, А.А. Шулуєв та ін.

Окрім питання адміністративно-правового регулювання діяльності державних підприємств ставали предметом наукового дослідження у працях О.О. Бірюкова, О.В. Ваганова, С.С. Дзезика, Ю.В. Ігнатенка, О.М. Кириченко, О.І. Кирпота, Д.В. Ключина, О.М. Комякова, В.В. Литвина, Н.М. Ногінова, Р.В. Рудник, Т.В. Светличної, С.І. Юшиної та ін.

Разом з тим, на сьогодні ці дослідження частково застаріли, а в нових економічних умовах та після суттєвого оновлення за останні роки законодавства, зокрема щодо організації діяльності державних підприємств, системи та повноважень центральних органів виконавчої влади, зазначеному питанню приділялась незначна увага.

Отже, невідповідність сучасним реаліям практики адміністративно-правового регулювання діяльності державних підприємств, а також відсутність належних наукових розробок у цій сфері, зумовлюють проведення подальших наукових досліджень.

Шамрай В.О.,
доктор наук з держ. управ., професор, професор кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права АПСВТ
Шамрай О.В.,
магістр юридичного факультету Університету економіки та права «КРОК»

ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ – ПОТРЕБА ЧАСУ

Військова поліція створена і діє в багатьох країнах світу, і тому утворення такого органу в силових структурах України є логічним. Невиконання наказів, команд командирів, дезертирство, мародерство, розкрадання військового майна – ці та інші проблеми є у Збройних силах України, але їх не доводять до громадськості та й немає можливості на сучасному періоді ведення війни з ними вести боротьбу. За даними Генеральної прокуратури України в 2014 році було скоєно більше 4 тисяч військових злочинів. Із них більше 1 тисячі дезертирств, більше 1,8 тис. самовільного залишення військової частини чи місця несення служби, 310 випадків невиконання законних вказівок командирів, 288 крадіжок військового майна.

Зараз у Збройних силах України діє Військова служба правопорядку, яка і виявляє злочини серед військовослужбовців, а досудове розслідування проводять цивільні слідчі. На думку авторів, цьому питанню давно потрібно було приділити велику увагу і створити військову поліцію. Вперше у вітчизняній науці ідея створення військової поліції в Україні була висловлена і обґрунтована професором В.О. Шамраєм [1]. Під його науковим керівництвом здобувачем Щербатих В.Ю. виконана і захищена в 2001 році кандидатська дисертація на тему «Організаційно-правові основи створення та діяльності військової міліції (поліції) України».

Зараз в державі склалася ситуація, як зазначив Головний військовий прокурор України Анатолій Матіос, в 2014 році зафіксовано 17 тисяч випадків дезертирства. А на це потрібно реагувати. Президент України Петро Порошенко підписав ряд документів, які посилюють відповідальність військовослужбовців та мобілізованих.

Так, законопроект №194-VIII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини», прийнятий Верховною радою 12 лютого 2015 року [2], визначає більш сувору кримінальну відповідальність військовослужбовців за вчинення окремих військових злочинів в умовах особливого періоду».

Згідно з законом посилюється кримінальна відповідальність за військові правопорушення, в першу чергу, щодо непокори (умисного невиконання наказу), опору командуванню, погроз або насильства щодо начальника, самовільного залишення військової частини або місця служби, дезертирство, ухилення від військової служби, майнових відносин, порушення статутних правил служби, злочинної бездіяльності військової влади і незаконного застосування символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею.

Законопроект «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України» від 12 лютого 2015 р. [3] внесено зміни в ряд законів щодо захисту. Зокрема, кримінальний кодекс доповнено статтею 336, яка визначає кримінальну відповідальність за ухилення від проходження цивільного захисту в особливий період або у разі проведення цільової мобілізації».

Закон «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав і покладання обов'язків в особливий період» від 5 лютого 2015 р. [4] уточнює межі відповідальності, які зачіпають військових адміністративних порушень і не тягнуть за собою кримінального покарання. Він вводить поняття «арешт з утриманням на гауптвахті» і визначає межі його застосування. Також дані поправки уточнюють адміністративну відповідальність військовослужбовців за правопорушення, що стосуються правил і статутів несення служби, матеріальної відповідальності та інше. Публікації з антимобілізаційним характером кваліфікуються за статтею 114-1 Кримінального кодексу «Перешкоджання законній діяльності армії України та інших військових формувань в особливий період», яка передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 8 років.

До завдань військової поліції ввійде таке, як забезпечення порядку серед військовослужбовців і цивільних працівників під час виконання ними службових обов'язків, розшук військовослужбовців, що самовільно залишили військову частину, розшук зброї і набоїв до неї тощо. Одним із головних завдань буде досудове розслідування злочинів та кримінальних проступків, скоєними працівниками та державними службовцями Міністерства оборони та Збройних сил.

Виходячи з викладеного, планується розширити діяльність дисциплінарного батальйону, в яких будуть відбувати покарання засуджені військовослужбовці. Сьогодні в Україні функціонує одна така установа в якій відбувають покарання п'ять осіб.

Література:

1. Щербатих В.Ю. Організаційно-правові основи створення та діяльності військової міліції (поліції) України». Кандидатська дисертація 2001 рік.
2. Закон України №194-VIII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини», прийнятий Верховною радою 12 лютого 2015 року.
3. Закон України «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України» від 12 лютого 2015 р.
4. Закон «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав і покладання обов'язків в особливий період» від 5 лютого 2015 р.

СЕКЦІЯ 5. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Arkadiusz Durasiewicz,

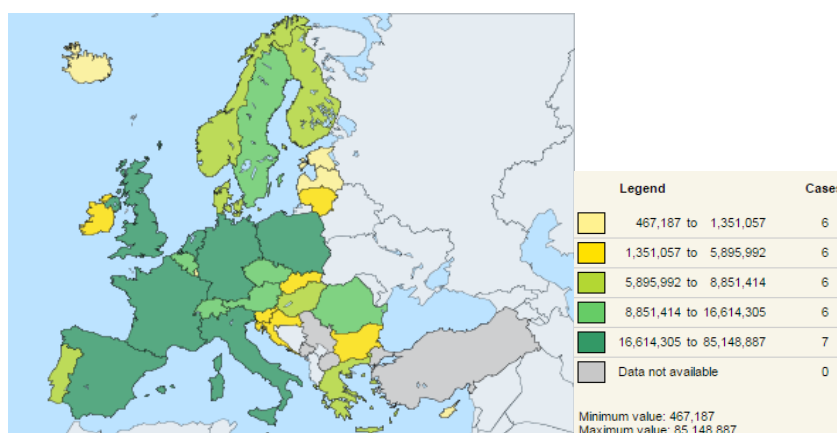
*Ph.D., Dean of Warsaw Department of Social Sciences,
Janusz Korczak Pedagogical University in Warsaw*

EFFECTIVE PRO-FAMILY POLICY AS A CHALLENGE FOR DEMOGRAPHIC DECLINE IN THE EU COUNTRIES

Aging population

Old Continent is aging at an alarming rate. According to demographers, in 2050 a statistical EU citizen will have just under fifty. There is not enough births to stop the decline in population. A hundred years ago the population of Europe was a fifteen percent of the world population. By 2050 our participation in the global family will be Reduced to three times. The decrease of population in Europe contrasts with the rapid growth in developing countries. Already, they are Responsible for 95% of global demographic dynamics. In 1950 the world population was 2.5 billion people and today — 6.6 billion. Forecasts for 2050 say about 9.1 billion people of our planet¹⁵.

Map.1 Population projections In EU In 2050.

Source:<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00002&toolbox=types#>

Club pensioner

The average age in Europe is now 39 years. By 2050, the average European can grow old by a decade. Then, every tenth citizen of the Union will be encountered after their eighties birthday!

Over the next half-century, life expectancy will increase by six men and women by five years. This is due to significant economic progress, social and medical developments that give Europeans a chance to reach the venerable years, in the midst of peace and comfort.

An aging population requires avalanche increasing healthcare costs, adversely affects the functioning of social care and poses a risk to the stability of the pension system. Changes in the demographic structure threaten economic growth, may slow down the intellectual and technological progress, which will affect the EU's GDP decline. The loss of competitiveness and economic growth

¹⁵ A. Durasiewicz, Efektywność polskiej polityki rodzinnej na tle niektórych krajów UE, PTPS i Politechnika Radomska, Radom 2011, pp. 62-65.

inhibition will be particularly evident in comparison with the regions of the world that are currently experiencing significant population growth¹⁶.

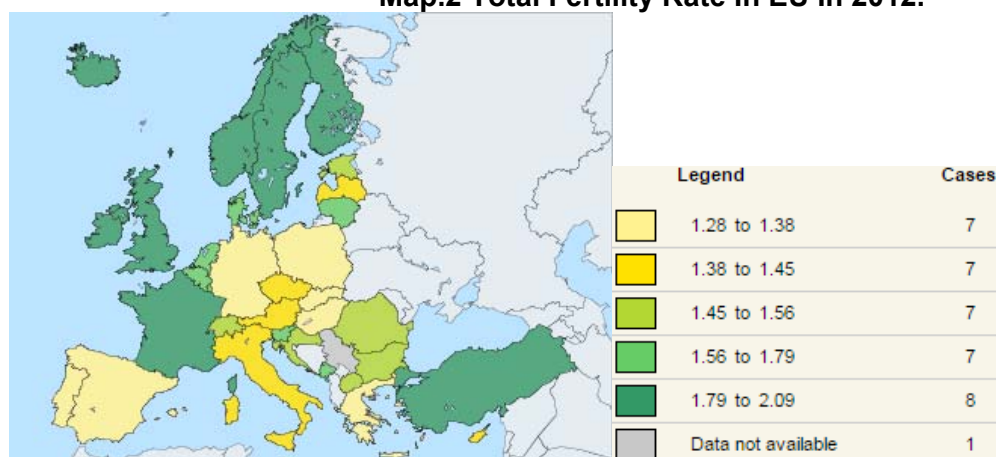
Migration — a cure from abroad? — Demographic buffer

For over two centuries, was a drifting wave of immigrants from Europe. The momentum of the post-war reconstruction and deepening the process of European integration made that 60 years ago the trend has begun to reverse. Member states become targets of the immigrants and asylum seekers from all over the world. Therefore, politicians and scientists see immigration a cure for the crisis of the EU population. To recreate to the loss of working age population by 2050 you will need to employ approx. 60 million workers from other countries. In particular, such a solution will look for countries with very low birth rate, eg. Germany, Spain and Poland¹⁷.

Bye bye baby boom

Statistically, every woman in the European Union gives birth to an average of 1.52 child. The fertility rate, which is the number of children a woman of childbearing age, would have to rise to 2.14 (population replacement rate) that we can count on recreating population. Currently in Europe, there is a negative natural increase, it means that every day more people die than are born. The decline in fertility, in the past few decades, has been a rapid postwar period after the baby boomers, the so-called «baby boom». Children born at this time are the generation of today's 50-60-year-olds, inevitably aimed toward retirement age. With the retirement of the postwar baby boom, will significantly increase the proportion of people who are financially dependent on shrinking, the active part of society. Today, a single person over 65 years of age are four people of working age. In 2050 on one pensioner only two employees will work¹⁸.

Map.2 Total Fertility Rate In EU In 2012.

Source:<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdde220&toolbox=types>

Postmodern concept of parents

More and more children are born out of wedlock, the decline in the number of marriages and the increase in the number of divorces have a negative impact on fertility. Postmodern identity eliminated the traditional division of social roles. Lifestyle diversity, offered by today's reality (free trade, single, gay couples), does not translate into an increase in the number of children. Thanks to the procreation of contraception can enter into the realm of a conscious decision to have a child and you can freely move on the list of priorities in life¹⁹.

Reconciling work and family life

Reconciling work and family life is considered by the EU as a priority in achieving gender equality, increase women's participation in the labor market and promote the sharing of childcare between women and men. Reconciling these spheres of life is a key element in achieving the primary objective of the EU

¹⁶ J. Randers, A Global Forecast for the Next Forty Years 2052, p. 93.

¹⁷ D. Coleman: The Demographic Effects of International Migration in Europe. „Oxford Review of Economic Policy” 2008, Vol. 24, No. 3, s. 452-476; D. Coleman: Immigration and Ethnic Change in Low-Fertility Countries: A Third Demographic Transition. „Population and Development Review” 2006, Vol. 32, No. 3, pp. 401-446.

¹⁸ Ch. Saraceno, Family Policies in Europe; A comparative perspective, Polityka Społeczna Special Issue of Polish Monthly Journal on Social Policy 2007.

¹⁹ Van De Kaa, Dirk J. Postmodern fertility preferences: from changing value orientation to new behavior. Population and Development Review, 2001, pp. 290-331.

set out in the strategy of «Europe 2020», which is to raise the employment rate among women and men aged 20-64 to 75%²⁰.

Effective family policy or demographic strategy?

In a view of the unfavorable demographic trends prevailing in the EU, all member states introduce family-friendly policies aimed at supporting families through two types of tools:

- Direct (cash benefits and benefits in kind);

- Indirect (reward program policy, the employment, housing, education, health care). Effective implementation of family policy in the future may bring effects associated with quantitative aspect (more births) and qualitative (better living situation of families).

Nowadays, there are countries that are developing new methods to combat unfavorable demographic situation in the form of demographic strategy (Bulgaria, Germany, the Netherlands). The strategies included various instruments of support for young people, families and the elderly in all public policies (family policy, housing, the employment, rewarding, health care, education, migration)²¹.

References:

1. Coleman D., The Demographic Effects of International Migration in Europe. «Oxford Review of Economic Policy» 2008, Vol. 24, No. 3, s. 452-476; D. Coleman: Immigration and Ethnic Change in Low-Fertility Countries: A Third Demographic Transition. «Population and Development Review» 2006, Vol. 32, No. 3;
2. De Kaa V., J. Dirk., Postmodern fertility preferences: from changing value orientation to new behavior. Population and Development Review, 2001;
3. Durasiewicz A., Efektywność polskiej polityki rodzinnej na tle niektórych krajów UE, PTPS i Politechnika Radomska, Radom 2011;
4. Durasiewicz A., Rola flexicurity w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym – w: «Wrocławskie Studia Politologiczne», Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego Sp. z o.o., Wrocław 2013;
5. Głąbicka K., & Durasiewicz A., Family Policy Models in The European Union, Kultura i Edukacja, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2011;
6. Randers J., Rok 2052 globalna prognoza na następne czterdzieści lat, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie, Warszawa 2014;
7. Saraceno Ch., Family Policies in Europe; A comparative perspective, Polityka Społeczna Special Issue of Polish Monthly Journal on Social Policy 2007.

Байдарова О.О.,

канд. психол. наук, доцент кафедри соціальної роботи та практичної психології АПСВТ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА

Волонтери – це вагомий ресурс як громадських, так і державних організацій, які працюють у соціальній сфері. В усьому світі волонтерський рух є невід’ємною частиною громадянського суспільства, одним із рушіїв суспільних змін. Водночас, незважаючи на багаторічний досвід використання праці волонтерів в Україні, волонтерська діяльність і досі пов’язана з багатьма труднощами як для самих волонтерів, так і для тих, хто їх залучає. Найбільш актуальними питаннями для переважної більшості організацій залишаються проблеми мотивації людей до волонтерської діяльності. Попередження і подолання цієї проблеми, насправді, криється не у рецепті того, як залучати і «утримувати» волонтерів, а у свідомій і правильній організації роботи волонтерів, з врахуванням специфічних моментів співпраці з ними, яка має будуватися з опорою на сучасну парадигму волонтерства.

Волонтерство – це добровольча діяльність, не спрямована на отримання прибутку (здійснюється без очікування отримання винагороди), яка є результатом вільного, усвідомленого вибору людини (без примусу або вказівки «згори») і приносить користь третім особам і (або) суспільству в цілому, а також самим добровольцям [1, 15]. За останні десятиліття визнаним стало

²⁰ A. Durasiewicz, Rola flexicurity w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym – w: „Wrocławskie Studia Politologiczne”, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego Sp. z o.o., Wrocław 2013, p. 26.

²¹ K. Głąbicka, & A. Durasiewicz, Family Policy Models in The European Union, Kultura i Edukacja, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2011, pp. 134-136.

твердження, що ефективно організоване волонтерство не виникає спонтанно. Це повинен бути добре спланований, мобільний і керований процес координації, надання добровольчих послуг та навчання методам волонтерського менеджменту, здійснюваний професійно підготовленими людьми, які працюють на оплачуваній або на добровольчій основі. Волонтера перестають сприймати лише як некваліфікованого працівника, помічника професіонала, або того, хто його замінює. Серед можливих професійних ролей волонтера, як то: аніматор, соціальний організатор, менеджер, координатор, викладач, вчитель, тренер, посередник, представник інтересів, адвокат, консультант, консультант-клініцист, журналіст, наставник, експерт, – ми бачимо цілий ряд таких, що вимагають серйозної підготовки, відповідних складних компетентностей. Позиція волонтера в організації виникає тому, що в цьому є потреба, як і позиція будь-якого іншого співробітника, а діяльність волонтера має бути складовою діяльностей організації, спрямованих на реалізацію її місії, цілей, задач. Організаційна діяльність по залученню волонтерів, створенню робочих місць для їх праці і координування їх зусиль у процесі роботи є необхідною складовою частиною діяльності будь-якої організації, яка вважає добровольців важливим ресурсом для виконання поставлених перед нею цілей і завдань.

Ключові труднощі роботи волонтерів в організації пов'язані, насамперед, з відсутністю такого волонтерського менеджменту (Volunteer Resources Management). Як наслідок – не виробляється єдиного бачення місця, ролі, задач волонтерів в організації у керівництва, персоналу та самих волонтерів, що, в свою чергу, призводить до появи серйозного опору впровадженню волонтерських програм. Заперечення ідеї професійного волонтерства лише на підставі того, що це робота, яка виконується безкоштовно, а тому вона, нібито, менше вартує, чи навіть не є роботою, і є базовою перепорою на шляху до підвищення ефективності залучення та власне діяльності волонтерів. Як керівництво й персонал організацій, так і їхні клієнти мають численні стереотипи та упередження щодо роботи волонтерів (а волонтери, відповідно, мають щодо них взаємні упередження). По відношенню до волонтерів часто не висуваються стандарти діяльності, відтак, заздальгідь нівелюється її якість та цінність, страждає лояльність персоналу щодо волонтерів та волонтерів щодо організації. Самі волонтери, не маючи професійної, супервізійної підтримки, погано рефлексують особистісне та професійне у своїй позиції, потерпаючи від внутрішніх конфліктів і емоційного вигорання.

Таким чином, впровадження на практиці концепції професійного волонтерства потребує перегляду організаціями, які залучають волонтерів, ключових позицій організаційної політики та культури. В основу організаційної культури має бути покладене відповідне бачення цінностей та норм, що відповідає сучасній парадигмі волонтерства [2, 23]:

- Волонтерська праця – основа реалізації місії організації;
- Використання праці волонтерів є частиною стратегічного плану організації;
- Залучення та утримання волонтерів – це загальний обов'язок усіх;
- Волонтери є партнерами з однаковими правами на участь у діяльності організації;
- У волонтерів також є ідеї;
- Волонтери – це «доступ до всіх умінь та ресурсів суспільства».

Організаційна політика має передбачати розробку адміністративних процедур, які забезпечують ефективну участь волонтерів у діяльності організації, та інтеграцію функцій керівника/координатора волонтерських програм на усіх рівнях організаційної структури й роботи організації. За таких умов суттєво іншими будуть фактори мотиваційної стратегії щодо залучення волонтерів-професіоналів, а відтак буде знято цілий ряд проблем, які сьогодні сприймаються як неминучі у роботі з волонтерами.

Література:

1. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / за ред. Т.Л. Лях; авт.-кол.: З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т.Л. Лях та ін. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.
2. Менеджмент волонтерських програм. – К., 2013. – 104 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ «Я-ПРОФЕСІЙНЕ» В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Трансформаційні процеси у суспільстві безпосередньо впливають не лише на сприйняття людиною оточення, а й на її самосприйняття та відповідність існуючого образу бажаному у соціумі. Насамперед це стосується образу «Я» у сфері професійного самоздійснення, оскільки саме вказана сфера спонукає людину до усвідомлення змін у суспільстві через нові вимоги до виконання трудової діяльності.

Модернізація українського суспільства у світлі угоди асоціації з ЄС створює умови для внесення коректив у професійну діяльність спеціалістів з соціальної роботи а також особистісного розвитку та самовдосконалення.

Внутрішнім спонуканням людини у професійному розвитку, вважає О. Єрмолаєва, є прагнення її до інтеграції у соціальний контекст на основі ідентифікації з соціальними, зокрема, і професійно специфічними групами. Індивідуальний професійний розвиток, незважаючи на відмінності у конкретних видах праці, має спільну мету – «суб'єкта, здатного самостійно, якісно та своєчасно здійснювати професійні функції з оптимальними психологічними витратами». У процесі реалізації мета має два спрямування: перше – створення суб'єктом внутрішніх засобів професійної діяльності, започаткування основ внутрішньої професійної ідентичності (процес формування спеціальних знань, умінь, навичок, в ході чого відбувається поетапна структурна зміна особистості); друге – формування зовнішніх засобів професійної ідентичності, що включає процес накопичення фіксованих знань і соціальних регуляторів у певній професійній сфері та розвиток матеріальних засобів праці у відповідній предметній галузі.

Динаміка формування образу «Я-професійного» визначається просторово-часовими умовами професійної діяльності. У працях вітчизняних учених (І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, В.Ф. Моргун, Д.Н. Ніколенко, Л.М. Проколієнко, О.П. Саннікова, В.А. Семиченко, О.П. Сергєєнкова, Б.О. Федорішин, Т.С. Яценко та інші) особистість досліджується з позиції її індивідуальних особливостей, що знаходять свій вияв у професійній діяльності. Акцент зміщується з поняття «професійна діяльність» на поняття «особистість професіонала» та «професійне середовище». Такий індивідуально-особистісний підхід орієнтований на саморозвиток, самоактуалізацію, свободу особистості у професійному самовизначенні і формуванні індивідуального стилю діяльності та розширення рамок її можливостей.

Трансформаційні зміни у суспільстві, його модернізація призводить до виникнення нових вимог до соціальних працівників, виникненням нових цінностей та сенсів професійної діяльності. Тому виникає необхідність професійної рефлексії як основи формування образу «Я-професійне», який відповідає новим соціальним умовам. Професійна рефлексія є функцією професійної самосвідомості, яка управляє мисленням і навчально-професійною діяльністю як студентів, які отримують освіту, так і самоосвіти соціальних працівників.

Таким чином, у процесі модернізації суспільства необхідно враховувати, що становлення образу професійного «Я» і прийняття еталону фахової діяльності здійснюється засобами особистісної (саморозуміння, самокерівництва та саморух; екзистенційно-буттєві чинники, внутрішня мотивація поведінки та вчинків, — виробляється образ Я-концепції), предметної (використання досвіду дій як затвердження активної життєвої позиції на підставі екзистенційного та екологічно доцільного ставлення до середовища – оцінка успішності дій та вчинків) та соціальної рефлексії (формування та розвиток інтегрованого Я-образу професіонала, подолання соціальних стереотипів – цінність фаху).

IT-ТЕХНОЛОГИИ В СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ ПЕНСИОНЕРОВ

Выход на пенсию для многих людей, и наших соотечественников в особенности, – это стресс и обычно воспринимается как окончание активной жизни, хотя многие из пенсионеров еще полны энергии и неисчерпанных возможностей. Физическое одиночество в силу многих причин часто становится спутником старости.

Всемирная Сеть подарила человечеству уникальную возможность продлить свою духовную жизнь, избавиться от одиночества, замедлить, приостановить процесс выпадения из социума. Присутствие персонального компьютера и интернета в жизни пенсионера могут сделать его жизнь интересней, насытить ее событиями и общением, а также упростить доступ ко многим услугам.

Наши сегодняшние пенсионеры находятся в крайне невыгодном положении. Даже люди с высшим техническим образованием, не получив в свое время возможности приобщиться к компьютеру, не могут преодолеть во многом психологический барьер и освоить то, что с легкостью постигают их внуки. Ситуация не решается ни присутствием желания, ни свободным временем, ни присутствием IT-продвинутого младшего поколения домочадцев. Требуются самостоятельные усилия по преодолению страха перед компьютером. Но самостоятельное обучение подходит далеко не для каждого. Очень важно первые шаги в этом направлении сделать среди людей своего возраста при доброжелательном руководстве специалистов.

Желая помочь и имея эту возможность, в качестве некоммерческого проекта Гомельский филиал Международного университета «МИТСО» с 2014 организовал курсы по освоению компьютерных информационных технологий и всемирной компьютерной сети Интернет в рамках программы «Университет Золотого возраста».

Программа курса рассчитана на 36 академических часов. В нее включены темы, касающиеся устройства компьютера, организации информации в памяти компьютера, работы с основными ресурсами и услугами Всемирной сети Интернет, а также работы с текстовым редактором по набору и редактированию документов.

К настоящему моменту около 300 человек прошли через «Университет Золотого возраста», осваивая компьютерную грамотность в группах по 10 – 12 слушателей.

По результатам проведения курсов можно констатировать, что особый интерес у слушателей вызывают темы, касающиеся поиска информации в Интернет, использования электронной почты, Skype и социальных сетей для общения. Так же ими усердно осваиваются инструменты сети Интернет, связанные с реализацией возможностей оплаты коммунальных услуг, приобретения железнодорожных билетов и билетов на зрелищные мероприятия, поиска информации о путешествиях, заказа в Интернет-магазинах.

Меньший интерес проявляется к изучению приемов работы с текстовыми редакторами и презентациями.

По завершении обучения часто общение преподавателей со своими подопечными продолжается посредством электронной почты, Skype, в социальных сетях. Такое общение позволяет оперативно решать многие вопросы, которые возникают у слушателей уже при самостоятельном освоении компьютера.

В конце каждого курса слушатели проходят этап выходного контроля. На его основе вносятся коррективы в дальнейший учебный процесс.

Изучение и анализ анкет слушателей курсов, а также выходной контроль приобретенных знаний и навыков позволяет сделать следующие выводы:

- имеется по два устойчивых возрастных пика заинтересованности в освоении компьютерных технологий – у женщин 57 и 65 лет, у мужчин 66 и 70 лет;
- женщины практически в 2 раза охотнее мужчин прибегают к услугам компьютерных курсов;
- больше всего ориентированы на посещение компьютерных курсов люди, которые имеют высшее и среднее специальное образование – их 90%.

Выходной контроль проводится, в том числе, в виде анкетирования по 5-бальной шкале Лайкерта. Фрагмент сводной таблицы результатов представлен ниже.

Вопросы	4	5	4+5
Увереннее чувствую себя за компьютером	35,5	38,7	74,2
Знаю, где найти нужную информацию	38,7	45,2	83,9
Могу производить оплату	38,7	29	67,7
Могу делать покупки	12,9	35,5	48,4
Могу обратиться в органы власти	19,4	35,5	54,9
Могу работать с файлами	32,3	41,9	74,2
Могу общаться в Скайпе	22,6	64,5	87,1
Могу общаться в Одноклассниках	29	61,3	90,3
Могу набрать текст	38,7	51,6	90,3
Могу работать с электронной почтой	29	38,7	67,7
Вынес с курсов дополнительный опыт и знания	38,7	45,2	83,9
Материал усваивался легко	38,7	32,3	71
В мои годы это не поздно	25,8	67,7	93,5

Есть все основания полагать, что тем, кому в 1995 году (Windows 95, доступные компьютеры) было 10-15 лет, не понадобятся компьютерные курсы в старости независимо от их профессии и образования. Из тех же соображений можно прогнозировать, что помощь в освоении компьютерной грамотности для пенсионеров будет востребована в ближайшие 10-15 лет, а возможно и больше, учитывая, что уровень компьютеризации в нашей республике пока недостаточен.

Семигіна Т. В.,
*докт. політ. наук, професор кафедри соціальної роботи
та практичної психології АПСВТ*

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Після приєднання України до Болонського процесу постало завдання наближення вітчизняного освітнього законодавства та практики освітньої діяльності до європейських зразків. Не винятком є підготовка соціальних працівників. Вона хоча й розпочалась у 1990-х роках, проте будувалась відповідно до пострадянських принципів вищої освіти, а не за європейськими підходами. Це актуалізує потребу в аналізі сучасних моделей підготовки соціальних працівників, зокрема, й дистанційної підготовки.

Слід насамперед відзначити, що перший навчальний заклад підготовки соціальних працівників — Навчальний інститут соціальної роботи — засновано 1899 р. у Нідерландах. У Німеччині 1899 р. Аліса Соломон, яку вважають фундаторкою освіти із соціальної роботи, очолила річні жіночі курси підготовки спеціалістів для роботи у сфері соціального обслуговування і у 1925 р. взяла участь у створенні Німецької академії жіночої соціальної і педагогічної роботи. У Великобританії у 1903 р. Товариство організованої благодійності відкрило в Лондоні перший спеціальний навчальний заклад для підготовки соціальних працівників. 1912 року Школу соціології (так називався цей навчальний заклад) перетворили на факультет соціальної роботи Лондонської школи економіки та політології.

Хоча Європа завжди була лідером у розвитку професійної освіти соціальних працівників активний і повномасштабний розвиток навчання соціальної роботі розпочався в 1950-х р.

Ухвалення та впровадження Болонської декларації, орієнтованої на пріоритет активної самопідготовки, що сприяє найбільш ефективному засвоєнню предмета, який вивчається, та мобільності студентів й викладачів, змусило європейські країни критично поглянути на різні назви професії соціального працівника і вдатися до певної уніфікації. Відповідно до директиви 2005/36/ЄС від 20 жовтня 2007 р. щодо національних кваліфікацій соціальна робота є визнаною професією в усіх країнах Європейського Союзу. Крім цього, в усіх країнах ЄС соціальну роботу визнано напрямом освітньої підготовки.

Моделі підготовки соціальних працівників, які сформувались на сучасному етапі у європейських країнах, можна класифікувати наступним чином: 1) академічна (отримання кваліфікації) і практична (перепідготовка кадрів, сертифіковане навчання) моделі; 2) традиційна/стаціонарна і дистанційна/відкрита (заочна) моделі; 3) наскрізна і модульна моделі.

Якщо вести мову про академічну модель, то слід наголосити, що класифікатор освітньої програми ЄС – Еразмус Мундіс визначає соціальну роботу як напрям університетської підготовки у блоці «Соціальні науки». Шифр соціальної роботи у цій класифікації ЄС (EU subject area codes) – 14.5. Крім соціальної роботи до блоку «Соціальні науки» віднесено: політологію (шифр 14.1), соціологію (шифр 14.2), економіку (шифр 14.3), психологію та поведінкові науки (шифр 14.4), міжнародні відносини та європейські студії (шифр 14.6), антропологію (шифр 14.7) тощо. Цей класифікатор слугує основою для взаємного визнання кваліфікацій та академічних дисциплін, організації програм мобільності студентів, формування загальноєвропейського освітнього простору.

У європейських університетах присуджують ступінь «бакалавр соціальної роботи» (BSW), «магістр соціальної роботи» з різноманітними можливими спеціалізаціями (MSW), «доктор філософії з соціальної роботи» (PhD in SW).

При цьому в Європі немає узгодженого переліку базових вмінь та компетенцій, які повинні мати соціальні працівники. Це віддано на розсуд національних асоціацій соціальних працівників. Національні асоціації можуть орієнтуватися на документ «Світові стандарти освіти і підготовки фахівців із соціальної роботи» (Global Standards for Social Work Education and Training), ухвалений у 2004 р. Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи та Міжнародною федерацією соціальних працівників. У цьому документі, зокрема, визначено стандарти щодо: навчальних програм, включно з практикою; стандарти щодо базового навчального плану; стандарти щодо викладацького складу тощо.

Дистанційна модель відрізняється від тієї, яку в Україні визначають як заочну, тим, що у центрі моделі – студент, який сам керує процесом отримання знань і усвідомлює значущість цього процесу та свою відповідальність за його результат. Мета такого навчання полягає у формуванні у студентів вміння знаходити і використовувати знання, які є актуальними і можуть бути застосовані у практичній сфері та фундаментальних дослідженнях.

Дистанційна модель, як і стаціонарне навчання, передбачає проходження практики у соціальних закладах і виконання численних практичних завдань, зокрема, у формі колективних завдань (що передбачає використання відповідних інформаційно-комп'ютерних технологій і спирається здебільшого на орієнтований на розв'язання проблем підхід — Problem-based learning, або ж концепцію «відкритого навчання») та зустріч із викладачами/супервізорами.

Стандарти та контроль якості освіти поширюються на всі моделі навчання – як традиційну, так і дистанційну. Так, на дистанційні форми підготовки соціальних працівників поширюються усталені процеси зовнішнього забезпечення якості – через ліцензування освітніх програм професійними асоціаціями соціальних випускників, складання кваліфікаційних іспитів не у навчальному закладі, а у комісії професійної асоціації соціальних працівників, а також усі рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та сертифікації локальних систем управління якістю, передбачені документом «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG), третє видання якого побачило світ у 2009 р.

В Україні наявні суттєві проблеми із втіленням ключових ідей Болонського процесу у сферу підготовки соціальних працівників. Впровадження дистанційних форм освіти із соціальної роботи, які набули поширення в європейських країнах, стримується в Україні різними чинниками. Можна, зокрема, відзначити такі: 1) надмірне регулювання з боку держави питань змісту освіти за відсутності фахового зовнішнього контролю якості; 2) успадковані традиції організації заочної освіти, яка не стимулює розвиток навичок майбутніх соціальних працівників та не мотивує до отримання професійних знань; 3) споживацьке ставлення студентів, неготовність до самостійного пошуку.

ПРОФІЛАКТИКА ДИТЯЧОГО СЕКСУАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ

Що таке туризм і як він може бути небезпечним для дітей? По визначенню Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО) – «туризм – це подорож з метою відпочинку, розваг чи бізнесу. Туристи – це люди, що подорожують і зупиняються в місцях поза їх звичайного оточення більше, ніж на 24 години і не більше, ніж один рік для відпочинку, бізнесу чи інших цілей, не пов'язаних з діяльністю». Туризм став популярною глобальною активністю. Міжнародний туризм росте і склав за 2014 року 1100 мільйонів туристів. Туризм представляє 35% світового експортного сервісу і може досягати аж 70% в малорозвинених країнах.

Дитячий секс-туризм (ДСТ) є сексуальною експлуатацією дітей людиною або людьми, які подорожують із своїх районів проживання, географічної області або рідної країни та мають сексуальний контакт з дітьми. Дитячі секс-туристи можуть бути внутрішніми або міжнародними туристами. ДСТ часто використовують проживання, транспорт та інші послуги, пов'язані з туризмом, щоб полегшити контакт з дітьми та забезпечити йому або їй бути анонімними для оточуючого населення та навколишнього середовища.

Здебільшого секс-туристи подорожують з більш заможних країн до менш розвинених. Секс-туристи, які кривдять дітей не є гомогенною групою та можуть бути як чоловічої (95%), так і жіночої статі (5%), можуть бути одружені або ні, можуть бути заможними, проживати в 5-ти зіркових готелях, або такими, які мають обмежені кошти та зупиняються в гест-хаусах або апартаментах (що ще краще для прикриття злочину). Дитячі сексуальні насильники не обов'язково є педофілами, а можуть бути «ситуативними» насильниками, тобто скористатись ситуацією, коли дитина стала доступною для сексуальної експлуатації. Мало того, затримані в Азійських країнах сексуальні насильники часто виправдовуються, що вони робили «добру справу», бо платили гроші дітям за секс, що давало можливість існування їх родинам.

Оскільки проблема дитячого секс-туризму є транснаціональною, важливим є встановлення загальних стандартів для боротьби з цим серйозним порушенням прав дитини, що у свою чергу має стати основою для розробки та розвитку ефективного національного законодавства як країн походження секс-туристів, так і країн призначення. Ефективне законодавство – одно з найважливіших у подоланні системи подолання проблеми експлуатації дітей в секс-туризмі.

Історично, географічно та економічно склалось, що є країни, які більше потерпають від проблеми секс-туризму, ніж інші. Такими є Таїланд, Філіппіни, Камбоджія, Бразилія, Коста-Ріка, Мексика, Колумбія, Болгарія, Північно-Західна частина Росії, Індія, деякі африканські країни тощо. Вернемось до історичних коренів початку сексуальної експлуатації дітей і розглянемо Азію. Появу секс-туризму як індустрії можна віднести до часів В'єтнамської війни (1961-1973), під час якої солдат та офіцерів відправляли на відпочинок та реабілітацію у найближчі країни: Гонг-Конг, Філіппіни та Таїланд. За період війни США вислало в Азію 8,7 млн. військових. 61 % з них були молодші 20 років. Для багатьох дівчат бідного Таїланду робота по секс-обслуговуванню молодих солдат була як виграш в лотереї — за ніч дівчина могла заробити стільки, як її батьки за рік, працюючи на рисових полях. В той самий час військові писали листи по всьому світу вихваляючи дешеве життя та дешевий секс в Азії, чим ще більше приваблюючи сюди людей в пошуках секс-розваг. Разом з жінками до міст перебування моряків та військових потяглися і діти, а законодавство не зупинило цей процес. Крім того дітей почали примушувати до такого заробітку грошей і привозити з сусідніх країн, і вони не мали можливості чинити опір. Пізніше формується попит саме на неповнолітніх. З появою дитячих секс-туристів розвивається не тільки проституція, але й дитяча порнографія. Випадки з іноземцями, які трапились навіть в Україні, говорять про те, що насильники не тільки мали сексуальні стосунки, але й знімали дітей на фото та відео. Потім такі матеріали розповсюджуються через Інтернет, пропонуються на обмін, продаж. Цим підгодовується ринок порнографії та надається поштовх іншим туристам сексуально експлуатувати дітей.

В ситуації фактичної війни, можливо дана тема здається не актуальною. Але вважаючи, що на територію України може зайти миротворчий контингент ООН, ці військові і складуть групу іноземців, яку і можна віднести до тих, які будуть шукати статевих стосунків та пригод, як це було у Південно-Східній Азії та на Балканах. Крім того, стрімке зuboжіння країни також може спровокувати іноземців подорожувати в дешеву Україну.

Існує багато міжнародних інструментів, включаючи закони, які захищають дітей від секс-туризму. Також 44 країни світу (включно з Україною) підписали екстратериторіальне законодавство, згідно з яким громадяни своїх країн будуть покарані за злочини, які вони вчинили в іншій державі даного списку. Приклади превентивних методів можна брати в тих країнах, де вже є напрацьовані матеріали. Важливим компонентом профілактичної роботи є робота з туристичною галуззю, яка може впливати на проблему. Інструментом впливу є «Кодекс поведінки від сексуальної експлуатації дітей в подорожах та туризмі», який на даний момент підписало 1260 туристичних компаній із 32 країн світу. Код має 6 обов'язкових пунктів до виконання і сприяє покращенню ситуації захисту дітей в світі. Поки ні одна компанія України не підписала цей Кодекс.

При введенні на територію України миротворчого контингенту, з ними необхідно буде проводити спеціальні заняття та підвищувати їх самосвідомість.

Література:

1. Дитячий секс-туризм в Україні: спроба ситуаційного аналізу/ Кол.авторів: І.О.Бандурка, Н.П.Бочкор та інші. – К: Свої люди, 2012.- 78 с.
2. Semantics or Substance? / Subgroup Against the Sexual Exploitation of Children, NGP Group for the Convention on the Rights of the Child. – Thailand, Bangkok, 2005 – 112 p.
3. Sexual Exploitation of Children and Adolescent in Tourism. / Muireann OBriain, Milena Grillo, Helia Barbosa / ECPAT International, 2008, 62 p.
4. The Code organization, Accessed on 17 October 2014, <http://www.thecode.org/csec/>
5. International tourism on track to end 2014 with record numbers, <http://media.unwto.org/press-release/2014-12-18/international-tourism-track-end-2014-record-numbers>, Accessed on 14 March 2015

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співак В.М. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	3
Афанас Н.Н. ВЫГОДЫ И ИЗДЕРЖКИ ИНТЕГРАЦИОННЫХ АЛЬТЕРНАТИВ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ЕС ИЛИ ЕВРАЗЭС	5

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Бабушко С.Р. КОРПОРАТИВНІ УНІВЕРСИТЕТИ – СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ	9
Бочарова І.В., Червінська Л.М. НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ НОВІТНІХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВНЗ У СВІТЛІ ВИМОГ НОВОГО ЗАКОНУ ПРО ВИЩУ ОСВІТУ	10
Браславська О.В., Запорожець Л.М., Рожі І.Г., Макаревич І.М. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ – УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	12
Демченко Н.М. НЕПЕРЕРВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ	13

Дітковська Л.А. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРАКТИЦІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	15
Исайчикова Н.И. ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ	16
Лавриненко Т.П. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	17
Любіцева О.О. НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ	18
Реун Н.М., ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ	20
Тетерук С.П. ПРОЕКТНИЙ МЕТОД ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	21
Федоренко Н.Є. НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ ВУЗІВ У ФОРМАТІ ВИМОГ АСОЦІАЦІЇ З ЄС	

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ АСОЦІАЦІЇ З ЄС .24

Баб'як В.М. ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ	24
Бойко Є.М. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	25
Веселова Ма.Ю. МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛІЄНТІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	26
Гуляєва Л.П. Розвиток фінансового сектора економіки: спільні проблеми України та ЄС	27
Жук О.І. БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ	28
Калашников А.Н. КРИТЕРИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА.....	30
Коденська М.Ю. ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗВИТОК АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА–МОТИВАЦІЙНИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	31
Карпенко Н.В. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ – ЗАПОРУКА МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	32
Корчинська О.А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ	34
Лавриненко В.М. Економічна аксіологія цивілізаційного вибору українського суспільства	35
Набоян М.Т. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	36
Нестеренко О.П. СУПЕРЕЧНОСТІ СИСТЕМИ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ: ІЛЮЗІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ.....	37
Нога І.О. ПРОЦЕСИ РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ	39
Сидоренко І.О. ПРОБЛЕМИ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	40

Сокол Т.Г., Чеченя О.В. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ВИХОДУ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РИНОК	43
Соколюк К.Ю. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ НА ПОРОЗИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	44
Ткаченко Я.С. КОНЦЕСІЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	46
Туголуков С.В. РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	47
Турло Н.П. Мархонос С.М. ГОТЕЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО М. КИЄВА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СВІТОВОЇ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ.....	48
Федорова А.С. Корпоративна культура та її роль у модернізації суспільства.....	50
Харкянєн Л.В. Лобова А. О. ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	52
Чорнодід І.С. ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЕКОНОМІК	54
Шолудченко С.В. ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В РОЗРІЗІ КОНЦЕПЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗНАНЬ	56
Якуба К. І. Демографічний аспект модернізації українського суспільства.....	58

СЕКЦІЯ 3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Булавін Д.Г. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ АСОЦІАЦІЇ З ЄС.....	60
Галагуз І.В. МІЖНАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА (ПІВНІЧНИЙ РЕГІОН).....	62
Горпинич О.В. КОМУНІКАТИВНИЙ ВПЛИВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ.....	63
Драчук Ю.З. ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНОГО ВНУТРІШНЬОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ.....	65
Лесюк Т.П. ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНАДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	66
Панькова О.В., Панькова А.Д. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНА ЗАСАДА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН	68
Рижий А.І. РЕФОРМУВАННЯ ПРОФСПІЛОК У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА (СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА) МОДЕЛЬ	70
Філь Г.В. ВПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОГО ПРОФСПІЛКОВОГО ЛІДЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	72
Юрженко Л.В. ПРИРОДА ІННОВАЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ	73

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВА ЄС

Бенюк В.А. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ БАЛАНС В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ. МЕТОДЫ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	75
Андрусів В.Г. РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО АДВОКАТУРУ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄС	78
Алоян Р. Т. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ТУРИЗМУ	79
Власишена Н.О. СИСТЕМА ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	81
Власов А.О. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	82
Гладкая Е.В., Конаневич Ю.Г. СПЕЦИФИКА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В БЕЛАРУСИ И В УКРАИНЕ И ИХ ОСОБЕННОСТИ В СВЯЗИ С РАЗЛИЧНЫМИ ВЕКТОРАМИ ИНТЕГРАЦИИ	83
Данченко Р.О. НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО — ЯК СУБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	85
Шамрай В.О., Демський Е.Ф. ГУМАНІЗАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	86
Демський О.С. ПРО ПИТАННЯ ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	89
Діордіца І.В. МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ СПРАВЕДЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ В УКРАЇНІ	91
Завидняк В.І. МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ НА ОСНОВІ ПОЄДНАННЯ ПРАКТИКИ ВТІЛЕНОЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ	93
Завидняк І.О. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛАГОДІЙНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	94
Ковальчук О.Н. КОНВЕРГЕНЦИЯ ДЕЙСТВУЮЩЕГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА С ЕСТЕСТВЕННЫМИ И НЕОТЧУЖДАЕМЫМИ ПРАВАМИ И СВОБОДАМИ ЧЕЛОВЕКА.....	95
Конаневич Ю.Г. ОСОБЕННОСТИ ПОСТРОЕНИЯ ДВУСТОРОННЕЙ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	97
Коротушак А.І. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ	98
Корнєєв А.Ю. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ...	100
Кохан А.С. КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СВІТЛІ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	101
Кравченко О.М. ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ ДО СТАНДАРТІВ ЄС	103
Крегол І.І. ЗАХИСТ ПРАВ БОРЖНИКА У ПРАВОВІДНОСИНАХ ЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ПОРУКОЮ	104
Кудін С.В. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.....	106
Лановенко І.І. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ПРАВНИКІВ.	108

Литвин М.О. ПРОБЛЕМИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СУДОВОГО ОСКАРЖЕННЯ НЕНАЛЕЖНОЇ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ДО ПРАВА ЄС	109
Майданник О.О. ДЕПУТАТСЬКИЙ ІМУНІТЕТ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	111
Мотлях О.І. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	112
Настюк А.А. РОЗВИТОК САМОВРЯДУВАННЯ МІСТ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ.....	114
Ольховський М.А. ОКРЕМІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	115
Палій О.Л. ДО ПИТАННЯ: ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ВАРІАНТ ПОДАТКОВОЇ АМНІСТІЇ.....	117
Римаренко І.В., Європейські форми сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні.....	118
Родік О.О. ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ЯВИЩ.....	119
Родік Т.П. ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕНДРОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	121
Тітов М.М. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ДИВЕРСІЯ. ВІДМІННІСТЬ ВІД ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ	122
Турчин Ю.Б. ДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	124
Шамрай В.О., Шамрай О.В. ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ – ПОТРЕБА ЧАСУ	125
СЕКЦІЯ 5. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	127
Arkadiusz Durasiewicz EFFECTIVE PRO-FAMILY POLICY AS A CHALLENGE FOR DEMOGRAPHIC DECLINE IN THE EU COUNTRIES.....	127
Байдарова О.О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА	129
Лукіячук А.М. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ «Я-ПРОФЕСІЙНЕ» В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	131
Потапенко І.Г. ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ В СОЦІАЛЬНОЙ АДАПТАЦІЇ ПЕНСИОНЕРОВ	132
Семигіна Т. В. ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	133
Швед О.В. ПРОФІЛАКТИКА ДИТЯЧОГО СЕКСУАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ.....	135